

ТДВ «ІНСТИТУТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ»
НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ «ОБЛІК І ФІНАНСИ»
ПОЛОЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ)

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

*Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(5 жовтня 2018 р., м. Київ)*

Посвідчення УкрІНТЕІ № 460 від 28 вересня 2018 року

Київ
ТОВ «ВІПО»
2018

УДК 330.3
Р 64

Матеріали публікуються в авторській редакції

Рекомендовано до друку Вченою радою
ТДВ «Інститут обліку і фінансів» (протокол № 4 від 02.10.2018 р.)

- Р 64 **Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів:** збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (5 жовтня 2018 р.; м. Київ) / Відпов. за вип. С. Остапчук. К.: ТОВ «ВІПО», 2018. 370 с.

Вміщені у збірнику тези присвячені різноманітним аспектам розвитку національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів. Зокрема, приділено увагу дослідженню стану і перспектив бухгалтерського обліку і оподаткування, впливу глобалізації на функціонування національних фінансових систем. Розкрито особливості управління розвитком економіки в умовах глобальних викликів.

Видання призначене для науковців, практиків, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей, а також для широкого кола читачів, які цікавляться розвитком економічної науки.

- Р 64 **Развитие национальных финансово-экономических систем в условиях глобальных вызовов:** сборник материалов II Междунар. науч.-практ. интернет-конф. (5 октября 2018 г.; г. Киев) / Отв. за вып. С. Остапчук. К.: ООО «ВІПО», 2018. 370 с.

Содержащиеся в сборнике тезисы посвящены различным аспектам развития национальных финансово-экономических систем в условиях глобальных вызовов. В частности, уделено внимание исследованию состояния и перспектив бухгалтерского учета и налогообложения, влияния глобализации на функционирование национальных финансовых систем. Раскрыты особенности управления развитием экономики в условиях глобальных вызовов.

Издание предназначено для научных работников, практиков, преподавателей, аспирантов и студентов экономических специальностей, а также для широкого круга читателей, интересующихся развитием экономической науки.

УДК 330.3

ЗМІСТ

Вітальне слово від організаторів	10
--	----

Секція І. Бухгалтерський облік та оподаткування: стан і перспективи

<i>Абрамова В.І.</i> Формування облікової політики підприємства в цілях оподаткування	12
<i>Балазюк О.Ю., Будник К.О.</i> Професійне судження бухгалтера у контексті складання фінансової звітності	15
<i>Бацюрівська В.В.</i> Організація обліку власного капіталу підприємства для забезпечення інформаційних потреб управління	18
<i>Бовкун Б.Ю., Овчарова Н.В.</i> Проблемні аспекти формування обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства	21
<i>Божко А.І.</i> Економічна сутність та облікова класифікація витрат на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг	24
<i>Бубир І.В.</i> Проблеми удосконалення інформаційних систем у бухгалтерському обліку	27
<i>Бурко К.В.</i> Роль взаємозв'язку оцінки та калькуляції у вирішенні управлінських завдань підприємства	29
<i>Василевич Д.Ю.</i> Основные аспекты формирования консолидированной отчетности в отражении международных стандартов финансовой отчетности	32
<i>Вертинская Е.И.</i> Проблема оценки возвратных отходов на современном этапе развития экономики	35
<i>Видий К.О.</i> Проблеми і перспективи розвитку обліку грошових коштів на рахунках у банку	39
<i>Вознюк О.М.</i> Проблемні аспекти обліку нематеріальних активів на підприємствах України	43
<i>Гайдучок Т.С., Дмитренко О.М.</i> Фінансова звітність підприємств в умовах імплементації стандартів ЄС з бухгалтерського обліку	46
<i>Горячева М.О., Овчарова Н.В.</i> Аналіз нормативно-правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності	49
<i>Гуцаленко Л.В., Михальчишина Л.Г.</i> Креативний облік в системі формування звітної інформації	52
<i>Даровік О.О.</i> Податкове адміністрування: історія розвитку	55
<i>Ільїн В.Ю., Ільїна О.В.</i> Проблеми обліку інноваційного розвитку підприємства	57
<i>Ілляшенко К.В.</i> Формування показників статистичної звітності: бухгалтерський аспект	60

Ищенко Я.П. Причини протидії включенню прав користування землями сільськогосподарського призначення до господарського обороту суб'єктів господарювання	63
Кибальник Ю.М., Овчарова Н.В. Особливості оцінки поточних біологічних активів рослинництва	65
Китайчук Т.Г., Комар Л.В. Облікові проблеми в управлінні процесом постачання	68
Коваль Л.В. Економічна сутність власного капіталу підприємства	71
Коваль Н.І. Сутність та вплив облікової політики у податкових розрахунках підприємства	73
Коваль О.О. Особливості формування фінансової звітності у Франції	76
Ковальова В.Ю., Попович О.В. Податкова система України: проблеми та перспективи	78
Коротченко В.О., Васильєва В.Г. Роль та переваги впровадження автоматизації обліку оплати праці в бюджетних установах	81
Кравченко О.В., Біжовець А.В. Визнання та оцінка доходів і витрат бюджетних установ	84
Кравченко О.В., Заточна Д.В. Проблеми визнання та оцінки поточних біологічних активів	87
Кравченко О.В., Івашина М.А. Сучасні підходи до обліку доходів та витрат бюджетних установ	90
Кравченко О.В., Савченко А.С. Процес переоцінки основних засобів	93
Левченко І.С. Інвентаризація основних засобів	95
Макурін А.А. Система обліку на підприємствах малого бізнесу	97
Машевська А.А. Організація обліку оплати праці на підприємствах	100
Мізерник О.В. Перспективи удосконалення обліку фінансових інвестицій в умовах переходу підприємств України на міжнародні стандарти	103
Михневич Е.В. Развитие бухгалтерского учета токенов в Республике Беларусь: особенности переоценки	106
Михасько В.І. Недоліки податкової системи України та шляхи їх вирішення	110
Мусяхіна М.Г., Рознюк І.О. Податкова пільга: проблеми обліку та оцінювання	113
Останчук Т.П. Вплив правового фактору на формування облікової інформації в сфері земельних відносин в Україні	117
Падій І.О. Проблеми нормативно-правового регулювання обліку формування і використання резервів на підприємстві	120

Пасько О.В. Політико-ідеологічний погляд на бухгалтерський облік або бухгалтерський облік як інструмент влади	122
Подольничук О.А. Витрати на управління якістю в системі обліку	126
Пономаренко О.Г. Вектори розвитку наукових уявлень та практики обліку малоцінних активів	128
Попович О.В., Титаренко А.Д. Особливості застосування електронного документообігу в бухгалтерській звітності	131
Рижук Ю.О. Екологічний податок: особливості обліку і оподаткування	133
Романова О.С. Идентификация минеральных ресурсов как объекта бухгалтерского учета	136
Сапего И.И., Лавринович Л.В. Криптовалюта: сущность, состав, классификация как объекта бухгалтерского учета	139
Сапего И.И., Якимец О.Ю. Сущность и классификация водопользования, а также учет у организаций, приобретающих воду за плату	143
Сенишин Б.Б., Сподарик Т.І. Модернізація системи бухгалтерського обліку в державному секторі України: особливості та перспективи	147
Соколовська А.В. Аудит виробничих запасів	150
Соловей Н.В. Актуальні питання оподаткування авіаційної галузі в Україні	152
Сторожук Т.М. Аналітичні можливості консолідованої фінансової звітності	154
Сук Л.К. Переведення грошового боргу	158
Сук П.Л., Аль-Іббіні Омран Ахмад Мохаммад Використання міжнародного досвіду класифікації рахунків бухгалтерського обліку	161
Тайнолюб А.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства	163
Тіхон К.А. Проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості	165
Туз І.М. Державне регулювання бухгалтерського обліку в Україні	168
Фабіянська В.Ю. Контроль як функція управління земельними ресурсами в Україні	170
Фесенко В.В., Коновалова О.В. Вимоги Міжнародних стандартів обліку і звітності до розкриття операцій із пов'язаними сторонами	173
Харченко І.М., Овчарова Н.В. Облік соціально-відповідальної діяльності: призначення, мета, необхідність	176
Чудак Л.А. Переваги та недоліки альтернативних систем оподаткування	179

Секція II. Вплив глобалізації на функціонування національних фінансових систем

<i>Альмотавак Д.Ф.</i> Ефективність системи гарантування депозитів вкладників	182
<i>Бакуменко К.А.</i> Вплив глобалізації на функціонування та розвиток фінансової системи України	183
<i>Безпалько А.Д., Олейнічук Т.В.</i> Основні завдання грошово-кредитної політики Національного банку України в сучасних умовах	187
<i>Бершадська І.І.</i> Трансформація податку на прибуток в умовах глобалізації в Україні	190
<i>Голякович М.В.</i> Положительное и отрицательное влияние иностранного инвестирования на национальную экономику страны-рецепиента	192
<i>Касич А.О., Горбенко Т.О.</i> Фінансування інноваційної діяльності: завдання українських підприємств через призму зарубіжного досвіду	194
<i>Касич А.О., Козаченко Т.О.</i> Оптимізація структури капіталу у контексті забезпечення розвитку підприємства	197
<i>Кравівін Є.П.</i> Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України	199
<i>Kutova D.V.</i> Regulation of inflation	201
<i>Куцаб П.А.</i> Фінансово-економічний розвиток прикордонних територій України в межах співпраці України та Польщі	203
<i>Кучер Д.О.</i> Стратегії формування фінансових ресурсів комерційного банку	206
<i>Маркович Т.Г.</i> Наукові розвідки щодо сутності оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання	208
<i>Мась Р.В., Бурцева О.Є.</i> Забезпечення стійкості та стабільності фінансової системи країни в умовах глобалізації	213
<i>Некрутенко А.А.</i> Ризики залучення коштів із депозитних джерел	215
<i>Панич О.І., Жмурко Н.В.</i> Роль фінансової глобалізації у розвитку фінансового ринку	216
<i>Полторак Т.Ю.</i> Зарубежный опыт в вопросах оценки кредитоспособности заемщика	219
<i>Потороченко В.В.</i> Вплив валютного курсу на формування депозитних ресурсів банків	223
<i>Прутська О.О., Рудь Н.І.</i> Напрями вдосконалення системи гарантування вкладів в Україні	224
<i>Прутська О.О., Татаріна М.А.</i> Вплив фінансової глобалізації на розвиток банківської системи України	227
<i>Садиков С.Р.</i> Вплив паритету відсоткових ставок на валютний курс	230

Смирнова О.В. Тенденції розвитку управління фінансовими інструментами ринку фінансових послуг	233
Собчук С.І. Бюджетні правила в системі проциклічного регулювання економіки	236
Sova O.Yu. Defining the monetary base in a deregulated financial system	238
Старокожко А.О. Моніторинг банківського кредитного процесу.....	240
Хуторна М.Е. Інституційний підхід до оцінки передумов фінансової стабільності кредитних установ	244
Хуторна М.Е., Радчук Н.Л. Класифікація проблемних банків та систематизація чинників їх виникнення	248
Шевчук О.Д. Основні тенденції державного фінансового контролю і аудиту в Україні	251
Шоломіцький О. С., Степова Т. Г., Варічева Р. В. Управління грошовими потоками підприємства: фінансове планування та інформаційне забезпечення	255

Секція III. Управління розвитком економіки в умовах глобальних викликів

Аберніхіна І.Г., Ковальова А.М. Актуальні питання реального інвестування підприємств	260
Антоненко В.М. Рейдерство та корупція як гальма євроінтеграції України	263
Білик А.І., Кришовський В.Л. Стан та тенденції розвитку українського фріланс ринку	266
Бойко В.О., Бойко Л.О. Державна підтримка херсонських аграріїв	269
Борейко Н.А., Борейко М.А. Экологическая безопасность как условие устойчивого развития экономики и её концепции	272
Вдовенко Л.О., Сидорчук А.І. Ефективне управління структурою капіталу – основа стабільності розвитку підприємства	275
Beliaivceva V.V. Innovative approach to forming information capital of the enterprise	278
Гирін Ю.В. Теоретичні підходи до сутності механізму формування бюджетних ресурсів держави	281
Гравовська І.В. Сутність та основні елементи конкурентостійкості сектору розробок і досліджень	285
Грицаєнко Ю.О. Проблеми та перспективи управління персоналом в митних органах	288
Добровенко О.Д. Економічна сутність та оцінка кредитоспроможності підприємства	290

Задорожна Я.І. Стан та тенденції розвитку роздрібної торгівлі в Україні	295
Казарян Г.Г. Проблеми модернізації системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю	297
Калівошко О.М. Функції інфраструктури ринку	300
Ковальчук О.В., Замлинський В.А. Діагностика підприємства як напрямок організаційного консалтингу у виявленні конкурентних переваг	302
Ланченко Є.О. Ринок праці на селі в умовах глобалізації економіки	305
Лохман Н.В. Площини розуміння та вживання терміну «потенціал»	308
Лук'янова А.О., Чернова О.В. Глобалізація в сучасних умовах розвитку світового господарства	311
Малащук Т.О. Теоретичні основи поняття «поточні зобов'язання» та підходи до їх визначення	313
Марчук Л.Л. Економічний захист та лобювання інтересів агробізнесу в Україні	317
Микуланинець С.І. Застосування логістичного механізму з метою стимулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону	319
Михалевич О.И. Экономическая сущность и развитие договора концессии ..	322
Несенюк Є.С. Особливості формування інноваційної стратегії промислових підприємств	325
Нехай В.А. Щодо поняття «економічна безпека підприємства»	327
Процикевич А.І. Критеріїв якісного інвестиційного середовища на ринку ІТ-послуг в умовах глобальних викликів	330
Разгуліна Н.О. Міжнародний досвід європейський країн в контексті розвитку вітчизняного іпотечного ринку	333
Ригайло Л.М., Боднар О.Я. Стратегічний розвиток регіонів під впливом викликів глобалізації	336
Рудковська Н.А. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток економіки України	337
Сайченко В.О. Особливості процесу управління митними ризиками в країнах ЄС	340
Сайчук А.Д. Роль заготівельно-збутової діяльності у розвитку підприємств	343
Сав'юк Л.О., Драчук Ю.З. Важливі аспекти економічної конкурентоспроможності держави	346
Снігур Х.А. Формування соціально-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства	350
Стрельченко О.В. Аналіз економічних ризиків аграрних підприємств та управління ними	353

Стрілець В.Ю. Особливості фінансового забезпечення малого підприємництва на різних стадіях життєвого циклу	358
Струс Л.А. Особливості розвитку національної економіки	361
Тимченко О.П. Стратегії розвитку підприємств альтернативної енергетики України в контексті об'єднаної енергетичної системи	364
Уманець Л.В. Проблема неосвоєння коштів місцевих бюджетів	365

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ВІД ОРГАНІЗАТОРІВ

Протягом останніх років галузь освіти і науки в Україні зазнала чималих змін, які викликали як суспільну критику, так і схвалення. Зокрема, з 1 вересня 2018 року стартувала Нова українська школа (НУШ), оновлено вимоги до акредитації вищих навчальних та науково-дослідних закладів, оцінки рейтингу студентів, викладачів і наукових працівників. Революційним можна вважати Наказ МОН «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України» від 15.01.2018 р. № 32, який визначає концептуально нові підходи до функціонування наукових фахових видань, а також сприяє включенню публікацій вітчизняних авторів до міжнародних наукометричних баз як галузевого профілю, так і широкоvizнаних у світі – Scopus та Web of Science Core Collection.

Про незворотність процесу реформування освіти і науки свідчить встановлення перехідного періоду для здобуття наукових ступенів за старими вимогами та норма про обов'язкову переатестацію всіх спеціалізованих вчених рад.

Враховуючи те, що значна частина так званої «наукової діяльності» в Україні здійснюється заради фінансової вигоди, не варто очікувати швидкого росту суспільної й науково-практичної цінності отриманих результатів. Для того, щоб принципи академічної доброчесності стали невідомою рисою менталітету дослідника – потрібен час та забезпечення незворотності курсу на підвищення якісного рівня, відкритості та престижності наукових досліджень.

З метою надання можливості для оприлюднення результатів наукових пошуків вітчизняних і зарубіжних дослідників та, зокрема, студентів і аспірантів, фаховим науково-виробничим **журналом «Облік і фінанси» спільно з Полоцьким державним університетом (Республіка Білорусь)** організовано **II Міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів»**.

Ідея полягала у тому, щоб створити рівні умови для участі усіх категорій дослідників, а також сприяти розвитку наукової діяльності серед студентів. З огляду на досить поширену практику комерціалізації проведення наукових конференцій в Україні, організатори доклали чималих зусиль для того, щоб захід відповідав усім критеріям науково-практичної конференції та якісно відрізнявся від фейкових івентів.

Організаційний комітет висловлює щиру подяку першому проректору Полоцького державного університету Вегері Світлані Григорівні за підтримку ідеї, сприяння розвитку співпраці науковців, викладачів і студентів України та Білорусі.

В рамках підтримки досліджень студентів та молодих вчених фаховий науково-виробничий журнал «Облік і фінанси» запрошує до публікації. Головним критерієм прийняття статей є наукова новизна викладених у них результатів, академічна доброчесність авторів. Редакція надає допомогу в оформленні матеріалів, завдяки фаховому рецензуванню автор отримує

можливість удосконалити свій доробок, врахувавши зауваження рецензента. Крім цього, редакція допомагає з пошуком інших фахових видань, здійснює консультування усіх зацікавлених щодо питань оформлення і публікації статей в Україні та закордоном.

Проведена конференція – яскравий доказ якісного підходу організаторів до виконання своїх обов'язків: прийняло участь понад 100 учасників з більш ніж 45 вищих навчальних закладів та наукових установ, 75 % з них – студенти. Це свідчить, що мета заходу успішно досягнута.

Організаційний комітет конференції дякує усім учасникам за активну позицію, запрошує до участі в наступних заходах, публікації статей у журналі «Облік і фінанси» та бажає успіхів у науковій діяльності!

*З повагою Голова оргкомітету
виконавчий редактор журналу «Облік і фінанси»
Сергій Остапчук*

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Облік і фінанси Accounting & Finance

«Облік і фінанси» – фаховий науково-виробничий журнал з відкритим доступом до повних текстів. Індукується в міжнародних каталогах та наукометричних базах. www.afj.org.ua

Полоцький державний університет – спадкоємець славних освітніх традицій Полоцької землі, з якою пов'язані імена видатних білоруських просвітителів – Євфросинії Полоцької, Франциска Скорини і Симеона Полоцького. Тут бере свій початок університетська освіта на території сучасної Білорусі. www.psu.by

Секція I. Бухгалтерський облік та оподаткування: стан і перспективи

В.І. АБРАМОВА*, студентка гр. ООкр-17м,
Університет імені Альфреда Нобеля

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В ЦІЛЯХ ОПОДАТКУВАННЯ

В сучасних умовах, основною метою діяльності суб'єктів господарювання є: максимізація прибутку, фінансова стійкість, розвиток бізнесу. Для досягнення цієї мети суб'єкти підприємницької діяльності проводять стратегічне і поточне планування діяльності, складають бізнес – плани і бюджети. При цьому значну частину доходів суб'єкт підприємницької діяльності перераховує у бюджети різних рівнів та державні цільові фонди у формі податків, зборів та обов'язкових платежів. Отже, в процесі здійснення фінансового планування виникає необхідність врахування податкового фактора, з метою планування й оптимізації податкових платежів.

В закордонній практиці податкове планування є невід'ємною складовою частиною управління фінансами, оцінки його впливу на результати діяльності. В практиці діяльності вітчизняних підприємств питанням податкового планування поки що приділяється недостатньо уваги, що звичайно негативно впливає на величину прибутку та можливості розвитку бізнесу. Адже організація ефективного податкового планування зорієнтована на пошук способів мінімізації податкових платежів, одним з яких є розробка облікової політики.

Нормативний документ, який би визначав порядок формування облікової політики в цілях оподаткування на даний час відсутній. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності. Основною її метою є забезпечення одержання достовірної інформації про результати фінансово-господарської діяльності, необхідної для користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних управлінських рішень. Тобто під обліковою політикою варто розуміти сукупність способів ведення бухгалтерського обліку, прийняту підприємством – первинного спостереження, вартісного виміру, поточного групування та узагальнення фактів господарської діяльності.

Підприємством може бути визначений один із двох варіантів складання облікової податкової політики:

* Науковий керівник – Ю.А. Малащенко.

- відобразити окремі питання по кожному податку, який сплачується підприємством, у відповідних розділах єдиного наказу про облікову податкову політику;

- скласти для кожного податку свою окрему облікову політику і затвердити їх як додатки до наказу про облікову політику для цілей оподаткування.

Облікова політика підприємства для цілей оподаткування повинна вирішувати три основних завдання:

- 1) організаційно-технічні;
- 2) вибір найбільш прийнятних для підприємства способів обліку, відносно яких існують альтернативи передбачені податковим законодавством;
- 3) висвітлення окремих питань щодо справляння податкових платежів по яким існують протиріччя в нормативних актах або які взагалі не регламентовані законодавством.

Вирішення вказаних завдань є досить важливим для підприємства у процесі його подальших взаємовідносинах з податковими органами. Правильно складена облікова політика для цілей оподаткування дасть змогу уникнути багатьох конфліктних ситуацій з податковими органами.

При розробці облікової політики необхідно виходити з тих обставин, у яких реально діє підприємство, визначити найближчі перспективи його розвитку, і на цій основі виділити ті питання, які дійсно повинні знайти своє відображення в документі, що складається. Навіть якщо в недалекому майбутньому підприємство займеться новим видом діяльності, способи податкового обліку якого не були передбачені в обліковій політиці, платник податків має право внести в цю облікову політику відповідні зміни та доповнення.

При цьому, варто пам'ятати, що розробка платником податків своїх власних способів або методик податкового обліку можлива тільки в тих випадках, коли нормами податкового законодавства вони або не визначені взагалі, або визначені не досить прозоро, що не дозволяє трактувати їх однозначно, і найчастіше приводить до конфлікту з податковими органами. Якщо ж, з якихось окремих питань оподаткування в законодавстві правила обліку чітко й однозначно визначені, то в платника податків ніякого альтернативного вибору немає, і він зобов'язаний такі правила чітко виконувати.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, під податковою обліковою політикою слід розуміти сукупність обраних платником податків способів ведення податкового обліку та порядку обчислення податкових платежів. Єдиного порядку складання облікової політики для цілей оподаткування в чинному законодавстві немає, проте, виходячи з окремих його норм, можна скласти орієнтовний алгоритм формування податкової облікової політики.

Насамперед, податкова облікова політика підприємства повинна затверджуватися відповідним наказом керівника підприємства. Затверджені форми такого документа немає, тому він складається в довільній формі. Самі ж положення облікової політики можна або вписати в текст цього наказу, або затвердити у формі додатків.

Далі, по аналогії з бухгалтерським обліком (ст. 8. п. 1. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні») передбачається, що розроблену податкову облікову політику платник податків повинен застосовувати з моменту створення підприємства і до моменту його ліквідації та застосовувати послідовно від одного податкового періоду до іншого (принцип послідовності – ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»).

Зміна прийнятої політики, може провадитись за наступних обставин:

- зміна методів обліку, які застосовуються на підприємстві;
- суттєва зміна умов діяльності підприємства;
- зміна податкового законодавства.

У першому і другому випадках зміни в податкову облікову політику здійснюються з початку нового податкового періоду, тобто з наступного року. В третьому випадку – не раніше моменту набрання чинності змін до податкового законодавства. При цьому, перші дві ситуації є добровільною зміною облікової політики власне підприємством, а остання – вимагає обов'язкової зміни.

Скласти нову податкову облікову політику щороку підприємствам не потрібно, враховуючи те, що в податковому (як і в бухгалтерському) обліку застосовується принцип послідовності облікової політики. Один раз прийнята облікова політика застосовується доти, поки до неї не будуть внесені зміни, тобто, теоретично – невизначено довго. Однак на практиці це майже неможливо. Справа в тому, що національне податкове законодавство змінюється іноді настільки кардинально, що часто простіше затвердити нову податкову облікову політику, ніж вносити зміни в діючу.

Податкова облікова політика повинна бути єдиною для всього підприємства, і обов'язковою для всіх його підрозділів – як вже існуючих, так і тих, які можуть бути створені в майбутньому.

В напрямку подальшого розвитку податкової облікової політики підприємства доцільно здійснити розробку внутрішніх стандартів податкового обліку, основне призначення яких – запобігання податковим ризикам. Внутрішні стандарти повинні деталізувати кожен пункт організаційно-технічного та методичного розділів облікової політики. Так, з метою розкриття методологічної частини облікової політики можуть бути підготовлені стандарти «Податок на прибуток підприємства», «Податок на додану вартість», «Податок з доходів фізичних осіб» тощо.

Облікова політика є важливим засобом досягнення різноманітних цілей підприємства, спрямованих на покращення його діяльності. Вона одночасно виступає і способом уніфікації облікових процедур та зниження їх трудомісткості, і інструментом управління витратами, доходами, фінансовими результатами підприємства, і засобом оптимізації податкового навантаження підприємства. За рахунок застосування облікової політики, адекватної потребам господарюючого суб'єкта, можна суттєво впливати на результати діяльності, майновий і фінансовий стан, показники фінансової стійкості, ліквідності,

платоспроможності, інвестиційної привабливості та ділової активності підприємства, здійснювати ефективне фінансове та податкове планування.

Список використаних джерел:

1. Іванов Ю. Б. Суть, принципи та методи податкового планування. *Збірник систематизованого законодавства. Податкове планування: шляхи зменшення податкових ризиків та оптимізації оподаткування*. 2005. Вип. 9. С. 7-12.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні Закон України: від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Пушкар М. С. Облікова політика і звітність. Тернопіль: Карт-бланш, 2003. С. 25-39.
4. Свірко С. В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах: навч. посібн. К.: Вид-во КНЕУ, 2003. 380 с.
5. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: навч. посібн. К.: Центр навч. літ-ри. 2008. 608 с.

О.Ю. БАЛАЗЮК, к.е.н.,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

К.О. БУДНИК, магістрант 1-го року навчання,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

ПРОФЕСІЙНЕ СУДЖЕННЯ БУХГАЛТЕРА У КОНТЕКСТІ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Суть і зміст поняття «професійне судження» є малодослідженим в сучасній теорії обліку. В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» професійне судження, як категорія не визначена. Однак кожне підприємство згідно цього ж закону має обирати форму бухгалтерського обліку та облікову політику, при цьому для прийняття таких рішень керівник і головний бухгалтер повинні застосовувати своє професійне судження. У зв'язку з цим актуальним є визначення самої сутності поняття «професійне судження».

Окремі аспекти застосування професійного судження в обліку розглядалися у працях вітчизняних вчених Ф. Бутинця, С. Голова, А.В. Гуцаленко, С. Левицької, М. Пушкаря та інших вчених. Досліджувана проблема знаходиться на стадії становлення, тому потребує подальшого вивчення.

У світовій практиці бухгалтерського обліку поняття «професійне судження» не нове і є одним із засадничих принципів МСФЗ [3].

Професійне судження – це висловлена думка професійного бухгалтера про господарську ситуацію і корисна для її опису та для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Думка професійного бухгалтера в умовах ринкової економіки - це саме те, що він думає, а не те, що за нього хтось думає. Але досить часто в багатьох країнах континентальної Європи (наша країна не виключення) вважають, що бухгалтер «не повинен мати своє судження».

Бажання працювати поза нав'язаними нормативами, керуючись тільки своєю думкою, було властиво бухгалтерам англосовітських країн. Саме вони створили культ професійного судження. Такий підхід виріс на ґрунті англійського загального права, яке розвивалося шляхом накопичення досвіду судових рішень [4-8].

Фахівцями бухгалтерського обліку, зокрема С. Головим, М. Пушкарем [1; 2], висловлюється розчарування в надмірному нормативному регулюванні обліку. В першу чергу, це пов'язано з тим, що в документах не можна врахувати усієї різноманітності господарських ситуацій і практичних випадків та прийняти єдиний шаблон. Проти нормативного регулювання бухгалтерського обліку і проти стандартів на заході висувається безліч заперечень. Перерахуємо деякі з них:

- ринкова економіка за своєю природою заснована на силі договору, отже, будь-якому власникові належить незаперечне право вибирати такі методи обліку і аналізу, які він, і тільки він, вважає правильними;
- стандарти, орієнтовані на усі країни, не відображають національної традиції;
- стандарти гальмують розвиток бухгалтерської думки і гальмують практику;
- стандарти розраховані на інвесторів – власників та інших користувачів. А у них є свої інтереси, своя користь, своя достовірність. Отже стандарти не можуть задовольнити усіх;
- потрібно побудувати стандарти, використовуючи серію компромісів, які спотворюють конкретні інтереси і усю достовірність даних.

Відмова бухгалтерів від нормативного регулювання перетворює їх на думаючих фахівців. І ключем до цього повинна стати професійна думка, під якою потрібно розуміти вміння бухгалтера достовірно і сумлінно описувати і відображати фінансовий стан свого підприємства.

Це дуже важливо з точки зору бухгалтерського обліку. Корисне переконання необов'язково має бути істинним, так само істинне переконання зовсім необов'язково буде корисним. Істинні переконання і, відповідно, твердження вивчають в теорії обліку, корисні, – на практиці (в обліку). У науці базою є знання, в практичному житті важлива довіра до прийомів, які використовуються бухгалтером.

Можна виділити такі критерії при застосуванні професійного судження:

- 1) якщо факт господарського життя точно підпадає під опис нормативних документів і їх вимоги дозволяють достовірно і сумлінно відобразити його в обліку, то він повинен зробити це;

2) якщо факт господарського життя підпадає під опис нормативних документів, але, на його думку, їх вимоги в даному конкретному випадку не дозволяють достовірно і сумлінно відобразити факти в обліку, то він повинен прийняти самостійне рішення і відобразити факти господарського життя так, як диктує йому його професійне судження;

3) якщо факт господарського життя не може бути описаний через те, що в нормативних документах подібна ситуація відсутня, то головний бухгалтер, спираючись на своє професійне судження, повинен показати цей факт в обліку так, як вважає потрібним, але завжди – достовірно і сумлінно.

Отже, необхідність підвищення самостійності бухгалтера є беззаперечною в рамках кожного підприємства. Самостійність передбачає необхідний рівень професійної підготовки, здатність до критичного мислення і творчого підходу до ведення обліку. Тому, сьогодні бухгалтер зобов'язаний застосовувати професійне судження, оскільки нормативне регулювання не може забезпечити врахування усієї різноманітності умов господарського життя, що безперервно змінюються.

Список використаних джерел:

1. Балазюк О. Ю. Професійне судження бухгалтера в контексті МСФЗ // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: зб. матер. Всеукр.наук.-практ. конф., м. Вінниця, 20 квітня 2017р.: у 2-х т.-Т.1 Ч.1 / ред.: ВННІ ТНЕУ. Тернопіль: Крок, 2017. С. 118-119.
2. Голов С. Вплив законодавчих актів на систему бухгалтерського обліку // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі» (25-26 листопада). ТНЕУ. Тернопіль, 2010. С. 18.
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності – 2009 / [переклад з англ. за ред. С. Ф. Голова]. К.: ФПБАУ, 2009. 1608 с.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. (зі змінами та доповненнями, станом на 01.01.2018) № 996-XIV // Вісник Верховної Ради України. 1999. № 40. 365 с.
5. Пушкар М. Трансформування «Бухгалтерського обліку» з мистецтва ведення рахунків і записів у науку «Інформологію» // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі» (25-26 листопада). ТНЕУ. Тернопіль, 2010. С. 22.

В.В. БАЦЮРОВСЬКА*,
студентка магістратури факультету обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ

Інформація, необхідна для ефективного управління власним капіталом підприємства, акумулюється системою бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Повне розкриття інформації про формування і використання власного капіталу сприятиме підвищенню достовірності інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства.

В останні роки внесені певні зміни до законодавства України щодо формування власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм і їх відображення в обліку і звітності, спрямовані на наближення національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку до вимог міжнародних стандартів обліку та звітності. Однак, зміни в законодавстві недостатньо враховують тенденцію до ускладнення управління господарсько-фінансовою діяльністю підприємств і зростаючі потреби інформаційного забезпечення менеджменту щодо власного капіталу.

Величина власного капіталу і його структура є свідченням здатності підприємства здійснювати безперервну діяльність, свідченням його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Облікова інформація про стан і зміни власного капіталу дозволяє управлінському персоналу приймати обґрунтовані рішення з управління капіталом, а інших користувачів - робити висновки не лише про фінансовий стан підприємства, але і про рівень майстерності менеджерів розпоряджатися довіреними їм ресурсами.

Основою раціональної організації і ведення бухгалтерського обліку операцій з власним капіталом в Україні є положення Господарського, Цивільного та Податкового кодексів України [1, 2, 3].

У Господарському і Цивільному кодексах України закріплено правові аспекти формування статутного капіталу. Тут визначаються розмір, склад, терміни, порядок внесення вкладів учасниками, порядок оцінки майна при внесенні і вилученні, порядок зміни часток учасників, їх відповідальність за порушення зобов'язань закладами. Податковим кодексом України визначено порядок оподаткування операцій з власним капіталом, в т. ч. оподаткування прибутку підприємств.

* Науковий керівник – Я.П. Іщенко, к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про власний капітал та розкриття інформації у фінансовій звітності визначається НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», норми якого стосуються підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ). Даним Положенням визначаються в тому числі, зміст і форми Звіту про власний капітал і загальні вимоги до розкриття його статей [4].

Створення належного інформаційного забезпечення є основною передумовою розробки адекватних управлінських рішень в галузі управління капіталом підприємства, що дозволяє підвищити ефективність його діяльності. Загалом інформаційне забезпечення управління капіталом - це система інформаційних ресурсів і сукупність методів їх організації, необхідних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують оперативне прийняття управлінських рішень по структурі капіталу підприємства.

На основі дослідження нормативного регулювання формування та обліку власного капіталу виявлено, що держава регулює лише окремі аспекти обліку власного капіталу, залишаючи при цьому широкий спектр варіативності. Це дає можливість власникам обирати оптимальний альтернативний варіант, враховуючи специфіку діяльності підприємства, обумовлену, насамперед, особливістю організаційно-правової форми підприємства. Основними внутрішніми регламентами підприємств, які регулюють питання формування, використання та обліку власного капіталу є статут і наказ про облікову політику.

Дослідження урегульованості об'єктів облікової політики власного капіталу в сільськогосподарських підприємствах України свідчать, що в більшості випадків у внутрішніх регламентах з організації та методики обліку визначено лише кілька моментів, зокрема:

- первинні документи з обліку власного капіталу і порядок їх документування (в додатку до Наказу про облікову політику - плані-графіку документообігу)

- перелік субрахунків та аналітичних рахунків, необхідних для відображення в бухгалтерському обліку операцій з власним капіталом (в додатку до Наказу про облікову політику - робочому плані рахунків).

Така практика формального підходу до організації інформаційного забезпечення управління власним капіталом призводить до втрати об'єктивності інформації, несвочасного її отримання системою менеджменту і, відповідно, до можливих втрат через прийняття неефективних управлінських рішень.

Для забезпечення запитів користувачів інформації у внутрішньому обліковому регламенті слід врегулювати наступні норми щодо власного капіталу (рис. 1).

Це дозволить організувати обліковий процес відповідно до нового законодавства України, отримати необхідну інформацію для забезпечення ефективного управління власним капіталом та дозволить узгодити положення облікової політики і установчих документів.

Рис. 1. Пропоновані норми облікової політики щодо власного капіталу базового підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [5, 6, 7].

Адже належне формування облікової політики власного капіталу є важливим елементом вдосконалення організації та методики бухгалтерського обліку на підприємстві, сприяє підвищенню повноти та достовірності інформації про фінансово-майновий стан підприємства.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV.
2. Цивільний кодекс України від 19.06.2003 р. № 980-IV.
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VI.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73.
5. Іщенко Я. П., Галайда Л. В. Теоретичні основи формування власного капіталу підприємства. *Економічні науки: Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 15. Частина 1. Херсон, 2015. С. 146-149.

6. Гудзенко Н. М., Горобець Т. П. Звіт про власний капітал: порядок складання та шляхи удосконалення. URL: http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Economics/60336.doc.htm
7. Пилипенко К. А., Дідик О. І. Впровадження практичного досвіду вітчизняного та зарубіжного обліку власного капіталу в систему управління фінансово-економічної та продовольчої безпеки аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6409>

Б.Ю. БОВКУН, бухгалтер ТОВ «ФОРЕСТ-ЛВ», магістр,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

Н.В. ОВЧАРОВА, к.е.н., ст. викладач
кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах функціонування для більшості суб'єктів господарювання актуальною є необхідність розробки ефективної системи управління прибутком як вагомого чинника формування показників вартості бізнесу та його фінансової стійкості. Основою інформаційної системи підприємств, що використовується як для ідентифікації внутрішніх факторів управління прибутком, так і для виявлення можливих резервів його зростання є система бухгалтерського обліку, що в подальшому знаходить свої відображення в фінансовій звітності підприємства.

У зв'язку з розширенням та ускладненням зовнішнього середовища підприємства власників цікавить не тільки можливість отримання прибутку, а і, насамперед, оцінка умови його максимізації в системі зростання вартості підприємства. Саме тому обліково-інформаційна система повинна сприяти формуванню якісного інформаційного забезпечення направлено на розробки та впровадження дієвої системи управління прибутком підприємства.

Разом з цим необхідно враховувати, що бухгалтерська інформація не може стовідсотково забезпечити інформаційні потреби користувачів. Значні труднощі при побудові системи бухгалтерського обліку, орієнтованої на забезпечення процесів управління прибутком підприємства, обумовлені, множинністю інтересів різних користувачів до механізмів його формування та подальшого розподілу (держави, власника, керівництва, найманих працівників тощо).

Розвиток та ускладнення економічних відносин, неможливість їх повного й точного врахування в системі фінансового обліку, зумовлюють необхідність

пошуку та запровадження нових методологічних підходів до оцінка витрат та доходів, зокрема, в середовищі управлінського обліку. Саме в процесі побудови системи інформаційного забезпечення управління прибутком управлінський облік покликаний формувати групи показників, що відображають обсяги діяльності, суму і склад витрат, а також розмір і склад одержуваних доходів.

Серед основних проблем, які виникають при формуванні обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком доцільно виділити наступні:

- знівельованість аналізу як функції управління;
- обмеженість облікової інформації, яка надається користувачам про наявні та потенційні ризики, прояву та оцінки їх наслідків в контексті впливу на формування прибутку підприємства;
- переважно фіскальна спрямованість існуючої системи бухгалтерського обліку при визнанні та оцінці доходів та витрат як основних факторів формування прибутку;
- недостатній рівень підготовки облікового та управлінського персоналу, низький рівень інформаційного зв'язку між суб'єктами управління різних рівнів, зовнішнім середовищем суб'єкта господарювання;
- недостовірність інформації, яка надається для прийняття управлінських рішень, відсутність стратегічної складової;
- неправильна інтерпретація суб'єктом ведення бухгалтерського обліку змісту здійсненої господарської операції тощо.

Досліджуючи наведені причини необхідно враховувати, що в бухгалтерському обліку при визнанні та оцінці окремих елементів доходів та витрат можуть застосовуватися різні способи та методи, а отже ті ж самі об'єкти (вартість списаних матеріалів, товарів, сума нарахованої амортизації, склад загальновиробничих витрат) та процеси в результаті систематизації облікової інформації можуть мати різне вартісне вираження.

Крім того система фінансового обліку переважно направлена на відображення минулих фактів господарської діяльності підприємства на ретроспективній основі, і не дає релевантної і повної інформації про можливі ризики щодо формування прибутку та його використання.

Досліджуючи проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства необхідно враховувати і існуючі парадокси облікової інформації, які виникають через множинність та відмінність у визначенні ряду важливих для управління категорій з економічної та облікової точок зору. До таких категорій відносяться витрати та доходи, принципи визнання доходів та витрат, складу витрат та їх розподілу, виручка та дохід, визначення прибутку тощо.

Найчастіше в господарській діяльності спостерігаються невідповідності, що виникають між реальним фінансовим станом діяльності підприємства та фінансовим результатом визначеним в балансі, а також між отриманим прибутком (збитком) та грошовими потоками.

Безумовно, частково такі невідповідності можна пояснити особливими принципами які використовують в бухгалтерському обліку при визнанні та

нарахуванні доходів та витрат, оскільки визнання доходів суб'єкта господарювання здійснюється в момент нарахування та передачі прав на реалізований товар чи інший актив покупцю, а не по факту отримання грошових коштів за реалізовану продукцію, товари, роботи, послуги. Проте, за умов наявності на підприємстві ефективної системи управління дебіторської заборгованості, логістичними потоками такі відхилення мінімізуються.

Відсутність реального прибутку за умови наявності грошових коштів може бути обумовлено завищенням собівартості готової продукції, адміністративних та інших витрат, неправильним розподілом витрат та доходів між звітними періодами, неефективною обліковою політикою щодо зростання потенційних резервів тощо.

Разом з тим, необхідно враховувати і бар'єри, що виникають в процесі передачі та використання інформації. Так, наявні методологічні та термінологічні бар'єри щодо таких об'єктів управління як витрати та доходи, виручка та дохід, прибуток та збиток, грошові потоки, що використовується різними підсистемами управління та обліковим персоналом можуть викривлювати інформацію та негативно впливати на ефективність управлінських рішень.

Таким чином, система даних бухгалтерського обліку повинна бути спрямована на врахування факторів формування окремих елементів прибутку підприємства. Враховуючи, що вони досить різноманітні, підприємства повинні використовувати різні системи інформаційного забезпечення (бухгалтерський, управлінський, стратегічний облік тощо) управління прибутком підприємства, які передбачають застосування різних методичних підходів.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2006. 832 с
2. Галузіна С. М. Аспекты повышения роли учетно-аналитической информации в системе управления организацией: монография. СПб.: Знание, 2006. 392 с.
3. Пархоменко О. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття рішень в системі науково-технічної інформації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом». Київ, 2006. 24 с.
4. Пліскун І. Й. Стратегічний облік як інструмент стратегічного управління підприємством. *Вісник Української академії банківської справи*. 2002. № 12. С. 94–95.

*А.І. БОЖКО, магістрант,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОБЛІКОВА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ, ВИКОНАННЯ РОБІТ, НАДАННЯ ПОСЛУГ

Ринкові відносини визначають важливу роль обліку витрат виробництва і собівартості продукції. Це один з найважливіших інструментів ведення господарської діяльності.

Важлива роль в економічних заходах підприємства із зниження витрат виробництва належить бухгалтерському обліку виробничих затрат і калькулюванню собівартості продукції.

Витрати – це вартість ресурсів, що використовуються в подальшому для отримання прибутку, чи досягнення інших цілей підприємства. До витрат належить вартість матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для виробництва тієї чи іншої продукції та послуг. Матеріальні витрати, в свою чергу, можна поділити на матеріали і обладнання. Характер цих витрат різний, але всі вони підпорядковані одній меті – отримання прибутку.

За економічною сутністю витрати на виробництво продукції підприємства являють собою сукупність затрат живої та уречевленої праці на здійснення поточної виробничої діяльності підприємства; а за натурально-речовим складом – спожиту частину матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, яке призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Основний фінансовий результат діяльності підприємства – це прибуток, який є основою і джерелом засобів для його подальшого розвитку. Підвищити прибуток можна, збільшуючи обсяги виробництва або ціни на продукцію (роботу, послугу), що випускається. Однак це не завжди можливо і доцільно. Тому в системі розвитку підприємства в умовах значних економічних обмежень підвищення фінансового результату безпосередньо зв'язано зі зниженням витрат.

Підприємства всіх форм власності зобов'язані вести облік виробничої собівартості. Порядок, за яким формується виробнича собівартість продукції, встановлений у П(С)БО 16 «Витрати».

До виробничої собівартості продукції належать такі витрати:

- 1) прямі матеріальні витрати;
- 2) прямі витрати на оплату праці;
- 3) інші прямі витрати;
- 4) загальновиробничі витрати: змінні, постійні розподілені.

Прямі матеріальні витрати – вартість сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, що підлягають монтажу або

додатковій обробці на цьому підприємстві, допоміжних та інших матеріалів, використання яких прямо можна віднести на конкретний об'єкт витрат.

До прямих витрат на оплату праці відносять витрати на виплату основної і додаткової заробітної плати, включаючи будь-які види грошових та матеріальних доплат; виплати, передбачені законодавством про працю; інші виплати; витрати, пов'язані з підготовкою і перепідготовкою кадрів.

Інші прямі витрати включають відрахування на соціальні заходи, плату за оренду земельних і майнових паїв, амортизацію необоротних активів, вартість остаточно забракованої продукції, витрати на виправлення браку.

Загальновиробничими витратами називають витрати, пов'язані з організацією виробництва у цехах та на дільницях. До таких витрат належать витрати на оплату праці керівництва дільниць та цехів, амортизація необоротних активів загальновиробничого призначення [2].

Витрати підприємства можна класифікувати за різними ознаками. Класифікація витрат потрібна для визначення вартості продукції та відповідно для ціноутворення; для визначення собівартості продукції, тобто локальних затрат. Велике значення класифікації затрат в управлінні ними і, перш за все, для здійснення калькуляції собівартості продукції для різних потреб управління (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Класифікація витрат

Ознаки класифікації	Групи витрат
По відношенню до виробничого процесу	основні витрати, накладні витрати
По відношенню до обсягів виробництва	умовно-постійні витрати, умовно-змінні витрати
За єдністю складу	одноеlementні витрати, комплексні витрати
За способом віднесення на собівартість окремих видів виробництва	прямі витрати, непрямі витрати
За доцільністю	продуктивні витрати, непродуктивні витрати
За календарним періодом	поточні витрати, одноразові витрати
За видами витрат	витрати за економічними елементами, витрати за статтями калькуляції

Основні засади класифікації витрат розкриті в П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», П(С)БО 15 «Доходи» та П(С)БО 16 «Витрати» і передбачають функціональну ознаку їх групування відповідно до видів діяльності, за якими були здійснені витрати та отримані доходи [4; 5].

У примітках до фінансової звітності наводиться інформація про:

- склад і суму витрат, відображених у статтях «Інші операційні витрати» та «Інші витрати» Звіту про фінансові результати;
- склад і суму доходів і витрат за кожною надзвичайною подією;
- склад і суму витрат, які не включені до статей витрат Звіту про фінансові результати, а відображені безпосередньо у складі власного капіталу (крім вилучення капіталу та розподілу між власниками) [2].

Отже, за видами діяльності витрати та доходи поділяють на витрати і доходи від звичайної та надзвичайної діяльності.

Виходячи з мети та завдань управлінського обліку дещо змінюється підхід до визначення витрат виробництва. Менеджерів насамперед цікавить не просто інформація про загальні витрати підприємства, а дані про конкретні витрати для виготовлення різних видів продукції (виконання робіт, надання послуг).

Тому під витратами виробництва розуміють витрачання у виробничому процесі засобів виробництва і праці для виготовлення продукції. А сукупність витрат, пов'язаних з виробництвом або придбанням певного активу, утворює його собівартість.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль: суть і зміст. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2008. № 2(44). С. 31-42.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0027-00>
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1996 р. № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0893-99>
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0397-99>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0860-99>
6. Політична економія: Навч. посібник / К. Т. Кривенко, В. С. Савчук, О. О. Беляєв та ін.; За ред. д-ра екон. наук проф. К. Т. Кривенка. К.: КНЕУ, 2001.

І.В. БУБИР*, студентка 2 курсу,
факультет обліку та податкового менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Інформація у сьогоденні відіграє одне з найважливіших місць у діяльності людини. Адже приймаючи щоразу те чи інше рішення, людина постійно керується інформацією та бере її за основу. Українське законодавство тлумачить інформацію як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді».

Бухгалтерський облік характеризується обробкою та аналізом великого обсягу інформації, що потрібна не лише для функціонування бухгалтерського апарату, але ще й для ефективного та швидкого прийняття управлінських рішень. Адже, етап сучасного функціонування економіки характеризується зростанням інформаційного навантаження на керуючий персонал. Можна стверджувати, що доволі часто працівник що очолює організацію чи підприємство, приймає важливе рішення в умовах ризику та невизначеності, що спонукає до контролю фінансової та господарської діяльності. Саме достовірна, правильно оброблена, систематизована, узагальнена інформація сприяє ефективному управлінню виробництвом.

На сучасному етапі економічного розвитку користь від інформаційних систем та технологій є очевидною, але існує доволі багато проблем з приводу автоматизації діяльності підприємств та їх облікових підрозділів. Зараз доволі багато підприємств України мають неавтоматизовані ділянки бухгалтерського обліку. Ця проблема залишається однією з найскладніших в Україні.

Дослідження стану та проблем організації та ведення обліку на підприємстві за допомогою інформаційних автоматизованих систем здійснювали такі вітчизняні науковці, як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, Р.М. Захарченко, М.В. Карамушка та Т.Г. Кірюшатова [4], М.С. Пушкар, В.В. Сопко, В.Є. Ходаков [4], М.Г. Чумаченко [6] та інші. О.С. Височан, А.Г. Загородній, В.Д. Шквір [5] у своїх працях вивчають локальні та сучасні гібридні інформаційні системи, які покладено в основу створення інформаційних систем ведення обліку. Особливості та важливість використання інформаційно-комунікаційних технологій у бухгалтерському обліку та звітності вивчали такі науковці, як: К.Л. Багрій [2], С.В. Івахненко [3], А.С. Крутова, В.О. Осмятченко, М.М. Матюха. Всі вони здійснили вагомий внесок у вивченні генезису та використання інформаційних систем ведення обліку.

* Науковий керівник – В.Ю. Ільїн, доктор економічних наук, професор.

Проте, окремі питання щодо ефективного впровадження та використання інформаційних систем на вітчизняних підприємствах залишаються ще неповністю дослідженими.

Управління підприємствами в умовах сучасних трансформацій, які супроводжують їх функціонування та розвиток, що викликані незворотними змінами зовнішнього середовища та супроводжуються виникненням кризових ситуацій в діяльності підприємств, все частіше потребують застосування підходів, які здатні оптимізувати взаємодію його внутрішнього середовища та зовнішніх чинників впливу на систему господарювання. Вирішити це складне завдання покликано запровадження інформаційних технологій в управлінні діяльністю функціонуючих нині підприємств.

Проте, реалізація поставленої мети, що спрямована зробити систему управління діяльністю підприємства більш ефективною, пов'язана із виникненням низки проблем організаційного, економічного, технічного, соціального та іншого характеру, які вимагають негайного розв'язання. Мінімізація руйнівного впливу існуючих проблем або їх усунення дозволять суттєво підвищити ефективність господарювання підприємств. Цим питанням і присвячено дане актуальне дослідження.

Система удосконалення бухгалтерського обліку має ставити на меті розв'язання цілої низки завдань. Одним із яких є покращення контролю та аналізу отриманих даних, створення більш досконалих форм документів, збільшення оперативності отриманих даних. Впровадження комп'ютеризації сприятиме вирішення цих завдань. Але на сучасному етапі у питаннях створення відділів інформатизації та автоматизації документообігу бухгалтерської служби є доволі багато недоліків та недоречностей, що уповільнюють розвиток у інформаційній мережі. Це і застосування програмних засобів як нових, так і застарілих, що дуже ускладнює обслуговування інформаційної системи та погіршує ефект її впровадження; усунення окремих недоліків програмних засобів може перейти в повсякденну проблему, що потребує створення засобів моніторингу стану всієї інформаційної мережі; відсутність нормативної бази для регулювання автоматизованої форми обліку на вітчизняному рівні. При впровадженні нових інформаційних систем на підприємстві обов'язково потрібно оцінювати ризик відставання від конкурентів через їх моральне зношування.

Тому використання комп'ютерних технологій у бухгалтерському обліку є дуже потрібним. Воно сприяє не лише прискоренню процесу обробки інформації на підприємстві, а й суттєвому покращенню самої організації. Впровадження інформаційної системи надає можливість перейти на нові методи управління, на якісно новий рівень менеджменту і ведення бухгалтерського обліку, що є стратегічно важливим для будь-якого підприємства. Розглянемо позитивні наслідки використання облікових систем, до яких можна віднести: зменшення виробничого браку, транспортних витрат, страхових запасів на складах, скорочення витрат на адміністративно-управлінський апарат, зростання ефективності виробничих потужностей.

Таким чином можна зробити наступні висновки, що ефективність роботи бухгалтера на підприємстві суттєво покращується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють швидко накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування і друку вихідних документів: квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи. На даний час важливо під час розробки інформаційних систем мінімізувати вплив негативних факторів, що дозволить розвивати і вдосконалювати сучасні комп'ютерні системи бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Багрій К. Л. Важливість автоматизації обліку фінансових результатів у сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Випуск 2. С. 76-79.
3. Івахненко С. В. Сучасні інформаційні технології управління підприємством та бухгалтерія: проблеми і виклики. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 4. С. 54.
4. Комп'ютерні технології обробки облікової інформації: навчальний посібник [для студентів ВУЗів] / Ходаков В. Є., Кірюшатова Т. Г., Захарченко Р. М., Карамушка М. В.; під ред. В. Є. Ходакова. Херсон: Олді Плюс; Київ: Ліра-К, 2012. 534 с.
5. Пківір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб., 5-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2011. 439 с.
6. Чумаченко М. Г., Пушкар М. С. Розвиток системи обліку на принципах інформатики і кібернетики. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2004. Випуск 4. С. 107-114.

К.В. БУРКО, асистент
кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний аграрний університет

РОЛЬ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ОЦІКИ ТА КАЛЬКУЛЯЦІЇ У ВИРІШЕННІ УПРАВЛІНСЬКИХ ЗАВДАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

В різних економічних системах бухгалтерський облік відіграє різну роль, залишаючись ядром інформаційного забезпечення прийняття рішень на всіх рівнях управління.

В умовах трансформації вітчизняного бухгалтерського обліку відбувається зміщення основної функції обліку з контрольної на інформаційно-забезпечувальну для широкого кола користувачів.

Основу методу бухгалтерського обліку становлять його елементи, до складу яких належать: документація та інвентаризація, рахунки та подвійний запис, оцінка й калькуляція, баланс та звітність. Завдяки внутрішнім взаємозв'язкам притаманних елементам, метод бухгалтерського обліку забезпечує утворення вірогідної інформаційної моделі про об'єкти бухгалтерського обліку, які в сукупності складають процес кругообігу капіталу.

На різних історичних етапах розвитку економічної думки проводились фундаментальні дослідження щодо ролі та функцій кожного із елементів методу бухгалтерського обліку.

Сучасна економічна наука має вагомі надбання з питань оцінки та калькуляції як елементів методу бухгалтерського обліку, проте теоретичні напрацювання і практичні рекомендації вирішують не всі проблемні питання даного напрямку.

З оцінкою та калькуляцією пов'язаний комплекс теоретичних та методичних проблем в контексті еволюції суспільно-економічних відносин та сучасного стану регулювання процесу формування інформації для різних користувачів.

Протягом всієї історії існування бухгалтерського обліку, на методологію та організацію реалізації функції оцінки в системі бухгалтерського обліку найбільший вплив мали два чинники – гроші як вимірник вартості об'єктів бухгалтерського обліку та потреби управління в обліковій інформації. Вплив грошей, як вимірника вартості, зумовлений тим, що оцінка об'єктів бухгалтерського обліку здійснюється в певній грошовій одиниці і з використанням певних методів визначення вартості.

В процесі реформування, розвиток бухгалтерського обліку відбувається за оновленою ідеологією, спрямованою на забезпечення реальної оцінки всіх показників активу і пасиву балансу. Великою мірою цьому сприяє оновлена концепція оцінки як елемента методу бухгалтерського обліку [1, с. 32].

За дослідженнями економістів, на етапі розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів спостерігається тенденція відставання теоретичних напрацювань від потреб практики. Це стосується й оцінки, яка була і залишається однією зі складових методології бухгалтерського обліку. Невирішеним залишається завдання створення науково обґрунтованої концепції бухгалтерського обліку та удосконалення методології оцінки, у підходах до якої відсутній однастайний підхід вітчизняних науковців [2, с. 481].

Оцінка, як спосіб вираження об'єктів обліку в узагальнюючому грошовому вимірнику, вважається одним з основних елементів методу бухгалтерського обліку, який дає змогу отримати узагальнене уявлення про майновий стан та результати діяльності підприємства.

Облікові оцінки використовуються в переважній більшості аспектів облікової політики як прогностичної та діючої моделі управління всіма об'єктами бухгалтерського обліку. Від правильності оцінки залежить адекватність і надійність даних, які надаються бухгалтерським обліком. Неправильно сформульовані завдання оцінки призводять до використання неадекватної методики, і внаслідок цього – помилковий результат в оцінці.

Вплив потреб управління в обліковій інформації на оцінку об'єктів бухгалтерського обліку зумовлений тим, що бухгалтерський облік є видом управлінської діяльності, спрямованим на інформаційне забезпечення обґрунтування управлінських рішень. Зміна внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства впливає на змістовні аспекти управління, а отже на його інформаційні потреби і відповідно на методологічні та організаційні засади обліку й оцінки його об'єктів.

Вартісне вимірювання в бухгалтерському обліку значною мірою базується на калькуляції, яка формує основу управління витратами підприємства.

В ринкових умовах важливим результативним показником фінансово-господарської діяльності підприємства є сума одержаного прибутку. Результати оцінки ефективності виробництва залежать як від отриманих доходів, так і від понесених витрат. Успіх у веденні обліку витрат на виробництво продукції значною мірою залежить від того, які методи щодо них буде застосовувати підприємство і чи буде від цих методів реальна економія витрат.

Підвищення ролі калькулювання собівартості продукції в управлінні виробництвом викликане зростанням значення його для оцінки економічної ефективності використання основних і оборотних коштів виробництва, вибору оптимальних варіантів організації управління, внутрішньогосподарських і міжгосподарських економічних зв'язків. Інформація, яка міститься в сучасних системах калькулювання, не тільки дозволяє виконувати традиційні завдання, а й допомагає при: визначенні доцільності подальшого випуску продукції; встановленні оптимальної ціни на продукцію; оптимізації асортименту продукції, що випускається; визначенні ефективності оновлення діючої технології; оцінці якості роботи управлінського персоналу.

Таким чином, калькуляція є необхідною умовою обґрунтованої грошової оцінки, а грошова оцінка – невід'ємною складовою калькуляції. Тільки грошова оцінка уможливило облік та узагальнення всіх різноманітних витрат ресурсів і послуг. Способи оцінки і калькулювання досить тісно пов'язані між собою, а тому їх гармонічне поєднання та узгодженість дають змогу відобразити наявність та рух господарських засобів і процесів у грошовому вимірнику. Здійснення оцінки об'єктів бухгалтерського обліку є однією із найважливіших передумов для формування достовірної і релевантної інформації системою бухгалтерського обліку, а знання її фундаментальних концептуальних основ дозволяє розуміти користувачам сутність даних і відомостей, що підлягають розкриттю у бухгалтерській звітності, сприяють прийняттю ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Кіндрацька Л. Теорія бухгалтерського обліку: сучасні реалії оновлення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 12. С. 30-33.
2. Супрунова І. В. Розвиток оцінки в бухгалтерському обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 3(24). С. 481-483.

Д.Ю. ВАСИЛЕВИЧ, студентка,
кафедра учёта, финансов, логистики и менеджмента,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОНСОЛИДИРОВАННОЙ ОТЧЕТНОСТИ В ОТРАЖЕНИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

При подготовке консолидированной финансовой отчетности следует учитывать все имеющиеся международные стандарты финансовой отчетности, однако наиболее активно применяются:

- 1) Концепция МСФО и IAS 1 «Представление финансовой отчетности»;
- 2) IAS 12 «Налоги на прибыль»;
- 3) IAS 28 «Инвестиции в ассоциированные компании и дочерние предприятия»;
- 4) IAS 34 «Промежуточная финансовая отчетность»;
- 5) IFRS 1 «Первое применение МСФО»;
- 6) IFRS 3 «Объединения бизнеса»;
- 7) IFRS 5 «Активы, предназначенные для продажи»;
- 8) IFRS 10 «Консолидированная финансовая отчетность».

В соответствии с МСФО (IFRS) 10 [1, приложение А] консолидированная финансовая отчетность – это финансовая отчетность группы¹, в которой активы, обязательства, собственный капитал, доход, расходы и денежные потоки материнской организации² и ее дочерних организаций³ представлены как таковые единого субъекта экономической деятельности.

¹Группа – материнская организация и ее дочерние организации (Ассоциированные компании не упоминаются в определении группы!) [1, приложение А].

²Материнская организация – организация, которая контролирует одну или несколько организаций [1, приложение А].

³Дочерняя организация – организация, находящаяся под контролем другой организации [1, приложение А].

Прежде, чем приступить к формированию консолидированной финансовой отчетности необходимо установить наличия контроля, то есть определить является ли организация материнской.

Инвестор контролирует объект инвестиций в том и только в том случае, если одновременно он исполняет несколько условий (рис. 1).

¹Агент – это сторона, привлеченная прежде всего с целью осуществления деятельности от имени и в интересах другой стороны или сторон (принципала (принципалов)) [1, приложение В, п. В58].

²Инвестор обладает полномочиями в отношении объекта инвестиций, если у инвестора имеются существующие права, которые предоставляют ему возможность в настоящее время управлять значимой деятельностью, то есть

деятельностью, которая оказывает значительное влияние на доходы объекта инвестиций [1, п. 10].

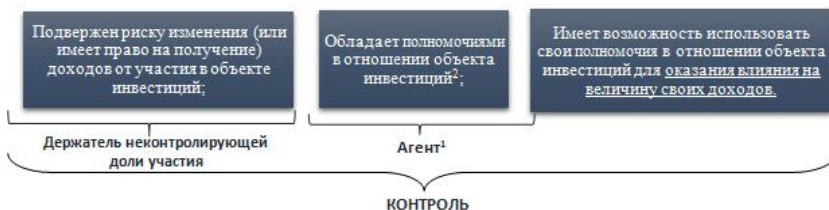

Рис. 1. Условия контроля объекта инвестиций

Источник: собственная разработка на основании изученного МСФО (IFRS) 10 [1, п. 6-7].

Основные этапы формирования консолидированной финансовой отчетности выглядят следующим образом:

1. Формирование материнской и дочерними структурами индивидуальных финансовых отчетностей. Здесь есть 2 варианта:

а) все структуры формируют индивидуальную отчетность по собственным учетным политикам. В таком случае, перед процедурами консолидации потребуется привести все индивидуальные отчетности в сопоставимый вид;

б) разрабатывается единая учетная политика для всех структур и они в последующем составляют свои индивидуальные отчетности в соответствии с ней.

Хотелось бы отметить, что следует четко разграничивать понятия «индивидуальная отчетность» и «отдельная отчетность». Таким образом:

Отдельная финансовая отчетность – отчетность, составляемая материнской организацией (т. е. инвестором, имеющим контроль над дочерней организацией) или инвестором, имеющим совместный контроль над объектом инвестиций или значительное влияние на него, финансовая отчетность, в которой инвестиции учитываются по первоначальной стоимости или в соответствии с МСФО (IFRS) 9 «Финансовые инструменты» [2].

Другими словами, это финансовая отчетность, в которой компания может по своему выбору учитывать инвестиции в дочерние компании, ассоциированные компании и совместные предприятия или по себестоимости, или как финансовый актив в соответствии с МСФО (IFRS) 9 «Финансовые инструменты», или по методу долевого участия в соответствии с МСФО (IAS) 27 «Инвестиции в ассоциированные компании и совместные предприятия» [3].

Отдельная финансовая отчетность – финансовая отчетность, которая представляется в дополнение к консолидированной финансовой отчетности или к финансовой отчетности, в которой инвестиции в ассоциированные организации или совместные предприятия учитываются по методу долевого участия. Отдельную финансовую отчетность не требуется прилагать к указанной финансовой отчетности или включать в сопровождение к ней.

Финансовая отчетность, составленная с использованием метода долевого участия, не является отдельной финансовой отчетностью. Аналогично финансовая отчетность организации, не имеющей ни дочерних организаций, ни ассоциированных организаций и не являющейся участником совместных предприятий, не является отдельной финансовой отчетностью [2].

А под индивидуальной финансовой отчетностью (МСФО: финансовой отчетностью общего назначения или финансовой отчетностью) нами подразумевается отчетность, отражающая активы, обязательства, собственный капитал, доход, расходы и денежные потоки одной организации или те отчетности, которые в последствие включаются в консолидированную финансовую отчетность.

2. При необходимости приведение индивидуальных отчетностей в сопоставимый вид (если они были составлены в соответствии с различными учетными политиками).

3. Производство консолидационных корректировок:

а) балансовая стоимость инвестиций материнской компании в каждую дочернюю компанию и часть капитала каждой дочерней компании, принадлежащая материнской компании, элиминируются (взаимно исключаются); в результате объединения может возникнуть гудвил, который отражается в консолидированном отчете о финансовом положении отдельной строкой;

б) определяются неконтролирующие доли участия в прибыли или убытке консолидированных дочерних компаний за отчетный период;

с) неконтролирующие доли участия в чистых активах консолидированных дочерних компаний указываются отдельно от капитала акционеров материнской компании. Неконтролирующая доля участия в чистых активах состоит из:

– неконтролирующей доли участия в чистых активах дочерней компании на дату объединения бизнеса (определяется в соответствии с МСФО (IFRS) 3);

– неконтролирующей доли участия в изменениях капитала дочерней компании с момента приобретения до отчетной даты. Неконтролирующая доля участия представляется в консолидированном отчете о финансовом положении в составе капитала отдельно от капитала материнской компании.

д) внутригрупповые остатки, операции, доходы и расходы, имевшие место между компаниями группы, должны быть полностью исключены [3].

Таким образом, еще одной характерной особенностью консолидированной отчетности является наличие следующих статей:

1) Гудвил (в отчете о финансовом положении).

Гудвил – это актив, представляющий собой будущие экономические выгоды, являющиеся результатом других активов, приобретенных при объединении бизнесов, которые не идентифицируются и не признаются отдельно [4, приложение А];

2) Неконтролирующая доля участия (в отчете о финансовом положении).

Неконтролирующая доля участия – доля в собственном капитале дочерней организации, не относящаяся прямо или косвенно на материнскую организацию [4, приложение А];

3) Прибыль от выгодной покупки (в отчете о прибыли или убытке и прочем совокупном доходе). Возникает при превышении стоимости чистых активов над рыночной стоимостью приобретаемого бизнеса (другими словами, отрицательный гудвил) или превышение суммы вознаграждения над стоимостью активов приобретенного бизнеса (при увеличении суммы чистых активов дочерних структур после приобретения);

4) Последним этапом является непосредственно составление консолидированной финансовой отчетности: агрегирование соответствующих статей отчетностей материнской и дочерних структур, полученных после процедур описанных в пунктах выше.

Список использованных источников:

1. Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 10 «Консолидированная финансовая отчетность». URL: <https://finotchet.ru/articles/89/> (дата доступа: 10.09.2018).
2. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 10 «Отдельная финансовая отчетность». URL: <https://finotchet.ru/articles/147/> (дата доступа: 10.09.2018).
3. PricewaterhouseCoopers Учебное пособие АСАС ДипИФР. Москва, Россия acca.dipifr@ru.pwc.com, 2016 г. 586 с. URL: <https://www.pwc.ru/ru/training/assets/dipifr-dec2014-textbook.pdf> (дата доступа: 17.09.2018).
4. Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 3 «Объединения бизнеса». URL: <https://finotchet.ru/articles/82/> (дата доступа: 10.09.2018).

Е.И. ВЕРТИНСКАЯ, студент 4 курса,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

ПРОБЛЕМА ОЦЕНКИ ВОЗВРАТНЫХ ОТХОДОВ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ

Учет и оценка возвратных отходов до сих пор четко не регламентированы, поэтому на практике наблюдается диссонанс. Величина отходов производства уменьшает затраты на основную продукцию, поэтому данная статья вычитается из стоимости материалов. Почему так важно правильно отличать возвратные отходы от других видов материально-производственных запасов? Данный вопрос требует пристального внимания – от правильной квалификации отходов зависит величина себестоимости продукции и налогооблагаемая база для целей исчисления налога на прибыль.

Поскольку стоимость возвратных отходов в общей стоимости первоначальных материалов уже была списана в производство, то необходимо произвести обратную корректировку. Иными словами, сумма материальных расходов должна быть уменьшена на стоимость возвратных отходов. В силу

Постановления Министерства промышленности Республики Беларусь от 5 июня 2015 г. № 273 «Об утверждении Методических рекомендаций по прогнозированию, учету и калькулированию себестоимости продукции (товаров, работ, услуг) в промышленных организациях системы Министерства промышленности Республики Беларусь», стоимость возвратных отходов вычитается из суммы материальных затрат, тем самым уменьшая их [1].

Соответственно перед бухгалтером организации встает вопрос о порядке оценки стоимости полученных отходов. По мнению Л.М. Белюсовой, возвратные отходы могут оцениваться в следующем порядке:

Ø по понижающей цене исходного материального ресурса (по цене возможного использования), если отходы могут быть использованы для основного производства, но с повышенными затратами (пониженным выходом готовой продукции) или для нужд вспомогательного производства, изготовления предметов широкого потребления (товаров культурно-бытового назначения и хозяйственного обихода) либо реализованы на сторону;

Ø по полной цене исходного материального ресурса, если отходы реализуются на сторону для использования в качестве полноценного ресурса;

Ø по действующей цене на отходы за вычетом расходов на сбор и обработку, когда отходы идут в переработку внутри организации или сдаются на сторону [2].

Согласно Постановлению Министерства финансов Республики Беларусь от 29.06.2011 г. № 50 «Об установлении типового плана счетов бухгалтерского учета, утверждении Инструкции о порядке применения типового плана счетов бухгалтерского учета» возвратные отходы принимаются к учету по дебету счета 10 «Материалы», субсчет 10-6 «Прочие материалы», и кредиту счета 20 «Основное производство», 23 «Вспомогательное производство» и др.

На субсчете 10-6 «Прочие материалы» учитывается наличие и движение отходов производства (обрубки, обрезки, бой кирпича, стружка и т.п.), неисправимого брака, материальных ценностей, полученных от выбытия основных средств, которые не могут быть использованы как материалы, топливо или запасные части в данной организации (металлолом, утильсырьё), изношенных шин и утильной резины и т.п. Отходы производства и вторичные материальные ценности, используемые как твердое топливо, учитываются на субсчете 10-3 «Топливо» [3]. Порядок учета возвратных отходов рассмотрим на примере.

Пример 1. Организация деревообработки «А» в сентябре текущего года передала в производство 500 кубических метров древесины по цене 30 руб. за 1 кубический метр. Общая стоимость переданной древесины 15 000 руб.

Возвратные отходы при производстве готовой продукции (мебели) составили 50 кубических метров, которые используются во вспомогательном производстве. Для целей налогообложения прибыли возвратные отходы оцениваются по цене возможного использования. Экспертной оценкой было установлено, что цена возможного использования возвратных отходов меньше полной цены исходного материального ресурса на 47 %. В данном случае, эта цена составляет 16 руб. за 1 кубический метр. Бухгалтер организации «А» данные хозяйственные операции отразит следующим образом (таблица 1) [4].

Таблиця 1

Корреспонденция счетов

Дебет	Кредит	Сумма, руб.	Содержание хозяйственной операции
20	10	15 000	Передана в производство древесины
10-6	20	$(50 \cdot 16) = 800$	Приняты к учету возвратные отходы

Источник: разработано автором на основе [4].

Пример 2. Организация деревообработки «Б» в ноябре текущего года передала в производство 400 кубических метров древесины по цене 35 руб. за 1 кубический метр. Общая стоимость переданной древесины 14 000 руб.

Возвратные отходы при производстве готовой продукции (мебели) составили 70 кубических метров. Для целей налогообложения прибыли возвратные отходы оцениваются по полной цене исходного материального ресурса, т. к. они реализуются на сторону для использования в качестве полноценного ресурса. Организация реализовала 65 кубических метров возвратных отходов, причем выручка от реализации составила 5 500 руб. Бухгалтер организации «Б» данные хозяйственные операции отразит следующим образом (таблица 2) [4].

Таблиця 2

Корреспонденция счетов

Дебет	Кредит	Сумма, руб.	Содержание хозяйственной операции
20	10-1	14 000	Передана в производство древесины
10-6	20	$(70 \cdot 35) = 2\,450$	Приняты к учету возвратные отходы в качестве полноценного ресурса
90-10	10-6	$(65 \cdot 35) = 2\,275$	Списана стоимость древесины (возвратные отходы) на продажу
62	90-1	5 500	Отражена выручка от реализации древесины
90-2	68	$(5\,500 \cdot 20) / 120 = 916,67$	Отражен НДС из выручки
90-11	99	2 308,33	Заключительными оборотами показана прибыль от реализации

Источник: разработано автором на основе [4].

Следовательно, своевременная и достоверная оценка возвратных отходов имеет большое значение для деятельности хозяйствующего субъекта. Вопрос оценки отходов до сих остается актуальным, так как невозможно утверждать, что один метод оценки отходов обладает большим количеством достоинств, чем другой. При оприходовании производственных отходов используются несколько субсчетов бухгалтерского учета. Очевидно, что отсутствие отдельного счёта для этой цели не содействует улучшению процесса управления отходами. Ряд экономистов выступают за открытие отдельного синтетического счета, который можно было назвать «Отходы производства». По дебету этого счета должны фиксироваться поступления возвратных отходов из производства, а по кредиту – их дальнейшее использование [5].

В Республике Беларусь, как известно, учет отходов производства ведется по счету 10 «Материалы» субсчет 6 «Прочие материалы».

Дальнейший развернутый учет на субсчете 10-6 «Прочие материалы» целесообразно вести исходя из классификационных признаков отходов:

Вариант 1. В зависимости от агрегатного состояния отходов производства:

10-6. 1 – «Твёрдые отходы производства»;

10-6. 2 – «Жидкие отходы производства».

Вариант 2. В зависимости от класса опасности отходов производства:

10-6. 1 – «Чрезвычайно опасные отходы производства»;

10-6. 2 – «Высокоопасные отходы производства»;

10-6. 3 – «Умеренно опасные отходы производства»;

10-6. 4 – «Малоопасные отходы производства».

Вариант 3. В зависимости от возможности использования отходов производства:

10-6. 1 – «Возвратные отходы производства»;

10-6. 2 – «Иные отходы производства».

Данный вопрос заслуживает своего внимания, ввиду того, что возвратные отходы участвуют в формировании себестоимости продукции, и на современном этапе развития экономики к учету данного вида отходов каждая организация относится серьезно.

Такой порядок учета отходов позволит создать наиболее благоприятные условия для систематического контроля за образованием и движением отходов, для более полного вовлечения в хозяйственный оборот и повышения эффективности их использования.

Список использованных источников:

1. Об утверждении Методических рекомендаций по прогнозированию, учету и калькулированию себестоимости продукции (товаров, работ, услуг) в промышленных организациях системы Министерства промышленности Республики Беларусь: Постановление Министерства промышленности Республики Беларусь от 5 июня 2015 г. № 273.
2. Белюсева Л. М. Прием вторсырья по-новому. *Наука и жизнь*. 2007. № 3. С. 48-49. URL: <https://www.nkj.ru/archive/> (дата доступа: 22. 03. 2018).

3. Об обращении с отходами: Закон Республики Беларусь от 20.07.2007 г. № 271-З (в ред. от 13.07.2016 г. № 397-З).
4. Расчет себестоимости производства, выпуск продукции и продажа продукции и товаров. URL: <http://debet-kredit.info/?id=42> (дата доступа: 22. 03. 2018).
5. Отходы производства и потребления. Классификация и виды. URL: <https://instr.deal.by/a31974-othody-proizvodstva-potrebleniya.html> (дата доступа: 23. 03. 2018).

К.О. ВИДАЙ, студентка 5 курсу,
факультет обліку та податкового менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА РАХУНКАХ У БАНКУ

Важливою умовою ефективного ведення господарської діяльності на будь-якому підприємстві є перш за все бухгалтерський облік руху грошових коштів на рахунках в банку.

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами та обмеженими ресурсами, і успіх діяльності підприємства багато в чому визначається здатністю їх раціонально розподіляти і використовувати, саме тому організація їх обліку є досить важливим питанням під час контролю операцій із ними. Організація та методика ведення обліку грошових коштів на рахунках в банку їх достовірне й повне відображення є досить трудомістким процесом, який потребує особливої уваги. Будь-які порушення чи помилки можуть призвести до викривлення даних про господарські процеси в обліку та фінансовій звітності.

Проблеми обліку грошових коштів виступають як у теоретичній частині, так і в практичній, оскільки виникає багато різноманітних питань щодо їх обліку, а саме: визнання та класифікація грошових коштів; правильне їх відображення у фінансовій звітності; організація контролю за процесом збереження та використання грошових коштів; оптимізація надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для аналізу отриманих і втрачених вигод від проведених заходів; повнота, своєчасність та аналітичність відображення в звітності руху грошових коштів; матеріально-технічне та організаційне забезпечення ведення обліку грошових коштів [1].

На сьогодні питання обліку грошових коштів на рахунках в банку є досить цікавим та актуальним. Дану тему розглядало дисить багато вчених-економістів, зокрема: Ф.Ф. Бутинець [2], С.Ф. Голов, В.В. Сопко [3], Є.В. Калюга, С.Г. Хорунжий, Л.З. Шнейдман, О.Н. Литньов та інші.

Однак постійні зміни у законодавстві сприяють виникненню нових проблемних аспектів в обліку грошових коштів на рахунках в банку.

Удосконалення організації бухгалтерського обліку, застосування ефективнішої методики з обліку коштів залишається одним із найактуальніших питань, оскільки від наявності у підприємства грошових коштів залежить його платоспроможність, конкурентоспроможність, а отже, ефективна діяльність підприємства та його подальший розвиток.

Метою дослідження є визначення проблем та перспективи розвитку обліку грошових коштів на рахунках у банку в національній валюті.

Діяльність будь якого підприємства прямо залежить від правильної організації обліку грошових коштів, адже основу діяльності підприємства складають операції, які пов'язані з рухом коштів. Оскільки гроші є основним засобом обміну в економічних відносинах, мірою вартості, засобом платежу і нагромадження, особливого значення набуває те, як вони реально сприймаються і на основі цього використовуються.

Тому при організації обліку грошових коштів підприємства слід забезпечити повноту та своєчасність їх відображення у системі обліку. Дана ділянка бухгалтерії є досить важливою, тому що від достовірності та оперативності обліку грошей залежить вся фінансова діяльність підприємства. Побудова належного обліку грошових коштів передбачає правильність здійснення й відображення всіх етапів їх руху, починаючи з нормативно-правових вимог, заповнення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в регістрах і завершуючи складанням звітності [4, с. 169].

Облік грошових коштів достатньо регламентований законодавчими та нормативними актами України. Але розширення форм і методів здійснення розрахунків, властивостей та функцій грошових коштів як інструментів забезпечення оперативної платоспроможності стали основною причиною уточнення й деталізації відображення в обліку та контролю операцій з ними. Виникає необхідність у застосуванні конкретних прийомів управління грошовими коштами, джерелом якого є достовірне інформаційне забезпечення [5, с. 36].

Нині важливою є необхідність повної автоматизації обліку грошових коштів, що забезпечить високу точність облікових даних, пов'язаних із рухом грошових коштів. Не менш важливою є й проблема повноти та своєчасності відображення руху грошових коштів у системі обліку, адже якщо кошти не будуть повністю та своєчасно оприбутковані, то не буде чіткого відображення реального їх розміру. А далі – неправильне відображення податкових стягнень. І така помилка тягне за собою низку інших.

Для полегшення обліку грошових коштів на рахунках в банках можна запропонувати використання корпоративної банківської платіжної картки (КБПК), при цьому слід відкрити картрахунок у гривнях. Підприємство, застосувавши КБПК, помітно заощаджуватиме сили і час при проведенні розрахунків. Так, відпадає необхідність одержувати в банку готівку для видачі авансу (на госп.потреби або відрядження), не потрібно оформляти безліч додаткових паперів (прибуткові й видаткові касові ордери) – достатньо просто один раз відкрити картрахунок, перерахувати на нього кошти і видати співробітнику КБПК, відобразивши в журналі видачі КБПК.

Одним із наступних шляхів покращення фінансового обліку грошових коштів на рахунках в банках є застосування підприємством системи «Клієнт-банк», яка дозволяє зекономити час по здійсненню розрахунків. Система «Клієнт-банк» забезпечує: передачу повідомлень між клієнтом та банком у зашифрованому вигляді за допомогою сертифікованих засобів захисту; автоматичне ведення протоколу (та захист цього протоколу від модифікації) передавання розрахункових документів між банком і клієнтом як у банк, так і в автоматизоване робоче місце (АРМ) клієнта; автоматичне архівування протоколів наприкінці дня. АРМ клієнта забезпечує автоматичне ведення поточного стану власного рахунку в банку, враховуючи проведені початкові та зворотні платежі. З огляду на потреби сучасного бізнесу по здійсненню розрахунків, їх прискоренню банки пропонують використовувати системи «Клієнт-Банк».

Як бачимо, перелік певних труднощів не можна вирішити шляхом вдосконалення діючої системи «Клієнт-банк», адже вони полягають у функціональних особливостях системи як такої.

Вирішення певних питань полягає, на нашу думку, у впровадженні системи віддаленого доступу інтернет-банкінг. Аналоги системи вже певний час посідають своє поважне місце у світовій практиці високорозвинутих країн заходу. Основною ідеєю проекту є проведення електронного документообігу через всесвітню мережу Інтернет [6].

Вивчивши моделі, що працюють на міжнародному банківському ринку та національному, нами було сконцентровано в запропонованій системі найкращі елементи з кожної з систем, що й пропонуються на розгляд.

Систему інтернет-банкінг, забезпечує повноцінний банківський сервіс у режимі реального часу, захищений доступ із будь-якої точки планети до довідкової і фінансової інформації про рахунки в банку, можливість працювати з платіжними документами, відправляти їх через Інтернет у банк, одержувати виписки з банку по рахунках за визначений період часу і ряд інших банківських послуг.

У основу системи інтернет-банкінг пропонуємо покласти технологію «тонкий клієнт», що не потребує встановлення спеціалізованого програмного забезпечення на комп'ютер клієнта банку і формування на ньому яких-небудь даних, що забезпечує мобільність системи. На сьогоднішній день в Україні «тонкий клієнт» не використовувався жодним банком і є перевагою лише закордонних банків та користується задоволеними відгуками клієнтів. Використовуючи інтернет-банкінг, клієнт одержує доступ до своїх рахунків із будь-якого комп'ютера, залученого до мережі Інтернет. Таким чином, при роботі із системою клієнт не прив'язаний до якогось одного комп'ютеру і має можливість безупинно одержувати необхідну фінансову інформацію і проводити усі операції, передбачені в меню системи інтернет-банкінг, у тому числі здійснювати платежі, знаходячись в офісі, удома, у відрядженні або на відпочинку. Клієнти системи інтернет-банкінг мають доступ до банківських фінансових ресурсів і одержують актуальну інформацію в будь-який час доби, у будь-який день тижня.

Система передбачає можливість спілкування з менеджером-операціоністом банку в режимі реального часу і ведення оперативного обміну повідомленнями з банком і іншими користувачами системи інтернет-банкінг, переглядати курси валют Національного банку України.

Максимально високу безпеку проведення фінансових операцій у системі інтернет-банкінг забезпечує сертифікація Службою Безпеки України системи захисту електронного документообігу.

Також для покращення фінансового обліку грошових коштів на рахунках в банках підприємствам пропоную відкрити додаткові поточні рахунки в інших банках крім того з яким вони співпрацюють. Додаткові поточні рахунки в національній валюті забезпечать зняття перенавантаження з основного рахунка підприємства і прискорить розрахунки та обіг грошових коштів.

Таким чином з проведеного дослідження, можна зробити висновки, що одним з напрямків покращення обліку грошових коштів на рахунках в банках є удосконалення найбільш широко використовуваного в розрахунках через банк платіжного доручення. З метою покращення оперативного обліку платіжних доручень пропоную внести деякі зміни до нього, що прискорить його заповнення та зекономить час, а саме відмінити такий реквізит платіжного доручення під назвою «Одержано банком». Підставою для цього можна вважати те, що дата одержання і проведення банком платежу збігаються. Таким чином відбувається звичайне дублювання однієї і тої ж дати здійснення переказу готівки банком за направленням підприємства, адже отримання та проведення платежу відбувається тепер завжди в один і той самий день.

Отож, правильна організація і побудова обліку грошових коштів на підприємствах мають велике значення, оскільки вони забезпечують швидке повернення оборотних коштів (коштів обігу), перехід їх з товарної форми в грошову, створюють необхідні умови для безперервної оплати придбаних товарно-матеріальних цінностей, тобто правильна побудова обліку грошових коштів дає змогу забезпечити інформацію про їх наявність, цілеспрямоване використання та контроль за зберіганням. Ефективність організації обліку грошових коштів забезпечить раціональний розподіл та використання грошових коштів, а тим самим успішну фінансову діяльність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Гушу Д. Облік грошових коштів: проблеми та шляхи їх вирішення. URL: <http://confcv.at.ua/forum/83811-1>
2. Бугинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: в 2-х частинах. Ч.1.; 2 вид. Житомир. Рута, 2009. 512 с.
3. Сопко В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. [2 вид.]. К.: КНЕУ, 2010. 500 с.
4. Пожар Т. О. Система контролю якості аудиту ефективності. *Економіка і регіон*. 2012. № 2. С. 169-174.
5. Головка С. І. Шляхи підвищення ефективності розрахунково-касових послуг комерційного банку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 20. С. 35-37.

6. Табалуک А. С. Актуальність проблеми організації обліку грошових коштів.
URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua>

О.М. ВОЗНЮК

*магістрантка групи 21 – ОП,
Вінницький національний аграрний університет*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Діяльність будь-якого підприємства зумовлює необхідність використання засобів, які не мають речовинної форми, проте відіграють важливу роль в процесі одержання прибутку. Такими засобами є нематеріальні активи. Вітчизняна економіка переживає етап, на якому основні зусилля спрямовані на впровадження ефективного функціонування науки і виробництва, їх синергізму шляхом розвитку наукоємних технологій. Це, в свою чергу, зумовлює пошук і впровадження нових напрямків вдосконалення програмного забезпечення вітчизняних підприємств з можливістю використання інформаційних технологій, що є життєво важливим для суб'єктів господарювання в умовах сучасної ринкової економіки.

В результаті використання програмного забезпечення, розвитку науки і техніки виникає необхідність у належному правовому оформленні та бухгалтерському обліку об'єктів нематеріальних активів, зокрема прав на корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів та послуг.

З огляду на діюче Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» (П(С)БО 8 [4], створеного на основі МСБО 38 «Нематеріальні активи» [2], вчені-економісти розглядають сутність нематеріальних активів не враховуючи те, що більша частина їх створюється із залученням інтелектуального капіталу. А отже здобутки автора повинні бути захищені правами інтелектуальної власності.

Проведені дослідження щодо відображення в обліку нематеріальних активів вибіркових сільськогосподарських підприємств Вінницької області свідчать про недостатню увагу з боку практикуючих бухгалтерів щодо даного питання (табл. 1).

За даними таблиці 1 можна зробити висновок, що лише досить великі потужні підприємства відображають нематеріальні активи на балансі, хоча і не в повному обсязі. Що стосується невеликих господарств, то вони взагалі не відображають такі об'єкти, хоча користуються ними (комп'ютерні програми, товарні знаки та ін.).

Основними причинами того, що нематеріальні активи не відображаються у балансі підприємств України у повному складі та належним чином, є, по перше, складність їх ідентифікації у зв'язку з відсутністю матеріальної форми, а по-друге, відсутність чіткого розуміння їх різноманітності та облікових особливостей кожного з різновидів [6, с. 128].

Таблиця 1

Відображення у звітності об'єктів нематеріальних активів

Підприємства	Групи об'єктів нематеріальних активів					
	Права користування природними ресурсами	Права користування майном	Права на комерційні позначення	Права на об'єкти промислової власності	Авторське право та суміжні з ним права	Інші нематеріальні активи
ПП АФ «Батьківщина»	-	+	-	-	-	-
ДП ДГ «Бохоницьке»	-	+	-	-	-	-
ДП ДГ «Корделівське»	-	+	-	-	-	-
ТОВ «Селищанське»	-	-	-	-	-	+
ТОВ «Вінницька птахофабрика»	-	+	+	-	+	-
ФГ ВГВ «Фавор»	-	-	-	-	-	-
ЗАТ «Зернопродукт МХП»	-	+	-	-	-	-
ТОВ «Урожай-С»	-	-	-	-	-	-
ТОВ «КОВІНЬКО-КОВБАСИ»	+	+	-	-	+	-
ТОВ «ОБРІЙ»	-	-	-	-	-	-
ДП ДГ «Олександрівське»	-	-	-	-	-	+
ДП ДГ «Артеміда»	-	+	-	-	-	-
С(Ф)Г «НИВА»	-	-	-	-	-	-

Отже, найскладнішим для нематеріальних активів є їх ідентифікація та оцінка, саме тому вони досить часто не стають об'єктами фінансового обліку і не відображаються в складі активів взагалі. При придбанні нематеріальних активів за грошові кошти чи в обмін на інші активи проблем в їх оцінці не виникає, набагато складнішим, а іноді навіть неможливим є оцінка нематеріальних активів, створених власними силами. Такі нематеріальні активи, як рівень якості управління, надійність покупців, гудвіл, торговельні таємниці, висока кваліфікація працівників, наукові дослідження тощо, до сьогодні не відображають в балансі, хоча багато зарубіжних авторів вважають за доцільне давати їм відповідну оцінку та показувати у складі активів [5, с. 29].

Для того щоб одержати реальне уявлення про економічний потенціал і вартість підприємства, керівництву необхідно застосувати економічний підхід, при якому економічна цінність підприємства визначається майбутньою вартістю його поточного об'єму виробництва, вартістю нової продукції, а також новими можливостями, які з'являться у нього в майбутньому. Саме тому особливо

гострою на вітчизняних підприємствах є проблема відсутності обліку гудвілу, який є відображенням інтелектуального капіталу підприємства.

Правильна оцінка та відображення людського, технологічного та ринкового гудвілу в обліку підприємства дозволить об'єктивно оцінити його нематеріальні активи та дасть змогу висвітлити сильні сторони підприємства і, як наслідок, сприятиме справедливому збільшенню його ринкової вартості. В процесі організації обліку гудвілу підприємство зможе обрати одну з існуючих методик оцінки інтелектуального капіталу залежно від специфіки конкретного виду гудвілу. Також, з метою повного відображення гудвілу в бухгалтерському обліку, необхідно визначити додаткові субрахунки, на яких буде обліковуватися інтелектуальний капітал.

Ряд вітчизняних науковців зосереджують увагу на дослідженні процесу обліку створення та використання досить нового об'єкта нематеріальних активів, а саме мобільних додатків як об'єктів права інтелектуальної власності, вивченню основних етапів формування собівартості мобільного додатка як об'єкта права інтелектуальної власності, а також документуванні процесу створення та використання такого об'єкта нематеріальних активів. Мобільний додаток для операційних систем за своєю суттю є комп'ютерною програмою. Згідно з чинним законодавством, комп'ютерні програми відносяться до об'єктів інтелектуальної власності, а саме – до об'єктів авторського права [1].

Відтак, мобільний додаток в бухгалтерському обліку є об'єктом нематеріальних активів. Основними перевагами мобільних додатків є спрощення комунікації, економічна вигода і зручність використання. Вивчення облікового забезпечення створення і використання мобільних додатків забезпечить отримання даних для оцінки об'єкта нематеріальних активів та вигідності його використання [3].

Отже, перспективним напрямом дослідження є поступове введення до складу об'єктів бухгалтерського обліку тих нематеріальних активів, які не обліковуються за чинними П(С)БО.

За своїми характеристиками та складом нематеріальні активи є досить специфічними об'єктами бухгалтерського обліку. Рівень їх впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємств в теперішніх умовах набуває все більшого значення. Проте недосконалість законодавчо-нормативної бази, ряд проблем, пов'язаних із класифікацією та методикою оцінки об'єктів нематеріальних активів, зумовлюють потребу в удосконаленні їх обліку та оцінки ефективності використання.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» від 01.01.2012 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_050
3. Лепетан І. М., Коваль Н. І., Китайчук Т. Г. Облік створення і використання мобільних додатків як об'єктів права інтелектуальної власності. Електронне

- наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2018. № 3. URL: www.economy.nauka.com.ua
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?2>
 5. Пономарьова Н. А., Шелест А. Проблеми визнання та оцінки нематеріальних активів. Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. 2009. № 5. С. 328.
 6. Федорова І. В. Ідентифікація нематеріальних активів як початкова стадія обліку: проблемні питання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. С.128.

Т.С. ГАЙДУЧОК, к.е.н.,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Житомирський національний агроекологічний університет

О.М. ДМИТРЕНКО, к.е.н.,
ст. викладач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Житомирський національний агроекологічний університет

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ ЄС З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Інтеграція України у світовий економічний простір посилює зацікавленість до фінансової звітності підприємств, оскільки саме звітність є надійним джерелом інформації для оцінки фінансового стану та економічного розвитку суб'єкта господарювання з метою прийняття стратегічних рішень різними зацікавленими групами стейкхолдерів.

Сучасні наукові праці вчених обґрунтовують зближення фінансової звітності вітчизняних підприємств зі звітністю компаній, складеною за міжнародними стандартами.

Варто погодитись з вітчизняними науковцями, що міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), як і Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS), що видані раніше, але діють разом з ними, передбачають не стільки суто стандартизацію певного набору методик, скільки використання методу професійного міркування, нехай навіть суб'єктивного, що для вітчизняної бухгалтерії ще недавно вважалося неприйнятним [9].

Міжнародні стандарти фінансової звітності, як основа для складання фінансової звітності, прийняті багатьма світовими фондовими біржами, в тому числі Лондонською, Франкфуртською, Римською, Амстердамською, Гонконгською, Цюрихською. На деяких фондових біржах (Нью-Йоркській, Йоганнесбурзькій) дозволяється подавати фінансову звітність згідно з

міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, але вимагається узгоджувати її з місцевими стандартами [1, с. 20-21].

Незважаючи на зростаючу роль міжнародних стандартів фінансової звітності у світі, їх мета та вплив на розвиток вітчизняного бухгалтерського обліку залишаються предметом постійних наукових дискусій. Найбільш точно сутність цієї категорії визначається так: «МСФЗ – це цілісна, постійно вдосконалена система обліку та фінансової звітності, що узагальнює принципи і правила фінансових звітів, яка виникла у результаті посилення процесів економічної інтеграції країн і спрямована на зближення методології обліку та звітності в різних країнах світу» [2, с. 41].

Відповідно до Угоди про Асоціацію з ЄС Україна зобов'язалася імплементувати положення Директиви ЄС 2013/34/ЄС «Про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані звіти деяких видів підприємств ...» до національного законодавства у сфері бухгалтерського обліку. На шляху гармонізації законодавства України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3].

Європейська Директива 2013/34/ЄС спрямована на гармонізацію європейського бухгалтерського обліку шляхом досягнення порівнянності показників фінансової звітності при досягненні балансу між необхідною користувачам інформацією та тягарем зобов'язань, покладених на підприємства.

Поняття фінансової звітності підприємства розглядається в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», так і у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», згідно з яким фінансова звітність – це звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [4]. Проте, на противагу національному законодавству, згідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності», фінансова звітність – це така звітність, яка має на меті задовольнити потреби користувачів, які не можуть вимагати від суб'єкта господарювання складати звітність згідно з їхніми інформаційними потребами [6].

Наведені тлумачення дають підстави стверджувати, що доцільно гармонізувати визначення «фінансова звітність» у форматі національного законодавства з визначенням, наведеним у міжнародних стандартах для уникнення непорозумінь. Тому, на наш погляд, враховуючи тенденції удосконалення сучасної системи бухгалтерського обліку та наближення її до регламентів, які діють в ЄС, можна сформулювати наступне визначення фінансової звітності, а саме: «фінансова звітність – це цілісна система узагальнюючих показників фінансового-господарської діяльності підприємства, яка повинна задовольняти інформаційні потреби потенційних користувачів з метою прийняття ефективних управлінських рішень».

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», визначаючи мету складання фінансової звітності, виділяє три її основні компоненти, на яких вона повинна бути сформована: повнота, правдивість та неупередженість [6]. У свою чергу, МСБО 1 основними загальними характеристиками фінансової звітності визначає: достовірність; відповідність

МСФЗ; безперервність; складання звітності на основі принципу нарахування; виділення суттєвих статей в окремі класи; заборона згортання доходів і витрат або активів і зобов'язань; періодичність; можливість порівняння інформації стосовно попереднього періоду [5].

Як відомо, основною метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства. Нині в Україні, фінансова звітність підприємства складається з:

- 1) Балансу (Звіту про фінансовий стан);
- 2) Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід);
- 3) Звіту про рух грошових коштів;
- 4) Звіту про власний капітал;
- 5) Приміток до фінансової звітності [4].

Річна фінансова звітність підприємств у державах-членах ЄС складається з балансу, звіту про прибуток і збиток та приміток до фінансових звітів. Водночас вони можуть дозволяти або вимагати включення інших звітів до складу річної фінансової звітності, розкриття іншої інформації [7, с. 24]. Зокрема, Директивою 2013/34/ЄС встановлено обов'язковість складання Звіту про управління для всіх категорій підприємств, а суб'єкти суспільного інтересу до даного звіту повинні включити ще і Звіт про корпоративне управління. Окремі великі підприємства та суб'єкти суспільного інтересу, що працюють у видобувній промисловості або займаються лісозаготівлею у незайманому лісі, зобов'язані складати Звіт про платежі на користь урядів, якщо платіж або їх серія перевищує 100000 євро на рік [8].

Директиви ЄС визначають загальні вимоги до складу, змісту та подання фінансових звітів, але зберігається багато розбіжностей щодо оцінки та розкриття інформації в річних фінансових звітах товариств та консолідованих фінансових звітах.

Головною вимогою до фінансової звітності країн ЄС є правдиве та справедливе висвітлення фінансового становища товариств і фінансових результатів їх діяльності [7, с. 85]. Законодавство країн світу вимагає застосування єдиних принципів оцінювання статей фінансових звітів: припущення безперервної діяльності; послідовність застосування методів оцінювання; відображення у звітності доходів і витрат звітного періоду незалежно від дати надходження або витрати коштів, пов'язаних з цими доходами та витратами; роздільне оцінювання статей активів і зобов'язань; оцінювання на основі розсудливості; баланс на початок фінансового року повинен кореспондувати з балансом на кінець попереднього року.

Таким чином, фінансова звітність є головним інформаційним ресурсом та засобом комунікації в умовах міжнародної інтеграції та глобалізаційних процесів. Саме вона дозволяє отримати релевантну структуровану інформацію про суттєві зміни в господарській діяльності підприємств та в сучасних умовах є важливим інструментом моніторингу, контролю та управління підприємством в цілому.

Список використаних джерел:

1. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: практичний посібник. К.: Лібра, 2004. 840 с.
2. Щирба М. Т., Тринка С. Я. Стандартизація бухгалтерського обліку. *Вісник КНУ*. 2000. Вип. 53. С. 40–44.
3. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень: Закон України від 05.10.2017 р. № 44. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.help/law/73/>
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
7. Кочерга С., Пилипенко К. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. К., 2005. 216 с.
8. Директива Європейського Парламенту та Ради «Про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані звіти деяких видів підприємств, що вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради що припиняє дію Директив Ради 78/660/ЄС та 83/349/ЄС» № 2013/34/ЄС від 26 черв. 2013 р. URL: <http://www.apu.com.ua>
9. Грачова Р. Облік та звітність за МСФЗ: для кого, навіщо і чому? URL: <http://dtkt.com.ua/show/1cid02519.html>

М.О. ГОРЯЧЕВА, магістр 2 курсу
кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

Н.В. ОВЧАРОВА, к.е.н., ст. викладач
кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Українські підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, створюють сприятливий клімат в країні для розвитку вигідної торгівлі та підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, але також підприємства зіштовхуються із великою кількістю проблем у цій сфері діяльності. Здійснення

зовнішньоекономічної діяльності може успішно функціонувати тільки за умови наявності відповідного нормативно-правового забезпечення.

На окремих об'єкт бухгалтерського обліку експортно-імпортних операцій: товари та послуги, розрахунки з контрагентами, доходи і витрати, іноземна валюта, податки, впливає декілька блоків законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Розглянемо їх основні складові.

Організація бюджетного процесу здійснюється з урахуванням таких нормативних актів, як: Господарський кодекс України, Податковий кодекс, Митний кодекс, закони України, які регулюють окремі питання зовнішньоекономічної діяльності.

Господарське законодавство регламентує документування товарів та послуг, що підлягають митному оформленню. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., містить Розділ VII «Зовнішньоекономічна діяльність», у якому зазначено види зовнішньоекономічної діяльності у ст. 379, основні засади державного регулювання ЗЕД у ст. 380, ліцензування та квотування ЗЕД у ст. 381, вимоги до зовнішньоекономічних контрактів визначені у ст. 382, включаючи їх державну реєстрацію у ст. 383 [2].

Товари та послуги, що підлягають митному оформленню регламентує також митне законодавство. Початок митного оформлення визначено ст. 248 Митного кодексу. Митне оформлення розпочинається з моменту подання органу доходів і зборів декларантом або уповноваженою ним особою митної декларації та документів, необхідних для митного оформлення. Засвідчення органом доходів і зборів прийняття товарів та документів на них до митного оформлення здійснюється шляхом проставлення відбитків відповідних митних забезпечень або інших відміток на митній декларації. Завершення митного оформлення визначено в ст. 255 Митного кодексу. Митне оформлення завершується протягом чотирьох робочих годин з моменту пред'явлення органу доходів і зборів товарів, що підлягають митному оформленню, подання митної декларації та всіх необхідних документів і відомостей, передбачених статтями 257 і 335 Митного кодексу України [3].

Розрахунки з іноземними контрагентами регламентуються митним законодавством, а саме ст. 7 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 р. № 15-39. Відповідно до нього у розрахунках використовується іноземна валюта як засіб платежу. Такі розрахунки можуть здійснюватися лише через уповноважені банки, а отже, розрахунки за експортно-імпортними операціями проводяться у безготівковій формі [6].

В Україні такі розрахунки проводяться у формі акредитиву, інкасо, платіжними дорученнями, чеками та іншими розрахунками, відповідно до ст. 1088 Цивільного кодексу України. Відповідно до Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» № 185/94-ВР від 23.09.1994 р. існують деякі обмеження щодо здійснення розрахунків, а саме при експорті виручка резидентів у іноземній валюті зараховується на їх валютні рахунки в уповноважених банках у строки виплати заборгованостей, зазначених в контрактах, але не пізніше 180 календарних днів з дати митного оформлення,

якщо експортуються послуги або права інтелектуальної власності, то з моменту підписання акта. При імпортних операціях резидентів, що здійснюються на умовах відстрочення поставки, якщо відстрочення перевищує 180 календарних днів з дати сплати авансу або виставлення векселя на користь постачальника, потребують висновку центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики [5].

Податкове законодавство також має вплив на доходи та витрати за експортно-імпортними операціями. Згідно зі ст. 134.1.1 ПКУ, об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різницях, які виникають відповідно до положень ПКУ.

Застосування податкових різниць за операціями імпорту передбачається, якщо існує перевищення контрактної вартості придбаних товарів (робіт, послуг) над ціною, визначеною за принципом «витягнутої руки» при здійсненні контрольованих операцій у випадках, визначених ст. 39 ПКУ (пп. 140.5.2 ПКУ). У такому разі фінансовий результат збільшується на суму перевищення.

Згідно зі ст. 140.5.4 ПКУ, фінансовий результат до оподаткування потрібно збільшити на 30 % від суми вартості товарів, імпортованих у нерезидента, який включений до Переліку держав (територій), що відповідають критеріям, встановленим ст. 39.2.1.2 ПКУ. В інших випадках при визначенні фінансового результату до оподаткування імпортери та експортери керуються нормами ПКУ в загальному порядку [4].

Для здійснення імпортних та експортних операцій використовують іноземну валюту, тоді як валюта податкової звітності – гривня. Отже, при первісному визнанні імпортованого товару або доходу від експорту підприємству потрібно орієнтуватися на положення П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [1].

Податкове законодавство також регламентує розрахунки з бюджетом за податками й платежами під час здійснення експортно-імпортних операцій. Згідно зі ст. 185.1 ПКУ, ввезення товарів на митну територію України та вивезення товарів за межі митної території України є об'єктом оподаткування податку на додану вартість. Відповідно до ст. 195.1.1 ПКУ, експортні операції оподатковуються за ставкою 0 %, тому податкові зобов'язання з ПДВ дорівнюють нулю. Авансова оплата вартості товарів, що вивозяться за межі митної території України, не змінює значення сум податку, які належать до податкових зобов'язань платника податку-експортера (ст. 187.11 ПКУ).

При експорті згідно з пп. 180.1 ПКУ, незалежно від того, зареєстровано підприємство платником ПДВ чи ні, воно є відповідальним за сплату ПДВ у разі переміщення товарів або послуг через митний кордон України. Операції з імпорту товарів та послуг оподатковуються за ставками 20 % або 7 %. Оформлена митна декларація є тим документом, що посвідчує право на віднесення сум податку до податкового кредиту, а датою виникнення кредиту є дата сплати податкового зобов'язання з ПДВ (ст. 198.2 ПКУ) [4].

Таким чином, надмірна кількість правових документів, суперечності між законами і підзаконними актами, нестабільність законодавчої бази, відсутність чіткої координації між прийняттям важливих державних актів, що регулюють окремі аспекти зовнішньоекономічної діяльності послаблює можливість здійснення ефективної діяльності суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел:

1. Вплив зміни валютних курсів: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>
2. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Митний кодекс України: Закон України №4495-VI від 13.03.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
4. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23.09.1994 р. № 185/94ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр>
6. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Закон України від 19.02.1993 р. № 15-93. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93>

Л.В. ГУЦАЛЕНКО, *д.е.н., професор,
завідувач кафедри аудиту та державного контролю,
Вінницький національний аграрний університет*

Л.Г. МИХАЛЬЧИШИНА, *к.е.н., доцент,
доцен кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

КРЕАТИВНИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Основною вимогою до фінансової звітності є достовірність інформації, яка представляє правдиве й повне уявлення про майновий та фінансовий стан підприємства, а також про фінансові результати його діяльності.

Достовірність в системі бухгалтерського обліку можна визначати з двох позицій:

- 1) достовірною є бухгалтерська звітність, сформована і складена за правилами, встановленими нормативними або іншими регулюючими облік документами;

- 2) достовірною є бухгалтерська звітність, яка містить надійні, обґрунтовані дані, характеризується відсутністю помилок та може бути правильно сприйнятою користувачами.

На основі визначених підходів до розуміння достовірності фінансової звітності А.В. Рябошук окреслює її наступним чином: перший підхід можна

тракувати як нормативно-регульований, другий – передбачає відповідність фінансової звітності фактичному стану господарської діяльності, що досягається за допомогою застосування професійного судження та вираження професійної думки бухгалтера при складанні фінансової звітності («true and fair view») [4].

Прагнення менеджерів підприємства представити свою компанію в якомога кращому світлі сприяв розробці багатьох методів «облагородження» даних у фінансовій звітності суб'єкта господарювання за допомогою прогалин у нормативному регулюванні або навіть на стику законодавчих актів. Деякі з цих методів переходять межі дозволеного і є зловживаннями, що суперечить чинному законодавству і призводить до прийняття некоректних рішень користувачами фінансової звітності [3].

Однак протягом останнього десятиріччя почав набувати реальності креативний облік, який розглядається виключно в контексті дотримання бухгалтером професійної етики.

Питання креативного обліку і облікової політики в своїх працях розглядали О. Амаг, Г. Бретон, Т.В. Барановська, Ф.Ф. Бутинець, К. Ванг, Х. Габрієлз, П.С. Житний, О.А. Заббарова, Є.С. Коміські, Ч.В. Малфорд, С.М. Міщенко, М.Р. Метьюс, М.С. Пушкар, М.Х.Б. Перера, Е. Райс, Я.В. Соколов, Х. Столови, Л.В. Чижевська та ін.

Креативний облік доцільно розглядати з двох позицій: з одного боку, позитивна сторона включає формування та застосування облікової політики в межах чинного законодавства; з іншого, креативний облік набуває негативного значення з моменту використання його з метою навмисного викривлення інформації про результати діяльності та фінансовий стан підприємства шляхом вуалювання та фальсифікації звітності. Саме тому креативний облік є справжнім випробуванням для бухгалтерської професії. Дана проблема є міжнародною, причому для англо-американської облікової моделі характерним є питання формування облікової політики, в той час як маніпуляції господарськими операціями властиві континентальній моделі обліку [2].

О.В. Амеліна виокремлює методи креативного обліку:

- 1) вибір облікових оцінок;
- 2) вибір та застосування методів бухгалтерського обліку;
- 3) формальне відображення реальних господарських операцій;
- 4) вибір стандартів бухгалтерського обліку [1].

І.М. Чалий виділяє декілька підходів до класифікації креативного обліку, характеристика яких наведена у таблиці 1 [6].

В українській обліковій практиці серед видів креативного обліку, що застосовується суб'єктами господарювання значного поширення набув так званий «голіввудський облік», який характерний для більшості підприємств, які застосовують креативний підхід до обліку шляхом маніпулювання розміром витрат в бік їх завищення для зменшення бази оподаткування податком на прибуток [5].

Таблиця 1

Характеристика видів креативного обліку

Вид креативного обліку	Характеристика
Голлівудський облік	Характеризує таке ведення обліку, при якому високі доходи не супроводжуються відображенням високого прибутку через роздування накладних витрат
Вуду-бухоблік	Будь-який вид обліку, при веденні якого не дотримується правило обачності (після досягнення цілі заради якої штучно збільшувалася рентабельність, прибуток магічно зникає). Вуду-бухоблік включає в себе методики: – наповнення каналів – використовується для нарощення показника доходу в кінці звітного періоду; – велика баня – в збиткових звітних періодах фінансовий результат викривляється в сторону ще більшого зменшення з метою щоб в наступному звітному періоді мати запас прибутковості для відображення більш вражаючих фінансових результатів; – коробка печива – суть методики полягає в згладжуванні прибутку. В прибуткові роки компанії нараховують зайві резерви, які знижують звітний прибуток з метою, щоб у менш успішних періодах шляхом сторнування резервів збільшити звітний прибуток; – невинуватна капіталізація – передбачає збільшення активів замість зменшення прибутку (замість того, щоб списати поточні витрати в зменшення звітного прибутку підприємство здійснює їх капіталізацію)
Бухгалтерський облік «чорного ящика»	Передбачає застосування запутаної методології обліку: використання невинуватно складних формул і механізмів (здійснюється для того, щоб максимально ускладнити проведення аналізу звітності зовнішніми користувачами)
Забалансове фінансування	Передбачає відображення частини реальних зобов'язань компанії за балансом

Узагальнюючи вище викладене, можна дійти висновку, що в умовах глобалізації та стрімкого розвитку економічних систем мають місце негативні тенденції, які впливають на порушення принципів обліку та викривлення інформації в звітності в рамках чинного законодавства з метою покращення показників діяльності господарюючих суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Амеліна О. В. Креативний облік та маніпулювання фінансовою звітністю. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca_Ekon/2011_35/01.pdf
2. Мельник З. Ю. Фальсифікація як спосіб здійснення креативного обліку. *Фінансовий простір*. 2015. № 2(18). С. 221-225.
3. Мізякіна Н. О. Ризики фальсифікації фінансової звітності підприємства: класифікація та фактори. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/6266?show=full>
4. Рабошук А. В. Проблеми забезпечення достовірності фінансової звітності. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe?...2
5. Петренко Н. І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1582/1/21.pdf>
6. Чалий І. БуХХХоблік для дорослих. МСФЗ-трансформація. Управління прибутком. Податки. Х.: Фактор, 2011. 400 с.

О.О. ДАРОВІК*, студентка,
факультет обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет

ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ

Реалізація довгострокової економічної стратегії України, спрямованої на трансформацію у високорозвинену країну європейського типу, обрання курсу на вступ до ЄС, орієнтація на економічне зростання вимагають удосконалення діяльності управлінської діяльності держави в процесі справляння податків, зборів, платежів. В умовах ринку податкові правовідносини держави та її господарюючих суб'єктів стають провідними, у цьому контексті особливого значення набуває створення такого механізму адміністрування податків, зборів, платежів, який би відповідав потребам соціально-економічного розвитку держави. Загальне поняття «адміністрування» означає управління, організацію, виконання, нагляд (контроль), якщо детальніше, то це – діяльність керівників, органів управління, що здійснюється шляхом наказів та розпоряджень [2].

Термін «адміністрування» походить від англійського слова «administration», що в перекладі управління. Це поняття почали активно вживати з кінця XX ст, коли і були здійсненні перші згадки в літературі.

Об'єктом адміністрування виступає процес узгодження та погашення податкових зобов'язань, метою є саме забезпечення погашень, шляхом втручання у їх господарську діяльність через встановленими законодавством механізмів та процедур.

* Науковий керівник: Н.І. Коваль, к.с.н., доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет.

Механізм, за допомогою якого здійснюється адміністрування податків, зборів включає в себе цілі, функції, принципи, методи управління процесом справляння податків і зборів.

У фінансовій та економічних сферах існують різні види адмініструвань. В порівнянні з податковим адмініструванням, то можна сказати, що податкове являє собою комплекс правових, економічних і фінансових заходів держави для формування системи оподаткування, забезпечення своєчасної і повної сплати податків і зборів. Отже, податкове адміністрування – сукупність норм, методів, засобів і дій, за допомогою яких спеціально уповноважені органи держави здійснюють управлінську діяльність у податковій сфері [1].

Відповідно до розділу 2 «Адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів)» Податкового Кодексу України цей розділ визначає порядок адміністрування податків та зборів, а також порядок контролю за дотриманням вимог податкового та іншого законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладено на контролюючі органи [4].

У вітчизняній науці досліджень з історії адміністрування податків не проводилося. Його вивчали разом з оподаткуванням у цілому, і аж на початку ХХ ст. науковці розпочали розробку питань у сфері аналізу управління. Серед них були В.Л. Андрущенко, Ф.О. Ярошенко, В.М. Мельник та ін.

Серед держав Стародавнього світу найбільше відрізнявся розвиток податкового адміністрування Римської імперії. Там здійснювались переписи населення, оцінка майна громадян, а самих платників цих податків поділяли за розрядами. Адміністрування податків також пов'язаний з Візантійською імперією, саме там продовжувався подальший її розвиток [6].

Одним із прикладів не складної системи управління оподаткуванням є Київська Русь, а саме порядок збору податків. На той час оподаткування покладалося на княжу дружину [4].

За часів середньовіччя адміністрування податків набуває подальшого розвитку. Основним способом стягнення податків був розкладний. У разі потреби монарха в доходах його васали «збирали необхідну суму зі своїх людей, розкладаючи її відповідно майновим статкам чи просто грубо, поголовно» [5].

Важливе місце в адмініструванні податків відводилося стягненню податкового боргу. До 1937 р. стягнення здійснювалося на підставі адміністративного розпорядження відповідного податкового підрозділу без звернення до судових органів. Однак у зв'язку із зловживаннями у провадженні цієї процедури порядок стягнення недоїмок був змінений і передбачав обов'язкове звернення до суду. Таким чином, безспірне стягнення в адміністративному порядку поступилося місцем судовому розв'язанню проблеми погашення недоїмки. Крім того, були запроваджені певні обмеження, зокрема, перелік майна, що не можна конфісковувати для погашення недоїмки. Перелік включав житловий будинок з господарськими спорудами, особисті речі, інструменти, необхідні для кустарного промислу та ін.

Отже, у цілому, незважаючи на особливості національного та політикоідеологічного характеру, загальні підходи в адмініструванні податків протягом розглянутих нами періодів розвивалися із збереженням основних тенденцій.

Сьогодні адміністрування податків передбачає систему обліку, звітування, контролю, аналізу та достовірної перевірки даних, що базується на інформаційних технологіях. Саме методика реалізації обліку та контролю були значно змінені, але, загальні підходи залишилися без змін.

Виходячи з написаного вище, можемо сказати що адміністрування податків пройшло еволюційний шлях, і дотепер розвивається. Сучасний етап розвитку адміністрування податків активно вдосконалюється, що позитивно відображається на країні загалом.

Список використаних джерел:

1. Адміністрування податків і зборів. URL: https://pidruchniki.com/10561127/pravo/administruvannya_podatkiv_zboriv
2. Волошук Р.Є Історичні аспекти адміністрування податків. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16280/1/Npndfi_2010_4_21.pdf
3. Довгалюк В. І., Єрмоленко Ю. Ю. Податкова система: навч. посіб. К.: ЦНІІ, 2007.
4. Податковий кодекс України. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/spisok2/>
5. Проценко Т. О. Правове забезпечення адміністрування податків та митних платежів: монографія. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2006.
6. Історія оподаткування: навч. посіб. / Ф. О. Ярошенко, П. В. Мельник, В. Л. Андрущенко, В. М. Мельник. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2004.

В.Ю. ІЛЬІН, *д.е.н.,*

*професор кафедри обліку, контролю та оподаткування агробізнесу,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана»*

О.В. ІЛЬІНА, *к.е.н., старший викладач*

*кафедри інновацій та інформаційної діяльності в освіті,
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Успішні підприємства зобов'язані своїми успіхами інноваціям. Інноваційна стратегія має враховувати альтернативні варіанти розвитку. Цілі та терміни її реалізації повинні відповідати параметрам стадій інноваційного циклу. Критеріальна база прийняття рішень за окремими стадіями інноваційного процесу має охоплювати вибір напрямків розвитку і ресурсів для реалізації проектів, разом із пошуком цільових ринків та оцінкою альтернативних інноваційних проектів за критерієм «ризик – результат» [1, с. 266].

Інноваційний потенціал підприємства повинен відповідати вимогам ринку з урахуванням інтелектуального, технологічного, інформаційного і кадрового потенціалів та інтересів партнерів. Успіх у досягненні стратегічних цілей розвитку підприємства все більше залежить від його іміджу і ділової репутації.

Вибір варіантів інноваційного розвитку підприємства здійснюють на основі критеріїв, показаних у табл. 1.

Таблиця 1

Критерії оцінки варіантів інноваційного розвитку

Етапи прийняття рішення	Критерії ухвалення рішення
Вибір можливостей розвитку	Коефіцієнти впевненості щодо реалізації варіантів розвитку
Вибір цільових сегментів ринку	Показники інтегральної оцінки сегментів
Визначення рівня точності формування цільового ринку	Максимальна інтегральна оцінка точності вибору сегмента, за якої витрати на формування цільового ринку не зростають
Оцінка ризику вибору ринку	Мінімізація рівня можливих втрат на основі відношення очікуваних втрат до очікуваних результатів
Оцінка варіантів інвестування у формування цільового ринку	Чистий приведений дохід, індекс доходності, період окупності, внутрішня рентабельність
Вибір варіантів інвестування з урахуванням ризику	Мінімальні значення коефіцієнтів варіації чистого приведеного доходу, індексу доходності і внутрішньої рентабельності
Оптимізація структури інвестицій	Мінімальне відношення ризику інвестицій до прибутку

Джерело: систематизовано авторами на основі [1, с. 275].

Окрім формування оптимального потенціалу розвитку підприємства, важливо особливу увагу звернути і на його використання, адже це забезпечить додаткові джерела отримання ресурсів за рахунок їх економії. До основних можливостей покращення використання потенціалу розвитку підприємства належать підвищення рівня використання виробничих потужностей та рівня продуктивності праці, зниження енерго- і матеріаломісткості, зміна та/чи вдосконалення структури управління і виробничо-господарських процесів. Щодо конкретних показників оцінки рівня використання даних ресурсів та джерел нарощування потенціалу розвитку, то вони загальновідомі.

А. Загородній та А. Бойчук зазначають, що не існує єдиної системи облікових реєстрів і бухгалтерських рахунків для відображення витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності, а чинні облікові моделі не надають достатніх та достовірних даних для проведення економічного аналізу в сфері інновацій. Також немає методичних рекомендацій з відображення витрат на інноваційні процеси і визначення їх економічної ефективності та немає окремої внутрішньої звітності підприємств, яка б надавала в систематизованому вигляді інформацію для управління інноваційними процесами [2]. І. Комарницький та

Р. Цебень рекомендують керуватися такими принципами в обліку інноваційної діяльності [3]:

1. Виокремлення інноваційного продукту як об'єкта бухгалтерського обліку з урахуванням його властивостей.
2. Відображення інновацій на рахунках бухгалтерського обліку як кількісно визначених і відокремлених об'єктів.
3. Нагромадження на рахунках бухгалтерського обліку витрат на інновації.
4. Відображення інформації про витрати на інновації у фінансовій звітності підприємства.

Структура витрат на інноваційні процеси є доволі різноманітною, тому необхідно використовувати відповідну методику їх обліку залежно від напрямку здійснення інноваційних проектів. Особливістю обліку інноваційної діяльності є відображення її об'єктів спочатку в складі об'єктів інтелектуальної власності, а потім у складі нематеріальних активів. Капітальні інновації впроваджують під час інвестиційної діяльності як капітальні вкладення у необоротні матеріальні та нематеріальні активи. Такі витрати обліковуються на рахунку «Капітальні інвестиції» із подальшим переведенням до складу основних засобів та нематеріальних активів. Фінансова складова інноваційних проектів може містити власні кошти підприємства, довгострокові кредити банків, кошти державного та місцевих бюджетів. У разі отримання кредитних ресурсів виникає потреба у врахуванні отриманих кредитних ресурсів, банківських відсотків та погашення кредитів. Крім того, інноваційні проекти можуть бути пов'язані з поліпшенням основних засобів та нематеріальних активів. У цьому разі необхідно або капіталізувати витрати, або врахувати їх до витрат періоду залежно від економічних вигод. У разі збільшення економічних вигод у майбутньому витрати слід капіталізувати. Відсутність окремого законодавчого документа, який регламентує облік інноваційного циклу підприємства, ускладнює процеси управління його інноваційною діяльністю. У разі дослідження та розробок інновацій, які за своєю сутністю є нематеріальними активами, необхідно використовувати П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» і Типове положення з планування, обліку калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затверджене Постановою КМУ № 830 від 20.07.1996 р. [4; 5]. Але зазначені нормативні документи не враховують специфіки інноваційної діяльності. Так, П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» містить методику обліку досліджень та розробок, а класифікація нематеріальних активів не містить окремо виділених інноваційних продуктів. Також із даних нормативних документів незрозуміло, які витрати відображаються як витрати поточного періоду, а які належать на збільшення нематеріальних активів [3]. У результаті на етапі НДДКР суб'єкт господарювання не може продемонструвати існування нематеріального активу, який генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди, і ці видатки визнаються як витрати на час їх понесення, що послаблює стимули до ведення інноваційної діяльності.

Таким чином, як бачимо завдання удосконалення обліково-аналітичного забезпечення процесів розвитку підприємства полягають у пошуку

раціональних співвідношень часу, ризику і результатів діяльності, а також оптимального рівня ресурсного забезпечення для ефективного використання потенціалу підприємства. Впровадження інтегрованих систем управління на основі управлінського обліку дає змогу забезпечити порівнянність планової, облікової й аналітичної інформації про матеріальні, трудові і фінансові потоки й витрати за технологічними процесами, видами продукції та замовлень і створює умови для своєчасної діагностики господарської діяльності в режимі реального часу та налагодження планування за центрами фінансової відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і доп. Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. 324 с.
2. Загородній А. Г., Бойчук А. Б. Напрями удосконалення обліку витрат на інновації. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2012. № 727. С. 309–313.
3. Комарницький І. М., Цебень Р. Л. Облік витрат на інновації: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011, № 6. С. 234–235.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 01.01.2015 р. № 235. URL: zakon.rada.gov.ua/go/z0750-99
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт» від 20.07.1996 р. № 830. URL: zakon.rada.gov.ua/go/830-96-п

К.В. ІЛЛЯШЕНКО, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет

ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ АСПЕКТ

Необхідність вирішення питань удосконалення методичного підходу до формування системи показників статистичної звітності та її обліково-аналітичного забезпечення відповідно до потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів зумовила потребу в удосконаленні цього напрямку бухгалтерського обліку.

Для підприємств та державних органів найбільш поширеним джерелом інформації є фінансова, статистична та податкова звітність, яка формується та складається бухгалтерською службою. У річних звітах організацій, поряд з бухгалтерським балансом і фінансовими показниками, відбиваються дані про

чисельність і заробітну плату працівників, витратах робочого часу, реалізації продукції, виробництві та собівартості продукції рослинництва і тваринництва, засобах цільового фінансування, балансах продукції, сільськогосподарській техніці й енергетиці тощо.

Зауважимо, що економічна статистика, як галузь науки, спираючись на положення загальної теорії статистики, вивчає кількісну сторону масових суспільних явищ і процесів у сфері матеріального виробництва з метою виявлення пропорцій, тенденцій і закономірностей їх розвитку. Тобто вона кількісно характеризує дію економічних законів, досліджує обсяг, структуру і динаміку явищ, показує взаємозалежності економічних процесів з урахуванням конкретних природних та історичних умов розвитку суспільства.

Об'єкт вивчення економічної статистики – це процес розширеного відтворення, його здійснення в умовах переходу до ринкових відносин і кінцеві результати для господарства в цілому, її предметом, як галузі практичної діяльності держави, є кількісна сторона масових економічних явищ, які в сукупності характеризують народне господарство [1].

Статистика підприємств передбачає інтеграцію потоків інформації для організації наскрізного спостереження за процесами виробництва та продажу продукції, за фінансово-майновим станом підприємств, за витратами на виробництво та реалізацію продукції, станом розрахунків, інвестиціями, наявністю персоналу та його використанням [2, с. 65].

В.О. Іваненко наголошує, якщо фінансова звітність має суцільний характер щодо суб'єктів складання і подання, то статистична звітність – вибіркової. Тобто щороку статистичними органами за визначеною методикою складаються переліки суб'єктів господарювання, які повинні звітуватися за тими чи іншими формами статистичної звітності. Така ситуація є причиною неповної вибірки статистичної інформації, що в свою чергу призводить до викривлення результатів на макрорівні [3, с. 119].

Статистична звітність характеризується такими якостями, як обов'язковість, систематичність і достовірність. Статистичну звітність можна класифікувати за різними ознаками. Так, за частотою надання статистичну звітність можна розподілити на періодичну та річну. Періодична звітність (місячна, квартальна) охоплює показники поточної діяльності суб'єктів господарювання. У річній звітності подаються підсумки фінансово-виробничої діяльності суб'єктів за рік. Частота надання звіту зазначається в правій адресній частині під назвою кожного звіту. Слід зазначити, що одна звітна форма може складатися і надаватися щомісячно, щоквартально і нарастаючим підсумком за рік [4, с. 75].

Відзначимо, що першочерговим етапом облікового процесу є первинний облік інформації. Він відображує виробничу і господарську діяльність підприємства, стан його майна, коштів, розрахунків. Підставою для складання статистичної звітності підприємства є документи первинного обліку та дані статистичного нагляду.

Так, наприклад, джерелами інформації для показників форми № 1-ПВ «Звіт із праці» є первинні облікові документи (табелі обліку використання робочого часу (форма № П-5), наряд на відрядну роботу (форми № П-40 і П-41),

обліковий листок праці і виконаних робіт, трудові угоди, акти приймання виконаних робіт тощо), документи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, інші документи.

Форма державного статистичного спостереження № 11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію» містить дані щодо первісної (переоціненої) і залишкової вартості власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, та інших необоротних матеріальних активів згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» [5].

Форма державного статистичного спостереження № 1П-НПП «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції» ґрунтуються на даних первинної документації (відомості, накладні, акти, картки, книги обліку) та даних поточного бухгалтерського обліку.

Заповнення форми № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств» здійснюється на підставі даних первинного та бухгалтерського обліку, документів з обліку земель.

Показники форми № 1-ІКТ «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах у 20__ році» ґрунтуються на даних документів первинного обліку (розхідних накладних на відпуск товарів/послуг на основі заявки на придбання, продаж товарів та надання послуг; платіжних дорученнях) та інших документів, таких як: укладені відповідно до чинного законодавства договори: між оператором, провайдером Інтернет-послуг і споживачем про надання послуг по підключенню та доступу до мережі Інтернет та пов'язаних з нею мереж (письмовий чи усний); між провайдером програмної послуги і споживачем; рахунки-фактури, у т. ч. електронні.

На нашу думку, до форми №1-ІКТ доречно було б додати показники інформаційної активності. Інформаційна активність – це якісний показник, що характеризує ступінь поширення інформації підприємства у зовнішньому інформаційному просторі [6, с. 345].

На підставі усього викладеного вище, ми можемо зробити висновок, що статистична звітність щільно пов'язана з бухгалтерським обліком, особливо з первинною бухгалтерською документацією. Однак, методологія її складання регламентована органами статистики, у той час, як бухгалтерський облік регламентується міністерством фінансів. Тому ми вважаємо, що з метою удосконалення формування звітних показників необхідно провести порівняльний аналіз, узгодити статистичну та бухгалтерську нормативну базу, а також розробити методологію, яка буде враховувати усі аспекти цих двох напрямів. У цілому, проблематика формування показників статистичної звітності дуже багатогранна та потребує подальших глибоких досліджень.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну статистику» від 17.09.1992 р. № 2614-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 27.03.2018)

2. Кварцхава О. В. Проблеми формування статистичної звітності в умовах сімейних фермерських господарств. *АГРОСВІТ*. 2014. № 17. С. 64-68.
3. Іваненко В.О. Інтерпретація облікової інформації про обсяги виробництва промислової продукції через систему показників статистичної звітності. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2010. Вип. 2(17). С. 118-130.
4. Жук А., Озеран А. Статистическая отчетность. *Бухгалтерский учет и аудит*. 2005. № 8. С. 74-88.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. наказом Мініфіну України від 27.04.2000 р. № 92. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.04.2018).
6. Ілляшенко К. В. Інформаційна активність підприємства та відображення її у звітності. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 12 (186). С. 341-348.

Я.П. ІЩЕНКО, к.е.н.,

доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет

ПРИЧИНИ ПРОТИДІЇ ВКЛЮЧЕННЮ ПРАВ КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДО ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОРОТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В Україні на сьогодні надзвичайно актуальною є проблема формування ефективного механізму управління процесами використання земель сільськогосподарського призначення.

Земельний потенціал України є виключним стратегічним ресурсом. Земельний фонд України становить 60,3 млн. гектарів, або близько 6 відсотків території Європи. Частка сільськогосподарських угідь – близько 19 відсотків загальноєвропейських, у тому числі рілля – близько 27 відсотків. Показник площі сільськогосподарських угідь у розрахунку на одну особу є найвищим серед європейських країн і становить 0,9 гектара, у тому числі 0,7 гектара рілля (середній показник європейських країн – 0,44 і 0,25 гектара відповідно) [1].

Проте, сьогоденнішній стан земельних відносин та землекористування стали причиною значних диспропорцій, що призводять до втрати родючості земель і загрожують екологічній, економічній, продовольчій безпеці держави.

Неефективність використання земель сільськогосподарського призначення власниками земельних часток (паїв) обумовлена роздрібненістю сільськогосподарських угідь та обмеженими матеріальними ресурсами. Неможливість продажу земель сільськогосподарського призначення обумовлює необхідність передачі дрібними власниками прав користування земельними частками на умовах оренди чи емфітевзису.

Така ситуація є вигідною землекористувачам, які, практично без конкуренції, мають можливість диктувати умови залучення сільськогосподарських угідь в користування.

Розмір орендної плати за земельні паї приватних землевласників залишається надзвичайно низьким. Правда, середній розмір орендної плати за земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності майже вдвічі більший (після запровадження практики передачі ділянок в користування через механізм аукціонів). В залученні земель державної власності для провадження сільськогосподарської діяльності орендарі зацікавлені значно більше. Адже це великі масиви земель, що сконцентровані у одного власника. Приватні ж землі розділені на дрібні ділянки майже між 7 млн. землевласників.

Для створення конкурентного середовища передачі приватних земель в користування необхідна їх консолідація в земельні масиви, придатні для ефективного використання. Тоді можливо буде заключати відповідні договори на вигідних для землевласників умовах та вимагати включення в них норм, що обумовлюють соціальну відповідальність землекористувачів щодо розвитку сільських територій, їх інфраструктури тощо.

Для об'єднання земельних часток (паїв) в земельні масиви, придатні для вигідної передачі в користування, повинні об'єднатись їх власники. Консолідація зусиль землевласників для створення і розвитку конкурентоспроможного землекористування можлива через створення об'єднань землевласників.

З початком 2018 року вкотре стало зрозуміло, що ринок земель сільськогосподарського призначення не запрацює. І як традиційно складається в нашій країні, якщо питання не вирішується на законодавчому рівні, його вирішують на рівні «геніальних» схем. Однією із таких законодавчо дозволених схем є емфітевзис, хоча оренда землі терміном до 50 р. є не менш вишуканим способом реальної зміни власника землі.

Однією з причин непрозорого, в значній мірі тіньового землекористування в Україні є недостатнє його інформаційне забезпечення. Землі сільськогосподарського призначення досі не включені до економічного обороту суб'єктів господарювання. І причиною такої ситуації є не стільки недостатнє нормативне чи методичне врегулювання питання, (адже правові умови для масової постановки на баланси землекористувачів прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення створені), скільки небажання суб'єктів господарювання відображати вартість прав землекористування в своїх балансах. Такі аргументи, як інвестиційна привабливість, покращення показників кредитоспроможності, додаткові можливості щодо залучення кредитних ресурсів, виявились слабкими для землекористувачів в питанні постановки на баланс прав користування землею.

Основною причиною невключення прав землекористування до економічного обороту суб'єктів господарювання, на наш погляд, є те, що значна частина сільськогосподарських земель, які фактично використовуються в сільськогосподарській діяльності, не оформлена договорами землекористування

(оренди, емфітевзису) і фактично перебуває в тіні. Як свідчить Меморандум про створення Громадської коаліції за сасування мораторію купівлі-продажу земель [2], відсутня офіційна інформація про використання близько 50 % з 10,5 млн га державних земель, понад 1,6 млн га земель не переданої спадщини та понад 2 млн га земель колишньої колективної власності.

Отже, для включення прав користування землями сільськогосподарського призначення до економічного обороту сільськогосподарських підприємств необхідно створення таких правових і економічних умов землекористування, коли виробникам сільськогосподарської продукції та землевласникам буде вигідним виведення його з тіні.

Список використаних джерел:

1. Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. № 413. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2017-p>
2. Меморандум про створення Громадської коаліції за скасування мораторію щодо купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/06/22/638069/>

Ю.М. КИБАЛЬНИК, *магістр 2 року навчання,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету*

Н.В. ОВЧАРОВА, *к.е.н.,
ст. викладач кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ РОСЛИННИЦТВА

Здійснення оцінки об'єктів біологічних активів рослинництва є однією з найважливіших передумов формування системою бухгалтерського обліку достовірної та релевантної інформації необхідної для управління сільськогосподарськими підприємствами. Організаційні та методичні аспекти проведення оцінки біологічних активів, наведені у П(С)БО 30 «Біологічні активи», розкрито досить стисло та недостатньо характеризують їх обліково-аналітичну сутність. Це викликає низку проблем щодо порядку оцінки окремих видів біологічних активів рослинництва зважаючи на їх класифікацію, дату оцінки та від стадії облікового процесу.

Перш за все необхідно враховувати, що на сьогодні відсутня єдина система оцінки біологічних активів. Значна варіативність підходів до оцінки біологічних активів, обумовлена специфікою самих об'єктів, особливими умовами їх функціонування та господарськими процесами, пов'язаними з їх рухом,

існуванням різноманітних запитів користувачів та їх цілей, тощо. Як наслідок, в системі обліку оцінка одного й того ж об'єкта біологічних активів може бути здійснена на основі використання різних методичних підходів.

У вітчизняній практиці особливості оцінки біологічних активів сформувався з урахуванням класифікації біологічних активів, шляхів їх надходження та дати оцінки відповідно до певних господарських операцій у процесі руху об'єктів біологічних активів рослинництва.

Формуючи наказ про облікову політику та розкриваючи питання оцінки біологічних активів рослинництва сільськогосподарські підприємства повинні перш за все враховувати можливість їх поділу на поточні, довгострокові та додаткові біологічні активи, оскільки саме такий поділ обумовлює особливості оцінки біологічних активів в залежності від стадій облікового процесу.

Об'єктом бухгалтерського обліку біологічних активів є саме види рослин (зернові, кормові, олійні, овочеві, картопля й тощо) чи окремі культури (ячмінь, кукурудза, соняшник й тощо), а не продукти їх вирощування, які є сільськогосподарською продукцією та вважаються окремим активом [1].

Так, в залежності від строку корисного використання біологічного активу рослинництва в обліковій політиці повинен бути передбачений механізм їх первісної оцінки в залежності від каналу надходження враховуючи вимоги П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 16 «Витрати».

Важливого значення набуває розкриття питання в обліковій політиці методики оцінки біологічних активів на дату балансу. При цьому підприємства зважаючи на стислий порядок оцінки наведений в П(С)БО 30 «Біологічні активи» повинні керуватися Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку біологічних активів № 1315, а також з міжнародними стандартами.

Виходячи з вимог національного законодавства на сьогодні сформувалося два підходи до оцінки біологічних активів на дату балансу: оцінка за первісною вартістю (залишковою вартістю) або справедливою вартістю. Обрання одного із цих підходів зумовлює подальший вибір елементів облікової політики щодо біологічних активів.

Найскладнішим питанням є оцінка за справедливою вартістю. За умов загального підходу на дату проміжного і річного балансу біологічні активи відображаються за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу [1]. До витрат на місці продажу включається тільки частина витрат на збут, які безпосередньо пов'язані з продажем біологічних активів та сільськогосподарської продукції на активному ринку, зокрема комісійні винагороди продавцям, брокерам, а також непрямі податки, що сплачуються при реалізації цих активів. Транспортні та інші витрати на збут до витрат на місці продажу не відносяться [4].

Проте, на практиці її розрахунок, досить складний, оскільки ми можемо проводити оцінки за справедливою вартістю тільки за наявності всіх умов щодо її визначення, щодо яких існує досить широке коло обмежень та умовностей.

Зокрема, П(С)БО 30 «Біологічні активи» передбачено, що справедлива вартість біологічного активу ґрунтується на цінах активного ринку. За наявності кількох активних ринків біологічних активів і сільськогосподарської продукції

їх оцінка ґрунтується на даних того ринку, на якому підприємство передбачає продавати біологічні активи та/або сільськогосподарської продукції [4]. Крім того, здійснюючи оцінку біологічних активів за справедливою вартістю необхідно враховувати: зрілість біологічних активів; їх походження; наявність обтяжливих контрактів тощо. Все це вимагає детального дослідження великих масивів інформації.

Недоконаність технологічного процесу створення біологічних активів унеможливає визначення справедливої вартості на дату балансу, та відображається у бухгалтерському обліку і звітах незавершеним виробництвом, а оцінюється за виробничою собівартістю, що визначається згідно з П(С)БО 16 «Витрати».

За умови, якщо підприємство обрало метод, що передбачає оцінку біологічних активів на дату балансу за справедливою вартістю, постає питання про необхідність розробки не лише методичного забезпечення, а відповідного організаційного та документального забезпечення (створення постійно діючих комісії, реєстрів, актів, протоколів тощо). Такі постійно діючі комісії мають на меті організацію роботи по збору, обробку, та подальше зберігання інформації про справедливую вартість біологічних активів на дату балансу та додаткових біологічних активів при їх первісному визнанні; та прийняття рішень щодо їх оцінки ґрунтуючись на використанні методів (методик).

Важливим і суттєвим шляхом реалізації пункту в обліковій політиці, який стосується оцінки біологічних активів за справедливою вартістю є аналіз і збір членами постійно діючої комісії актуальної інформації на активному ринку щодо цін на біологічні активи.

Що стосується нормативно-правового регулювання методики оцінки біологічних активів за справедливою вартістю в сучасних умовах аграрного виробництва, то це задача, яка вимагає додатковий час (через значний масив аналізованої інформації), кваліфіковані кадри зі знанням, розумінням маркетингової політики, та додаткові грошові кошти для реалізації плану (наприклад, на утримання відповідних комісій з визначення справедливої вартості активу).

Наступним елементом, що потребує відображення в обліковій політиці є оцінка додаткових біологічних активів, які надалі можуть надавати аналогічну продукцію. Додатковими біологічними активами називають отримані від окремих біологічних активів та їх груп, крім сільськогосподарської продукції, активи, одержані шляхом біологічних перетворень, наприклад чубуки виноградників, саджанці. В обліку первісне визнання таких активів здійснюється в звітному періоді у якому вони відокремилися від біологічних активів.

В бухгалтерському обліку додаткові біологічні активи обліковуються за дебетом рахунка 27 і таким чином прирівнюються до продукції сільськогосподарського виробництва.

Оцінка додаткових біологічних активів при первісному визнанні відображається за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу, враховуючи ціни активного ринку на подібну продукцію. За умови відсутності такого ринку визначаються за рівнем цін на додаткові показники. Некондиційні додаткові біологічні активи за тих же умов

оцінюються виходячи з коригуванням на рівень якості та придатності до господарського використання.

Таким чином, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що оцінка поточних біологічних активів рослинництва є актуальним та досить складним питанням. Всі біологічні перетворення, зміни що відбуваються на підприємстві з поточними біологічними активами рослинництва необхідно враховувати під час їх визнання, оцінки й обліку.

Згідно з чинним національним законодавством ми маємо два варіанти оцінки поточних біологічних активів: оцінка за первісною вартістю та за справедливою вартістю. Оцінювати поточні біологічні активи рослинництва за справедливою вартістю в умовах аграрного виробництва не зовсім доцільно зокрема через складнощі її розрахунку.

Отже, слід вважати за доцільне введення та закріплення права за аграрними підприємствами самостійного вибору ними виду оцінювання поточних біологічних активів рослинництва.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 р. № 1315. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=293605&cat_id=293536
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Біологічні активи». URL: <http://www.minfin.gov.ua/file/link/320311/file/IAS%2041.pdf>
3. Перевозник Н. В. Біологічні активи як обліково-аналітична та економічна категорія. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 6(73). С. 115-118.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» затв. наказом Міністерства фінансів України від 5.12.2005 р. № 790. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>

Т.Г. КИТАЙЧУК, к.е.н.,

*доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет*

Л.В. КОМАР, студентка

*магістратури заочної форми навчання
факультету обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет*

ОБЛІКОВІ ПРОБЛЕМИ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСОМ ПОСТАЧАННЯ

В умовах жорсткої конкуренції успіх фінансово-господарської діяльності підприємства залежить від якості планування й контролю за процесом постачання. Отже, основною метою процесу постачання є встановлення

своєчасності поставки запасів і мінімізація витрат, що пов'язані із замовленням та зберіганням запасів.

Тема обліку господарських процесів розглядалась провідними вітчизняними науковцями з бухгалтерського обліку, серед них доцільно виділити таких, як Г.В. Власюк, Н.Г. Горицька, О.В. Лишилєнко, М.Д. Біляк та інші.

Для господарюючих суб'єктів, які займаються виробництвом, сировинні запаси становлять значну частку їхніх активів. Важливим фактором успішного ведення бізнесу у сфері виробництва є якісне інформаційного забезпечення процесу постачання сировини, матеріалів, запасних частин та інших матеріальних цінностей та розрахунків за них. Саме система бухгалтерського обліку є чи не єдиним джерелом інформації про фактичний стан розрахунків між підприємствами. А тому, вирішення проблем із значними сумами поточної заборгованості перед постачальниками лежить у площині обліково-аналітичних процедур [1].

Кожне підприємство прагне забезпечити оптимальний рівень інвестування у запаси, на який впливають такі чинники:

- запобігання наявності надлишкових неліквідних запасів;
- оптимальний рівень забезпеченості потреб виробництва та реалізації.

Закупівля дешевих та швидко використовуваних матеріалів може здійснюватися чи не щоденно, що прискорює оборотність капіталу, знижує витрати на складування і зберігання. Для пошуку резервів зниження витрат процесу постачання необхідна інформація про склад усіх витрат та їх динаміку в часі. Як правило, матеріали в поточному обліку оцінюються за договірними цінами, а відхилення від них являють собою величину транспортно-заготівельних витрат. Для пошуку резервів зниження таких витрат на постачання необхідна інформація про їх склад та динаміку в часі. Ефективне управління ними, належний облік і контроль потребують наявності чіткої та науково-обґрунтованої їх класифікації. При цьому слід наголосити, що класифікація витрат повинна мати цільове призначення у системі управлінського обліку та охоплювати сукупність ознак для розкриття окремих сторін досліджуваного процесу.

На практиці залишається проблемним для обліку питання, що пов'язане з несвоєчасністю отримання від постачальників первинних документів. Зрозуміло, реакція будь-якого бухгалтера: до отримання документів нічого не відображаємо. Але зміни, що були внесені Міністерством фінансів України наказом від 11.04.2017 р. № 427 до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [2] дозволяють глянути на це питання по іншому.

Згідно з оновленим п. 2.2 Положення, підставою для відображення в обліку господарських операцій є первинні документи. Уточнено, що якщо правилами документообігу підприємства передбачена можливість відображення господарської операції, щодо якої на момент закінчення складання облікових регістрів бухгалтерському обліку за звітний період від контрагента у терміни, встановлені законодавством, не отримано первинного документа, підставою для перенесення інформації про таку господарську операцію до облікових регістрів бухгалтерського обліку є належним чином оформлений внутрішній первинний

документ (акт), складений посадовою особою, відповідальною за приймання-відпуск товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг.

У місяці надходження від контрагента первинного документа щодо господарської операції, інформація про яку в минулих звітних періодах була перенесена до облікових регістрів бухгалтерського обліку згідно з внутрішнім первинним документом (актом), до облікових регістрів бухгалтерського обліку за звітний період переноситься інформація про таку господарську операцію. При цьому її обсяг зазначається шляхом коригування на суму різниці між оцінкою такої господарської операції за внутрішнім первинним документом (актом) та первинним документом, отриманим від контрагента [2].

Г.В. Власюк для полегшення ведення обліку процесу постачання, розрахунків з постачальниками та, зокрема, кредиторської заборгованості за конкретними договорами, запропонував ввести в План рахунків додатковий позабалансовий рахунок 10 «Кредиторська заборгованість». Науковець пропонує ввести такі субрахунки:

- 101 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з вітчизняними постачальниками»;
- 102 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з іноземними постачальниками»;
- 103 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з вітчизняними постачальниками»;
- 104 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з іноземними постачальниками».

Автор зазначає, що саме за допомогою цих субрахунків полегшиться робота бухгалтера і зникне потреба аналізувати кожний договір та вибирати кредиторську заборгованість на субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками». Тому, що цей аналіз буде накопичуватись на позабалансових субрахунках – конкретно за кожним договором.

Ці позабалансові рахунки допомагають стежити за кредиторською заборгованістю, контролювати терміни її сплати, показують всю картину щодо заборгованості за кожним договором, що дає змогу більш ефективно планувати розрахунки з постачальниками та підрядниками [3, с. 42].

Досі діючим планом рахунків не передбачено субрахунків для обліку транспортно-заготівельних витрат, тому доцільно підприємствам в наказі про облікову політику затвердити систему аналітичних рахунків залежно від специфіки діяльності підприємства і важливості тих чи інших складових транспортних витрат, виходячи з потреб управління, контролю, аналізу та звітності.

При організації бухгалтерського обліку на підприємстві необхідно велику увагу приділяти власне процесу постачання матеріальних цінностей. При цьому надзвичайно важливим є налагодження аналітичного обліку надходження матеріальних цінностей.

Таким чином, процес постачання вимагає стратегічного планування потреби в ресурсах, вибору джерел постачання, переговорів про умови постачання; розміщення замовлень, транспортування, отримання та перевірки відповідності матеріалів, зберігання, обробку і контроль за якістю ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Зеленко С. В., Горбатюк О. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи та послуги. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2014. Вип. 11(1). С. 65-71.
2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <https://docs.dtkr.ua/doc/1033.489.0#pn14>
3. Власюк Г. В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками. *Держава та регіони*. 2009. № 5. С. 40-44.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

Л.В. КОВАЛЬ, к.е.н.,

доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Основою стійкого росту та фінансової стабільності кожної організації виступає їх власний капітал. Основним джерелом де зберігається та систематизується необхідна інформація є бухгалтерський облік. Питання обліку та відображення в звітності власного капіталу на сучасному етапі розвитку ринкової економіки відносяться до найбільш важливих економічних проблем, дозволяючи внутрішнім і зовнішнім користувачам бухгалтерської звітності визначити фінансові можливості підприємства на короткостроковий період та довгострокову перспективу. Ця проблема загострюється у зв'язку з відсутністю чіткого та однозначного визначення поняття власний капітал [1].

Визначенню сутності власного капіталу присвячені праці таких вчених як: Л.В. Безкоровайна [4], А.В. Бондарчук [1], Т.М. Ковальчук [3], А.О. Мочан [2] та ін. Однак вчені розходяться в своїх думках, тому тема дослідження залишається актуальною.

Поява поняття «власний капітал» у бухгалтерській термінології має об'єктивний характер, в основі якого лежить узагальнення багатовікової практики бухгалтерського обліку. Його історичний огляд вказує на глибокий генезис і широту підходів до трактування власного капіталу як економічної категорії [3].

На нашу думку, кожне запропоноване зазначеними авторами трактування власного капіталу заслуговує на існування, оскільки кожен із науковців адаптував зміст поняття власного капіталу під вирішення виявленої проблеми чи поставленого завдання за різних економічних умов та у різні періоди часу.

Поняття «власний капітал» у бухгалтерському обліку значно відрізняється від його визначення в інших економічних науках. Тому слід виокремити такі три напрямки до визначення поняття власного капіталу (рис. 1).

Рис. 1. Сутність власного капіталу: підходи трактування [2].

Виходячи з того, що власний капітал підприємства є різницею між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями, визначення терміна «власний капітал» за Положеннями НП(С)БО 1, бухгалтерське визначення не дає відповіді на питання, які критерії мають застосовуватись для визначення окремих складових частин власного капіталу. Саме тому доцільно було б наблизити це визначення до економічної суті власного капіталу [2].

Зважаючи на економічний та правовий зміст власного капіталу та для більш зрозумілого окреслення окремих його складових частин, визначення власного капіталу можна сформулювати таким чином: власний капітал – це сума власних коштів підприємства, отримана в результаті його діяльності або від власників (учасників) у вигляді внесків, придбаних акцій, паїв тощо, або залишена на підприємстві безоплатно [4].

На наше переконання, від єдиного трактування категорії власний капітал залежить правильність і доцільність прийняття управлінських та інвестиційних рішень. Отже узагальнення та уточнення даної категорії є важливим завданням при адаптуванні сучасної економіки до ринкових відносин та вирішення вище вказаних проблем [1].

Список використаних джерел:

1. Бондарчук А. В. Сутність власного капіталу як об'єкта обліку та аналізу. *Ефективна економіка*. 2013. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2234>

2. Мочан А. О., Бандура З. Л. Власний капітал як об'єкт обліку та аналізу. *Вісник МНУ ім. В.О.Сухомлинського: Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 1144-1148.
3. Ковальчук Т. М. Бухгалтерський облік (теорія): навч. посіб. Ч.: ЧНУ, 2012. 536 с.
4. Безкоровайна Л. В. Особливості обліку власного капіталу на підприємствах. *Журнал МНУ ім. В.О.Сухомлинського*. 2015. Вип. 4. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/200.pdf>

Н.І. КОВАЛЬ, к.е.н.,

*доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет*

СУТНІСТЬ ТА ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКАХ ПІДПРИЄМСТВА

Облікова політика підприємства – це той елемент системи організації бухгалтерського обліку, який дозволяє забезпечити користувачів достовірною, якісною, об'єктивною та оперативною інформацією про фінансово-господарський стан підприємства.

Згідно п. 1.2. Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства, затверджених Наказом Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 63, підприємство самостійно на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів із бухгалтерського обліку визначає за погодженням із власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства, а також зміни до неї [2].

Облікова політика підприємства – ключовий крок в організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві, інструмент впливу на окремі параметри обліку, процесу оподаткування підприємства та, за потреби, відстоювання інтересів підприємства в суді.

Наказ (положення) про облікову політику – це основний документ, який визначає способи ведення бухгалтерського обліку, що використовуються при відображенні господарських операцій (первинне спостереження, вартісне вимірювання, поточне групування і підсумкове узагальнення фактів господарської діяльності) [8]. Вона повинна бути елементом системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку й формуватись відповідно до чинних нормативних документів в області бухгалтерського обліку, фінансової звітності та податкових розрахунків.

Згідно п. 2 ст. 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку [6].

Чинним законодавством не визначене та не встановлене поняття «податковий облік», принципи та порядок ведення податкового обліку, порядок документального оформлення операцій у податковому обліку, як це встановлено нормативно-правовими актами щодо бухгалтерського обліку. Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, на сьогодні регулює Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, який, згідно п. 1.1, визначає вичерпний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків і зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження й обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [4].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [6]. Особливості формування та внесення змін до елементів облікової політики залежно від застосовуваної підприємством концептуальної основи визначаються П(С)БО 6 та МСБО 8.

Під фінансовою звітністю розуміють бухгалтерську звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [6]. В свою чергу податкова звітність подається у вигляді податкових декларацій (розрахунків) платником податків (у тому числі відокремленими підрозділами у випадках, визначених ПКУ) контролюючому органу у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування або сплата податкового зобов'язання, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, суми утриманого або сплаченого податку [4]. Тому облікова політика у податкових розрахунках підприємства виступає комплексом принципів, методів і процедур, що використовуються ним для складання та подання податкової звітності.

Розглянемо зміст облікових політик підприємств для цілей бухгалтерського обліку, управлінського обліку та податкових розрахунків в таблиці 1.

Отже, після проведеного дослідження слід зауважити, що облікова політика служить інструкцією з обліку податкових розрахунків, посилює внутрішній контроль, оптимізує документообіг, знижує податкові ризики, чітко сформована та спрогнозована облікова політика допоможе достовірно визначити собівартість і прибуток, що дозволить заощадити на податкових платежах, що в свою чергу впливає на обсяги і строки вилучення оборотних коштів, тобто на фінансовий стан підприємства.

Таблиця 1

**Зміст облікових політик для цілей бухгалтерського, управлінського обліку
та податкових розрахунків**

Вид обліку	Визначення	Мета	Зміст облікової політики
1	2	3	4
Бухгалтерський облік	Процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень [6]	Формування та представлення вартісних показників діяльності підприємства для зовнішніх і внутрішніх користувачів	Варіанти ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та відображення інформації у фінансовій звітності
Управлінський облік	Система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [6]	Ідентифікація інформації, обчислення й оцінка показників та надання даних для внутрішніх користувачів	Формування центрів відповідальності, методика формування цін, способи обліку витрат і калькулювання собівартості, організація бюджетування та контролю, формування аналітичних підрозділів та ін.
Податкові розрахунки	Система групування інформації для визначення податкової бази за податками на підставі первинних документів, згрупованих у відповідності з порядком, передбаченим діючим податковим законодавством [7]	Визначення бази оподаткування і фіскальних платежів	Перелік податків і відповідальних осіб, форма і зміст реєстрів податкового обліку та ін.

Джерело: [1].

Список використаних джерел:

1. Бляхарчук М. О. Формування облікової політики в системі управління підприємством: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Національний університет водного господарства та природокористування. Р., 2016. 305 с.

2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затв. Наказом Міністерства фінансів України 27.06.2013 р. № 635. URL: http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/MetodRek/metod_uchet_polit.aspx
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: www.minfin.gov.ua
4. Податковий кодекс України. *Голос України*. 2010. №№ 229-230 (4979- 4980). С. 4-62.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради*. 1999. № 40. С. 365.
7. Финансовый учет: учебн. / под ред. В. Г. Гетьмана. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Финансы и статистика, 2004. 784 с.
8. Облікова політика підприємства. *Вісник. Офіційно про податки*. 26.12.2017. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006669-oblikova-politika-pidpriyemstva-1>

О.О. КОВАЛЬ, *ст. 4 курсу**,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У ФРАНЦІЇ

Оскільки, на даний момент однією з найважливіших рис сучасного економічного розвитку є інтернаціоналізація економіки, важливим призначенням якої є сприяння підвищенню ефективності та конкурентоспроможності, а також привабливості для інвесторів, фінансова звітність є основним засобом комунікації, важливим елементом інформаційного забезпечення прийняття виважених економічних рішень.

Фінансова звітність – це система взаємозв'язаних узагальнюючих показників, що відображають фінансовий стан підприємства, установи та результати діяльності за звітний період [2, с. 177].

У бухгалтерському обліку Франції до звітності обов'язково пред'являються встановлені законодавством вимоги. Баланси окремих організацій зрівняно з консолідованими є більш деталізовані та складаються за встановленим форматом. Фінансові рахунки класифікуються за двома класами балансових елементів: активів, що показують величину інвестицій в організацію; акціонерного капіталу і зовнішніх пасивів, що показують їх фінансування.

* Науковий керівник – В.В. Ясишена, к. е. н., доцент.

Інвестиції поділяються на оборотні та необоротні активи, а джерела фінансування – на поточні та довгострокові. Податкові зобов'язання можна розрахувати виходячи з даних індивідуальних рахунків.

Деякі питання складання звітності у Франції визначаються податковим законодавством. Так, наприклад, Декрет про оподаткування містить визначення деяких статей балансу і правил їх оцінки, наказує докласти річний баланс і звіт про прибутки і збитки до щорічної податкової декларації компанії.

Звіт про прибутки і збитки за індивідуальним рахунками може складатися у вертикальній або у горизонтальній формі. Він показує витрати в залежності від їхньої природи. У Франції не прийнято групувати витрати за їх функціональним призначенням, як, наприклад, це роблять у Великобританії. Рахунки реалізації та фінансового результату складаються таким чином, щоб зробити можливим розрахунок валової величини доданої вартості і валовий операційної діяльності, які служать основою для визначення коштів, отриманих від операційної діяльності. На цих рахунках виділяється за певний період (як правило, за фінансовий рік) рух витрат і доходів, які в сукупності з рахунком прибутків і збитків показують прибуток або збиток, що утворюється в результаті такого руху [3, с. 83].

Подання індивідуальної звітності, в залежності від розміру організації, має такі три варіанти:

1. Індивідуальні підприємці та невеликі компанії представляють баланс, звіт про прибутки і збитки та коментарі до них у формі одного зареєстрованого документа.

2. Середні компанії крім балансу, звіту про прибутки і збитки та пояснювальної записки до них становлять формуляр документів компанії, який містить інформацію про наслідки отримання прибутку або збитку, важливі для користувачів дані про діяльність компанії за 5 років, а також відомості про портфелі цінних паперів.

3. Великі компанії становлять усі форми основного звіту, а також звіт про здатність до самофінансування протягом фінансового року і діаграму зміни фінансового стану [1, с. 69].

Дослідивши окремі національні системи бухгалтерського обліку, було виявлено, що у Франції особливо сприятливі умови для фірм, незважаючи на жорстке державне регулювання бухгалтерського обліку. Тому комерційні структури не прагнуть активізувати свою діяльність за кордоном.

Суттєво впливають на порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності Франції Директиви ЄС. Оскільки Європейська комісія в рамках Європейського союзу розробила і опублікувала низку директив, виконання яких є обов'язковим для учасників ЄС. Реалізація їх положень не тільки дає можливість удосконалювати і гармонізувати облік і звітність Франції, але й полегшує роботу компаній країни [4, с. 136-137].

Отже, для Франції характерні високий рівень стандартизації бухгалтерського обліку і детальне методичне опрацювання нормативних документів по бухгалтерському обліку. Правила складання бухгалтерської звітності для французьких організацій розроблені так, щоб формувати вихідну інформацію для

національної системи рахівництва, за допомогою якої держава контролює економіку. Ця система склалася результаті багатовікової традиції централізації управління і прагнення підприємців отримувати підтримку держави.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф., Горещька Л. Л. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах. [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит»]. Житомир: ПП «Рута», 2013. 544 с.
2. Головай Н. М., Ясишена В. В. Дослідження ролі та місця бухгалтерського обліку в сучасній системі управління. *Науковий вісник Херсонського Державного університету*. 2014. Вип. 5. Ч. IV. С. 176-178.
3. Жарікова Л. А., Наумова Н. В. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах: навчальний посібник. Тамбов: Вид-во Тамбо. держ. техн. ун-ту, 2012. 160 с.
4. Облік в зарубіжних країнах: навчальний посібник / Н. С. Акімова., А. П. Грінько, О. В. Топоркова, Т. А. Наумова, Н. С. Ковалевська, Л. О. Кирильсва, В. В. Янчев. Х.: ХДУХТ, 2016. 288 с.

В.Ю. КОВАЛЬОВА, студентка,
Національний авіаційний університет

О.В. ПОПОВИЧ, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний авіаційний університет

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Податки відіграють важливу роль у нашому житті, тому що саме вони наповнюють більшу частину бюджету країни. Але не зважаючи на те, що різні податкові системи існують у світі досить тривалий проміжок часу, вони мають багато недоліків. На практиці не існує моделей ідеальної податкової системи, яка б не мала будь-яких недоліків. Завжди є платники, незадоволені тим, що мають сплачувати податки. Але без сплати податків існування будь-якої держави стає неможливим. Саме тому будь-яка держава повинна створювати такі податкові механізми і такі податки, які б сприймало та сплачувало населення країни.

Оподаткування є фінансовою формою відносин між економічними суб'єктами та державою. Тому пошук кращих перспектив функціонування української податкової політики є актуальним питанням на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

На сьогоднішній день тема ефективної податкової системи постає перед всім населенням країни, тому що кожен так чи інакше має певне відношення до податків. У цьому зацікавлена як держава, її податкові органи, так і платники податків. Тому особливої актуальності набувають дослідження питань податкової політики та формування ефективної податкової системи в державі,

яка б змогла водночас наповнювати бюджет країни, але й не була б тягарем для простого народу, що і є платником податків [1].

Діюча на сьогодні податкова система є однією з найзаплутаніших в правовій системі України. Наша країна має складне законодавство, велику кількість статей закону можна тлумачити неоднозначно, деякі законодавчі акти є недостатньо узгодженими та суперечливими.

Податкова система України почала своє становлення в 1991 р., але й до сьогодні цей процес ще не можна назвати завершеним. Постійні радикальні зміни, що відбуваються в податковій системі України, хоча і направлені на її вдосконалення, насправді тільки руйнують її, приводять до зменшення доходів бюджету, сприяють ухиленню від сплати податків, плутанині у нарахуванні та складанні звітності за певними податками і зборами, ускладнюють контроль їх сплати тощо [3].

Ключовою основою податкової системи є сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів. І саме їх склад зазнав суттєвих змін упродовж 1991-2018 рр.

У 1991 р. в Україні налічувалось 29 загальнодержавних та 16 місцевих податків і зборів [3]. Така їх кількість була важким тягарем для підприємств і підприємців, які тільки розпочинали свою діяльність в умовах незалежної України. Саме тому цей період характеризується як найбільш тіньовий у податковій системі нашої країни. Тільки в 2010 р. посадовці зрозуміли, що така кількість податків не є ефективною з фінансової точки зору. Із прийняттям у 2011 р. Податкового кодексу України (ПКУ) податкова система нашої держави зазнала значних змін. Згідно з першою редакцією ПКУ кількість загальнодержавних податків і зборів суттєво знизилась: станом на 01.01.2011 р. в Україні налічувалось 18 загальнодержавних та п'ять місцевих податків і зборів [3].

Станом на 01.09.2018 року Податковий кодекс України встановлює наступну кількість податків: 7 загальнодержавних податків (стаття 9 ПКУ) [2], 2 місцевих податків та 2 місцевих зборів (стаття 10 ПКУ) [2].

І хоча сучасна податкова система порівняно із податковою системою 1991–2010 рр. зазнала значних змін на краще, вона все ще залишається недосконалою та характеризується значними недоліками.

Крім постійних змін у складі податків та зборів відбуваються постійні зміни в ставках податків, об'єктах оподаткування. Рівень податкової ставки повинен враховувати можливості платника податку, тобто рівень його доходів. Оскільки можливості різних фізичних і юридичних осіб неоднакові, для них мають бути встановлені диференційовані податкові ставки. Платежі кожного до бюджету мають бути пропорційні його доходам, і винятки для окремих осіб недопустимі. Порушення цього принципу призведе до того, що додаткове податкове навантаження ляже на законослухняних платників податків або на тих, хто має можливість ухилитися від оподаткування.

У процесі реформування системи оподаткування в Україні важливою проблемою є не лише рівень податкового навантаження, а й оптимальне поєднання прямих і непрямих податків. Протягом останніх років у системі оподаткування спостерігається тенденція до збільшення частки прямих

податків, що відповідає практиці розвинених країн. Непрямі податки хоч і зручні для фіскальних органів з позиції їх стягнення, однак їх сплата лягає тягарем на плечі кінцевого споживача [4].

Проте разом зі зниженням ставок податків обов'язковою умовою ефективної реалізації податкової реформи мають стати супроводжувальні та не менш важливі заходи, насамперед:

1. забезпечення стабільності податкового законодавства в Україні;
2. спрощення процедур адміністрування податків;
3. створення системи податкового контролю, яка обумовить невідворотність покарання за вчинення податкового правопорушення та водночас не обтяжуватиме законослухняних платників податків податковими перевітками;
4. подолання корупції та підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів.

Однією з найгостріших в Україні є проблема ухилення від сплати податків, що вирізняє Україну з-поміж більшості європейських країн. Чинниками ухилення від сплати податків виступають, поряд з рівнем податкових ставок, також не рівність конкурентних умов, громіздкість законодавства що регулює підприємницьку діяльність, у т. ч. податкового; неефективність бюджетної політики через «діяльність» корупційних схем.

Тому питання розбудови ефективної податкової системи актуальні на сучасному етапі розвитку економіки та соціуму в Україні. Податкова система має забезпечувати виконання не тільки фіскальної її функції, але й стимулювати розвиток економіки, покращувати інвестиційний клімат, сприяти розвитку бізнесу. Податкова система має стати прозорою, вона зможе заохочувати тих, хто вміє працювати, з'явиться можливість для поживлення інвестиційного клімату як за рахунок власного, так й іноземного капіталу [5].

Список використаних джерел:

1. Зайцев О. В., Шовкопляс О. А., Галахова О. В. Факторна характеристика формування податків. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2012. № 4. С. 64-74.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Молодецька О. М., Буркова Л. А., Семеняка Т. В. Трансформація податкової системи України. *Вісник Мукачевського державного університету. Серія Економіка і суспільство*. 2016. № 2. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/126.pdf
4. Артеменко Ю. А., Вертелецька Я. Ю. Проблеми реформування податкової системи України. *Економіка і регіон*. 2012. № 2(17). С. 119-121.
5. Березіна Л. М. Проблемні аспекти функціонування податкової системи в умовах трансформації економіки. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоелектричному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування» 11-12 травня 2017 р. (ТНТУ ім. І. Пулюя, м. Тернопіль).

В.О. КОРОТЧЕНКО, *магістрант,
Університет митної справи та фінансів*

В.Г. ВАСИЛЬСЬКА, *к. е. н, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування,
Університет митної справи та фінансів*

РОЛЬ ТА ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, зокрема і бюджетної установи, значною мірою залежить від ефективності організації й обліку оплати праці працівників бюджетної сфери.

Кожна людина має право заробляти собі на життя працюю, і за виконану роботу отримувати заробітну плату. В установах і організаціях, які утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів, видатки на оплату праці працівників належать до захищених видатків (а отже, їх виплачують першочергово та обов'язково), а умови оплати праці чітко унормовані – це і є однією з особливостей оплати праці працівників бюджетної сфери.

Розглянемо з, яких саме виплат складається заробітна плата працівників в бюджетних установах. Заробітна плата в бюджетних установах включає: посадовий оклад або ставку погодинної оплати праці; надбавки; доплати; премій; матеріальні допомоги.

Необхідно зазначити, що тема обліку розрахунків з оплати праці є досить дослідженою на сьогоднішній день, про це свідчить велика кількість підручників, монографій і статей у періодичних виданнях. Багато авторів ставить проблему обліку заробітної плати на головне місце серед інших аспектів облікової системи. Проблеми специфіки ведення бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах досліджені такими науковцями, як: Атамас П.Й., Матвєєва В.П., Ватуля І.Д., Ватуля М.І., Левченко З.М., Власюк Г.В. та інші.

Проблематикою обґрунтування розвитку та впровадження автоматизації обліку у бюджетних установах займалися такі вчені-економісти, як: Береза А. М., Бутинець Ф. Ф., Джога Р. Т., Лучко М. Р., Матієнко-Зубенко І. І., Писаревська Т. А., Свірко С. В., Терещенко Л. О., Шахрайчук Т. В., Хорунжак Н. М., Сисюк С. В., Кальницька Є. О., Побережник Н. В., Зизень М. В., Нестеренко Ж. К., Савченко І. П., Масюк О.С., Пікінер В. В., Бабіньська С. Я. та ін. Однак, незважаючи на вагомий внесок вчених, питання автоматизації оплати праці залишається актуальним і має важливе значення у веденні бухгалтерського обліку оплати праці та здійсненні контролю за наявністю і ефективністю використання фінансових ресурсів установи. Більшість бюджетних установ (особливо в сільській місцевості) продовжують використовувати традиційну ручну або частково автоматизовану форму ведення

бухгалтерського обліку, яка не дозволяє систематизувати дані обліку та відображати їх синхронно в одній базі даних.

Важливе значення має чітка організація облікової роботи розрахунків з оплати праці у бюджетних установах. Це пов'язано з тим, що облік праці і заробітної плати є трудомістким, потребує великої уваги і сконцентрованості, оскільки пов'язаний з обробленням великої кількості первинної інформації. Так само, має багато однотипних операцій, здійснення яких потребує багато часу. Саме в галузі розрахунків із персоналом по оплаті праці законодавство України є найбільш мінливим і нестабільним, тому потребує від бухгалтерів постійного оновлення нормативної бази, яка використовується у процесі роботи.

В Україні існує проблема оцінки розміру мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та вартості робочої сили. Ці проблеми породжують низку дій, які спричиняють проблеми обліку розрахунків з оплати праці, а відтак, і аудиту розрахунків з оплати праці.

Найбільшою проблемою обліку розрахунків оплати праці в бюджетних установах на сьогодні є недостатня автоматизація даної ділянки обліку та складність впровадження автоматизації у дану сферу.

З кожним днем все більша кількість комп'ютерів стає необхідним атрибутом на робочому місці звичайного бухгалтера. Застосування спеціальних комп'ютерних програм для обліку оплати праці дозволяє знижувати трудомісткість роботи бухгалтера, контролювати правильність операцій, спрощує облік, розрахунки й аналіз бухгалтерських документів, прискорює обробку інформації, знижує витрати на оплату праці, зменшує обсяг документообігу.

У середньому, зниження витрат часу на виконання основних бухгалтерських розрахунків при застосуванні окремих програм для автоматизації бухгалтерського обліку становить 30-40 %, при застосуванні комплексної автоматизації – 45-55 %.

Для вдосконалення обліку оплати праці в бюджетних установах потрібно забезпечити їх комп'ютерним веденням обліку. Це дасть змогу швидко та якісно дати аналіз витратам, визначити розрахункові операції, швидко і надійно визначити всі статті витрат, зокрема що стосується розрахунків з оплати праці.

Автоматизована система значно полегшує роботу бухгалтера, виключає можливість помилок, які могли б виникнути при ручному розрахунку цим самим забезпечуючи правильність нарахування заробітної плати працівникам установ та нарахування обов'язкових платежів до фондів та бюджету.

Значне місце відводиться програмам таким, як: «1С: Бухгалтерія для бюджетних установ», «Парус-Бюджет» для підприємств та організацій, що знаходяться на бюджеті, та програма «Казна». Вказані програмні продукти цілком адаптовані до внесення додаткових рахунків.

Сучасні вимоги щодо забезпечення потреб управління необхідною інформацією ставлять нові завдання перед інформаційною системою. У зв'язку з цим постановка завдання з розробки програмного забезпечення для обліку та контролю повинна охоплювати такі етапи робіт:

- формулювання основних принципів обліку для конкретної бюджетної установи з урахуванням вимог діючого законодавства та внутрішніх потреб;
- врахування мети, завдання та принципів, дотримання яких необхідно досягти у розроблюваній інформаційній системі, сформулювати критерії, які має задовольняти автоматизована система.

Неодмінною умовою вдосконалення управління в бюджетній сфері, як і в будь-якій іншій, є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку з використанням сучасних програмних продуктів. Обчислювальна техніка суттєво підвищує якість обробки облікової інформації. При цьому застосування комп'ютерів змінює зміст та організацію праці облікового персоналу: зменшується кількість ручних операцій з обробки первинних документів, систематизації облікових показників, заповнення регістрів та звітних форм.

Особливістю автоматизації обліку оплати праці є те, що постійно формуються і обробляються великі обсяги економічної інформації, які повинні вестися і зберігатися в електронному вигляді (первинні документи, облікові регістри, форми звітності) – тобто формування системи первинного, аналітичного та синтетичного обліку за допомогою комп'ютерної техніки. Однією з вимог до ведення бухгалтерського обліку, особливо в бюджетних установах, є отримання систематичної, достовірної інформації, що можливо лише при впровадженні новітніх знань – інформаційних систем автоматизованого обліку.

На наш погляд й таких вчених, як Масюк О.С., Пікінер В. В., при виборі програмного забезпечення для автоматизації обліку в бюджетних установах варто надати перевагу програмі «1С: Підприємство 8. Бухгалтерія для бюджетних установ України», що дозволить повніше задовольнити потреби бюджетних установ у сфері методології, технологічних і програмних рішень, а також забезпечити можливість обміну інформації шляхом якісного переходу між різними програмними продуктами.

Проте, більшість установ використовує для ведення електронного обліку програми Excel, Word. Це негативно впливає на якість обліку, адже жодна із вказаних програм не дає можливості вести бухгалтерський облік як систему. На їх базі можливо лише виконання певних функцій (формувати аналітичні показники і документи, відображати господарські операції, планувати доходи і видатки тощо не як систему, а як окрему операцію).

Впровадження автоматизації обліку оплати праці у процесі діяльності бюджетної установи зумовлює такі переваги: економія часу та ресурсів за рахунок застосування типових рішень; уніфікація і стандартизація способів вирішення поставлених завдань; оптимізація управлінських рішень за рахунок використання інформаційних технологій; підвищення ефективності роботи працівників внаслідок автоматизації рутинної роботи, яку вони виконують; автоматизація процесів оформлення текстової і графічної документації, пошуку, опрацювання, зберігання і видачі інформації на запити користувачів; підвищення якості документації, точності розрахунків, використання комп'ютерної мережі обміну інформацією; створення єдиної інформаційної бази.

Отже, слід зробити висновок, що питання нарахування заробітної плати, а також бухгалтерського обліку оплати праці займають особливе місце в роботі бухгалтерії кожної бюджетної установи. Є необхідність розроблення нових та вдосконалення існуючих галузевих форм первинних документів з обліку заробітної плати, що враховують особливості її нарахування і виплати в бюджетних установах.

Автоматизація обліку забезпечує та полегшує роботу на трудомістких ділянках, збільшує швидкість виконання операцій, також, працівникові, що не володіє великим досвідом, дозволяє виконувати складні завдання. При використанні автоматизації в обліку розрахунків з оплати праці головний бухгалтер з легкістю зможе довірити підлеглим практично всі аспекти роботи, адже чітко прописаний алгоритм не дозволить їм помилитися.

Для ефективного функціонування система інформаційного забезпечення повинна бути цілісною, з автоматизацією процесів збирання, опрацювання, зберігання і передачі інформації. Процес інформаційного забезпечення у процесі функціонування бюджетної установи є складним, оскільки вимагає багато часу, знань і застосування певних навичок методологічного та технічного характеру.

Застосування комп'ютерних технологій дозволяє автоматизувати робоче місце бухгалтера й підняти на новий рівень процес реєстрації господарських операцій. Бухгалтер працює за комп'ютером в діалоговому режимі, використовує зворотний зв'язок в процесі обробки інформації і отримання відповідних вихідних документів. Саме така форма ведення обліку сьогодні необхідна в бюджетних установах. Адже це дозволить підвищити оперативність управління бюджетними ресурсами, посилити контроль за їх цільовим використанням. Зовнішні користувачі інформації зможуть користуватися правдивою та неупередженою інформацією про виконання бюджетів за видатками, доцільність витрачання бюджетних коштів відповідно до кошторисних передбачень, повноту і доцільність використання майна, своєчасність платежів та стан розрахунків.

О.В. КРАВЧЕНКО, к.е.н.,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

А.В. БІЖОВЕЦЬ, магістр,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКА ДОХОДІВ І ВИТРАТ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи

місцевого бюджету. Установи та організації, що утримуються за рахунок коштів бюджету, ведуть облік виконання бюджету й кошторисів видатків, який прийнято називати бюджетним обліком.

Оскільки бюджетна установа не має власних оборотних коштів, то всі свої видатки вона покриває за рахунок бюджетних асигнувань та власних надходжень [1].

У 2017 році були введені в дію НП(С)БО 124 з обліку доходів та НП(С)БО 135 з обліку витрат, що викликало відповідні зміни в методиці їх обліку.

Таким чином, за класифікацією із НП(С)БО 124 доходи в бухгалтерському обліку поділяються на доходи від обмінних та необмінних операцій. Під необмінними операціями розуміються операції, які не передбачають передачу активів, послуг в обмін на отриманий дохід або активи, проте існує можливість виконання певних умов. Господарські операції з продажу або купівлі активів в обмін на грошові кошти, послуги, інші активи чи погашення зобов'язань називаються обмінними операціями.

Щодо визнання доходів, то він визнається у разі, якщо існує ймовірність надходження суб'єкту державного сектору економічних вигід або потенціалу корисності, пов'язаних з обмінною операцією. Визнаний дохід не коригується на ту його частину, яка не оплачена покупцем (замовником тощо), з визнанням цієї суми витратами. Доходом звітного періоду визнається сума зобов'язання бюджету, що не підлягає погашенню, списаного у цьому звітному періоді (крім кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув).

Дохід від обмінних операцій оцінюється за вартістю активів, яка була отримана або підлягає отриманню.

Отриманий у результаті необмінної операції актив оцінюється за його фактичною вартістю, у разі якщо її не можна встановити, він оцінюється за справедливою вартістю.

Дохід від необмінних операцій оцінюється у сумі отриманих активів, послуг (робіт). Визнаний дохід від необмінних операцій оцінюється у сумі вартості отриманих активів, послуг (робіт), за винятком суми зобов'язань, обумовлених цією операцією [2].

Витрати визнаються за умови, що оцінка витрат може бути достовірно визначена, у разі зменшення економічних вигід та/або потенціалу корисності, зокрема у вигляді вибуття активу або збільшення зобов'язання, які приводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власником).

Витрати за необмінними операціями визнаються одночасно з вибуттям активів (коштів, товарів, робіт, послуг), що призводить до зменшення майбутніх економічних вигід та/або потенціалу корисності, пов'язаних з використанням цього активу, та за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [3].

Доходи, видатки та витрати бюджетних установ є самостійними об'єктами обліку, проте в системі бухгалтерського обліку бюджетних установ розглядаються у взаємозв'язку, оскільки зв'язок між ними має причинно-наслідковий характер (рис. 1).

При визнанні видатків в обліку своєрідною особливістю є їх поділ на касові та фактичні, це пов'язано з тим, що видатки на утримання установ не завжди відповідають видаткам самих установ.

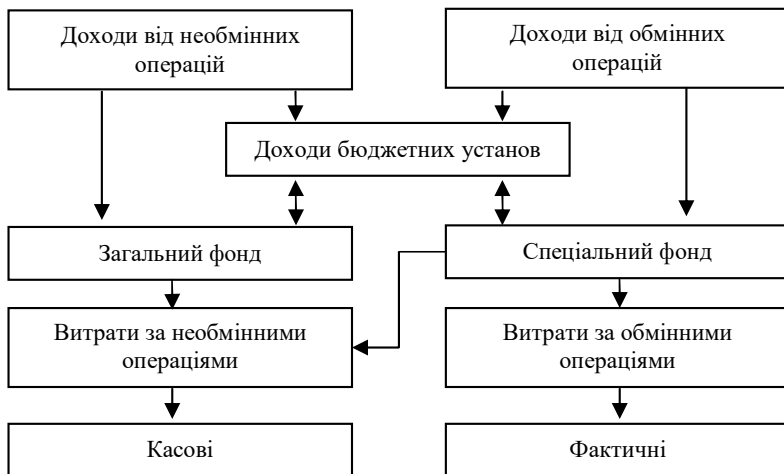

Рис. 1. Взаємозв'язок доходів та витрат бюджетних установ

Касовими видатками вважають всі суми, отримані установою з поточних бюджетних рахунків у банку чи реєстраційних рахунків у відповідних органах Державного казначейства для їх виконання (витрачання) згідно з кошторисом. При цьому це кошти, отримані готівкою в касу установи, а також суми, перераховані шляхом безготівкової оплати рахунків. Вони передбачають касове виконання бюджету (видача грошей з бюджетних рахунків).

В свою чергу, фактичні – видатки установи оформлені відповідними документами, включаючи видатки за неоплаченими рахунками кредиторів, за нарахованою, але не виплаченою заробітною платою. Ці видатки відображають фактичне виконання норм, затверджених кошторисом, вони є показником кінцевого виконання кошторису установи, тому при виконанні планового об'єму робіт повинні відповідати сумі асигнувань за кошторисом. Фактичні видатки, як правило, не збігаються з касовими не в часі, не в сумі, і як правило менші за касові [4].

Основним завданням обліку касових видатків є контроль за цільовим витрачанням бюджетних коштів відповідно до кошторисних призначень за кодами економічної класифікації видатків.

Досліджуючи стан обліку доходів і видатків в бюджетних установах можна відзначити, ці об'єкти обліку є найважливішим в їх діяльності. Саме контроль за надходженням державних коштів, за їх доцільним кошторисним використанням лежить в основі даного обліку та, водночас, забезпечує майбутнє ефективне функціонування бюджетної установи.

Список використаних джерел:

1. Економічна сутність та функції бюджетного обліку. URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/613/65/>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12>
4. Александров В. Т. Планування, облік, звітність, контроль у бюджетних установах: навч. посібник. К.: АВТ лтд, 2004. 387 с.

О.В. КРАВЧЕНКО, к.е.н.,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

Д.В. ЗАТОЧНА, магістр,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКИ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ

Діяльність сільськогосподарських підприємств відрізняється від інших наявністю різноманітних природних факторів, які необхідно враховувати і під час організації обліково-контрольного процесу з метою створення належної інформаційної системи. Особливо це стосується обліку біологічних активів. Вони є важливим та унікальним обліковим об'єктом, а від стану та ефективності їх використання залежить успішне господарювання підприємства.

Об'єктом бухгалтерського обліку біологічних активів є різні види рослин (зернові, кормові, олійні, овочеві, картопля тощо) або однорідні групи біологічних активів, які складаються з підвидів рослин (озимі та ярі зернові, кісточкові, зерняткові, горіхоплідні тощо), чи окремі культури (ячмінь, кукурудза, соняшник тощо), а не продукти їх вирощування, які є сільськогосподарською продукцією та вважаються окремим активом. Так, поточними біологічними активами згідно з П(С)БО 30 «Біологічні активи» є біологічні активи, які здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців [3].

Доцільно виділити такі характерні ознаки поточних біологічних активів (рис. 1).

Виконання цих умов призводить до необхідності їх відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Рис. 1. Характерні ознаки поточних біологічних активів

Економічні вигоди від використання біологічного активу визначаються виходячи із стану його фізичних якостей. Поточний біологічний актив визнається запасом, якщо він не використовується в сільськогосподарській діяльності та утримується для продажу або напрям його використання не визначено.

Біологічний актив, визнаний активом в результаті минулих подій, стосовно якого існує імовірність того, що підприємство не отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з його використанням, у звітному періоді активом не визнається, а його вартість відноситься до інших витрат операційної діяльності [1].

У бухгалтерському обліку біологічних активів головним питанням є їх оцінка. П(С)БО 30 «Біологічні активи» [3] передбачено, що біологічні активи відображаються при їх первісному визнанні оцінюються за справедливою вартістю, або якщо справедливую вартість на дату балансу достовірно визначити неможливо, або якщо підприємство є платником податку на прибуток, можуть визнаватися та відображатися за первісною вартістю, крім поточних біологічних активів рослинництва, котрі визнаються і відображаються як незавершене.

Порядок оцінки біологічних активів та сільськогосподарської продукції залежить від джерел їх надходження. Придбаний (одержаний) біологічний актив зараховується на баланс підприємства за первісною вартістю, яка визначається відповідно до П(С)БО 9 «Запаси».

Таким чином, надходження біологічних активів на підприємство передбачає встановлення справедливої вартості, крім застосування первісної вартості при придбанні за плату. Первісна вартість на відміну від справедливої вартості відображає реальні витрати на виробництво продукції, які зафіксовані в первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку, а також базується на реальних цінах, що діяли на відкритому ринку на момент придбання засобів виробництва і предметів праці.

Таблиця 1

**Особливості оцінки поточних біологічних активів залежно
 від способу їх отримання**

Спосіб надходження біологічних активів у господарство	Вартість отриманих біологічних активів
Придбання за плату	Фактичні витрати, понесені на отримання (первісна вартість)
Безоплатне отримання	Справедлива вартість з урахуванням витрат, пов'язаних з доведенням їх до стану, у якому вони придатні для використання в намічених цілях
Внесок до статутного капіталу	
Переведення до складу довгострокових зі складу поточних біологічних активів	Справедлива вартість на дату переведення, зменшена на очікувані витрати на місці продажу
Обмін на подібний біологічний актив	Справедлива вартість переданого активу
Обмін на неподібний біологічний актив	Справедлива вартість переданого активу збільшена (зменшена) на суму грошових коштів (або їх еквівалентів), які підлягають сплаті (отриманню) за обмінною операцією
Отримання біологічних активів в результаті біологічних перетворень	Справедлива вартість, зменшена на очікувані витрати на місці продажу

Оцінка біологічних активів на дату проміжного та річного балансу здійснюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу у відповідності до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів [2].

Проте, на сьогоднішній день активний ринок біологічних активів в Україні ще не сформовано, проблемними залишаються питання визначення справедливої вартості біологічних активів, реальної вартості незавершеного виробництва, зокрема посівів сільськогосподарських культур. Також справедлива вартість біологічних активів на кожну звітну дату може змінюватися, що потребує відображення в синтетичному та аналітичному обліку й фінансовій звітності.

Отже, оцінка біологічних активів і сільськогосподарської продукції безпосередньо впливає на актив балансу та показники фінансового стану, підприємствам доцільно всі аспекти визнання та формування вартості закріпити в обліковій політиці у розрізі видів таких активів.

Список використаних джерел:

1. Марченко Л. Ю., Придатченко В. В. Оцінювання та облік поточних біологічних активів рослинництва. *Економіка і регіон*. 2015. № 2. С. 54-57.
 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_2_12

2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів. URL: <https://zakon.help/article/metodichni-rekomendacii-z-buhgalterskogo-obliku-bioaktiviv>
3. П(С)БО 30 «Біологічні активи», затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>

О.В. КРАВЧЕНКО, к.е.н.,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

М.А. ІВАШИНА, магістр,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Суб'єкти державного сектору не наділені бюджетними повноваженнями для здійснення комерційної діяльності, їх дохід утворюється через зарахування з бюджету на регулярній основі для досягнення соціального ефекту. Фінансова діяльність полягає в отриманні, організації руху і використання фінансових ресурсів. Відшкодування ресурсів відбувається з метою їх відновлення задля здійснення функціональних обов'язків суб'єкта, визначених у його установчих документах. Доходи (ототожнювалися з бюджетними асигнуваннями) і витрати (видатки) бюджетних установ визначаються кошторисом на черговий фінансовий рік, що затверджується в порядку, встановленому чинним законодавством. Так, в Бюджетному кодексі України зазначено, що для здійснення програм та заходів, які реалізуються за рахунок коштів бюджету, бюджетні асигнування (повноваження РБК, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження надаються розпорядникам бюджетних коштів (бюджетні установи) [6]. Особливості їх функціонування обумовлюють необхідність дослідження нових методологічних та організаційних підходів до ведення бухгалтерського обліку.

З набуттям чинності НП(С)БОДС суттєвих змін зазнали методологічні засади обліку виконання кошторисів доходів і витрат бюджетних установ, інших господарських операцій, враховуючи специфіку їх діяльності, з метою наближення до міжнародних стандартів.

Нового змісту набули й основні поняття, так у НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» визначено, що доходи – збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власника); в свою чергу витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення

власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власником) [6].

НП(С)БОДС 124 «Доходи» розкриває основну інформацію щодо порядку обліку доходів бюджетних установ з врахуванням їх нової класифікації від обмінних та необмінних операцій. Обмінною є операція щодо придбання активів в обмін на грошові кошти, послуги (роботи), інші активи або погашення зобов'язань; необмінна - не передбачає передачі активів, послуг (робіт) в обмін на отриманий дохід або активи, але може передбачати виконання певних умов.

До доходів за обмінними НП(С)БОДС 124 «Доходи» віднесено: бюджетні асигнування, доходи від надання послуг; доходи від продажу; доходи від відсотків, роялті, дивідендів та інші доходи від обмінних операцій (доходи від курсових різниць та від реалізації необоротних активів). [6].

Доходи від необмінних операцій відповідно до НП(С)БОДС 124 «Доходи» включають: податкові надходження; неподаткові надходження (адміністративні збори та платежі); трансферти та кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів; надходження до державних цільових фондів; зобов'язання, що не підлягають погашенню.

Згідно з положенням дохід має визнаватися, якщо існує імовірність надходження економічних вигід та можлива його достовірна оцінка. НП(С)БОДС 124 визначає порядок визнання бюджетних асигнувань, доходу, пов'язаного з наданням послуг, виконанням робіт, доходу від продажу активів, доходу від відсотків, дивідендів та роялті, доходу від податкових надходжень та ін.

Дохід, одержаний у результаті обмінних операцій, має оцінюватися вартістю отриманих активів. У разі, якщо один із критеріїв визнання доходу не виконується, він має бути оцінений у сумі понесених витрат.

Дохід, отриманий у результаті необмінних операцій, має оцінюватися за фактичною вартістю. Якщо її визначити неможливо, застосовується справедлива.

НП(С)БОДС 135 «Витрати» містить основну інформацію щодо порядку обліку витрат бюджетних установ, як також поділено за обмінними та необмінними операціями. У структурі витрат за елементами виділяють: за обмінними операціями: оплата праці; відрахування на соціальні заходи; матеріальні витрати; амортизація; фінансові витрати (витрати СДС, пов'язані із запозиченнями згідно із законодавством); інші витрати за обмінними операціями (курсіві різниці, витрати, пов'язані з реалізацією активів та ін.); за необмінними: трансферти (субсидії, гранти, соціальні виплати тощо); інші витрати (витрати, пов'язані з передачею активів, неповернення депозитів тощо).

Визнання витрат відбувається одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені, за умови, що їх можна достовірно оцінити, або у разі зменшення економічних вигід.

Також НП(С)БОДС 124 та 135 прописують порядок представлення інформації про доходи і витрати в примітках до її фінансової звітності. Так, щодо доходів, отриманих у результаті обмінних операцій, установа має відобразити прийнятну облікову політику щодо визнання доходу з наданих

послуг, окремо суми отриманих доходів за їх видами, розшифровку інших отриманих доходів, суму визнаних, але не отриманих раніше доходів. Щодо доходів, отриманих у результаті необмінних операцій, установа має відобразити у примітках відповідну облікову політику, суми отриманих доходів від необмінних операцій за їх видами та доходи за операціями зі специфічними видами активів, робіт, послуг (заповідальне майно, пожертви, дарунки).

Слід також навести інформацію про склад і суми інших витрат за обмінними операціями та інших витрат за необмінними операціями; про суми, що не були визнані витратами у складі звіту про фінансові результати, а знайшли своє відображення у складі власного капіталу.

Відповідно до НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» інформація відносно доходів та витрат СДС узагальнюється та відображається у формі № 2-дс «Звіт про фінансові результати». Перший розділ «Фінансовий результат діяльності» наводить відомості про доходи і витрати бюджетної установи, виходячи з їх класифікації на результати від обмінних та необмінних операцій.

Розділ «Видатки бюджету (кошторису) за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету» висвітлює інформацію за видатками на оборону, безпеку, освіту, охорону здоров'я і т.д.

Третій розділ «Виконання бюджету (кошторису)» наводить відомості про доходи і витрати бюджетної установи за загальним і спеціальним фондом.

Також детально можна розкрити інформацію про понесені установою витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні витрати, амортизацію та ін. у розділі «Елементи витрат за обмінними операціями».

Основною складовою відображення фактів діяльності в бюджетній установі є правильна кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку. Для відображення інформації про доходи і витрати бюджетних установ передбачено рахунки 7 та 8 класу Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі у розрізі визначених видів доходів і витрат за обмінними та необмінними операціями [2].

Таким чином, реформування нормативного забезпечення бухгалтерського обліку державного сектору в частині обліку доходів і витрат призвело до формування нових підходів до їх визначення, оцінки та класифікації, наблизило їх до міжнародних стандартів. Ці зміни дозволять об'єктивно та чітко відслідковувати діяльність розпорядників бюджетних коштів, сприяють забезпеченню всіх рівнів управління інформацією про рух і використання бюджетних коштів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/>
3. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>

О.В. КРАВЧЕНКО, к.е.н.,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

А.С. САВЧЕНКО, магістр,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

ПРОЦЕС ПЕРЕОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Головною складовою матеріально-технічних ресурсів будь-якого підприємства виступають основні засоби, оскільки ефективність діяльності залежить від забезпеченості, раціональності та ефективності їх використання. Зважаючи на це, важливу роль в підвищенні ефективності використання основних засобів займає система їх бухгалтерського обліку, аналізу і контролю.

Для правильної організації обліку важливе значення застосування єдиного принципу оцінки. Облік об'єктів основних засобів ведеться за певною вартістю. В момент введення об'єкта в експлуатацію формується його первісна вартість – історична (фактична) вартість активів, за якою вони оприбутковані на баланс. При надходженні об'єкта джерело його отримання формує складові та порядок визначення первісної вартості, яка складається з фактичних витрат на їх виробництво і придбання.

В умовах інфляційних процесів застосування первісної вартості при оцінці основних засобів може привести до негативних наслідків. В країнах з ринковою економікою, відповідно до вимог та рекомендацій МСБО, періодично здійснюється переоцінка основних засобів, проведення якої впливає на рівень ефективності фінансової діяльності підприємств та достовірність фінансової звітності. Вітчизняні підприємства не часто використовують таку можливість з огляду трудомісткості даного процесу, складністю методології відображення в обліку його результатів.

Підприємствам надано право на кінець року здійснювати переоцінку основних засобів за справедливою вартістю.

Порядок проведення переоцінки, як і її відображення в обліку, закріплено в профільному П(С)БО 7 «Основні засоби». Зауважимо, що суми дооцінок та уцінок по-різному фіксують у бухгалтерському обліку

За нормами п. 16 П(С)БО 7 «Основні засоби» підприємство може переоцінювати об'єкт ОЗ, якщо його залишкова вартість істотно відрізняється від справедливої вартості на дату балансу [1].

Остаточне рішення про проведення переоцінки приймає керівництво. Тому підприємство має повне право не переоцінювати ОЗ навіть, коли їх залишкова вартість істотно відрізняється від справедливої вартості на дату балансу.

Проведення переоцінки може здійснюватися, якщо залишкова вартість об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу в діапазоні до 10 % справедливої вартості активу.

Проте кількісні критерії та якісні ознаки істотності інформації про господарські операції, події і статті фінансової звітності визначає керівництво підприємства, якщо такі критерії не встановлені П(С)БО, іншими нормативно-правовими актами, виходячи з потреб користувачів такої інформації [2].

Тому в наказі про облікову політику підприємство повинне вказати встановлений керівництвом критерій істотності інформації, який може бути нижчий або вищий 10 % порога, рекомендованого Мінфіном.

При ухваленні такого рішення слід врахувати, що у разі переоцінки об'єкта ОЗ на ту ж дату проводять переоцінку усіх об'єктів групи ОЗ, до якої належить цей об'єкт [2]. У останньому документі вказано, що групою ОЗ для переоцінки вважають сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням і умовами використання об'єктів ОЗ. На нашу думку, зараз для визначення об'єктів ОЗ, що підлягають обов'язковій переоцінці у складі однієї групи, слід орієнтуватися на групи ОЗ, наведені в п. 5 П(С)БО 7.

Переоцінка ОЗ тієї групи, об'єкти якої вже переоцінювалися, надалі повинна проводитися з такою регулярністю, щоб їх залишкова вартість на дату балансу істотно не відрізнялася від справедливої [3].

Не підлягають переоцінці малоцінні необоротні матеріальні активи і бібліотечні фонди, якщо на них нараховується амортизація методами «50 % і 50 %» або «100 %» вартості [3].

Так, суму дооцінки залишкової вартості ОЗ включають до капіталу в дооцінках [1]. Інструкцією № 291 для таких цілей передбачено субрахунок 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів». Також результати переоцінки, дооцінки і уцінки по різному відображаються в обліку.

Зважаючи на п. 16 П(С)БО 7, переоцінку ОЗ проводять на дату балансу. Згідно з п. 3 П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», дата балансу – дата, на яку складений баланс підприємства. Зазвичай датою балансу є кінець останнього дня звітного періоду. Проміжна звітність складається щокварталу наростаючим підсумком із початку звітного року в складі балансу та звіту про фінансові результати. Баланс підприємства складається станом на кінець останнього дня кварталу (року). Та це не означає, що до переоцінки доведеться вдаватися так часто.

Тож під час переоцінки ОЗ потрібно скористатися послугами сертифікованого професійного оцінювача. Саме він має визначити справедливу вартість ваших ОЗ, яка слугуватиме основою для переоцінки ОЗ і відображення її результатів у бухгалтерському обліку. Результат оцінки майна підтверджує Звіт про оцінку майна (акт оцінки майна), складений таким оцінювачем. Цей звіт підписується оцінювачем, який проводив оцінку майна, і скріплюється підписом керівника суб'єкта оціночної діяльності. Відповідно до ст. 12 Закону про оцінку, Звіт про оцінку майна є документом, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання згідно з договором.

Як і будь-яка інша операція, переоцінка ОЗ також потребує оформлення відповідного первинного документа. Раніше підприємства самостійно

розробляли спеціальний документ, який підтверджував проведення переоцінки ОЗ. На практиці найчастіше це була «Відомість переоцінки основних засобів».

Акт переоцінки ОЗ не обов'язково складати на дату балансу. Адже Акт оцінки від незалежного експерта підприємство однаково отримає не день у день.

До того ж змінену внаслідок переоцінки первісну вартість ОЗ та суму зносу фіксують у регістрах аналітичного обліку [1]. Отже, відповідні зміни потраплять до інвентарної картки обліку ОЗ, Книги обліку ОЗ та відомості обліку необоротних активів і зносу [3].

Важливим аспектом даного процесу є правильне перенесення її результатів на рахунки обліку, а також до форм фінансової звітності (при цьому необхідно врахувати результати переоцінки та чи були вони першими для об'єкта переоцінки).

Таким чином, механізм проведення переоцінки основних засобів передбачає визначення справедливої вартості об'єкта, індексу переоцінки та переоцінених видів вартості (первісної, зносу, залишкової).

Список використаних джерел:

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
5. Нормативна база України. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/>
6. Переоцінка основних засобів / Міністерство фінансів України. URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-100/section-556/article-11569/>

І.С. ЛЕВЧЕНКО, *магістрант,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»*

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Інвентаризація – це метод контролю за збереженням майна підприємства, а також правильністю показування даних у бухгалтерському обліку. Інвентаризація дозволяє своєчасно виявити та виправити розходження між фактичними даними, отриманими у результаті проведення інвентаризації, і даними бухгалтерського обліку.

Підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію: будівель, споруд та інших нерухомих об'єктів – не менше одного разу в три роки; бібліотечних фондів – один раз у п'ять років; інших основних засобів – не менше одного разу в рік.

Інвентаризація основних засобів проводиться не раніше 1 жовтня.

До початку інвентаризації основних засобів слід перевірити: наявність і стан регістрів обліку (карток, книг, описів та ін.); наявність і стан технічних паспортів та іншої технічної документації; наявність документів на основні засоби, що здані чи прийняті установою в оренду, на зберігання, на тимчасове користування. За відсутності документів слід забезпечити їх отримання чи оформлення [3, с. 105].

Порядок проведення інвентаризації основних засобів (ОЗ) визначений пунктом 1 розділу III наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014 р. № 879.

Для проведення інвентаризації основних засобівзначається інвентаризаційна комісія. Інвентаризації підлягають усі матеріальні активи компанії незалежно від їх місцеперебування. Інвентаризації підлягає усе майно, що належить іншим підприємствам (те що було отримано в оренду або зберігання), та майно, що знаходиться за межами підприємства.

Інвентаризація проводиться повним складом інвентаризаційної комісії та в присутності матеріально відповідальної особи.

Основним нормативним документом, який визначає умови і порядок проведення інвентаризації основних засобів і нематеріальних активів є «Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статей балансу», затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.10.1998 р. № 90.

Перед інвентаризацією комісія перевіряє наявність і правильність оформлення реєстрів аналітичного обліку. А саме типових форм:

- ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»;
- ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»;
- ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»;
- ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів».

Під час інвентаризації комісія в обов'язковому порядку проводить перевірку відповідності технічної документації, записує в «Інвентаризаційний опис основних засобів» повні найменування цих об'єктів і їхні інвентарні номери. У випадку відсутності технічної документації про це вказується в описах – у графі «Примітка». Описи складаються у двох екземплярах, один з яких передається до бухгалтерії, а інший залишається у матеріально відповідальної особи.

Основним підсумковим документом, який складають за результатами інвентаризації комісія складає, є Протокол інвентаризаційної комісії. У ньому інвентаризаційна комісія відображає свої висновки щодо виявлених розбіжностей та пропозиції стосовно їх врегулювання. Також до протоколів можуть додавати іншу інформацію, яка є суттєвою для прийняття рішень щодо визнання та оцінки активів і зобов'язань.

Керівник установи повинен розглянути та затвердити протокол інвентаризаційної комісії протягом 5 робочих днів після завершення інвентаризації. Саме затверджений керівником установи протокол є підставою для відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Автоматизація інвентаризації основних засобів вирішується та спрощується за допомоги технології штрихових кодів або RFID-міток. Для збору інформації використовується термінал збору даних (ТЗД), за допомоги терміналу можна оперативно отримати інформацію стосовно об'єкта, а також зчитавши мітку підтвердити фактичну наявність. Для маркування використовуються різні види етикеток, бирок, наклеює та RFID-міток. Штрихові коди друкуються за

допомоги принтерів етикеток. Одним із варіантів автоматизації інвентаризації основних засобів є програмно-апаратний комплекс МозКіт.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-14. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статтей балансу, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.10.1998 р. № 90. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-98>
3. Мартиненко О. В., Гарна С. О., Шнурко А. М. Сутність та особливості інвентаризації основних засобів. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2003. № 4. С. 306-309.
4. Пархоменко В. Інвентаризація як інструмент достовірності фінансової звітності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 1. С. 32-37.

А.А. МАКУРІН, к.е.н.,

асистент кафедри обліку та аудиту,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

СИСТЕМА ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Діюча Верховна Рада України прийняла закон про ратифікацію угоди між Україною та Європейським союзом. Ця угода дозволяє підприємствам малого бізнесу стати конкурентоспроможними завдяки програмі «COSME» [1]. Програма покликана вирішити проблеми пов'язані з фінансуванням, виходом на нові ринки та вдосконаленням внутрішніх бізнес-процесів. Не слід забувати й про проблеми організації та ведення бухгалтерського обліку на таких підприємствах. Наша держава стала восьмою країною за межами ЄС, яка приєдналась до програми, після таких країн як Чорногорія, Македонія, Молдова, Туреччина, Албанія, Сербія та Вірменія [2].

Сучасна соціально-орієнтована ринкова економіка набирає обертів та поступово впливає на підвищення ролі малих підприємств. Світовий досвід та практика ведення бізнесу поступово змінюється та акцентує свою увагу на тому, що подальший розвиток держави в ринковій економіці залежить від взаємодії багатьох великих, середніх та малих підприємств, а також їх кількості. Підприємства малого бізнесу є динамічним елементом, який постійно змінюється та розвивається, разом з цим, значні перетворення відбуваються й у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

У сучасному економічному середовищі існують різні методи угруповання та надання бухгалтерської звітності. В залежності від країни та для кого призначена бухгалтерська інформація залежить організація й ведення обліку. Так наприклад, якщо інформація надається для інвесторів чи акціонерів,

бухгалтерська звітність буде розкривати основні напрями інвестування, показувати стан активів та зобов'язань, іншими словами носити ознайомчий характер та обов'язково буде коментуватися головним бухгалтером. У свою чергу, якщо бухгалтерська звітність надається до органів державного самоврядування, то така звітність повинна розкривати всю суть діяльності підприємства, в тому числі і малих, оскільки вона подається до державної фіскальної служби держави. Причини відмінностей в облікових системах країн є соціально-економічні, політичні, географічні фактори. До соціально-економічних факторів слід віднести розвиток ринку капіталу, кількість інвесторів та кредиторів, рівень інфляції, рівень економічної освіти населення та тип законодавчої системи.

Малі підприємства працюють та розвиваються в усіх високорозвинених країнах світу від США до ЄС, від Бразилії до Ізраїля, від Тайваня до ПАР. Кількість зайнятого населення малим бізнесом знаходиться в прямій залежності від контролю цієї діяльності державою. Наприклад у Великобританії на підприємствах малого бізнесу працюють до 50 чоловік, у той же час, як в США працюють до 500 чоловік, у країнах ЄС в середньому від 100 до 250 чоловік. В Україні середня кількість працюючих на малих підприємствах складає до 50 чоловік та на мікропідприємствах до 10 чоловік [3].

Основне регулювання та підтримка малого бізнесу в Європі полягає в наступних кроках. Перший крок це зміцнення єдиного внутрішнього ринку ЄС. Другий крок це усунення адміністративних бар'єрів. Третій крок це уніфікація законодавчої бази та посилення взаємодії країн ЄС. В той же час основними причинами гальмування розвитку малого бізнесу в Україні є важкий тягар оподаткування, який фактично примушує підприємства працювати в тіньовому секторі економіки; відсутність належного нормативно-правового регулювання; недосконалість системи обліку та недосконалість системи навчання й перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності [4].

Н.С. Поповенко досліджував питання пов'язані з державною підтримкою малого бізнесу в Україні. Автор розробив теоретичні та практичні шляхи вдосконалення схем державної підтримки. Необхідність державної підтримки малого бізнесу викликана тим, що цей сектор є найбільш чутливий до змін у соціально-економічному та політичному житті [5]. Н.Б. Буряк та С.В. Лукаш розробили шляхи вдосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні [6]. Виділяли деякі проблематичні напрями з функціонування малого бізнесу, а саме низький управлінський рівень; низький рівень технічної озброєності; відсутність системи самоорганізації; недовіра західних партнерів та негативне психологічне становлення населення до підприємців. М.Д. Білик та Т.О. Білик аналізували модель функціонування малого бізнесу та прогнозували фінансовий результат від діяльності малих підприємств. Науковці наголошують не тільки на використанні сучасних методів прогнозування витрат та доходів, а й удосконалення систем управління витратами на підприємстві. Також, автори запропонували удосконалену спрощену систему оподаткування на принципах захисту інтересів суспільства та держави, подальше стимулювання малого підприємства через податкові заходи [7]. Ю.О. Ольвінська визначала шляхи

трансформації закордонного досвіду регулювання суб'єктів підприємницької діяльності для нашої держави, але були виявлені неефективні інструменти, оскільки в Україні набагато менше фінансових ресурсів для підтримки таких підприємств; наша сучасна економічна модель потребує трансформації у соціально-економічну [3]. Б.В. Буркинський запропонував власну організаційно-економічну модель розвитку малого підприємництва, що дозволяє забезпечити єдиний процес прийняття тактичних і стратегічних рішень, щодо підтримки малого бізнесу в регіоні та в цілому у державі [9].

З аналізу останніх досліджень і публікацій можемо зазначити наступне, що у процесі ведення малого бізнесу, ще не на достатньому рівні сформувалась культура підприємницької діяльності. Виникають труднощі з веденням бухгалтерського обліку та наданням облікової звітності. Тому важливим напрямом вирішення завдання є визначення сучасної системи обліку на малих підприємствах.

Ефективна взаємодія бізнесу та влади це постійна проблема українського суспільства, яка вимагає вирішення. Покращення взаємодії бізнесу та влади залежить від взаємної відповідальності та гармонізації інтересів, що істотно підвищує соціальні стандарти, рівень та якість життя. Тому в Європі бухгалтерський облік давно став соціально-орієнтованим, а в нашій державі науковці виділяють облік соціальної відповідальності. Влада і бізнес повинні бути взаємно відповідальними та виконувати свої обов'язки перед суспільством і громадянами.

При організації обліку на малих підприємствах існують певні особливості, які полягають у методичному, технічному та організаційному рівні функціонування системи бухгалтерського обліку.

На методичному рівні в обліку малих підприємств використовуються наступні елементи, які є обов'язковими: документація, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс та фінансова звітність. У теперішньому періоді виникають наступні проблеми при організації та веденні обліку на малих підприємствах, а саме складність застосування деяких П(с)БО, складність формування облікової політики, складність вибору методу обліку витрат. Вирішити ці проблеми можна у двох напрямках. З законодавчого напрямку слід спростити ведення обліку на малих підприємствах, а з напрямку перекваліфікації кадрів необхідно більш ретельно робити акцент на роз'ясненнях, щодо ведення обліку. Оскільки для того щоб займатись малим бізнесом не треба усім мати економічну освіту, а достатньо отримати поверхневі знання як вести облік та яку звітність в які строки надавати.

На технічному етапі обробки облікової інформації у середині підприємства використовують паперовий, механічний та автоматизований. На курсах перекваліфікації треба навчати людей працювати в автоматизованому середовищі та використовувати такі програми, як «М.Е.Дос», «1С – підприємство», «Парус-підприємство», «MASTER: Бухгалтерія», «FIT-Бюджет».

Стосовно організаційного етапу не має ніяких суттєвих відмінностей від функціонування як малих так і середніх, великих підприємств.

На підприємствах малого бізнесу поряд з системою ведення бухгалтерського обліку функціонує спрощена система оподаткування малого бізнесу. Основною проблемою звітування з оподаткування є нестабільність податкового законодавства. Постійні зміни податкових ставок, термінів звітності, великі суми штрафів та пені за несвоєчасну надану інформацію.

Отже, сучасна система обліку яка функціонує на підприємствах малого бізнесу повинна зазнати змін в бік спрощення та спростити механізм надання фінансової звітності контролюючим органам.

Список використаних джерел:

1. Kotenko T. The impact of grant support from the European Union for the development of small business in Ukraine: дис. – Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА, 2017.
2. Білоконь Т. М. Підтримка інтернаціоналізації підприємництва у рамках програми COSME: дис. – ВНТУ, 2017.
3. Ольвінська Ю. О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу. – 2015.
4. Кириченко С. О., Корінна Н. О. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2010. № 5(1). URL: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/31255>
5. Поповенко Н. С., Ганенко О. В. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2012. №. 1. С. 2.
6. Буряк Н. Б., Лукаш С. В. Шляхи удосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні. *Інноваційна економіка*. 2011. №. 22. С. 219-222.
7. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування. Київ: ТОВ «ПанТот», 2012. 280 с.
8. Буркинський Б. В. Роль малого бізнесу в реформуванні економіки регіону. *Економічні інновації*. 2015. Вип. 59. С. 6-15.

А.А. МАШЕВСЬКА, асистент

кафедри бухгалтерського обліку,

Вінницький національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

На сьогодні організація розрахунків з оплати праці на сільськогосподарському підприємстві є початком трудових та соціальних взаємовідносин між працівником, роботодавцем та державою.

Питання організації обліку зарплати є досить актуальним, тому що оплата праці – це один з основних чинників, який впливає на ефективність діяльності підприємства, адже розмір заробітної плати, вчасність і повнота проведених виплат на пряму впливає на продуктивність праці працівників та розмір та величину витрат на підприємстві. Крім того, заробітна плата є основною базою для утримання податку з доходів фізичних осіб та нарахування єдиного

соціального внеску. Організація обліку праці та її оплати є надскладним та важливим процесом у всій системі бухгалтерського обліку на будь-якому підприємстві. І тому деякі питання потребують детальніших досліджень.

Такі науковці як Л. С. Герасимчук, О. В. Кантаєва, [2], Н. В. Потриваєва, І. В. Савченко [3], Д. М. Хома [4] та інші, досліджували практичні та теоретичні питання організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві.

В своїх працях Д.М. Хома розглянув проблематику обліку операцій з розрахунків з оплати праці [4]. Теоретичний аспект стану та перспектив обліку розрахунків з оплати праці на виробничих підприємствах у наукових роботах досліджували І. В. Савченко, Н. В. Потриваєва, О. В. Кантаєва та Л. С. Герасимчук [2, 3]. Але слід зазначити, що незважаючи на досить великі досягнення науковців-вчених щодо вивчення питання організації обліку розрахунків з оплати праці, ряд питань все ж таки залишається «відкритими» і вимагає комплексного вивчення з урахуванням всіх змін, які відбулись, відповідно до законодавства [5].

Оплата праці є важливим важелем впливу роботодавця на працівника, адже основним джерелом доходів найманих працівників є зарплата.

В Законі України «Про оплату праці» заробітна плата визначається як винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Основна роль оплати праці, як економічної категорії визначається в тому, щоб вирішувати нею такі життєво необхідні питання: перше – це якісна робоча сила і друге – це зацікавленість і мотивація до праці працівників, висока результативність діяльності своїх підприємств, а це, в свою чергу, розвиток економіки країни.

Згідно із Законом України «Про оплату праці» держава здійснює регулювання оплати праці працівників підприємств усіх форм власності шляхом установлення розміру мінімальної заробітної плати й інших державних норм і гарантій, установлення умов і розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, працівників підприємств, установ і організацій, які фінансуються або дотуються з бюджету, а також шляхом оподаткування доходів працівників [1].

Для правильної організації роботи кадрової служби та розрахункового відділу з працівниками з оплати праці на підприємствах система організації оплати праці відбувається на підставі: законодавчих та інших нормативних актів, колективних, трудових договорів, правил внутрішнього розпорядку, штатного розкладу, посадових інструкцій тощо [5].

Однією з умов правильної організації бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці є чітке документування всіх операцій та подій. Першим етапом організації обліку розрахунків із заробітної плати є облік особистого складу працівників, який організовується в основному відділом кадрів підприємства. Другим та найважливішим етапом є формування обліку праці та первинного обліку робочого часу. На цьому етапі відбувається вибір системи табельного

обліку, розробка внутрішньої інструкції з його ведення, та відбувається контроль за його виконанням [1].

Основним документом обліку використання робочого часу є табель, за допомогою якого отримують дані про фактично відпрацьований час, на підставі якого потім нараховується заробітна плата. Важливим етапом організації обліку є вибір первинних документів, при цьому слід урахувати кількість документів: чим менше їх буде, тим простіше буде вести облік, тому слід застосовувати універсальні, накопичувальні документи. Основним документом, що регламентує на підприємстві розміри основної та додаткової заробітної плати, а також преміювання працівників та різні додаткові виплати є Положення про оплату праці на підприємстві [5].

У цілому, організація оплати праці на підприємстві – це сукупність дій, метою яких є забезпечення визначення величини заробітної плати, принципів її нарахування, строків виплати, диференціації, співвідношення з іншими показниками діяльності підприємства тощо. Організація оплати праці базується на трьох елементах: нормуванні праці, її тарифікації, а також на системах і формах оплати праці. При цьому нормування праці дозволяє дати кількісну оцінку праці, тарифікація – якісну, а системи та форми показують порядок нарахування заробітної плати [6].

Отже, питання організації обліку оплати праці на підприємстві вимагає більш детального та ширшого вивчення. Також залишається не до кінця дослідженим питання щодо вдосконалення організації розрахунків із заробітної плати та питання організації застосування трудових ресурсів, також актуальним залишається питання щодо раціонального використання робочого часу та збільшення продуктивності праці працівників підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-vp>
2. Герасимчук Л. С., Кантаєва О. В. Шляхи вдосконалення обліку оплати праці. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки*. 2012. № 12. С. 186 – 194.
3. Потриваєва Н. В., Савченко І. В. Стан та перспектива обліку розрахунків з оплати праці: теоретичний аспект. *Економічний форум*. 2014. № 1. С. 93 – 98.
4. Хома Д. М. Проблеми обліку та аудиту розрахунків з оплати праці. *Сталий розвиток економіки: науково-виробничий журнал*. 2011. № 3. С. 222 – 227.
5. Панасенко В. А. Проблеми організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві. *Економіка і регіон*. 2016. № 1(56). С. 121-126.
6. Островерха Р.Е. Організація обліку: навч. посіб. К.: Центр учб. літератури, 2012. 568 с.

О.В. МІЗЕРНИК, *магістр,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Ринкові перетворення в Україні, необхідність переорієнтації національного виробництва з метою випуску конкурентоспроможної продукції потребують значних інвестицій. Основою розвитку підприємства, окремих галузей та економіки України в цілому є фінансові інвестиції, які хоч і набувають все більшого поширення, однак і на сьогоднішній день залишаються відносно новим та недостатньо дослідженим явищем у діяльності суб'єктів господарювання в Україні.

Проблеми обліку фінансових інвестицій отримали відображення у працях українських вчених, серед яких треба відзначити В.В. Бабича, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, С.Ф. Голова, Р. Грачову, О.О. Ємця, В.І.Єфіменка, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, Я.Д. Крутку, Є.В. Мниха, А.А. Пересаду, М.С. Пушкара, В.С. Рудницького, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко, М.Г. Чумаченка, В.Г. Швеця, В.О. Шевчука, І.Г. Яремчука.

Серед зарубіжних науковців, які займалися проблемами інвестицій, необхідно відзначити Х. Андерсона, І.О. Бланка, Дж. Блейка, В.В. Бочарова, Глен А. Велша, М.Ф. Ван Бреда, Л. Гітмана, В.В. Ковальова, Б. Нідлза, Т. Сааті, Е.С. Хендріксена, Ч. Хонгрена, У. Шарпа, А.Д. Шеремета та інших.

Незважаючи на вагомий внесок цих науковців та практиків, а також враховуючи необхідність створення умов для залучення іноземних інвестицій, інтеграції українського бізнесу в світову економіку, збереження традиційних і пошук нових ринків збуту продукції вітчизняного товаровиробника, гостро стоїть проблема пошуку перспективних шляхів удосконалення обліку фінансових інвестицій в умовах переходу підприємств України на міжнародні стандарти.

Сьогодні в Україні національні стандарти бухгалтерського обліку, розроблені щодо обліку інвестиційних операцій, не в повній мірі задовольняють потреби користувачів.

В міжнародній практиці бухгалтерського обліку було прийнято відповідні стандарти, що регулюють порядок обліку, визнання та оцінки інвестицій, зокрема: МСБО 28 «Облік інвестицій в асоційовані підприємства»; МСБО 31 «Облік спільної діяльності»; МСБО 38 «Нематеріальні активи» (щодо інвестицій у нематеріальні активи); МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (щодо інвестицій у боргові цінні папери та інвестиції у власний капітал), МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» (щодо інвестиційної нерухомості) та ін. [5, с. 52].

Проте у міжнародних стандартах фінансової звітності не наводиться чіткого визначення фінансових інвестицій, що значно погіршує розуміння цього об'єкта обліку.

Облік вкладення в дочірні, асоційовані підприємства, а також у спільну діяльність зі створенням юридичної особи ведеться за методом участі в капіталі. У західній практиці він називається по-різному: метод обліку за власним капіталом, пайовий метод, метод дольової участі, метод оцінки за часткою участі. Головною перевагою цього методу є його можливість зіставлення неконсолідованого звіту материнської компанії і консолідованого звіту дочірньої чи асоційованої фірми; відобразити зміну величини фінансової інвестиції, навіть якщо у звітному періоді не було розподілу прибутку об'єкта інвестування і не нараховувалися дивіденди.

До того ж у МСБО 28 використовується метод консолідації, який би можна було внести як доповнення до складання консолідованої звітності в Україні. Недоліком у вітчизняному інвестуванні є відсутність альтернативного підходу, який би дозволяв пов'язаним особам самостійно обирати той чи інший спосіб відображення в обліку фінансових інвестицій [3].

Одним з пріоритетних напрямів розвитку бухгалтерського обліку є оцінювання активів за справедливою вартістю. Так, прийнятий МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» декларує застосування справедливої вартості до активів, зобов'язань, нефінансових активів, власних інструментів капіталу суб'єктів господарювання. Згідно з МСФЗ оцінка інвестицій здійснюється або за собівартістю, або за ринковою вартістю. Під час продажу фінансових інвестицій МСФЗ чітко врегульовані можливі варіанти відображення в обліку та впливу на фінансовий результат підприємства цієї господарської операції. МСФЗ передбачає, що у фінансовій звітності повинна міститися інформація економічної природи, що характеризує облік фінансових інвестицій на підприємствах [4].

Таблиця 1

**Відповідність назв національних стандартів назвам міжнародних
 стандартів щодо обліку фінансових інвестицій**

Назва П(С)БО	Назва МСФЗ / МСБО
П(С)БО і МСФЗ	
1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	1. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» 2. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»
П(С)БО і МСБО	
1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	1. МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства» 2. МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» 3. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»

Джерело: складено за даними [6, с. 304].

В цілому основні відмінності щодо обліку фінансових інвестицій за міжнародними і національними стандартами подано у табл. 1.

Поряд з цим для удосконалення обліку фінансових інвестицій необхідно розробити комплексну систему, яка б ґрунтувалася на специфічних умовах економічного і політичного життя України. Відповідно до цього, ми вважаємо, що у бухгалтерському обліку фінансові інвестиції повинні розрізнятися як окремі об'єкти, що утримуються для одержання прибутку, контролю та інших вигод, і активи, що придбані з метою подальшого продажу.

Проведене дослідження проблем обліку фінансових інвестицій в асоційовані та дочірні підприємства дав можливість визначити ключові шляхи з його удосконалення, які подані у табл. 2.

Таблиця 2

Проблемні питання обліку фінансових інвестицій в асоційовані та дочірні підприємства та шляхи їх вирішення

П(С)БО	МСФЗ	Проблемне питання	Шляхи вирішення
П(С)БО 12	МСБО 27, МСБО 28	Облік фінансових інвестицій в асоційовані підприємства, які раніше класифікувались як необоротні активи, утримувані для продажу.	Оцінка фінансових інвестицій в асоційовані та дочірні підприємства, які раніше класифікувались як необоротні активи, утримувані для продажу, за методом участі у капіталі при припиненні дії критеріїв такої класифікації.
НП(С)БО 1	МСБО 28	Визначення первісної вартості фінансових інвестицій, які оцінюються за методом участі в капіталі.	Первісне визнання фінансових інвестицій за собівартістю.
П(С)БО 12	МСБО 28	Випадки недоцільності використання методу участі у капіталі.	Включати наступні випадки: –інвестор є дочірнім підприємством, яке повністю або частково перебуває у власності іншого підприємства; –інструменти власного капіталу, які не купуються на відкритому ринку; –інвестор не реєструє свої фінансових звітів у комісії з цінних паперів.

Джерело: складено за даними [1; 2; 3].

Важливим напрямком удосконалення обліку фінансових інвестицій, ми вважаємо, у підвищенні корисності та оперативності отримання бухгалтерської

інформації щодо операцій з фінансовими інвестиціями шляхом комп'ютеризації бухгалтерського обліку та складання звітності.

Поряд з цим потребує й удосконалення управлінський облік при здійсненні інвестиційної діяльності суб'єктом господарської діяльності.

Отже, основними напрямками удосконалення вітчизняної практики обліку фінансовий інвестицій є: удосконалення обліку внутрішньогрупових операцій пов'язаних сторін, фінансових інвестицій спільних підприємств та пов'язаних сторін за методом участі в капіталі, уточнення назв субрахунків, призначених для обліку фінансових інвестицій, доходів і витрат, які виникають за результатами операцій з фінансовими інвестиціями.

Зазначені рекомендації, на нашу думку, будуть сприяти систематизації та впорядкуванню методики обліку та оцінки фінансових інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 (зі змінами і доповненнями).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затв. наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 (зі змінами і доповненнями).
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства», виданий Радою з МСБО 1.01.2012 р.
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості», виданий Радою з МСБО 01.01.2013 р.
5. Лук'яненко Л. І., Небильцова О. В., Коршикова Р. С. Облік фінансових інвестицій: методологія та проблеми міжнародної уніфікації: монографія. К.: КНЕУ, 2011. 172 с.
6. Шепелюк В. А. Національні та міжнародні стандарти з обліку фінансових інвестицій: відмінності, недоліки, шляхи гармонізації. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2017. Вип. 2 (07). С. 302-307.

Е.В. МИХНЕВИЧ, магістрант,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

РАЗВИТИЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ТОКЕНОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕОЦЕНКИ

В белорусском законодательстве согласно Постановления Министерства финансов Республики Беларусь от 6 марта 2018 г. № 16 «Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» и внесении дополнений и изменений в некоторые постановления Министерства финансов Республики Беларусь» довольно подробно описан бухгалтерский учет токенов, но поскольку токены высоколиквидный актив, следует

рассмотреть вопрос их переоценки. Переоценку токенов, на наш взгляд, следует производить в зависимости от того, каким образом они классифицированы. Главным направлением реформирования бухгалтерского учета в Республики Беларусь является переход к международным стандартам финансовой отчетности. Международные стандарты финансовой отчетности не нуждаются в законодательном закреплении и применяются добровольно во всем мире.

Рассмотрим далее предлагаемые подходы к переоценке токенов в зависимости от цели использования и первоначального признания.

1) Токены приобретаемые для последующей реализации, принятые к бухгалтерскому учету на счет 41 «Товары» и возникшие (добытые) в результате деятельности по майнингу, учтенные на счете 43 «Готовая продукция» на наш взгляд следует переоценивать согласно МСФО (IAS) 2 «Запасы» с открытие отдельных субсчетов 41-7 «Товары (токены)» и 43-1 «Готовая продукция (токены)».

В соответствии с параграфом 33 МСФО 2 в каждом последующем периоде производится переоценка чистой стоимости реализации. В случае повышения продажной цены на готовую продукцию, стоимость которой была ранее снижена и которая продолжает оставаться на складе, следует восстановить стоимость этой продукции. Новая балансовая стоимость будет представлять наименьшую из двух величин – производственной себестоимости и чистой стоимости реализации [1].

Результаты переоценки в бухгалтерском учете предлагается отражать в соответствии с таблицей 1.

Таблица 1

**Предлагаемое отражение переоценки токенов на счетах
бухгалтерского учета**

Содержание хозяйственных операций	Дт	Кт
Отражена дооценка товаров (токенов) до справедливой стоимости	41-7 «Товары (токены)»	90 «Доходы и расходы по текущей деятельности»
Отражена уценка товаров (токенов) методом «красное сторно»	41-7 «Товары (токены)»	90 «Доходы и расходы по текущей деятельности»
Отражена дооценка готовой продукции (токенов) до справедливой стоимости	43-1 «Готовая продукция (токены)»	90 «Доходы и расходы по текущей деятельности»
Отражена уценка готовой продукции (токенов) методом «красносторно»	43-1 «Готовая продукция (токены)»	90 «Доходы и расходы по текущей деятельности»

Источник: собственная разработка на основе изученных нормативных актов Республики Беларусь в области бухгалтерского учета.

Для проведения переоценки должен быть соответствующий документ на переоценку товаров (приказ, распоряжение и т. п.) за подписью руководителя организации.

2) Для токенов, полученных в качестве вознаграждения за оказанные услуги, в соответствии с законодательством, принятых к бухгалтерскому учету – по дебету счетов 06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения» автор предлагает открыть отдельный субсчета 06-4 «Долгосрочные финансовые вложения в токены» (если срок обращения токенов превышает 12 месяцев с даты их размещения), 58-3 «Краткосрочные финансовые вложения в токены» (если срок обращения токенов не превышает 12 месяцев с даты их размещения).

Учету и раскрытию информации о финансовых вложениях посвящены следующие стандарты, которые предъявляют новые требования к раскрытию информации о финансовых инструментах организации:

- МСФО (IAS) 32 «Финансовые инструменты: представление информации»;
- МСФО (IAS) 39 «Финансовые инструменты: признание и оценка»;
- МСФО (IFRS) 7 «Финансовые инструменты: раскрытие информации».

В соответствии с МСФО (IAS) 39 корректировки справедливой стоимости финансового актива, имеющегося в наличии для продажи, должны быть признаны в составе прочей совокупной прибыли до тех пор, пока не прекращено признание финансового актива.

К финансовым вложениям, по которым можно определить текущую рыночную стоимость, как правило, относят финансовые вложения, котирующиеся на рынке ценных бумаг, а также другие финансовые вложения, текущая стоимость которых может быть документально подтверждена. Они отражаются в бухгалтерской отчетности на конец отчетного года по текущей рыночной стоимости путем корректировки их оценки на предыдущую отчетную дату.

Следовательно, корректировка стоимости финансовых вложений, по которым можно определить текущую рыночную стоимость, представляет собой разницу между оценкой финансовых вложений по текущей рыночной стоимости на отчетную дату и их предыдущей оценкой.

Указанная корректировка производится ежемесячно или ежеквартально исходя из учетной политики организации и относится на финансовые результаты в состав прочих доходов или расходов.

Бухгалтерский учет финансовых вложений, по которым можно определить текущую рыночную стоимость, ведется на счетах 06 «Долгосрочные финансовые вложения» (если срок обращения токенов превышает 12 месяцев с даты их размещения), 58 «Краткосрочные финансовые вложения» (если срок обращения токенов не превышает 12 месяцев с даты их размещения) [2].

Бухгалтерский учет финансовых вложений автор предлагает производить на счетах 06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения» с открытием отдельных субсчетов 06-4 «Долгосрочные финансовые вложения в токены» и 58-3 «Краткосрочные финансовые вложения в токены». К этим счетам на наш взгляд для учета переоценок следует открыть дополнительные субсчета 06-5 «Переоценка долгосрочных финансовых вложений в токены» и 58-4 «Переоценка краткосрочных финансовых вложений в токены», на которых будет собираться вся информация по переоценке долгосрочных и краткосрочных финансовых вложений в токены.

Так как рыночная стоимость может меняться как в большую сторону, так и меньшую, то сальдо по счетам переоценки может быть как дебетовым, так и кредитов.

Результаты переоценки в бухгалтерском учете предлагается отражать в соответствии с таблицей 2.

Таблица 2

**Предлагаемое отражение переоценки токенов на счетах
бухгалтерского учета**

Содержание хозяйственных операций	Дт	Кт
Отражена дооценка долгосрочных финансовых вложений в токены до справедливой стоимости	06-4 «Долгосрочные финансовые вложения в токены»	91 «Прочие доходы и расходы»
Отражена уценка долгосрочных финансовых вложений в токены методом «красное сторно»	06-4 «Долгосрочные финансовые вложения в токены»	91 «Прочие доходы и расходы»
Отражена дооценка краткосрочных финансовых вложений в токены до справедливой стоимости	58-3 «Краткосрочные финансовые вложения в токены»	91 «Прочие доходы и расходы»
Отражена уценка краткосрочных финансовых вложений в токены методом «красное сторно»	58-3 «Краткосрочные финансовые вложения в токены»	91 «Прочие доходы и расходы»

Источник: собственная разработка на основе изученных нормативных актов Республики Беларусь в области бухгалтерского учета.

Следует отметить, что переоценку предполагается делать на основании официальных данных о котировках. Наилучшим подтверждением справедливой стоимости выступает наличие публикуемых (открытых) котировок на активном рынке, которые должны использоваться при оценке стоимости финансового актива. Котируемый на активном рынке финансовый актив означает, что информацию о ценовых котировках можно оперативно и регулярно получать от биржи, дилерской, брокерской групп, агентства по ценообразованию или регулирующего органа, и эти цены отражают фактические и регулярные рыночные сделки, совершаемые независимыми участниками рынка. Справедливая стоимость определяется на основании цены, о которой договариваются готовые к совершению сделки и независимые друг от друга покупатель и продавец. Котируемой рыночной ценой для имеющегося актива или выпускаемого обязательства обычно является текущая цена спроса, а для приобретаемого актива или принимаемого обязательства – текущая цена предложения [3].

Список использованных источников:

1. Учет Запасов по МСФО. URL: <http://www.msfofm.ru/transformation/276-inventoryifrs> (дата доступа: 18.09.2018).

2. Куликова Л.И., Гошунова А.В. Бухгалтерский учет корректировок стоимости финансовых вложений. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/buhgalterskiy-uchet-korrektilrovok-stoimosti-finansovyh-vlozheniy-1> (дата доступа 20.09.2018).
3. Попова А. В. Отражение информации о финансовых активах в бухгалтерской отчетности в соответствии с МСФО. URL: <http://1fin.ru/?id=948> (дата доступа 25.09.2018).

В.І. МИХАСЬКО, *магістрант гр. ООкр-17вм,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»*

НЕДОЛІКИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В даний час проблема побудови ефективної податкової системи – одна із найбільш актуальних у процесі розвитку в Україні ринкових відносин та інтегрування української економіки в світовий ринок. Її вирішення повинно здійснюватись шляхом вивчення, аналізу і творчого осмислення як існуючої в Україні законодавчої бази, так і накопиченого в світі досвіду в сфері оподаткування.

Діюча на сьогодні податкова система є однією з найзаплутаніших в правовій системі України. Наша країна має складне законодавство, велику кількість статей закону можна тлумачити неоднозначно, деякі законодавчі акти є недостатньо узгодженими та суперечливими.

Податкова система України на сьогодні повною мірою не може забезпечити реалізацію цілей і прав як державної політики, так і платників податків. Цілий ряд недоліків, які були допущені при створенні системи оподаткування, призвели до того, що податки не можуть повноцінно виконувати свої основні функції, а саме фіскальну, соціальну та регулюючу [2].

Основними недоліками діючої податкової системи є:

- нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження;
- перетворення податкової системи у чинник пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності, стимулювання ухилення від сплати податків та відтік капіталів за кордон;
- велика кількість нормативно-правових актів з питань оподаткування, – більш як 500 нормативно-правових актів, нормами яких повинні володіти та керуватись на практиці як платники податків, так і працівники органів державної податкової служби України;
- неузгодженості та протиріччя окремих норм податкових законів, їх нестабільність, безсистемне надання пільг та перекручування суті окремих видів податків;

- неврегульованість правових гарантій для учасників податкових відносин, відсутність прозорих і ефективних механізмів захисту прав платників податків;

- проблема подвійного оподаткування;

- велика кількість малоефективних податків, які потребують істотних адміністративних витрат, що перевищують доходи бюджету, які забезпечуються за рахунок їх справляння.

Проблемою податкової системи України є також її нескоординована структура податків. Існування великої кількості податків і зборів призводить до того, що питома вага багатьох з них в податкових платежах становить менше 1 %. Ці податки не сильно впливають на поповнення бюджету, а тільки є додатковою статтею витрат на їх збір

Основними завданнями податкової реформи як однієї з найважливіших умов функціонування ефективної податкової системи є значне зниження і вирівнювання податкового тягаря; спрощення податкової системи, посилення податкового контролю за рівнем витрат виробництва, мінімізація витрат виконання й адміністрування податкового законодавства, зниження ставок податків. Система оподаткування повинна бути гранично спрощена, що дозволить розширити базу оподаткування, суттєво скоротити витрати на документообіг і утримання податкової служби і, таким чином, збільшити обсяг надходжень до бюджету без підвищення ставок податків.

Формуючи напрями реформування податкової системи необхідно враховувати і негативний ефект, який дана реформа може мати на теперішній стан економіки. Так, різке зниження рівня оподаткування в загальному випадку сприяє пожвавленню всіх економічних процесів і зниженню рівня тіньової економіки, однак в перші роки супроводжується, як правило, зменшенням податкових надходжень до бюджету. Тому податкова реформа повинна містити обов'язково стимулюючі складові, які б сприяли підвищенню економічного зростання суб'єктів господарювання та компенсації втрат податкових надходжень за рахунок зростання податкової бази.

Метою проведення податкової реформи є приведення податкової системи у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку, сприяння сталому економічному зростанню шляхом лібералізації податкової системи на основі виваженої інвестиційно-інноваційної політики, забезпечення достатнього обсягу сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики, встановлення ліберального відношення до платників, які сумлінно виконують свої податкові зобов'язання, і посилення відповідальності за несплату податків.

Проаналізувавши недоліки чинної податкової системи та проблеми, до яких вони призвели, можна виділити основні стратегічні цілі податкової реформи:

- підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу;
- легалізація тіньового сектора;
- активізація інвестиційних процесів в економіці;
- простота та зрозумілість податкових норм для суб'єктів господарювання;

- скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування;
- адаптація податкового законодавства України до законодавства ЄС;
- забезпечення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків;
- запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі;
- автоматизація процесів оподаткування із застосуванням сучасних технологій.

Можна виділити основні завдання податкової реформи:

- удосконалення інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом, відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань. Встановлення чітких правил регулювання взаємних зобов'язань держави і платників податків, дієвого контролю за їх дотриманням;
- підвищення регульовального потенціалу системи оподаткування на основі запровадження інноваційно-інвестиційних преференцій;
- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, покращення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, формування доходів бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики на середньострокову перспективу;
- поетапне зниження податкового навантаження на платників;
- стимулювання зміцнення позицій вітчизняного бізнесу в конкурентній боротьбі за рахунок зменшення частки податків у витратах;
- зближення податкового та бухгалтерського обліку;
- гармонізація податкового, валютного, митно-тарифного, зовнішньоекономічного та цивільного законодавства;
- зменшення кількості контролюючих органів з одночасним створенням єдиних правил контролю за нарахуванням та сплатою податків і зборів (обов'язкових платежів);
- забезпечення проведення заходів щодо легалізації доходів та майна, отриманих з порушенням податкового законодавства.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що метою реформування податкової системи є приведення її у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку, сприяння сталому економічному зростанню на основі виваженої інвестиційно-інноваційної політики, забезпечення достатності сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів.

Податкова політика повинна забезпечити вирішення двосединого завдання. З одного боку – це встановлення оптимальних податків, які не стримуватимуть розвиток підприємництва, з другого – забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб. До практичних рекомендацій цієї роботи слід віднести, що реформування податкової системи має відбуватися не

лише на загальнодержавному рівні, а й на регіональному, основним напрямом якого є вдосконалення системи місцевого оподаткування, що має ліквідувати дисбаланс між дохідною та видатковою частинами бюджетів регіонів.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 23.12.2010 р. № 2856-VI.
2. Гушан О. В., Громова А. Є. Проблеми і перспективи розвитку оподаткування в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С.651-653.
3. Артеменко Ю. А., Вертелецька Я. Ю. Проблеми реформування податкової системи України. *Економіка і регіон*. 2012. № 2 (17). С.39-43.

М.Г. МУСІХІНА*, студентка
факультету обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет

І.О. РОЗНЮК, студентка
факультету обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет

ПОДАТКОВА ПІЛЬГА: ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Однією з найсуттєвіших і водночас складних проблем у процесі переходу української економіки до ринкових умов господарювання є вдосконалення взаємовідносин між платниками податку та державою. Це зумовлено тим, що зовсім іншими стали мета підприємництва, засоби її досягнення, економічна основа суспільства. Податки в умовах переходу до ринкової економіки повинні використовуватися не тільки як джерело одержання доходів бюджету, а й як важливий інструмент фінансового регулювання економіки. Зростає значення ефективних управлінських рішень у сфері оподаткування, підвищується відповідальність за їх соціально-економічні наслідки [5].

У сфері оподаткування перетинаються інтереси держави й регіонів з інтересами платників: суб'єктів господарювання та громадян [4]. У спрощеному вигляді механізм впливу податкового регулювання на баланс інтересів держави й платників може бути представлений у такому вигляді. З огляду на пріоритетність фіскальної функції податків, держава зацікавлена у збільшенні загальної суми податків і зборів, що надходить у бюджети всіх рівнів і державні цільові фонди.

Однак надмірне підвищення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави) позбавляє платників стимулу до розвитку й розширення масштабів діяльності, що веде до таких негативних наслідків, як пригнічення

* Науковий керівник – Н.І. Коваль, к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет.

підприємницької ініціативи й стагнація, ухилення від оподаткування та тіньової економіки. Інтереси платників податків навпаки полягають у мінімізації витрат, у т. ч. і витрат на сплату податків, тому лібералізація оподаткування об'єктивно сприяє зміцненню фінансового стану платників податків, нарощуванню обсягів продажів (тобто сприяє насиченню ринку і створенню конкурентного середовища) та збільшенню виплат, пов'язаних з оплатою праці [3]. Останнє, у свою чергу, не тільки забезпечує підвищення рівня добробуту працюючих осіб, але й стимулює збільшення попиту в масштабах країни, що є найважливішим чинником стабільного економічного розвитку.

Принципи надання податкових пільг складаються з трьох груп: принципи справедливості (рівності, доступності, узгодження інтересів, соціальної справедливості); організаційно-правові принципи (незворотності, стабільності, компетенції, єдиного підходу, правового врегулювання, пріоритетності податкового законодавства); принципи обґрунтованості податкових пільг (переваги інноваційної та інвестиційної спрямованості, економічної обґрунтованості, наукової обґрунтованості, економічної ефективності, відповідності пріоритетам соціально-економічної політики держави) [7]. Зазначені принципи необхідно встановити на законодавчому рівні. Закріплення принципів надання податкових пільг буде «направляти й стримувати законодавчу владу, маючи для неї еталонне значення».

Також потрібно враховувати, що надання пільг не лише призводить до втрат бюджету. Якщо пільга має не соціальний, а економічний характер, то її надання в кінцевому рахунку повинно збільшити податкові надходження. Наприклад, надання податкових пільг, спрямованих на стимулювання впровадження енергоощадних технологій, дасть змогу знизити енергоємність ВВП, економічний зміст чого полягає у зменшенні валових витрат на паливно-енергетичні ресурси при виробництві продукції, що сприятиме збільшенню прибутку підприємства, а отже, – і росту надходжень від податку на прибуток [6].

Таким чином, завданням державної податкової політики є встановлення такого оптимального рівня й умов оподаткування, які забезпечують баланс інтересів держави і платників. Проблема полягає в тому, що інтереси ці динамічні й залежать від безлічі факторів, тому оптимальні для певних умов і в конкретний момент часу параметри податкової системи перестають забезпечувати баланс інтересів зі зміною пріоритетів розвитку суспільства та цілей економічної й соціальної політики держави [9].

Разом з тим про формування нової податкової політики та проголошення чи уточнення її основоположних принципів, які враховують виклики нової реальності, практично не йдеться. Більш того, у запропонованих чисельних концепціях реформування податкової системи словосполучення «податкова політика» взагалі не використовується або розуміється як синонім словосполучень «податкова система», «система оподаткування». Йдеться про системну кризу не податкової політики, а податкової системи, яка власне є механізмом реалізації цієї політики.

Із прийняттям Податкового кодексу України визначається відносна оптимізація складу і структури податків, деякі спрощення порядку їх

нарахування і сплати, поліпшення виконання фіскальної функції, зростання податкових доходів держави.

Так, встановлено:

1) наблизений податковий і фінансовий облік для уніфікації порядку визначення фінансового результату при оподаткуванні прибутку підприємств, запровадивши змішану форму оподаткування страхових організацій, удосконалили порядок визначення валових витрат банківських установ при формуванні резервів на покриття можливих втрат внаслідок кредитних операцій;

2) реформувалася система оподаткування доходів громадян одночасно зі змінами порядку і розмірів нарахувань внесків до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

3) підвищилась роль акцизів у регулюванні споживання шкідливих для здоров'я товарів шляхом підвищення ставок зборів і розширення практики застосування адвалорних ставок;

4) змінений порядок обчислення податку з власників транспортних засобів і інших самохідних машин і механізмів на такий, за якого розмір платежу залежатиме не від виду транспортного засобу та об'єму його двигуна, а від екологічної досконалості двигуна, типу, категорії, повної маси транспортного засобу та терміну його експлуатації;

5) запроваджений рентний принцип оподаткування видобутку усіх видів корисних копалин і використання природних ресурсів;

6) забезпечення нарахування плати за землю тільки за відсотковими ставками від грошової оцінки земель, мінімізувати кількість пільг і преференцій зі сплати земельного податку;

7) підвищення нормативи збору за забруднення навколишнього природного середовища, а при обчисленні збору враховувати місце розташування забруднюючого об'єкта;

8) оптимізувалися ставки та об'єкти оподаткування державним митом;

9) збереглася й удосконалилась спрощена система оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва;

10) реформувався фіксований сільськогосподарський податок, врегулювавши порядок визначення видів діяльності і кола платників, диференціювавши ставки залежно від видів діяльності, запровадивши щорічну індексацію грошової оцінки земель [1].

Дискусії точаться щодо кола знайомих проблем: рівень податкового навантаження, перелік та ставки податків, податкові пільги тощо. Проблеми вкрай важливі, але відповідь на них є похідною від визначення стратегічних загальнодержавних цілей та місця держави у їх розв'язанні, що повинно бути втіленим у чітко визначеній податковій політиці [2]. Необхідно нарешті звільнитися від стереотипів перехідної економіки. Податкова система України упродовж усіх років знаходилася під значним впливом неоднозначних та нестабільних економічних і політичних чинників.

Сьогодні настав час, коли всім – державі, підприємцям, громадянам – необхідно визначитися з основоположними принципами функціонування

податкової системи на довготривалий термін. Важливо відійти від практики принесення в жертву сутнісних принципів оподаткування поточним вимогам [8]. Необхідне розширення межі використання тих принципів оподаткування, які найбільше пов'язані з фундаментальними вимогами, а не лише з реальними обставинами. Показовими у цьому контексті можуть бути наступні висловлювання, зокрема, щодо пільгових режимів для експортерів.

На нашу думку, основною проблемою існуючої податкової системи є нормативно-правова база оподаткування. Податкове законодавство є нестабільним, складним і неоднорідним, а окремі законодавчі норми – неузгоджені між собою. Чимало норм мають неоднозначне тлумачення, що негативно позначається на діяльності підприємницьких структур, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Данілов О. Д., Фліссак Н. П. Податкова система та шляхи її реформування: навч. посіб. К.: Парламентське вид-во, 2012. 216 с.
3. Податковий менеджмент: підруч. / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізима, В. В. Карпова. К.: Знання, 2013. 525 с.
4. Литвиненко Я. В. Податкова політика: навч. посіб. К.: МАУП, 2013. 224 с.
5. Оподаткування підприємницької діяльності: навч. посіб. / Мельник В. М., Грицаєнко І. А., Іванишина О. С. Київ: Кондор, 2013. 160 с.
6. Мельник В. М., Солдатенков О. В. Податок на додану вартість у податковій системі України. *Фінанси України*. 2016. № 9. С. 82-86.
7. Олійник О. В., Філон І. В. Податкова система: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 456 с.
8. Романюк М. В. Податкова система та інвестиційна привабливість економіки України. *Фінанси України*. 2016. № 1. С. 38-42.
9. Система оподаткування та податкова політика: навчальний посібник / В. Б. Захожай, Я. В. Литвиненко, К. В. Захожай, Р. Я. Литвиненко. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 468 с.

Т.П. ОСТАПЧУК, к.е.н., доцент,
докторант кафедри обліку і аудиту,
Житомирський державний технологічний університет

ВПЛИВ ПРАВОВОГО ФАКТОРУ НА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Земельні відносини – специфічна сфера виробничих відносин суспільства, які виникають між людьми в процесі користування, володіння та розпорядження землею. Генрік Джвігол з Сілезької політехніки (Польща) в монографічній лекції «Інновації в сучасній економіці та науці» визначив особливу роль такого всесвітнього ресурсу та засобу виробництва як земля в формуванні ринкової економіки будь-якої держави на підставі знань, що її створюють (рис. 1). Тобто ті знання, які є основою для процесів глобалізації, конкурентоспроможності та інноваційної діяльності, що здійснюють вирішальний вплив на формування ринкової економіки, повинні обов'язково передбачати розвиток теоретичних засад формування інформації про земельні ресурси країни.

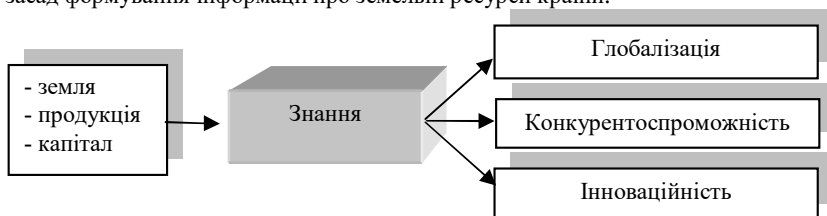

Рис. 1. Припущення для створення ринкової економіки на підставі теоретичних знань [1, с. 8]

В листопаді 2017 року В.М. Жук опублікував наукову доповідь «Обіг земель сільськогосподарського призначення в селозберігаючій моделі аграрного устрою України» [2], яка була вмотивована нагальною необхідністю зняття політичної та громадянської напруги навколо питань дії мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, а також формуванням парадигми (національної ідеї) Українозбереження у глобальному світі. Ці два напрями є сьогодні досить важливими моментами в розвитку нашої держави, оскільки національні реформи є можливими тільки в процесі синергії земельної, адміністративно-територіальної та інших реформ.

Питання права власності в сфері земельних відносин в Україні мають складний характер, який стосується не тільки економічних аспектів, але й тісно пов'язаний з соціальними напрямками. Так, В.М. Жук визначає, що ініційовані Президентом України громадські слухання щодо запровадження обігу земель сільськогосподарського призначення є назрілою реакцією на багаторічну довільність політики мораторію на їх купівлю-продаж, оскільки, після першого етапу земельної реформи (1999-2004 рр.) формування умов для запровадження

цивілізованого ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення стало заполітизованим. Призупинення з 2005 р. аграрної реформи дозволило і законодавчо відкрити шлях для олігархічних впливів у питаннях використання землі, що призвело до процвітання земельної корупції. Робота з нормативно-методичного забезпечення земельної реформи є вкрай розбалансованою та створює незадекларовані умови тіньового переходу землі від селян до олігархів, оскільки дуалізм політики мораторію є цинічним: під гаслами захисту селянства, усвідомлено чи неусвідомлено, влада сприяє олігархату у зусиллях щодо обезземелення селян та знищення їх як суспільного класу [2, с. 3].

Періодично кожен новий уряд анонсує, як визначає С.М. Остапчук, але так і не доводить до практичного впровадження, нову концепцію побудови земельних відносин [5, с. 58]. Це призводить до того, що розроблені наукові пропозиції щодо методології обліку операцій з земельними ресурсами під конкретну урядову концепцію ще не дійшовши до впровадження стають не дієвими та потребують узгодження з новими державними напрямками щодо розвитку земельних відносин.

Як відзначає Л.І. Кошкін, до теперішнього часу облік, оцінку, оподаткування, управління, розпорядження об'єктами землі проводять окремо. Як наслідок, виникають проблеми, пов'язані з використанням земельних ділянок як повноцінного активу, що, в свою чергу, знижує їх інвестиційну привабливість. Можливість впровадження на практиці ефективних економічних механізмів в сфері управління землею обмежена відсутністю систематизованих та достовірних відомостей про земельні ділянки, сучасних автоматизованих систем і інформаційних технологій їх обліку та оцінки [6, с. 38].

Тому, слід зазначити, що усунення вказаних проблем, які стримують соціально-економічний розвиток країни, дозволить реалізувати конституційні норми і гарантії прав власності на землю, активізує залучення земельних ділянок в ринковий обіг, сформує основи для збереження природних властивостей та якості земель в процесі їх використання, сформує бази їх економічно обґрунтованого оподаткування.

Крім того, в ході проведення земельної реформи в Україні виникло багато проблем, пов'язаних з забезпеченням прав власності на землю, що призвело до масового використання сільськогосподарських земель без юридичного оформлення та відповідно належного бухгалтерського обліку операцій, що виникають при цьому в господарській діяльності підприємств. Тому, на нашу думку, структуру земельних відносин, що існують в Україні, найбільш повно характеризують відносини власності на землю. Саме вони і визначають форми господарського використання земельних ресурсів, форми земельних угод та форми фінансового забезпечення земельного обігу.

Як стверджував Г.Г. Кірейцев, серед чинників, що обумовлюють постійне оновлення методології бухгалтерського обліку та його практики, базовими є зміна відносин власності на засоби виробництва, а також процеси, пов'язані з глобалізацією світової економіки та міжнародних ринків капіталу [4, с. 112].

Таким чином, в першу чергу, розглядати земельні відносини необхідно з позиції відносин права власності. Права володіння, користування і

розпорядження складають основу відносин власності та виступають також основою земельних відносин, які включають в себе розмаїття форм господарських відносин, що покладені в поняття «земельна власність».

Таким чином, відносини власності є фундаментальними в розвитку земельних відносин. Три основні складові повного права власності – володіння, користування та розпорядження – виступають основою відносин власності, відповідно діючого законодавства [3]. Володіння являє собою фактичне володіння землею з можливістю впливати на неї, тобто володільцем може бути як власник, так і орендар. Користування дає законне право господарського використання земельної ділянки, з метою не тільки її використання, але й отримання з неї корисних властивостей. Правомочності володіння та користування знаходяться в тісній взаємодії, так як користуватися земельною ділянкою можливо тільки за умови володіння нею. Користування землею вправі здійснювати не тільки власник. Права володіння та користування невласника земельної ділянки обмежені договором, який він укладає з власником, а також законодавчими актами.

А. Шутьков зазначав, що розпорядження землею – це найвищий ступінь розвитку відносин земельної власності [7]. Тому розпорядження є основною правомочністю саме власника землі і полягає у можливості визначення юридичної долі земельної ділянки.

Крім того, якщо право власності є фундаментальною основою розвитку земельних відносин, то більш правильним буде використання граматичної конструкції не «земельні відносини», а «відносини власності на земельні ресурси».

Таким чином, інформаційне забезпечення суб'єктів господарювання про операції з набуття повного права власності або його складових на земельні ділянки в сфері відносин власності на земельні ресурси є фундаментальною основою відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарського життя, пов'язаних з земельними ресурсами в діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від їх організаційно-правових форм та незалежно від категорій земель, які вони використовують.

Список використаних джерел:

1. Джвігол Г. Інновації в сучасній економіці та науці / Монографічна лекція д-р Сілезької політехніки (Польща) Г. Дзвігола, 8 червня 2018 р., м. Житомир. 32 с.
2. Жук В. М. Обіг земель сільськогосподарського призначення в селозберігаючій моделі аграрного устрою України: наукова доповідь. К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2017. 128 с.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: www.kmu.gov.ua (дата звернення 17.09.2018 р.)
4. Кірейцев Г. Г. Розвиток бухгалтерського обліку в Україні: уніфікація методології та стандартизація фінансової звітності. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: досвід та перспективи впровадження в країнах з перехідною економікою. Міжнародна науково-практична конференція. Дніпропетровськ: ІМА-прес. 2007. 204 с.

5. Остапчук С. М. Китайська модель обліку землекористування: уроки для України. *Облік і фінанси*. № 2(76). 2017. С. 57-62.
6. Управление земельными ресурсами. Учебно-практическое пособие / Под ред. д.э.н., проф. Л. И. Кошкина. М.: ВШПП, 2004. 520 с.
7. Шутьков А. Формы хозяйствования в многоукладной сельскохозяйственной экономике. АПК: экономика, управление. 2004. № 9. С. 54-61.

І.О. ПАДІЙ, аспірант,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ РЕЗЕРВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Обліково-аналітичне забезпечення управління резервами відіграє важливу роль у діяльності та виробничому процесі підприємства, сприяючи своєчасності та прискоренню розрахунків з партнерами протягом встановленого терміну, поліпшенню фінансового стану. Під резервами слід розуміти забезпечення покриття можливих або очікуваних витрат для достовірного відображення фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємства.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО) не повинні суперечити Міжнародним стандартам фінансової звітності (далі – МСФЗ) та Міжнародним стандартам бухгалтерського обліку (далі – МСБО). На відміну від П(С)БО, МСФЗ та МСБО не передбачають єдиного стандарту, що регулює порядок обліку і відображення у звітності дебіторської заборгованості. Проаналізувавши вимоги чинного законодавства щодо забезпечення, формування та використання резервів, можна конкретизувати виявлені суперечності у законодавчій базі, які ускладнюють формування, використання та відображення резервів у звітності підприємства. При цьому якщо резерви не створюються, то це розцінюється як порушення встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку. До основних недоліків чинного законодавства, на нашу думку, можна зарахувати:

- забезпечення розглядаються як зобов'язання, хоча належать до витрат, що підтверджено п. 13 П(С)БО 11 «Зобов'язання»;
- невідповідність при визначенні забезпечень у чинних П(С)БО: п. 45 П(С)БО 2 «Баланс» зараховує до складу забезпечень цільове фінансування, що суперечить П(С)БО 11 «Зобов'язання»;
- П(С)БО 16 «Витрати» розглядає у складі витрат у вигляді резервів витрати на гарантійний ремонт та гарантійне обслуговування, і окремо резерв сумнівних боргів; Українські П(С)БО включають такі визначення:
 - 1) забезпечення – один з видів балансових зобов'язань (п. 6 П(С)БО 11);

2) проте, у формі № 1 «Баланс» статті, що відповідають таким забезпеченням, виділені в окрему групу (балансовий розділ II «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»), що знаходиться в пасиві балансу між розділом I «Власний капітал» і розділом III «Довгострокові зобов'язання»;

3) в той час у діючому Плані рахунків забезпечення майбутніх витрат і платежів (рахунок 47) включені до одного класу з рахунками власного капіталу підприємства (клас 4 «Власний капітал і забезпечення зобов'язань»);

4) відповідно до Інструкції № 291 на позабалансовому рахунку 05 «Гарантії та забезпечення надані» враховуються, зокрема, видані підприємством забезпечення виконання власних зобов'язань і платежів (тут маються на увазі поручительства і застави).

Визначення, наведене в П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», є ширшим, оскільки охоплює усю заборгованість підприємству, у тому числі й ту, яка по суті є фінансовими інвестиціями.

Зобов'язання прийнято поділяти на довгострокові, короткострокові, непередбачені та доходи майбутніх періодів. У міжнародній практиці довгострокові і короткострокові зобов'язання відносять до фактичних, тобто таких, які виникають з договорів, контрактів або на основі законодавства і їх вартість можна точно визначити. Непередбачені зобов'язання відносять до умовних – це неіснуючі зобов'язання, але вони є потенційними, тому що залежать від майбутніх подій, які можуть виникнути в результаті минулої події.

В умовах реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку до вимог МСФЗ резервам не приділялось належної уваги. Проблема полягає в обґрунтуванні необхідності створення та удосконалення класифікації резервів. Рішення про формування певного резерву приймається на підприємстві залежно від його галузевої специфіки, майнового стану, чисельності працівників тощо. Безпосередньо перелік резервів і порядок їхнього формування повинен бути передбачений в документі, який регламентує облікову політику.

У міжнародній практиці при складанні фінансової звітності резерви класифікуються за такими основними ознаками:

1) Резерви капіталу, зокрема фонд переоцінки вартості, та резерви надходження доходів у майбутньому, різних дотацій та безоплатно одержаних активів.

2) Нормативні резерви (встановлені законодавством) та ненормативні резерви (рішення про створення яких приймає підприємство самостійно).

3) Розподільні, які розподіляються між власниками, та нерозподільні резерви (розподіл цих резервів розпочинається при настанні ліквідації).

4) Цільові резерви (створюються та використовуються на конкретні цілі) та загальні резерви (не мають цільового характеру).

Перелік резервів та порядок їх формування повинен бути зазначений в обліковій політиці підприємства, яка враховує галузеву специфіку, майновий стан, чисельність працівників.

Сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду нерозв'язаних облікових проблем. Зокрема, це є теоретичні і методичні аспекти класифікації та відображення резервування в системі рахунків бухгалтерського

обліку; невизначеність обліку простроченої і безнадійної заборгованості та її рефінансування; аналіз резервування та автоматизація бухгалтерського обліку взаєморозрахунків. До сьогодні в Україні існує чимало актуальних нерозв'язаних питань, пов'язаних з обліком резервування, що, відповідно, обумовлює постійний перегляд нормативних актів і регламентуючих документів, вироблення нових шляхів удосконалення організації та методики обліку резервів.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=92>
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010

О.В. ПАСЬКО, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічного контролю та аудиту,
Сумський національний аграрний університет

ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК АБО БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ ВЛАДИ

В Україні бухгалтерський облік розглядається, здебільшого, як одноманітна, інтелектуально посередня, технічна робота, іншими словами як ремесло, яке, втім, часто приносять більший, ніж посередній дохід. Цей занадто вузький, зашорений підхід легко уневажнюється, якщо звернутися до соціологічних і філософських досліджень і використовуючи їх та запозичивши їхні методи взяти за об'єкт дослідження бухгалтерський облік. Хоча власне дослідження з бухгалтерського обліку і аудиту в Україні здається ніколи не базувалися на позитивізмові, однак вони і не досягли іншого боку дослідницького континууму – критичних або інтерпретативних досліджень. У критичних дослідженнях з обліку, останній хоча і розглядається як технічне ремесло, однак саме дослідження завжди спрямоване на пошук нетехнічних взаємозв'язків та позиціонування обліку у суспільній боротьбі за владу. Критичні дослідження з обліку покликані пояснити його у широкому соціокультурному, політичному, економічному та інституційному контексті. Можна сказати, що усі дослідження, що викривають перекіс відносин влади у суспільстві є критичним. Вважаємо, що існує значна прогалина у критичних дослідженнях із обліку і аудиту в Україні, яку і намагатимемося заповнити цим дописом.

Критичний облік не є винаходом сучасного століття, він з'явився і сформувався ще наприкінці двадцятого століття, і на сьогодні уже можна виокремити кілька політико-ідеологічних поглядів на облік, які є найбільш

популярні серед дослідників з критичного обліку, а саме, марксизм, послідовники М. Фуко і німецька критична школа, або Ю. Габермас. Розглянемо основні їх підходи.

Логіка марксизму є структурною, вона намагається знайти бухгалтерський облік у рамках більш широких політичних структур капіталізму, класових конфліктів, капіталістичної гегемонії, державної політики та історичної діалектики, які вони створюють. Бухгалтерський облік набуває нового політичного забарвлення як технологія капіталізму, як обчислювальна практика експлуатації, за допомогою якої визискувався пролетаріат. Прихильниками марксизму стверджується, що бухгалтерський облік від часу його заснування є корисною практикою для підвищення продуктивності людини і загального соціального розвитку, однак він також одним інструментів розподілу праці, який «йде пліч-о-пліч і є частиною відносин панування та експлуатації» [1, с. 1038]. Таким чином, бухгалтерський облік «ніколи не був нейтральною соціальною калькуляцією» [1, с. 1038]. Більше того, насправді, він «як соціальна функція, ... лежить в основі як класу, так і держави, від їх витоків до сьогодення цього часу» [1, с. 1038]. Таким чином, марксизм надав структурно вибудовану ідеологію про політичну роль бухгалтерського обліку в межах більш широкої історії розвитку капіталістичної соціальної еволюції. Запозичення марксизму як схеми інтерпретації означає висвітлювати політико-ідеологічну критику капіталізму в цілому, та бухгалтерського обліку як потужної технології капіталізму [2].

На відміну від марксизму, у дослідженнях М. Фуко влада розглядається через процеси об'єктивізації та суб'єктивізації, а не експлуатації та панування. На думку прихильників М. Фуко не експлуатація та відчуження з точки зору класових конфліктів, а суб'єктивізація та об'єктивізація лежать в основі соціальних процесів панування та контролю. Влада перебуває не в структурних параметрах класових інтересів, а в межах дисциплінарних апаратів влади і знань. Проблема контролю переосмислена М. Фуко в термінології дисципліни (*discipline*) та управління (*governmentality*).

Існує значна різниця між тим як марксизм і М. Фуко розуміють контроль. У марксистському сенсі контроль в значній мірі стосується економічного та неекономічного панування, примусу, експлуатації через гегемонію. Для М. Фуко контроль, а, отже і влада, здійснюється через механізми правди та знання, які ми, зазвичай, називаємо «дисциплінами» (наприклад, медицина, психологія, бухгалтерський облік), а також пов'язаними із ними дисциплінарними інституціями (лікарні, притулки, школи, університети, фабрики, офіси). У таких дисциплінарних установах людей дисциплінують через застосування чіткого набору дисциплінарних принципів.

М. Фуко розглядає капіталізм як особливий режим управління з акцентом на дисциплінуванні за допомогою цифр. Як наслідок, в управлінський облік вкладається дисциплінарний зміст, він розглядається як дисциплінарна технологія, історія якої має розумітися в контексті археології знань та генеалогії влади (дві основні категорії у теоретичній побудові М. Фуко). Марксизм і М.Фуко мають спільну мету – пояснити як функціонує капіталізм і як люди

підпорядковуються, контролюються та регулюються всередині та поза межами організаційних апаратів сучасного капіталізму. В той же час, як для марксизму бухгалтерський облік є політичним пристроєм, який тлумачиться із точки зору спроб капіталізму підпорядковувати працю, для М. Фуко бухгалтерський облік працює поза межами класового конфлікту, в рамках інституційної структури, яка функціонує для дисциплінування людської поведінки відповідно до виникаючих режимів знання та правди. В межах таких структур люди стають «правильними особами», що підпорядковані інституційному апарату сучасного капіталізму [4].

Однак існують також інші концепції, які розглядають владу по-іншому, ніж попередні дві і одна із таких є доробок Ю. Габермаса. Німецький соціальний теоретик Ю. Габермас виступив із теорією комунікативних дій, що наголошує на людській раціональності в структурах міжособистісного спілкування. Теорія Ю. Габермаса також дуже добре пояснює реальність, оскільки дозволяє балансувати структуру і агентство. Дослідження із обліку, що слідують цій теорії визначають облік у рамках більш широких комунікативних параметрів демократії, щоб сформувані політико-ідеологічну роль бухгалтерського обліку в емансипації людини. Теорія соціальної еволюції та комунікативної дії Ю. Габермаса обертається навколо трьох основних понять: життєсвіту, системи і мовної децентрації. Ю. Габермас пропонує нам уявляти суспільство, як «одночасно і систему і життєсвіт» [3, с.120], в той час, як останній є «структурою інтерпретивних шаблонів, які передаються культурно і організовуються лінгвістично» [3, с. 124].

Ю. Габермас розуміє соціальний антагонізм не як класовий (марксизм), і не у взаємодії влади та знання (М. Фуко), а як діалектику між життєсвітом і системами. Що слід зробити? Шукати можливості контрстратегій, щоб повернути верховенство життєсвіту над системами. Бухгалтерський облік розглядається як елемент колонізації життєсвіту з боку систем. Деякі прихильники Ю. Габермаса у бухгалтерських дослідження також розглядають бухгалтерський облік як мову (мовна децентрація), через яку можна надати нового дихання життєсвіту, наприклад, за допомогою соціального обліку.

Узагальнимо погляди трьох найбільш популярних (серед дослідників обліку) на сьогоднішній день соціальних теорій, через які розглядається роль бухгалтерського обліку у суспільстві (табл. 1).

Таким чином, незалежно від того, який основний антагонізм, що його бере за основу кожна окрема соціальна теорія, бухгалтерський облік розглядається як важливий інструмент соціальних процесів є інструментом здійснення влади. Отже, залежно від точки зору суб'єкта, його можна розглядати як чисто технічне, нудне ремесло, або ж як інструмент соціального розвитку.

Таблиця 1

Погляди деяких соціальних теорій на бухгалтерський облік як соціальний інститут

Течія	Основний антагонізм	Погляд на бухгалтерський облік
Марксизм	Класовий	Політичний засіб, який необхідно тлумачити з точки зору спроб капіталізму підпорядковувати пролетаріат
М. Фуко	Влади і знання	бухгалтерський облік працює поза межами класового конфлікту, в рамках інституційної структури, яка функціонує для дисциплінування людської поведінки відповідно до виникаючих режимів знання та правди. Розглядає капіталізм як особливий режим управління з акцентом на дисциплінуванні за допомогою цифр. Як наслідок, в управлінський облік вкладається дисциплінарний зміст, він розглядається як дисциплінарна технологія.
Ю. Габермас	Життєсвіту і систем	Бухгалтерський облік розглядається як елемент колонізації життєсвіту з боку систем, а відповідно, якщо розвернути цю тенденцію, то емансипації людини. Деякі прихильники Ю. Габермаса розглядають бухгалтерський облік як мову, через яку можна надати нового дихання життєсвіту, наприклад, за допомогою соціального обліку

Список використаних джерел:

1. Catchpole, L., Cooper, C., & Wright, A. (2004). Capitalism, states and accounting, *Critical Perspectives on Accounting*, 15(8), 1037–1058. doi:10.1016/s1045-2354(02)00214-9
2. Cooper, C. (2015). Accounting for the fictitious: A Marxist contribution to understanding accounting's roles in the financial crisis, *Critical Perspectives on Accounting*, 30, 63–82. doi:10.1016/j.cpa.2014.08.002
3. Habermas, J., 1987. *The Theory of Communicative Action*. Volume 2: The Critique of Functional Reason. McCarthy, T. (transl.), Heinemann, London
4. Miller, P., & O'Leary, T. (1987) Accounting and the construction of the governable person, *Accounting, Organizations and Society*, 12(3), 235–265. doi:10.1016/0361-3682(87)90039-0

О.А. ПОДОЛЯНЧУК, к.е.н.,
*доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет*

ВИТРАТИ НА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ

Метою діяльності будь-якого підприємства є не лише отримання суми прибутку у звітному періоді, але і необхідність «витримати» концепцію сталого розвитку, яка визначає прийняття господарюючим суб'єктом тих бізнес-процесів, які відповідають потребам самого підприємства і зацікавлених осіб з одночасним спрямуванням дій і заходів на захист, підтримку і зміцнення ресурсів, які будуть необхідні в майбутньому. Тому, в умовах сьогодення, щоб підприємство було конкурентоспроможним на ринку, необхідно виробляти якісну продукцію, властивості якої в певній мірі задовольняли б потреби покупців.

Розкриваючи термінологічну сутність поняття «якість», в нормативно-законодавчому полі, в основі трактування визначено сукупність властивих об'єкту характеристик, які здатні задовольняти встановлені і передбачені потреби та відповідають визначеним нормам, вимогам, правилам, технології тощо.

В наукових дослідженнях існує значна кількість підходів до трактування категорії «якість», що характеризують її зі сторони виробника та споживача. В першу чергу, якість продукції можна характеризувати як сукупність властивостей та характеристик об'єкта, для задоволення потреб споживачів; дана вимога задовольняється при цільовому використанні продукції та відповідність її вимогам технічного рівня розробки (відповідність стандартам, нормам, правилам, як на законодавчому і світовому рівні, так і дотримання внутрішньофірмових правил та норм виробництва). При задоволенні всіх зазначених властивостей та характеристик продукції, вона може виступати як основа конкурентоспроможності фірми на споживчому ринку [1, с. 94].

Тобто поняття якості має включати певні характеристики і формувати такі властивості, які б задовольнили виробника та споживача продукції. Потреби споживача задовольняються в якості спожитої продукції та її підтвердженні, а потреби виробника – в оптимізації витрат виробництва, оцінці якості, можливості мінімізації та скорочення витрат на запобіжні заходи, пов'язані з дотриманням якості продукції, а саме – попередження та усунення дефектів [2, с. 227].

Враховуючи зміст ДСТУ ISO 9000:2015 «Системи управління якістю», система управління якістю спрямована на покращення функціонування підприємства з метою його сталого розвитку, а саме: здатність постійно постачати продукцію та послуги, які задовольняють вимоги замовників, а також застосовані законодавчі та регламентуючі вимоги; створення можливостей для підвищення задоволеності замовників; врахування ризиків і можливостей, пов'язаних із середовищем і цілями підприємства; здатність демонструвати відповідність встановленим вимогам до системи управління якістю [5]. Стандарт ISO 9001 являє собою одну з моделей управління діяльністю підприємства з метою забезпечення її результативності.

В наукових дослідженнях сформовано ряд визначень терміну «витрати на

якість», однак найпоширенішим є формулювання А. Фейгенбаума: «Витратами виробника на якість є витрати, пов'язані з установленням рівня якості, його досягненням у процесі виробництва, контролем, оцінкою та інформацією про відповідність продукції вимогам якості, надійності й безпеки, а також витрати, пов'язані з установленням відмов виробів на підприємстві чи в умовах їх використання споживачем» [4, с. 338].

Класифікація витрат на якість, розроблена А. Фейгенбаумом, так звана PAF-модель, включає: превентивні витрати (prevention costs) – витрати на попередження випуску продукції неналежної якості; витрати на оцінку якості (appraisal costs); внутрішні втрати від невідповідної якості (internal failure costs); зовнішні втрати від невідповідної якості (external failure costs) – виникають у процесі експлуатації виробу споживачем [6, с. 138].

З цього приводу в науковій літературі представлено ряд пропозицій щодо методики обліку та відображення витрат на якість в системі рахунків.

Враховуючи відсутність чіткого нормативного регулювання в Україні витрат на якість, процес організації їх обліку є не простим процесом, який вимагає особливої уваги. Хоча такі витрати у тому чи іншому вигляді виникають на будь-якому підприємстві, точної методики їх ідентифікації не існує, тому визначити їх можна лише за допомогою допоміжних розрахунків та методів, а також виокремлення з поміж інших найбільш прийнятних [3, с. 44].

Тому, з метою відображення в обліку підприємства витрат на якість потрібно враховувати специфіку його діяльності, здійснити об'єктивний підхід до класифікації витрат на якість, належним чином організувати роботу облікового апарату. Також на законодавчому рівні необхідно розробити методичні рекомендації з обліку витрат на якість.

Вище викладене дає можливість відзначити, що виробництво конкурентоспроможної та якісної продукції потребує не лише оптимізації витрат на виробництво продукції (надання послуг), а й запровадження системи управління якістю.

Список використаних джерел:

1. Пархоменко В. М. Якість продукції як економічна категорія: проблеми визнання. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки*. 2009. № 1(47). С. 93-100.
2. Поліщук О. Т. Сутність та деякі облікові аспекти витрат на якість продукції. *Проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 226-231.
3. Пронкіна Л. І. Конкурентоспроможність і якість товару: проблеми співвідношення. *Економіка та держава*. 2010. № 3. С. 44-46.
4. Рудь Т. А. Особливості обліку витрат на забезпечення якості продукції. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 5(05). С. 337-340.
5. Системи управління якістю: Національний стандарт України ДСТУ ISO 9000:2015. URL: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>
6. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции; сокр. пер. с англ. М.: Экономика, 1986. 163 с.

О.Г. ПОНОМАРЕНКО, к.е.н.

доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Полтавська державна аграрна академія

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ УЯВЛЕНЬ ТА ПРАКТИКИ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ АКТИВІВ

У сучасній обліковій практиці малоцінні активи, як засоби порівняно невеликої вартості з коротким терміном служби, представлені малоцінними та швидкозношуваними предметами й малоцінними необоротними активами.

Усвідомлення результатів критичного аналізу наукового доробку вітчизняних вчених та практичні дослідження свідчать, що питанням організації обліку, аналізу і аудиту малоцінних активів приділяється недостатня увага, переважно, внаслідок низьких їх вартісних показників.

Це, безумовно, негативне явище призводить до спотворення інформації про фінансовий стан підприємства, занижуючи показники вартості його майнового потенціалу, що зменшує і ефективність прийняття управлінських рішень. Особливо відчутним є такий вплив для підприємств, у яких питома вага малоцінних активів серед інших значна: готелі та hosteli (вартість постільних принадлежностей); заклади харчування (посуд, скатертини, серветки, предмети декору інтер'єру); сервісні підприємства (інструмент); підприємства індустрії краси (манікюрний та перукарський інструмент; аксесуари для макіяжу) і тому подібне. У цих суб'єктів бізнес-середовища звітна інформація про склад та вартість особливо оборотних активів фактично вихолощується.

Щодо малоцінних активів у складі необоротних – облікова практика «страждає» через міжвидові облікові неузгодженості. Так, групова належність малоцінних активів у бухгалтерському та податковому обліку різняться: відповідно, це група інших необоротних матеріальних активів й основних засобів [2, 4, 5].

Для цілісної картини формування первісної вартості малоцінних активів необхідно здійснити синтез положень бухгалтерського і податкового обліку. У бухгалтерському обліку в П(С)БО 7 «Основні засоби» [8] чітко визначено перелік складових первісної вартості малоцінних активів, а вартісний критерій (у 2018 році 6000 грн без ПДВ) зафіксовано лише у Податковому кодексі [7]. Бухгалтерський облік нормативно закріплює перелік напрямів використання малоцінних активів, а податковий обмежує їх застосування лише основною діяльністю.

Міжвидовими обліковими відмінностями амортизаційної політики щодо малоцінних активів є:

- відсутність у податковому обліку поняття «ліквідаційна вартість»;
- наявність у бухгалтерському обліку чотирьох методів амортизації малоцінних активів (прямолінійний, виробничий, 50/50 та 100 %), а у податковому обліку тільки двох (50/50 та 100 %);
- заперечення практики амортизації безоплатно отриманих необоротних активів у податковому обліку [2, 4, 5, 9].

Також міжвидові облікові відмінності проявляються і у питаннях переоцінки малоцінних активів.

Витрати на ремонт малоцінних активів у податковому обліку за певних умов включаються до витрат, а у бухгалтерському обліку можуть ще і збільшувати балансову вартість відповідної групи необоротних активів.

За окремими сутнісними ознаками малоцінні активи у складі запасів (малоцінні та швидкозношувані предмети) від них же і відрізняються через відсутність одномоментності споживання як у сировини чи пального.

Номенклатурний склад малоцінних необоротних активів за рядом об'єктів дублює складові на субрахунках 106 «Інструменти, прилади та інвентар» та 109 «Інші основні засоби».

Першопричиною описаних міжвидових облікових відмінностей щодо малоцінних активів є прогалини специфічного нормативного регулювання. Тематичний нормативний акт датується лише 1979 роком (Положение № 166 18.10.1979 г. «Положение по бухгалтерському учету малоценных и быстроизнашивающихся предметов») та не відповідає сучасним економічним та правовим реаліям.

Працюючи у напрямі обґрунтування адекватного сьогоденню облікового відображення інформації про малоцінні активи, В. Моссаковський пропонує повернутися до практики обліку, що існувала до 2000 р., та використовувати для обліку подібних об'єктів тільки рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» [6].

Пропозиції науковців щодо удосконалення обліку малоцінних активів в основному формулюються в напрямі деталізації рахунків. Так, Р.Р. Шумило наголошує на необхідності отримання інформації не тільки про такі активи на складі, але і в експлуатації [3].

Запропонована нею методика обліку швидкозношуваних предметів дає змогу отримувати інформацію про фактичний стан активів як на складі, так і в експлуатації, що реалізується за допомогою субрахунків 221 «Швидкозношувані предмети на складі», 222 «Швидкозношувані предмети в користуванні», 223 «Знос швидкозношуваних предметів» [11].

Для підсилення потенціалу звітного розкриття інформації про малоцінні активи науковці обговорюють можливість диференціації їх за показниками вартості.

В.В. Сопко, акцентує на думці, що часто на практиці до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів відносять допоміжні та комплектуючі активи значної вартості із коротким терміном служби [10]. Тому, автор пропонує до чинного Плану рахунків ввести новий рахунок «Дорогоцінні швидкозношувані предмети».

П.О. Куцик і Р.Р. Шумило для вартісної диференціації «малоцінки» пропонують відкрити субрахунки 221 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» та 222 «Дорогоцінні та швидкозношувані предмети», перейменувавши рахунок 22 на «Швидкозношувані предмети» [3].

Цілком підтримуючи означені наукові позиції, З. Задорожний вважає, що швидкозношувані предмети для раціонального відображення в обліку доцільно поділити на три групи: дорогі, дешеві та малоцінні [1].

Диференціація варіантів обліку малоцінних активів може мати прояв ще і між різними суб'єктами господарювання. Як відзначає О. Рєсва на різних підприємствах один і той же предмет може знаходитись в експлуатації протягом різних періодів і, як наслідок, його можна віднести до різних видів активів: оборотних чи необоротних. Для вирішення даної проблеми, науковцем запропоновано створити комісію щодо визначення строків корисного використання та скласти перелік малоцінних активів, впровадити відомості обліку видачі малоцінних предметів [9].

Отже, вектори розвитку наукової дискусії щодо обліку малоцінних активів сьогодні спрямовані на подолання міжвидових облікових різночитань; градацію таких активів за вартісним критерієм та акумуляцію інформації про їх знос з метою подолання проблеми «вимивання» інформації щодо цих засобів праці з Балансу.

Список використаних джерел:

1. Задорожний З. Проблемні питання якості інформації бухгалтерського і управлінського обліку малоцінних активів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. № 1. С. 115-124.
2. Крот Ю. Облік малоцінних необоротних матеріальних активів із урахуванням норм Податкового кодексу. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 9. С. 21-24.
3. Куцик П. О., Шумило Р. Р. Визначення економічної суті швидкозношуваних та малоцінних необоротних предметів як передумова раціональної організації їх обліку і контролю. *Економічний аналіз*. 2010. № 6. С. 99–102.
4. Малярчук І. І., Холод З. М. Основні аспекти фінансового та податкового обліку малоцінних необоротних матеріальних активів (Частина 1). *Наукові записки*. 2014. № 4 (49). С. 63-17.
5. Малярчук І. І., Холод З. М. Основні аспекти фінансового та податкового обліку малоцінних необоротних матеріальних активів (Частина 2). *Наукові записки*. 2015. № 1(50). С. 13-19.
6. Моссаковський В. Невирішені питання обліку непоточних активів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 5. С. 17–28.
7. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27 квіт. 2000 р. № 92 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
9. Рєсва О. Проблемні питання визнання, обліку та оподаткування малоцінних та швидкозношуваних предметів. *Наук. вісн. Одес. нац. екон. ун-т*. 2016. № 5. С. 132-143.
10. Сопко В., Карев В. Деякі питання термінології та класифікації засобів праці. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 3. С. 11–15.
11. Шумило Р. Р. Бухгалтерський облік і контроль малоцінних необоротних та швидкозношуваних активів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. комерц. акад. Львів, 2012. 20 с.

О.В. ПОПОВИЧ, к.е.н.,*доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний авіаційний університет***А.Д. ТІТАРЕНКО**, студентка 3 курсу*факультету економіки та бізнес-адміністрування,
Національний авіаційний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ЗВІТНОСТІ

Позитивна динаміка збільшення інтернет-аудиторії, поява інформаційного суспільства, розробка інноваційних продуктів сприяє появі нових можливостей подання бухгалтерської звітності. Відбувається перехід до більш зручного, швидкого і економного безпаперового юридично значимого документообігу.

Електронний документ – це документ, створений за допомогою засобів комп'ютерної обробки інформації, підписаний електронним підписом і збережений на електронному носії у вигляді файлу відповідного формату.

Електронний документообіг – сукупність процесів створення, обробки, відправлення, передачі, отримання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які відбуваються з використанням перевірки цілісності та, в разі необхідності, з підтвердженням факту одержання таких документів. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і переведений електронними засобами у візуальну форму (тобто його можна вивести на екрані комп'ютера в звичному вигляді, а також роздрукувати).

У відповідності з Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851 від 22.05.2003 р., обов'язковим реквізитом електронного документа є електронний цифровий підпис, який використовується для ідентифікації передплатника електронного документа іншими суб'єктами електронного документообігу [2]. Накладення електронного підпису надає будь-якому електронному документу статус оригіналу та наділяє його повною юридичною силою.

Сьогодні можна подати звітність до контролюючих органів через електронні ресурси. Порядок обміну електронними документами з контролюючими органами затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 557 від 06.06.2017 р. [4].

Починаючи з 1 січня 2018 року, електронний документообіг здійснюється на підставі договору про визнання електронних документів, укладеного шляхом приєднання платника до такого договору. Для цього платник має подати до контролюючого органу електронну заяву про приєднання.

Найбільш поширений та доступний спосіб подання електронної звітності – електронний кабінет платників податків. Це сервер, який дозволяє безкоштовно відправити звіт без потреби особистої подачі і трати зайвого часу. Для цього потрібно лише мати електронні ключі, їх можна зробити в Акредитованому центрі сертифікації ключів. За допомогою згенерованих ключів на диску та

особистого паролю є можливість увійти на електронну сторінку платника податків і відправити звіт до контролюючого органу.

Система, яка була покладена в розробку електронного документообігу зрозуміла для платників своїм легким інтерфейсом. Для подачі звітності необхідно вибрати необхідний підрозділ в залежності від дії, яку потрібно виконати: якщо це подача звітності необхідно вибрати поле «Введення звітності», якщо потрібно подивитися наявність переплат чи недоїмок відповідного податку: ЄСВ, військового збору, ПДФО – відкрити графу «Стан розрахунків з бюджетом».

Також електронний кабінет містить не тільки всі ресурси, які необхідні для подачі електронної звітності до бюджету. Він допомагає користувачам орієнтуватися в термінах подачі звітних документів завдяки податковому календарю, про який подбали розробники.

Процедура подачі звітності до ДФС складається з декількох етапів. Спочатку потрібно зробити звіт, завантажити його у електронну базу, вибравши необхідний період. Потім, перевіривши правильність завантажених даних, підписати документ та відправити до Державної фіскальної служби. Підтвердженням отримання податкової звітності платника податків в електронному вигляді є перша квитанція, яку направляють платникові відразу після розшифровки та перевірки посиленого сертифікату ключа. Якщо платник податків не отримав на свою електронну адресу першу квитанцію, то звітний документ вважається неотриманим.

Остаточним підтвердженням прийому представленої звітності є друга квитанція. Її направляють в текстовому форматі зі вказівкою реквізитів прийнятого податкового документа в електронній формі, дати її прийому, реєстраційного номера, податкового періоду та даних відправника квитанції. На другу квитанцію накладають електронний цифровий підпис Державної фіскальної служби України. Її шифрують та направляють платнику податків. При цьому датою і часом представлення податкового документа в електронному вигляді вважаються дата та час, зафіксовані в першій квитанції. Якщо звіт є правильним і не потребує виправлень, то ДФС у графі «Стан документа» фіксує те, що пакет прийнято. Ці слова є ключовими і означають, що процедура подачі цього звіту завершена.

Платник податків має право повторно направити звітні документи, податкові декларації в разі виправлення помилок до закінчення граничного терміну представлення звітності, вказавши при цьому тип документа «Звітний новий». Якщо платник податків направив декілька екземплярів одного податкового документа (у разі виправлення, неотримання першої квитанції і т. п.), то оригіналом вважається електронний документ, отриманий останнім, за умови, що він був прийнятий в базу даних Державної фіскальної служби України і платник податків отримав другу квитанцію.

Отже, подача бухгалтерської звітності в електронному вигляді – це сучасний дієвий механізм як для платників податків, так і для контролюючих органів. Електронний документообіг забезпечує конфіденційність даних, захист інформації, збереження звітів в електронному архіві. Електронний кабінет, як

один із можливих способів подачі звітності до ДФС, має безліч переваг завдяки доступності ресурсу, простоті у використанні та швидкості в роботі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 р.
2. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851 від 22.05.2003 р.
3. Закон України «Про електронний цифровий підпис» № 852 від 22.05.2003 р.
4. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження порядку обміну електронними документами з контролюючими органами» № 557 від 06.06.2017 р.

Ю.О. РИЖУК*, студентка,
Вінницький національний аграрний університет

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Зміни в Податковому Кодексі України наклали свій відбиток на збір за забруднення довкілля і трансформували його у екологічний податок. Система екологічного оподаткування показує взаємопов'язаність і залежність впливу на навколишнє середовище, що сприяє її прогресивності.

Питанням практичного впровадження ефективного екологічного регулювання у сфері екологічних податків присвячені праці науковців сучасності: О.О. Веклич, О.Н. Гаркушенко, О.П. Маслюківської, В.С. Міщенко, С.М. Козьменко.

Екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється із фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднювальних речовин; розміщення відходів; фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками; фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів [4]. Також екологічний податок 2018 бюджетні установи сплачують за скиди шкідливих речовин у водойми чи водотоки або за розміщення відходів.

Основні категорії платників представлені на рис. 1.

Об'єкт і база оподаткування екологічним податком включають: обсяги та види забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; обсяги та види забруднюючих речовин, які

* Науковий керівник – Н.І. Коваль, к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет.

скидаються безпосередньо у водні об'єкти; обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання; обсяги та категорія радіоактивних відходів, які утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк; обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій) [4].

Рис. 1. Платники екологічного податку

Джерело: сформовано на основі опрацьованої літератури [4].

Відповідно до змін, які ввійшли в силу з 1 січня 2018 року, викладені у нових розмірах і порівняно з діючими у 2017 році збільшені на 11,2 % ставки екологічного податку, який сплачується протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації [2].

Так, граничні терміни подання податкових декларацій та сплати податкових зобов'язань з екологічного податку доцільно представити у табл. 1.

Таблиця 1

Терміни подання податкових декларацій

I квартал 2018 р.	10 травня та 18 травня 2018 року відповідно
II квартал 2018 р.	9 серпня та 17 серпня 2018 року відповідно;
III квартал 2018 р.	9 листопада та 19 листопада 2018 року відповідно;
IV квартал 2018 р.	11 лютого та 19 лютого 2019 року відповідно.

Джерело сформовано авторами за опрацьованою літературою [1].

Оскільки екологічний податок введено як один з видів акцизів, то податок у податкового агента нараховується за дебетом рахунка доходів – 702 «Дохід від реалізації товарів» і кредитом субрахунка 641. Перерахування у бюджет відображається за дебетом субрахунка 641 і кредитом субрахунка 311. Платники

екологічного податку перераховують суми податку, які справляються за викиди, скиди забруднюючих речовин та розміщення відходів, одним платіжним дорученням на рахунки, відкриті в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, які забезпечують розподіл цих коштів у співвідношенні, що визначено Бюджетним кодексом України (із змінами, внесеними Законом України від 07.12.2017 р. № 2233-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України». Але, якщо ж платник Податку з початку звітного року не має на меті планів на здійснення викидів, розміщення відходів, утворення радіоактивних відходів протягом звітного року, скидів забруднюючих речовин, то він зобов'язаний повідомити про це відповідний контролюючий орган за місцем розташування джерел забруднення і скласти заяву, в якій зазначається про відсутність у нього у звітному році об'єкта обчислення екологічного податку.

Внаслідок обмеженості бюджетних коштів важливим є пошук нових джерел фінансування природоохоронних заходів, спрямованих на ліквідацію забруднення, забезпечення екологічної безпеки, заходів, пов'язаних з відтворенням та підтриманням природних ресурсів у належному стані. У зв'язку з цим необхідно забезпечити до 2020 року сприятливий податковий, кредитний та інвестиційний клімат для залучення коштів міжнародних донорів та приватного капіталу в природоохоронну діяльність, створення суб'єктами господарювання систем екологічного управління, впровадження більш чистого виробництва, технологій ресурсо- та енергозбереження [5].

Оскільки, максимальна інтеграція екологічної складової в усі сфери економіки та розвиток економічного механізму забезпечення охорони довкілля є одними із стратегічних завдань нашої держави, тому Україна, проголосивши проєвропейську інтеграцію, прийняла велику кількість законів, направлених на охорону навколишнього середовища, це насамперед Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про екологічну експертизу» та кодекси: Водний, Земельний, Лісовий, Повітряний, Кодекс України про Надра; та кількість, як відомо, не завжди дорівнює якості [3].

Отже, екологічний податок є невід'ємною складовою формування податкової системи. Доцільно було б проаналізувати практику і досвід інших держав, оскільки Україна тримає курс на Європейський Союз. Для підвищення ефективності екологічного оподаткування слід вжити таких заходів: удосконалити систему статистичної звітності, контролю звітних даних природокористувачів, бухгалтерського обліку, обліку надходжень платежів; впровадити різні види податкових пільг, пільгових позичок та пільгового кредиту з метою підтримки та стимулювання природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання; вдосконалити існуючу систему екологічного ліцензування тощо.

Список використаних джерел:

1. Екологічний податок: строки подання звітності та сплати у 2018 році / Дебет Кредит. URL: <https://news.dtki.ua>

2. Екологічний податок у 2018 році: основні зміни. URL: <http://www.golovbukh.ua/article/6046-ekologichniypodatok-u-2018-rots-osnovn-zmni>
3. Пилипака С. А. Екологічний податок в Україні як інструмент реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього середовища. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=152%3A2011-12-12-22-0354&catid=32%3A-4&Itemid=40&lang=ru
4. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Стратегія Державної екологічної політики України на період до 2020 року. URL: <http://www.menr.gov.ua/content/article/8328?print=true>

О.С. РОМАНОВА, к.э.н.,

*доцент кафедры учета, финансов, логистики и менеджмента,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)*

ИДЕНТИФИКАЦИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ РЕСУРСОВ КАК ОБЪЕКТА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

В условиях перехода на международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) особое значение имеет вопрос раскрытия информации о запасах полезных ископаемых, который уже несколько лет обсуждается Правлением КМСФО в Документе для обсуждения «Добывающая деятельность». Указанный документ содержит предложения в отношении раскрытия следующей информации, которая будет включена в состав требований к комплексу финансовой отчетности, и, следовательно, войдет в сферу действия аудиторского заключения: объем запасов и оценка текущей или справедливой стоимости доказанных и вероятных запасов. Однако, до настоящего момента организации – недропользователи в бухгалтерском учете и отчетности не отражают данные о запасах полезных ископаемых, что приводит к искажению информации о ресурсном потенциале и его истощении.

Данная ситуация обусловлена тем, что существующие законодательные и нормативные акты, регулирующие учет в добывающей промышленности не содержат требования по вопросам идентификации, оценки и учету минеральных ресурсов (запасов полезных ископаемых).

Следует учитывать, что минеральные ресурсы (запасы полезных ископаемых) являются специфическим объектом, который может обладать широким диапазоном (от минимального до максимального значения) разноплановых характеристик, влияющих на вероятность получения экономической выгоды: степенью подготовленности к эксплуатации; степенью достоверности определения, степенью геологических характеристик условий залегания, степенью технической осуществимости извлечения из недр и т.д.

В этой связи были рассмотрены существующие классификационные системы, действующие в Республике Беларусь, Российской Федерации, США, Великобритании, а также применяемые в мировой нефтегазовой промышленности [1]. По результатам исследования было выявлено, что ни одна из предлагаемых

классификаций не позволяет в полной мере идентифицировать те запасы полезных ископаемых, которые могут приносить экономическую выгоду.

Таким образом, возникает необходимость в разработке четких классификационных рамок для идентификации минеральных ресурсов в составе объектов бухгалтерского учета.

Проведя анализ существующих в специальной геологической литературе, в отечественной и зарубежной нормативной документации подходов к классификации минеральных ресурсов (запасов полезных ископаемых) отметим, что самыми распространенными классификационными признаками разделения запасов являются «степень разведанности и изученности», «экономическое значение» и «степень достоверности определения запасов». Однако, ни одна из предлагаемых классификаций не позволяет в полной мере идентифицировать те минеральные ресурсы, которые могут выступать в качестве объекта бухгалтерского учета.

В целях гармонизации национальных классификаций, обобщения лучших практик Организация Объединенных Наций в 1990-х взялась за разработку единой международной классификации. В настоящее время действует Рамочная классификация Организации Объединенных Наций ископаемых энергетических и минеральных запасов и ресурсов 2009 года (РКООН-2009).

(РКООН-2009) представляет собой повсеместно приемлемую и применимую на международном уровне систему для классификации ископаемых энергетических запасов и ресурсов и представления соответствующей отчетности и является единственной классификацией такого рода в мире.

Главная цель РКООН-2009: активизировать международное общение посредством создания общих классификационных рамок для представления отчетности об ископаемых энергетических и минеральных запасах и ресурсах, несмотря на то, что такие оценки могут быть разработаны с использованием систем классификации или отчетности, которые: 1) могут быть основаны на использовании другой терминологии для получения сопоставимых оценок или такой же терминологии, но имеющей другое значение; 2) предусматривают принципы применения, касающиеся конкретного сырья; 3) могут отражать добычу твердого сырья посредством проведения горных работ или добычу жидкого сырья из скважин [2].

РКООН-2009 является универсальной системой, в которой количества классифицируются на основе трех фундаментальных критериев: экономической и социальной жизнеспособности проекта (Е), статуса и обоснованности проекта освоения месторождения (F) и геологической изученностью (G), с использованием числовой системы кодификации [2]. Комбинации этих трех критериев создают трехмерную систему.

На наш взгляд, классификация Организации Объединенных Наций ископаемых энергетических и минеральных запасов и ресурсов 2009 способна наиболее полно представить классификационные рамки для отражения минеральных ресурсов (запасов полезных ископаемых) в отчетности субъектов хозяйствования.

С учетом того, что Рамочная классификация ООН может быть основана на другой терминологии [2], разработаем рамки для отражения минеральных ресурсов (запасов полезных ископаемых) в отчетности субъектов хозяйствования. В качестве примера за основу примем существующие системы классификаций и терминологии Республики Беларусь, в соответствии с которыми выделим следующие фундаментальные критерии:

Ø доступность к разработке

По данному признаку минеральные ресурсы (запасы полезных ископаемых) можно подразделить на доступные и недоступные.

Ø степень геологической изученности

В соответствии с этим критерием выделяют детально разведанные (А), предварительно разведанные (В), слабо разведанные (C_1) и предварительно оцененные (C_2) запасы полезных ископаемых.

Ø экономическую целесообразность

Согласно экономической целесообразности добычи совокупность минеральных ресурсов на основании действующих классификаций можно подразделить на следующие категории: рентабельные, условно рентабельные и нерентабельные.

Таким образом, на основании классификации ООН ископаемых энергетических и минеральных запасов и ресурсов 2009 г. разработана трехмерная классификация минеральных ресурсов (запасов полезных ископаемых), в основу которой положены три критерия, применяемые в Республике Беларусь: доступность к разработке (D_1 , D_2); геологическая изученность (А, В, C_1 , C_2); экономическая целесообразность (R_1 , R_2 , R_3) (рис. 1). Предлагаемые классификационные рамки позволяют идентифицировать из всей совокупности осваиваемого месторождения те запасы, от которых ожидается получение экономических выгод и которые могут выступать в качестве объекта бухгалтерского учета.

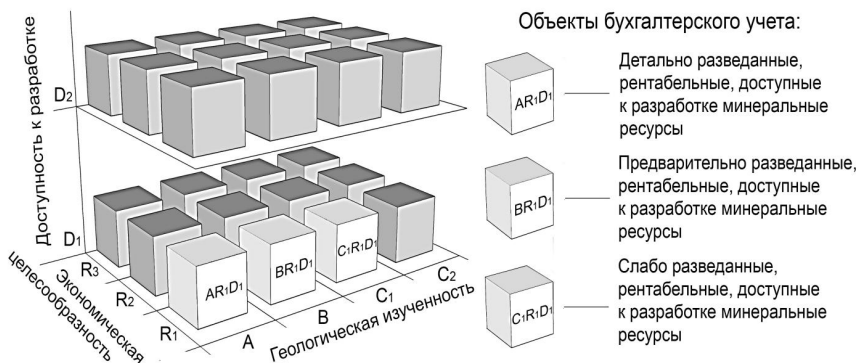

Рис. 1. Предлагаемая трехмерная классификация минеральных ресурсов (запасов полезных ископаемых) и их состав как объектов бухгалтерского учета

Применение данной трехмерной классификации минеральных ресурсов позволит в бухгалтерском учете добывающих организаций отражать ресурсный потенциал и его истощение, а также будет способствовать последующей интеграции указанной информации в систему национальных счетов для достоверного определения показателя национального богатства и расчета макроэкономических индикаторов устойчивого развития страны.

Список использованных источников:

1. Вегера С. Г., Метла О. С. Минеральные ресурсы как элемент природного капитала в системе бухгалтерского учета и отчетности. *Независимый АУДИТОР*. 2015. № 11 (I). С. 11–17.
2. Рамочная классификация Организации Объединенных Наций ископаемых энергетических и минеральных запасов и ресурсов 2009 года [Электронный ресурс]: сер. публ. ЕЭК по энергетике, № 39 / Европ. экон. комис. Орг. Объед. Наций. – Нью-Йорк; Женева: ООН, 2010. URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/energy/se/pdfs/UNFC/unfc2009/UNFC2009_ES39_r.pdf.

И.И. САПЕГО, к.э.н.,

*доцент кафедры учета, финансов, логистики и менеджмента,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)*

Л.В. ЛАВРИНОВИЧ, студент 3 курса,

*кафедра учета, финансов, логистики и менеджмента,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)*

КРИПТОВАЛЮТА: СУЩНОСТЬ, СОСТАВ, КЛАССИФИКАЦИЯ КАК ОБЪЕКТА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

С развитием компьютерных технологий и сетей связи мир вступил в эпоху «электронных денег». Монеты и банкноты постепенно заменяются пластиковыми платежными картами, а в сети Интернет работает множество платежных систем, изначально созданных только для электронных платежей, таких как PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги. В настоящее время, цифровые валюты не выпускаются национальными центральными банками.

Еще пять лет назад такого понятия, как «биткойн», не существовало. В настоящее время в связи с возросшей активностью в использовании электронных платежных средств, интернет-кошельков, систем интернет-банкинга и других видов «виртуальной наличности» интерес к рассматриваемой криптовалюте значительно вырос [1].

Прежде чем приступить к изучению вопросов учета криптовалюты необходимо разобраться в таких понятиях как «Криптовалюта», «Биткойн».

Рассмотрим каждое понятие в отдельности с целью определения понятия «Криптовалюта».

По мнению различных авторов криптовалюта рассматривается как:

- Цифровая валюта,
- Финансовый актив,
- Цифровой знак,
- Цифровая биржа,
- Валюта которая добывается сложными математическими исследованиями.

Анализ показал, что под криптовалютой следует понимать, цифровую валюту, которую можно хранить в электронных кошельках, и которая добывается математическими вычислениями, определенным кругом пользователей.

Так как биткоин – это первая и самая известная из множества криптовалют, символ и флагман криптовалютного мира, а также одноименная денежная единица, которая обращается внутри системы, то далее мы рассмотрим его сущность подробнее.

Авторы рассматривают биткоин как:

- Платежную систему,
- Цифровую валюту,
- Криптовалюту,
- Электронную наличность.

В результате анализа автор пришел к выводу, что Биткоин – одна из самых популярных криптовалют, являющаяся в то же время платежной системой, использующая одноименную платежную валюту, добываемая при помощи майнинга.

Для целей бухгалтерского учета важен состав и классификация криптовалюты.

Наиболее встречаемыми криптовалютами являются:

– Биткоин BTC – Альтернативные криптовалюты (альткоины) – электронные деньги созданные как средство платежа на основе технологии блокчейн. Создана как альтернатива биткоина. В свою очередь альткоины делятся на основные, альткоины с повышенной анонимностью, альткоины созданные для быстрых и бесплатных транзакций.

– Токены – монеты, созданные на основе чего-либо блокчейн. Токен – это единица учета, которая используется для представления цифрового баланса в некотором активе. Учет токенов ведется в базе данных на основе технологии блокчейн, а доступ к ним осуществляется через специальные приложения с использованием схем электронной подписи.

Токены делятся на:

Токены-«акции». Используются как средство для инвестирования. Количество приобретенных токенов определяет долю вашего участия в проекте.

Токены-«валюты». Используются для расчетов и вознаграждений внутри экосистемы проекта.

Для вкладывания и добычи криптовалюты, их необходимо майнить.

Майнинг криптовалюты – это генерация новых монет, которая осуществляется в процессе выполнения математических расчетов хеш-функций для осуществления транзакций узлами криптовалютной сети.

Чтобы выпустить новые монеты, их необходимо рассчитать, провести подготовку блоков и сформировать информацию. Майнеры предоставляют собственные вычислительные мощности для выполнения расчетов. Происходит формирование новых монет, которые запускаются в обращение. Далее проверяется подлинность, затем майнер получает вознаграждение в виде криптовалюты.

Основными составляющими для получения криптовалюты:

- Электронный кошелек. Его можно скачать на официальном ресурсе разработчика конкретной цифровой валюты. Он представляет собой защищенный паролем контейнер, в котором будут храниться полученные доходы.

- Пакет программного обеспечения. В настоящий момент есть разные программы для майнинга, доступные на всех популярных ОС.

- Регистрация в онлайн-пуле майнеров. Члены этих сообществ объединяют свои вычислительные устройства для повышения эффективности их работы. Полученные монеты делятся между всеми участниками.

- Регистрация в онлайн-обменнике. Понадобится тем, кто хочет сразу конвертировать виртуальные монеты в обычные деньги.

- Надёжное Интернет-соединение.

- Место для установки оборудования.

- Оборудование для майнинга криптовалют. Это может быть и настольный компьютер, но лучше всё-таки использовать специальные вычислительные машины, предназначенные для данной цели. Обычные ПК, ноутбуки, игровые консоли или мобильные гаджеты мало того, что не предоставляют достаточной производительности, но их ещё и нельзя использовать по прямому назначению во время майнинга — процесс занимает все ресурсы устройства.

- Качественное охлаждение. Потребуется также хорошая вентиляция, чтобы выводить горячий воздух из помещения. Майнинг заставляет «машины» трудиться на 100 % загрузке, что вызывает повышенную теплоотдачу. Поэтому важно поддерживать прохладу в помещении [2].

Безусловно, криптовалюта имеет как достоинства, так и недостатки. К достоинствам криптовалюты можно отнести следующие положительные моменты:

- Доступность криптовалюты – электронных денег в любое время. В любой момент можно проверить достоверность произведенных операций.

- Открытость кода.

- Анонимность.

- Надежность

- В большинстве случаев комиссия взимается исключительно в добровольном порядке.

- Ограниченность криптовалюты

- Криптовалюта является независимой денежной единицей.

– Отсутствует комиссия за осуществление перевода денежных средств между странами.

К недостаткам криптовалюты можно отнести следующие отрицательные моменты:

- Сложность контролирования переводов.
- Риск запрета.
- Отсутствует возможность отозвать платёж.
- Волатильность.
- Опасность потери.
- Отсутствие гарантий..
- Отсутствует общий организатор торговли, что уменьшает доверие к криптовалюте.

- Криптовалюта ничем не обеспечена.
- Недостаточная безопасность сохранности криптовалюты [3].

Поскольку важной предпосылкой правильной организации бухгалтерского учета является научно обоснованная классификация, нами была предложена следующая классификация криптовалюты:

- Ø По транзакциям:
 - Бесплатные
 - Платные
 - Скрытые
- Ø По скорости транзакций:
 - Большая
 - Малая

На сегодняшний день нет однозначного мнения, где учитывать криптовалюту, как недавно появившуюся. По мнению различных экономистов, криптовалюту можно учитывать, как:

- Денежные средства
- Денежные эквиваленты
- Финансовый инструмент
- Запасы
- Нематериальный актив [4].

На основании изученных нормативных документов и экономической литературы можно сделать вывод, что криптовалюту на балансе организации следует учитывать, как краткосрочные финансовые вложения.

Криптовалюта соответствует условиям признания краткосрочными финансовыми активами. Также во многом учет криптовалюты совпадает с учетом ценных бумаг. Обусловлено все тем, что курс криптовалюты неустойчив, таким образом можно обезопасить себя от потерь различного рода.

Список использованных источников:

1. Ватолина О. В., Данилов С. А. Криптовалюты как новый вид виртуального платежного средства. URL: http://pnu.edu.ru/media/ejournal/articles-2015/TGU_6_245.pdf. – Дата доступа 17.04.2018.

2. Тапскотт А., Тапскотт Д. Технолоия блокчейн. Москва: Эксмо, 2017. 448 с.
3. Руденко Е. О., Красова Е. В. Электронный научный журнал «Международный студенческий научный вестник». URL: <https://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=13162> – дата доступа 18.04.2018.
4. Ватолина О. В., Данилов С. А., Криптовалюты как новый вид виртуального платежного средства. URL: http://pnu.edu.ru/media/ejournal/articles-2015/TGU_6_245.pdf. – Дата доступа 17.04.2018.
5. Гафурова А., Кучеренко А. Проблемы учетной классификации криптовалют. *Экономическая газета*. 2017. № 24(2011).

И.И. САПЕГО, к.э.н., доцент
кафедры учета, финансов, логистики и менеджмента
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

О.Ю. ЯКИМЕЦ, студент 3 курса,
кафедра учета, финансов, логистики и менеджмента
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

СУЩНОСТЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ ВОДОПОЛЬЗОВАНИЯ, А ТАКЖЕ УЧЕТ У ОРГАНИЗАЦИЙ, ПРИОБРЕТАЮЩИХ ВОДУ ЗА ПЛАТУ

В Республике Беларусь значительное внимание уделяется рациональному использованию водных ресурсов как составной части экономического потенциала страны.

Рациональное использование водных ресурсов, в особенности пресноводных, – одна из острых глобальных проблем мирового хозяйства.

Использование воды отраслями экономики приводит, с одной стороны, к позитивным последствиям, так как имеется возможность осуществлять производственный процесс, создавать новые виды готовой продукции, выполнять работы, оказывать услуги, с другой стороны – к негативным последствиям, так как происходит загрязнение водных ресурсов, что в конечном итоге нарушает состояние водных ресурсов.

Так как загрязнение водных ресурсов в большинстве случаев происходит посредством промышленности, необходимым фактором развития системы эффективного управления является наличие комплексного бухгалтерского учета у организаций-водопользователей.

В настоящее время ряд вопросов водопользования, а именно экологический, управленческий и финансовый учет, нашли свое отражение в нормативных документах Республики Беларусь. Различные аспекты учета рассматривались в трудах российских ученых (А.И. Белоусова, О.Г. Гайнутдинова, В.Ф. Палий, Я.В. Соколов и другие) и отечественных (Д. А. Панков, В.И. Стражев, О.С. Шимова и других).

Прежде чем приступать к изучению вопросов учета водопользования необходимо разобраться с вышеуказанным понятием, поскольку в данной области используется разный понятийный аппарат. Так, на практике встречаются понятия: «водные ресурсы», «водное хозяйство», «водопотребление», «водопользование».

Вместе с тем исследовав вышеуказанные понятия, авторы пришли к выводу, что для целей бухгалтерского учета следует применять понятия «водопользование» и «водоотведение».

По мнению Т.Ф. Ефремовой, Ю.И. Фединского, В.П. Теплова, И.В. Жерелиной, водопользование – это «использование водных объектов для удовлетворения нужд населения и хозяйственной деятельности», что совпадает с определением, данным в Законе Республики Беларусь № 341-З [1]. Однако, согласно водному кодексу Республики Беларусь под водопользованием следует понимать использование водных ресурсов и воздействие на водные объекты при осуществлении хозяйственной или иной деятельности [2].

В соответствии с ГОСТ 17.1.1.03-86. «Охрана природы. Гидросфера. Классификация водопользований» для водопользований устанавливаются следующие признаки классификации: цели водопользования; объекты водопользования; технические условия водопользования; условия предоставления водных объектов в пользование; характер использования воды; способ использования водных объектов; воздействие водопользований на водные объекты [3].

Для концепции развития бухгалтерского учета водопользования как системы предлагаем для организации-водопользователя следующую классификацию (табл. 1).

Таблица 1

Классификация водопользования у организаций – водопользователей

Водопользование		
По целям использования воды	По техническим условиям	По способу использования
промышленные нужды	Без применения	Без изъятия воды
хозяйственно-питьевое	сооружений и устройств	

Источник: собственная разработка на основе изученной литературы [3].

Водоснабжение из централизованных систем водоснабжения, прием в централизованные системы водоотведения (канализации) сточных вод производится при наличии договора «Оказание услуг водоснабжения и водоотведения», который заключается между организацией ВКХ и абонентом сроком на один год. В нем указываются права, обязанности, ответственность сторон, а также порядок расчета и стоимость оказанных услуг водоснабжения и водоотведения [4].

Оплата за оказанные услуги, как правило, производится за фактически израсходованную воду. Для этого в соответствии с договором на оказание услуг

водоснабжения и водоотведения приобретены и установлены водоизмерительные приборы.

Водоканал выставляет организации-водопользователю для оплаты за оказанные услуги счет-фактуру, в которой указаны количество израсходованной воды, ее цена, стоимость водоснабжения и водоотведения с учетом НДС и без.

Учет водопользования у организаций – водопользователей, приобретающих воду без изъятия за плату у водопроводно-канализационного хозяйства, в настоящее время отражается как в таблице 2.

Таблица 2

Учет воды у организаций

Содержание хозяйственной операции	Дт	Кт
Произведена оплата за использование воды	60	51
Отражение водопользования как затрат	20, 25, 26	60
Отражение НДС за использование воды	18	60

Источник: собственная разработка на основе изученной литературы.

Но данная система не позволяет рассчитать, сколько воды приходится на тот или иной вид затрат, поэтому мы предлагаем следующий способ отражения воды на счетах бухгалтерского учета.

Согласно Закону Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности», каждая хозяйственная операция подлежит оформлению первичным учетным документом [5], поэтому предлагаем следующие учетные документы:

1. Для учета поступления воды оформлять приходный ордер на основании счет – фактуры, в которой будет отражаться количество воды, поступившей в организацию, ее цена, стоимость, наименование и код поставщика;

2. Для учета использования воды предлагается составлять АКТ ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ВОДЫ, в котором будет находиться информация о том, в каком количестве и каким образом используется вода на предприятии;

3. В конце месяца вносить данные об использовании воды в Ведомость распределения воды по местам возникновения затрат. В данной ведомости будут показаны дата измерения, показания счетчиков, количество использованной воды, цена за нее и ее стоимость, а также информация о том, сколько использовано воды на тот или иной вид затрат.

Для синтетического учета воды необходимо открыть отдельный субсчет к счету 10. Например, субсчет 13. Тогда, в бухгалтерском учете следует сделать записи как в таблице 3.

В ходе работы были проанализированы и систематизированы подходы к экономической сущности понятий «водные ресурсы», «водное хозяйство», «водопотребление» и «водопользование», провели анализ и разработали понятия, которые наиболее точно отражают содержание вышеуказанных определений. Также предложили авторскую классификацию водопользования для целей бухгалтерского учета и собственную методику отражения воды в

бухгалтерском учете для организаций, приобретающих воду у организаций водопроводно-канализационного хозяйства за плату.

Таблица 3

Учет водопользования у организаций, приобретающий воду за плату

Содержание хозяйственной операции	Дт	Кт	Документ, подтверждающий хозяйственную операцию
Произведена оплата за использование воды	60	51	Платежное поручение, договор
Учет поступления воды	10/13	60	Приходный ордер, счет-фактура
Отражение НДС	18	60	
Оприходование воды в производство	20, 25, 23, 26	10/1 3	ù Акт об использовании воды по местам возникновения затрат ù Ведомость распределения воды по местам возникновения затрат

Источник: собственная разработка на основе изученной литературы.

Список использованных источников:

1. Закон Республики Беларусь от 30 декабря 2015 г. № 341-З «О республиканском бюджете на 2016 год». URL: <http://www.minfin.gov.by/ru/news/28d31c6292034b67.html>
2. Водный кодекс Республики Беларуси (изменения и дополнения: Закон Республики Беларусь от 18 июля 2016 г. № 399-З (Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 21.07.2016, 2/2397)) URL: <http://kodeksy.by/vodnyy-kodeks>
3. ГОСТ 17.1.1.03-86. «Охрана природы. Гидросфера. Классификация водопользований». URL: <http://stroysvoimirukami.ru/gost-171103-86/>
4. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 30 сентября 2016 г. № 788 «Об утверждении Правил пользования централизованными системами водоснабжения, водоотведения (канализации) в населенных пунктах». URL: <http://www.government.by/ru/solutions/2637>
5. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Республики Беларусь от 12.07.2013 г. №57-З / Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь / Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2013. – 2/2055. URL: <http://www.pravo.by/main.aspx>

Б.Б. СЕНИШИН, студентка 2 курсу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Т.І. СПОДАРИК, студентка 2 курсу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сучасному етапі інтеграції в Україні, вимагають вдосконалення положень облікової системи. Бюджетні установи є не тільки виконавцями державних функцій, а й повноправними суб'єктами господарювання, що вимагає врахування їх статусу під час вдосконалення облікової політики. Отже, модернізація обліку у державному секторі відбувається значно повільніше, ніж у інших. У зв'язку із процесами гармонізації системи бухгалтерського обліку та звітності в Україні з міжнародними стандартами та директивами ЄС, особливої актуальності набуває пошук шляхів удосконалення національних підходів щодо бухгалтерського обліку державних та комунальних підприємств, установ та організацій.

В даній публікації дослідимо проблемні аспекти облікової системи установ державного сектору економіки задля обґрунтування перспектив її розвитку.

Аналіз сучасного стану функціонування бюджетної сфери дає підстави стверджувати, що кількість бюджетних підприємств, установ та організацій в Україні перевищує 100 тисяч. Бухгалтерський облік у державному секторі, з урахуванням специфічних умов функціонування його суб'єктів, виконує облікову та контрольну функції, використовує специфічну методологію та методики, має власну нормативно-правову базу.

Дослідженню проблеми реформування бухгалтерського обліку на рівні суб'єктів бюджетної сфери у своїх наукових працях приділяють увагу такі провідні науковці як Л. Гізатуліна, О. Дорошенко, Т. Канєва, Н. Марценяк, О. Натарова, В. Пігош, С. Свірко, Р. Пеліпадченко, С. Левицька та інші. Провідний науковець О. Дорошенко [3] у своїх дослідженнях стверджує, що головні бухгалтери повинні не лише констатувати результати виконання кошторису, а й приймати адекватні управлінські рішення щодо цільового та ефективного використання бюджетних коштів у відповідності до їхнього функціонального призначення [3, с. 45].

Варто сказати і те, що вітчизняна облікова система в бюджетній сфері не відповідає сучасним світовим вимогам щодо прозорості інформації; в достатній мірі не забезпечує обліково-аналітичною підтримкою процеси прийняття рішень у системі державного управління та місцевого самоврядування; не дозволяє використовувати облікову інформацію для оцінювання ефективності діяльності суб'єктів бюджетної сфери. Значна роль у вирішенні цих питань відводиться модернізації бухгалтерського обліку бюджетних установ та його гармонізації з міжнародними стандартами.

Слід звернути увагу, що значну частину вітчизняного законодавства щодо бухгалтерського обліку бюджетних установ (табл. 1) становлять національні, а не міжнародні стандарти.

Таблиця 1

Основні засади нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку у бюджетних установах

№ з/п	Нормативний акт	Зміст
1	Бюджетний кодекс України [4]	Визначає засади бюджетної системи України, її структуру, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин; відповідальність за порушення бюджетного законодавства.
2	Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [5]	Визначає принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Він поширюється на всіх юридичних осіб, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності.
3	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи» [6]	Визначає завдання та функціональні обов'язки бухгалтерської служби бюджетної установи.
4	Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі [1]	Визначають методологічні засади формування у бухгалтерському обліку та розкриття у фінансовій звітності інформації про об'єкт обліку у державному секторі.

Джерело: систематизовано авторами на основі [1, 4-6].

Національне законодавство у цій сфері регулювання нестабільне, нормативно-правова база зазнає постійних змін, оскільки в процесі її формування одні нормативно-правові акти приймаються, інші відміняються, або їх положення знаходять своє відображення в інших нормативно-правових актах шляхом дублювання.

Результати порівняння основних елементів бухгалтерського обліку в державному секторі свідчать про те, що Україна знаходиться на шляху до євроінтеграції. Так з метою удосконалення законодавчого врегулювання за останній період було ухвалено цілу низку нормативно-правових актів. Зокрема, систему Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, яка зазнала реформування шляхом розробки та впровадження [1]: НП(С)БОДС 121 «Основні засоби», 122 «Нематеріальні

активи», 123 «Запаси», 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок», 127 «Зменшення корисності активів», 128 «Зобов'язання», 130 «Вплив змін валютних курсів», 132 «Виплати працівникам», 133 «Фінансові інвестиції» тощо. Крім того, розроблено Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, нематеріальних активів, запасів та облікової політики суб'єктів державного сектору, а також Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ [1].

Однак і на далі існує ряд недоліків вітчизняного бухгалтерського обліку бюджетних установ, які потребують негайної ліквідації. Зокрема це стосується протиріч у трактуванні термінів. Суттєвою проблемою, особливо у сільській місцевості, є запровадження у бюджетних установах автоматизації ведення бухгалтерського обліку та введення електронного документообігу, зокрема, подання електронної звітності. Адже, часткова автоматизація не дозволяє систематизувати дані обліку та відображати їх синхронно в одній базі даних, а, отже, і приймати оперативні рішення, використовуючи всю сукупність інформації, вивчивши всі фактори, що вплинули на певну ситуацію [7].

З усього вище сказаного, ми можемо зробити висновок, що для модернізації системи обліку в державному секторі є необхідним формування єдиної законодавчо – нормативної бази, адаптованої до міжнародних вимог та норм, удосконалення методології складання звітності та запровадження інформаційних технологій. Варто зазначити, що основною особливістю одного з найважливіших галузевих бухгалтерських обліків в Україні – обліку бюджетних установ є його достатньо жорстка регламентація великою кількістю нормативно-правових актів. Звичайно, на нашу думку, законодавчо-методологічне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку у бюджетній сфері потребує подальшого вдосконалення шляхом не кількісного, а якісного розвитку та гармонізації із міжнародними стандартами. Проте, вагомі результати у реформуванні національних підходів бухгалтерського обліку державних та комунальних підприємств, установ та організацій може мати безпосередня співпраця з Міжнародною Федерацією бухгалтерів та Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності.

Список використаної джерел:

1. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі / Сайт Бухгалтер.com.ua. Для працівників бюджетної сфери. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/>
2. Гізатуліна Л. В., Сушко Н. І. Реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі. *Незалежний аудитор*. № 6. 2012. С. 56–57.
3. Дорошенко О. О. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі України і стан її реалізації на сучасному етапі. *Вісник ЖДТУ / Серія: Економічні науки*. 2012. № 3(61). С. 43–46.
4. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
6. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 р. № 59. URL: www.kmu.gov.ua
7. Кладницька Т. А. Основні напрямки реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності у бюджетній сфері. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. № 6. Т 1. С. 156–159.

А.В. СОКОЛОВСЬКА,

студентка групи ООкр-17вм,

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

АУДИТ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Сучасний розвиток підприємства неможливий без виготовлення ним конкурентоспроможної продукції та реалізації її на внутрішніх і зовнішніх ринках. Здійснення процесу виробництва та створення матеріальних благ, які б задовольняли потреби споживачів, неможливе без використання виробничих запасів, які являються одним із найважливіших складових активів кожного підприємства.

Основним нормативним документом, у якому визначаються методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси».

Аудит виробничих запасів – один з найбільш складних ділянок облікової роботи та один з трудомістких етапів перевірки фінансової звітності.

Мета аудиту виробничих запасів – висловлення аудитором думки про те, чи відповідає фінансова інформація щодо руху і залишків запасів у всіх суттєвих аспектах нормативним документам, які регламентують порядок її підготовки і надання користувачам [1, с. 92].

Об'єктами аудиту виробничих запасів є: прийом за кількісно–якісною ознакою, належне збереження, норми витрат на виробництво, дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Джерелами інформації для аудиту виробничих запасів є: записи на рахунках бухгалтерського обліку; первинні документи з надходження, реєстри обліку (картки складського обліку матеріалів, накладні, накладна-вимога, рахунки-фактури, журнали обліку вантажів, що надійшли на підприємство, доручення, звіти матеріально-відповідальних осіб, Головна книга, журнали, лімітно-забірні картки, прибуткові ордери); фінансова звітність підприємства.

Для задоволення потреб користувачів в отриманні повної, правдивої та неупередженої інформації щодо виробничих запасів аудитор необхідно виконати такі основні завдання для досягнення вказаної мети:

- здійснення контролю за дотриманням чинного законодавства щодо операцій з виробничими запасами;
- встановлення правильності визнання активів запасами згідно з П(С)БО 9 «Запаси»;
- перевірка дотримання підприємством облікової політики щодо відображення запасів в обліку та звітності;
- перевірка правильності формування первісної вартості запасів;
- дослідження стану складського господарства запасів;
- встановлення повноти і правильності відображення в бухгалтерському обліку надходження запасів за їх каналами;
- підтвердження (спростування) доцільності вибору підприємством методу списання запасів на витрати підприємства;
- перевірка дотримання встановлених нормативів використання запасів на виробництво;
- дослідження правильності і повноти відображення в обліку господарських операцій з вибуття запасів за їх каналами [4];
- перевірка правильності віднесення вартості запасів, використаних на виробництво;
- перевірка правильності та своєчасності відображення виробничих запасів в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;
- дослідження протизаконних дій, пов'язаних із рухом виробничих запасів, суттєвих порушень і помилок у бухгалтерському обліку та звітності.

Організацію аудиту виробничих запасів доцільно розпочати з перевірки своєчасності і повноти проведення інвентаризації запасів [3, с. 388].

Далі перевіряється процес надходження виробничих запасів. При цьому досліджується: повнота оприбуткування запасів за даними бухгалтерського обліку; їх відповідність за кількістю та якістю за даними приймальних документів і складених матеріально відповідальними особами, а також повнота оприбуткування запасів, які надійшли без супровідних документів.

Закріплення матеріальної відповідальності перевіряється за даними договорів про повну матеріальну відповідальність, укладених між адміністрацією підприємства та конкретними працівниками; норми витрат сировини і матеріалів на виробництво та їх дотримання. [2].

Наступним етапом є з'ясування встановленої методики оцінки запасів, яка регламентована обліковою політикою підприємства. [3, с. 391].

Послідуючим етапом є перевірка методу оцінки запасів під час їх списання. Перевіряючи відпуск запасів стороннім особам, перевіряється підстава відпуску та умови реалізації, при цьому перевіряються дані первинних документів [3, с. 394].

Досліджуються причини, які зумовили виникнення негативних явищ, розмір невиробничих витрат, установлюються особи, винні в заподіянні збитків; нестача цінностей та збитки, виявлені при інвентаризації, їх обґрунтованість і відповідальні особи. Узагальнюється дослідження інших об'єктів, де виявлено збитки, перевіряється, чи підтверджується її розмір даними бухгалтерського обліку та іншими зібраними доказами, наскільки правильно встановлено матеріальну відповідальність конкретних працівників і розмір її відшкодування [2].

Отже, організація і методика аудиту виробничих запасів є важливою складовою перевірки на підприємстві. Аудит запасів призначений для того, щоб здійснювати контроль за дотриманням чинного законодавства щодо операцій з виробничими запасами, встановити повноту і правильність відображення в бухгалтерському обліку надходження запасів за їх каналами, встановити правильність визнання активів запасами згідно з П(С)БО 9 «Запаси», дослідити стан складського господарства запасів, перевірити дотримання обраних методів обліку виробничих запасів, які зазначені у наказі про облікову політику.

Основне призначення аудиту виробничих запасів – допомога клієнту у визначенні основних недоліків, порушень та помилок в обліку виробничих запасів, можливість ліквідувати їх та запобігти подальшому виникненню, що призведе до покращення фінансового стану підприємства. Тому правильна та раціональна організація і методика аудиту виробничих запасів допоможе аудитору досягти поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Сиротюк Г., Сиротюк К. Методичні особливості аудиту виробничих запасів. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК*. 2015. № 22(1). С. 92-97.
2. Скорба О. А. Організація проведення аудиту виробничих запасів. URL:
3. Скрипник М. І., Григоревська О. О., Радіонова Н. Й. Удосконалення організації і методики аудиту виробничих запасів на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2016. Вип. 2–3 (35). С. 378-398.
4. Утенкова К. О. Аудит: навчальний посібник. К.: Алерта, 2011. 408 с. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/5334-metodika-audit-virobnichih-zapasv.html>

Н.В. СОЛОВЕЙ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національний авіаційний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах однією з основних тем для України залишається підвищення безпеки авіаперевезень. Зауважимо, що середній вік більшості літаків українських авіакомпаній становить більше десяти років – і якщо парк не оновлювати, це неминуче призведе до проблем з безпекою польотів. Актуальним залишається розробка механізмів державної підтримки та економічного стимулювання купівлі нових літаків. Значну роль в даному напрямку роботи може зіграти ініціювання ослаблення оподаткування імпорту нових літаків і запчастин до них. Також важливим є процес прийняття парламентом Повітряного кодексу і ратифікації Кейптаунської конвенції.

Як відомо, Кейптаунська конвенція захищає інтереси власника повітряного судна в ситуаціях, коли у авіакомпанії, яка експлуатує літак, виникають які-небудь проблеми. Так, у разі банкрутства авіаперевізника постачальнику надається можливість безперешкодного повернення літака з України [2].

Підтримкою з боку держави може стати ослаблення тиску з боку оподаткування. Наприклад пільгами в оподаткуванні прибутку важливо підтримати суб'єкти літакобудування України.

Зауважимо, що певні дії в зазначеному напрямку держава поступово впроваджує. Так, тимчасово, до 01.01.2025 р., звільняються від оподаткування суб'єкти літакобудування, що підпадають під дію ст. 2 Закону № 2660 і здійснюють розробку та/або виготовлення з кінцевим складанням літальних апаратів та двигунів до них.

Перелік суб'єктів літакобудування, щодо яких запроваджено тимчасові заходи, затверджено постановою № 405 [3].

В свою чергу, в результаті такої діяльності, вивільнені кошти (суми податку, що не сплачуються до бюджету та залишаються в розпорядженні платника податку) використовуються на науково-дослідні та дослідницько-конструкторські роботи з літакобудування, створення чи переоснащення матеріально-технічної бази, збільшення обсягу виробництва, запровадження новітніх технологій. Зрозуміло, що використання таких коштів має бути пов'язане з діяльністю платника податку, прибуток від якої звільняється від оподаткування [1].

Також згадаємо, що відповідно до Стратегії розвитку вітчизняної авіаційної промисловості на період до 2020-го, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 200 року № 1656-р, заплановано проведення структурних перетворень шляхом приватизації підприємств авіаційної промисловості з урахуванням особливостей галузі та збереженням державного впливу на прийняття стратегічних рішень. На думку розробників стратегії, такий підхід дасть можливість залучити ресурси для фінансування, реформування вітчизняної авіаційної промисловості (стратегічні інвестиції) і значно скоротити витрачання бюджетних коштів на розвиток галузі.

Зазначимо також, що в умовах, які склалися в Україні, з урахуванням міжнародних відносин з іншими країнами та стану війни з Росією, підприємства зайняті в сфері розробки або виробництва, або ремонту, або переобладнання, або модифікації, або технічного обслуговування авіаційної техніки та авіаційних двигунів є стратегічно важливими і вимагають особливої підтримки з боку держави.

Особливої уваги потребують підприємства, які відповідають хоча б двом з таких критеріїв:

- здійснюють розробку авіаційної техніки та авіаційних двигунів, виробництво авіаційної техніки та авіаційних двигунів, ремонт авіаційної техніки та авіаційних двигунів;

- виконують державне або оборонне замовлення на розробку авіаційної техніки та авіаційних двигунів, виробництво авіаційної техніки та авіаційних двигунів, ремонт авіаційної техніки та авіаційних двигунів;

– забезпечують виконання Україною міжнародних зобов'язань з реалізації міжнародних контрактів з розробки авіаційної техніки та авіаційних двигунів, постачання авіаційної техніки та авіаційних двигунів, виробництва авіаційної техніки та авіаційних двигунів, ремонту авіаційної техніки та авіаційних двигунів [3].

Роблячи висновки, можна впевнено стверджувати, що без значних обсягів фінансування і підтримки наукових розробок, необхідних для збільшення виробництва і зниження собівартості продукції, в умовах практично повної відсутності внутрішнього попиту, українським авіабудівним підприємствам буде вкрай складно конкурувати на зовнішніх ринках. Тому підтримку з боку держави в цілому, та в сфера оподаткування, зокрема, для підприємств авіаційної галузі, важко переоцінити.

Список використаних джерел:

1. Вісник. Офіційно про податки. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication>
2. Поставщик сырья и оборудования для авиакосмической индустрии. URL: <http://www.wing.com.ua/content/view/7277/37/>
3. Про затвердження переліку суб'єктів літакобудування, щодо яких запроваджуються тимчасові заходи державної підтримки. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2010 р. № 405 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2010-p>

Т.М. СТОРОЖУК, *к.е.н.*,

*доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Університет державної фіскальної служби України*

АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В умовах ринкової економіки при постійному загостренні конкуренції між суб'єктами господарювання інформація про бізнес має надзвичайно важливе значення. В сучасних умовах господарювання інформація виступає фактором економічного розвитку. Розвиток різних форм комерційних, виробничих, фінансових зв'язків між компаніями, виникнення транснаціональних корпорацій, які здійснюють свою діяльність на територіях різних країн, створення підприємств за участю іноземного капіталу, та різного виду об'єднань підприємств зумовили потребу в інформації про їхню діяльність у формі консолідованої звітності. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] консолідована фінансова звітність – це фінансова звітність підприємства, яке здійснює контроль, та підприємств, які ним контролюються, як єдиної економічної одиниці.

Виникнення консолідованої фінансової звітності є наслідком процесу концентрації і централізації капіталів, створення дочірніх підприємств, філій у рамках концернів і різних видів об'єднань підприємств у межах національних кордонів окремих країн та у міжнародних масштабах. Для формування консолідованої фінансової звітності материнське і усі його дочірні підприємства складають індивідуальні звіти, які в подальшому використовуються материнським підприємством для формування консолідованої фінансової звітності. Всі учасники групи подають свої фінансові звіти за один і той самий період і на ту саму дату балансу. НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» [2], яке визначає порядок складання консолідованої фінансової звітності та загальні вимоги до розкриття інформації щодо складання консолідованої фінансової звітності, визначає групу як материнське (холдингове) підприємство та його дочірні підприємства. Група компаній взаємозв'язані лише в економічному і фінансовому плані, але часто залишаються самостійними юридичними особами.

Складання консолідованої фінансової звітності дає змогу отримати уявлення про фінансовий стан і результати діяльності групи в цілому. При цьому кожна юридично самостійна компанія, яка входить до складу корпоративної групи (материнське і всі його дочірні підприємства) окремо ведуть власний бухгалтерський облік і оформляють його результати у вигляді власної індивідуальної фінансової звітності. Але аналіз особистих балансів кожного учасника об'єднання не дає комплексного уявлення про загальний стан та результати діяльності групи в цілому. Більшість науковців, які працювали над даним питанням вважають, що індивідуальні баланси кожного учасника групи є обмеженими і втрачають значну частину своїх аналітичних можливостей. Це обумовлено тим, що ресурсами суб'єкта господарювання, який входить у корпоративну групу, розпоряджається не тільки воно саме, а, в значній мірі материнське підприємство. Тому, виникає потреба у принципово іншій інформації, яка формується в результаті складання консолідованої фінансової звітності.

Основне завдання консолідованої фінансової звітності полягає у відображенні фактичної картини фінансово-майнового стану та результатів господарської діяльності групи юридично самостійних підприємств, як одної економічної одиниці. При цьому материнське підприємство визначає гудвіл та неконтрольовану частку. Неконтрольована частка – це частина чистого прибутку (збитку), сукупного доходу та чистих активів дочірнього підприємства, яка прямо або через інші дочірні підприємства не належить материнському підприємству [2]. Гудвіл, згідно з П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» [3] визначається як перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання.

Таким чином, консолідована фінансова звітність представляє собою систему узагальнюючих показників, одержаних шляхом впорядкованого подання показників фінансової звітності дочірніх підприємств до аналогічних показників фінансової звітності материнського підприємства та за допомогою

спеціальних облікових процедур (елімінування) за відповідний звітний період. Консолідована фінансова звітність є зведеною звітністю двох і більше підприємств, які перебувають у певних юридичних і фінансово-господарських відносинах, коли одне або кілька юридично самостійних підприємств перебувають під контролем лише одного, так званого материнського (батьківського) підприємства. По суті, консолідована фінансова звітність складається шляхом впорядкованого додавання всіх активів, зобов'язань, доходів і витрат компаній групи і виключенням статей, які відображають операції між членами групи:

1) балансова вартість фінансових інвестицій материнського підприємства в кожне дочірнє підприємство і частка материнського підприємства в капіталі кожного дочірнього підприємства;

2) сума внутрішньогрупових операцій та внутрішньогрупового сальдо;

3) сума нереалізованих прибутків та збитків від внутрішньогрупових операцій (крім збитків, які не можуть бути відшкодовані).

Необхідність складання, склад та таксономія консолідованої фінансової звітності визначається потребами її користувачів. І.В.Семчук [4] до числа користувачів консолідованої фінансової звітності відносить акціонерів материнського підприємства і дочірніх підприємств; зовнішніх інвесторів; кредиторів; управлінський персонал групи; керівництво і спостережну раду материнського підприємства і дочірніх підприємств; державні органи управління; покупців; постачальників; аналітиків і консультантів та громадськість.

Безумовно, основними користувачами консолідованої звітності є акціонери. Оскільки баланс головної компанії вміщує лише суму вкладень у дочірні підприємства і не відображає сукупної реальної вартості цих вкладень і відповідно частки акціонерів, то власник акцій головної компанії не може оцінити обсяг чистих активів (робочого капіталу), які припадають на його пакет акцій. Тому акціонерам необхідна інформація, яка об'єктивно відображає вартість цих вкладень, включаючи показники діяльності всіх дочірніх і залежних підприємств головної компанії. Саме консолідована фінансова звітність дозволяє отримати таку інформацію та провести відповідний аналіз.

Як гласить Директива 2013/34/ЄС Європейського парламенту та ради Європейського союзу від 26 червня 2013 року про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній [5], щорічна фінансова звітність слугує досягненню різних цілей, вона не обмежується лише наданням інформації для інвесторів на ринках капіталу, а й містить дані про попередні операції та саме головне – підвищує якість корпоративного управління.

За допомогою показників консолідованої фінансової звітності група має змогу наочно продемонструвати свою платоспроможність та фінансову самостійність, чим привабити інвесторів. Інвестори, як важлива група користувачів консолідованої фінансової звітності, в свою чергу, можуть оцінити загальний обсяг активів і капіталу групи та визначити її можливості і потенціал на майбутнє.

За допомогою показників консолідованої фінансової звітності покупці; постачальники можуть оцінити можливості групи відповідати за своїми боргами та зобов'язаннями. При цьому варто пам'ятати, що учасник групи є окремими юридичними особами і не несуть відповідальності за зобов'язання інших учасників групи.

Державні органи управління, аналітики, консультанти та громадськість консолідовану фінансову звітність використовують для моніторингу фінансового стану й оцінки галузі в цілому.

Консолідована фінансова звітність, яка складається за всією сукупністю показників контрольованих компаній, повинна відображати майновий фінансовий стан і результати господарської діяльності усіх компаній, які входять у сферу консолідації як єдиного економічного цілого, а також здійснення порівняльного аналізу всіх методик складання консолідованої фінансової звітності та виявленні доцільності їх застосування в Україні [6].

Все це свідчить про важливість складання консолідованого звіту. Для зовнішніх користувачів консолідована фінансова звітність виступає в якості додаткової інформації, яка усуває обмеженість окремих фінансових звітів. Внутрішнім користувачам дає змогу не тільки реально оцінити свій стан, а й скласти добре враження про нього в акціонерів, кредиторів і інших контрагентів.

Таким чином консолідована фінансова звітність є потужним джерелом ділової інформації для різного роду користувачів для прийняття дієвих управлінських рішень. Інформація консолідованої фінансової звітності дозволяє як впливати на рух капіталів усередині групи підприємств, так і залучити додаткові фінансові ресурси від інших суб'єктів.

Головними факторами, що значно зменшують аналітичні можливості консолідованої фінансової звітності є використання різних методів консолідації та неоднакові обсяги інформації, які публікуються компаніями.

З метою сприяння збільшення аналітичних можливостей консолідованих звітів учасники групи повинні забезпечувати достовірне і об'єктивне подання фінансової інформації, включеної до річної фінансової звітності підприємства та консолідованої фінансової звітності групи, а держава має сприяти запровадженню на всій території країни процесів складання як індивідуальної так і консолідованої фінансової звітності, яка користується довірою громадськості.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>
3. П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>

4. Семчук І. В. Консолідація фінансової звітності: методика виконання процедур. *Вісник Житомирського державного технічного університету: Економічні науки*. 2009. № 3(49). С. 12.
5. Директива 2013/34/ЄС Європейського парламенту та ради Європейського союзу від 26 червня 2013 року про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45877
6. Букало Н. А., Сахно О. О. Методичні аспекти складання консолідованої фінансової звітності. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. Випуск № 1 (11).

Л.К. СУК, д.е.н., професор,
завідуючий кафедри фінансів та обліку,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПЕРЕВЕДЕННЯ ГРОШОВОГО БОРГУ

На практиці бувають ситуації коли доцільно здійснити у зобов'язанні заміну боржника іншою особою, що називається переведення боргу. Переведення боргу оформляють договором. Він може бути двостороннім (сторони: первісний боржник і новий боржник) і тристороннім (сторони: первісний боржник, новий боржник і кредитор). У першому випадку має бути оформлена окремо згода кредитора, яку додають до договору, а в другому випадку згоду фіксують у договорі.

Цивільним кодексом України визначено [1, ст.513], що правочин щодо заміни кредитора у зобов'язанні вчиняється у такій самій формі, що і правочин, на підставі якого виникло зобов'язання, право вимоги за яким передається новому кредиторові.

Правочин щодо заміни кредитора у зобов'язанні, яке виникло на підставі правочину, що підлягає державній реєстрації, має бути зареєстрований в порядку, встановленому для реєстрації цього правочину, якщо інше не встановлено законом.

У договорі про переведення боргу зазначаються сторони договору, підстави виникнення боргу (посилання на документ, сума боргу), порядок проведення розрахунків, обов'язки первісного та нового боржників. Згідно законодавства новий боржник у зобов'язанні має право висувати проти вимоги кредитора всі заперечення, що ґрунтуються на відносинах між кредитором і первісним боржником [1, ст. 522].

Після укладення договору про переведення боргу первісний боржник може передати новому боржнику копії документів, пов'язаних із виникненням та переведенням боргу.

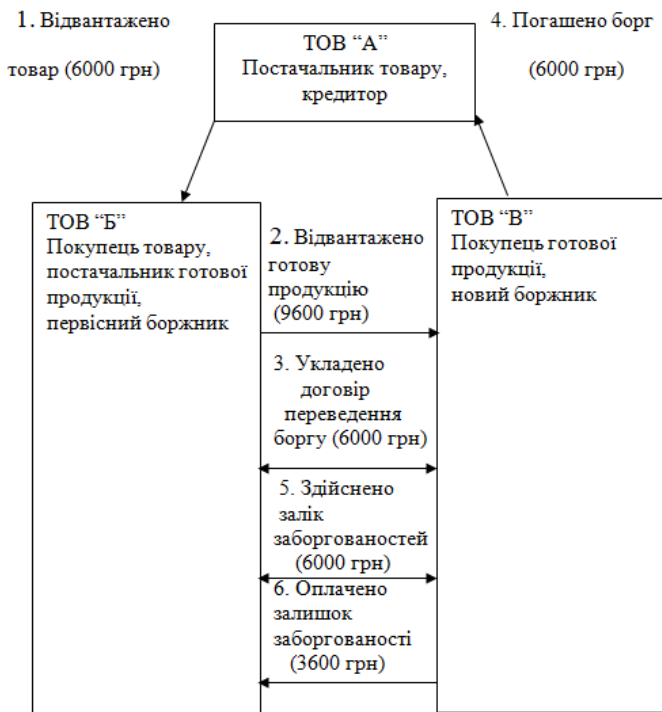

Рис. 1. Переведення грошового боргу із заліком зустрічних однорідних вимог

Приклад. ТОВ «А» (кредитор, постачальник) поставив товар ТОВ «Б» (первісний боржник, покупець товару) на суму 6000 грн. ТОВ «Б» відвантажив свою готову продукцію (продавець) ТОВ «В» (покупець, новий боржник) на суму 9600 грн. Згідно договору ТОВ «Б» переводить борг на ТОВ «В». ТОВ «В» погашає борг кредиту (постачальнику) в сумі 6000 грн і оплачує залишок боргу в сумі 3600 грн ($9600 - 6000 = 3600$) ТОВ «Б» (первісний боржник). Ці взаємовідносини сторін показано на рис. 1, а записи на бухгалтерських рахунках подано в табл. 1.

Таблиця 1

Відображення операцій переведення грошового боргу

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	дебет	кредит	
1	2	3	4
Облік у ТОВ «А»			
Нараховано заборгованість за відвантажений товар ТОВ «Б»	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"	702 "Дохід від реалізації товарів"	6000

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Укладено договір з переведення грошового боргу	377 “Розрахунки з іншими дебіторами”	36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”	6000
Одержано оплату від ТОВ “В”	311 “Поточні рахунки в національній валюті”	377 “Розрахунки з іншими дебіторами”	6000
Облік у ТОВ “Б”			
Оприбутковано товар від ТОВ “А”	281 “Товари на складі”	631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками”	5000
Нараховано заборгованість ТОВ “В” за відванта-жену готову продукцію	36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”	702 “Дохід від реалізації товарів”	9600
Укладено договір переведення грошового боргу з ТОВ “В”	631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	6000
Проведено залік зустрічних однорідних вимог	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”	6000
Одержано від ТОВ “В” залишок заборгованості	311 “Поточні рахунки в національній валюті”	36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”	3600
Облік у ТОВ “В”			
Отримано товар від ТОВ “Б”	281 “Товари на складі”	631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками”	8000
Укладено договір з переведення грошового боргу	377 “Розрахунки з іншими дебіторами”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	6000
Погашено борг перед ТОВ “А”	685 “Розрахунки з іншими кредиторами”	311 “Поточні рахунки в національній валюті”	6000
Проведено залік зустрічних однорідних вимог	631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками”	377 “Розрахунки з іншими дебіторами”	6000
Погашено залишок заборгованості перед ТОВ “Б”	631 “Розрахунки з вітчизняними постачальниками”	311 “Поточні рахунки в національній валюті”	3600

Примітка: операції, пов’язані з податком на додану вартість опущені.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» встановлено, що згортання статей активів і зобов’язань, доходів і витрат є неприпустимим, крім випадків, передбачених відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами

фінансової звітності [2, розділ IV]. Зарахування зустрічних вимог є формою розрахунків і не являється згортанням активів і пасивів підприємства, а тому не порушує вимоги до фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435–IV. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 7.02.2013 р. № 73. URL: <http://www.rada.gov.ua>

П.Л. СУК, *д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ*

*Національного університету біоресурсів і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»*

АЛЬ-ІББІНІ ОМРАН АХМАД МОХАММАД,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Аль-Зайтонахський університет Йорданії*

ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ КЛАСИФІКАЦІЇ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Інформація в бухгалтерському обліку відображається на рахунках. Рахунок являє собою таблицю, де реєструються господарські операції, що відбуваються на підприємстві. Рахунки мають різне призначення і виконують різні функції. Є рахунки, на яких відображаються активи, пасиви, зобов'язання, доходи, витрати, фінансові результати. Є рахунки, які уточнюють інформацію (регулюючі рахунки) по рахунках, операційні, транзитні, калькуляційні й т.д. На рахунках відображаються засоби, джерела і господарські операції, що відбуваються на підприємстві. Таким чином, вся економічна діяльність підприємства відображається на рахунках.

Підприємство в своїй діяльності використовує значну кількість бухгалтерських рахунків. Більш глибоке розуміння їх функцій і призначення дає класифікація.

Класифікація рахунків – це науково обґрунтоване їх групування за певними однорідними ознаками. Ознаки для класифікації є різні. По відношенню до балансу рахунки поділяють на активні і пасивні; за ступенем деталізації інформації – на синтетичні та аналітичні [1].

В Україні в бухгалтерському обліку рахунки класифікують за двома ознаками: 1) за економічним змістом; 2) за призначенням і структурою.

Класифікація рахунків за економічним змістом дозволяє визначити, що саме обліковується на конкретному рахунку. Вона спрямована на встановлення

номенклатури бухгалтерських рахунків. За цією класифікацією виділяють рахунки для обліку господарських засобів підприємства, джерел формування засобів і господарських процесів. Така класифікація дає змогу відображати засоби і джерела, і деталізувати їх за видами відповідно до окремих рахунків, субрахунків, що відповідає плану рахунків.

Класифікація рахунків за призначенням і структурою дає інформацію про характер операцій, які відображаються по дебету і кредиту рахунків. Рахунки за цією класифікацією відображають певні види діяльності підприємства і призначені для вимірювання, узагальнення, систематизації, обробки інформації і здійснення певних дій та розрахунків (підрахунок собівартості, визначення фінансових результатів, розподіл витрат, уточнення інформації на інших рахунках і доповнення даних по рахунках та ін.). Така класифікація включає основні, регулюючі, операційні, транзитні і позабалансові рахунки.

В міжнародній практиці використовуються традиційна і сучасна класифікації рахунків. При традиційній класифікації рахунки поділяються на три види: персональні, реальні і номінальні [2].

Персональні рахунки включають різні рахунки дебіторів і кредиторів, з якими підприємство веде розрахунки. Сюди відносяться рахунки постачальників, покупців, зобов'язань, капіталу і ін.

До реальних відносяться рахунки активів і всього того, чим володіє підприємство, зокрема, основні засоби, нематеріальні активи, запаси, гроші, капітальні і фінансові інвестиції.

На номінальних рахунках відображені доходи і витрати.

Сучасна класифікація рахунків включає п'ять видів рахунків:

- активи – ресурси, якими володіє підприємство;
- зобов'язання – заборгованість підприємства перед іншими суб'єктами господарювання та інша кредиторська заборгованість;
- власний капітал – внески власників і засновників підприємства та нараховані їм дивіденди;
- доходи – надходження активів або зменшення зобов'язань, внаслідок реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг;
- витрати – вибуття активів або збільшення зобов'язань, що здійснює підприємство на ведення своєї діяльності.

Слід зазначити, що існують також модифікації традиційної і сучасної класифікації рахунків. Так, в різних джерелах наводиться різна кількість груп рахунків в тій чи іншій класифікації рахунків. У традиційній класифікації може бути чотири групи: персональні, реальні, номінальні і оціночні і ін. В сучасній класифікації рахунків виділяють шість груп: активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати, вилучення і т.д. [3].

На основі класифікації рахунків будується план рахунків бухгалтерського обліку [4; 5]. В Україні план рахунків затверджений Міністерством фінансів України, підприємства не можуть самостійно будувати план рахунків. Підприємства можуть робити робочий план рахунків на основі затвердженого міністерством фінансів плану рахунків. План рахунків побудований на основі класифікації рахунків за економічним змістом та за призначенням і структурою.

В ряді зарубіжних країн підприємства самостійно розробляють план рахунків, а затвердженого законодавчо плану рахунків немає. Таким потребам відповідають традиційна і сучасна класифікації рахунків. Отже, вибір оптимальної класифікації рахунків сприятиме побудові ефективного плану рахунків, облікових регістрів і системи бухгалтерського обліку в цілому.

Треба відмітити, що класифікації рахунків, які використовуються за кордоном, дають змогу відображати інформацію відповідно до потреб користувачів в сучасних економічних умовах і будувати систему бухгалтерського обліку, яка відповідала б економічним процесам у країні.

В Україні відбувається реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів, а тому потрібно використовувати класифікації рахунків, які діють в міжнародній практиці.

Список використаних джерел:

1. Сук Л. К., Сук П. Л. Бухгалтерський облік: навч. посіб. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К.: Знання, 2008. 507 с.
2. What are Modern Rules of Accounting? URL: <https://www.accountingcapital.com/basic-accounting/modern-rules-of-accounting>
3. Classification of Accounts. URL: http://www.accountingexplanation.com/classification_of_accounts.htm
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства фінансів України 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://www.rada.gov.ua>
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://www.rada.gov.ua>

А.В. ТАЙНОЛЮБ, *магістрант,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Процеси трансформації економіки України викликають необхідність адаптації підприємств до нестабільного соціально-економічного середовища, що обумовлює потребу в оперативному пошуку рішень для захисту власних інтересів, адже існує висока ймовірність виникнення загроз, реалізація яких може призвести до появи ознак кризового стану, а надалі і банкрутства значної частини вітчизняних підприємств. Так, за даними Державної служби статистики України, чистий прибуток великих та середніх підприємств за січень-березень

2018 р. становив 112948,1 млн.грн., при цьому лише 67,9 % підприємств отримали прибуток [5].

Тому ознайомлення з особливостями розробки та управління системами безпеки при здійсненні економічної діяльності підприємством є вкрай важливим для виявлення загроз фінансово-економічної безпеки підприємств (далі – ЕБП) України в умовах глобалізації світової економіки; організації комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства; розробки та управління реалізацією стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства як складової загальної стратегії розвитку; проведення аналізу ефективності забезпечення економічної безпеки [4].

Проблемам забезпечення функціонування системи ЕБП та окремих її складових присвячено багато праць таких вчених, як І. Білоусова, О. Захаров, С. Єрохін, О. Кириченко, А. Козаченко, О. Ляшенко. Теоретичні, методичні та практичні проблеми організації економічного аналізу на підприємстві досліджені в наукових працях О. Гудзинського, Г. Кіндрацької, І. Лазаришиної, Є. Мниха, П. Поповича та ін. Сьогодні є відсутньою єдність думок щодо порядку формування обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.

Можна виділити декілька підходів різних авторів до визначення ЕБП:

1) як захист проти економічних злочинів (крадіжки, шахрайство, фальсифікації, промислове шпигунство і т.д.) [2, с. 35];

2) як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Економічна доцільність ведення боротьби з загрозами безпосередньо пов'язана з тим, що зачіпає матеріальні інтереси власника, оскільки ведення цієї боротьби вимагає здійснення витрат, а вигреш є неочевидним;

3) як стан ефективного використання ресурсів або потенціалу (ресурсно-функціональний підход);

4) як наявність конкурентних переваг, що відповідають потенціалу і організаційній структурі підприємства, його стратегічним цілям і завданням, забезпечить йому певний рівень економічної безпеки;

5) як реалізація і захист економічних інтересів (захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз підприємства, його кадрового і інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку) [2, с. 36].

Головне місце у складі інформаційного забезпечення відводиться обліково-аналітичному забезпеченню. Під обліково-аналітичним забезпеченням ЕБП розуміють цілісну інформаційну систему, що об'єднує методи та технології усіх видів обліку, аналізу та безпеки з метою прийняття рішень щодо протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам безпеці. Його метою є поєднання процедур бухгалтерського обліку і економічного аналізу. Сутність системи обліково-аналітичного забезпечення полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, здійсненні оперативного аналізу та використання його результатів при моделюванні управлінських рішень в системі ЕБП [4].

Інформаційно-аналітичною підсистемою управління ЕБП виступає сукупність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, аналізу, контролю і аудиту [1, с. 24]. Можна сформулювати основні функції обліково-

аналітичного забезпечення системи управління як частини інформаційно-аналітичного забезпечення:

- 1) інформаційна – забезпечення системи управління інформацією про діяльність підприємства внутрішніх і зовнішніх користувачів;
- 2) облікова – відображення фактів господарської діяльності підприємств;
- 3) аналітична – здійснення на підставі первинних аналітичних даних економічного аналізу діяльності підприємств [2, с. 37].

Отже, облік та аналіз є важливими компонентами інформаційної системи підприємства. В успішному функціонуванні системи ЕБП ключову роль відіграють налагоджений бухгалтерський, фінансовий та управлінський облік, виявлення, попередження та своєчасне реагування на економічні ризики, розуміння особливостей функціонування бухгалтерської інформаційної системи й сутності ризиків, оволодіння методами управління бухгалтерськими ризиками [3, с. 15]. Впровадження на підприємстві системи забезпечення економічної безпеки дозволить знижувати рівень загроз, використовувати позитивний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників, оперативно приймати попереджувальні управлінські рішення та, в остаточному підсумку, досягти сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Куркін М. В., Понікаров В. Д., Назаренко Д. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств: навч. посібник. Харків: ВД ІНЖЕК, 2010. 300 с.
2. Гайдук І. С. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 28(1). С. 33-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2016_28%281%29__6
3. Тумар М. Б. Основи економічної безпеки підприємства: навч. посібник. Київ: Хай-Тек-Прес, 2008. 232 с.
4. Штангрет А. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Вісник асоціації докторів філософії України*. 2015. Вип. 01. URL: <http://aphd.ua/publication-31/>
5. Інформаційний ресурс Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

КА. ТІХОН, *магістрант,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»*

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Облік розрахунків з покупцями є однією з найважливіших та найбільш досліджуваних ділянок бухгалтерської роботи, оскільки на цьому етапі формується основна частина доходів та грошових надходжень підприємства. Проте на сьогодні існує низка проблем стосовно цього питання, а саме:

1. Недостатня розробленість методичних підходів до класифікації та оцінки дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.
2. Неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість у тому обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків підприємства з покупцями.
3. Непристосованість та неефективність методів обрахунку резерву сумнівних боргів, відповідно до П(С)БО 10.
4. Недостатня розробленість плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції щодо його застосування з обліку розрахунків покупців та замовників.
5. Погано налагоджена система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах.
6. Нерозвиненість форм рефінансування для ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Тому виникає необхідність у розробленні деяких заходів щодо вдосконалення обліку та аудиту розрахунків з покупцями, та власне дебіторської заборгованості [1].

Розгляд сучасних підходів до класифікації дебіторської заборгованості дав змогу виявити низку проблем. Класифікація згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», а саме поділ дебіторської заборгованості на поточну та довгострокову, на нашу думку, не є точним та охарактеризовує даний актив лише частково. Потрібно запропонувати методику класифікації дебіторської заборгованості, що дає можливість здійснювати порівняльний аналіз варіантів групування розрахунків з дебіторами за класифікаційними ознаками.

Формування такої методики слід проводити у такій послідовності: визначення мети, формулювання завдань, конкретизування користувачів інформації, вибір ознаки класифікації, визначення пріоритетних принципів, надання переліку можливих типів класифікації, вибір оптимального типу, і відповідно групування дебіторської заборгованості за обраним типом.

На сьогодні існує певна недосконалість моделей створення резерву сумнівних боргів. Відповідно до вимог П(С)БО 10, сума резерву сумнівних боргів визначається за одним із двох методів: за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості або методом застосування коефіцієнта сумнівності. Загальним негативним моментом для обох методів розрахунку є їх нормативна неврегульованість та неефективність використання на підприємствах. Оскільки метод абсолютної суми сумнівної заборгованості прийнятний лише для підприємств з невеликою кількістю дебіторів. Метод використання коефіцієнта сумнівності доцільно використовувати лише для заборгованості, термін якої не перевищує року. Оскільки даний метод спирається лише на дані минулих періодів і може дещо не відповідати ситуації в майбутньому. Вважаємо, що резерв повинен формуватись на базі експертних оцінок фінансового менеджменту підприємства і формуватись бухгалтерами підприємства, виходячи з реальних показників поточного та прогнозованого фінансового стану свого підприємства. На сьогодні більшість підприємств України не створює резерв сумнівних боргів через незрозумілість та недостатню регламентованість його створення, хоча дебіторська заборгованість присутня у більшості.

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Наявність дебіторської заборгованості, а тим більше її зростання, веде до виникнення потреби в додаткових джерелах засобів, погіршує фінансовий стан підприємства. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли імобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною.

У П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» зазначено, що дебіторська заборгованість може належати до складу активу, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума. Поточна дебіторська заборгованість визначається активом одночасно з визначенням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю [2].

Для вирішення цих проблем та вдосконалення обліку дебіторської заборгованості пропонуємо наступні заходи:

1. Використовувати метод нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за строками непогашення (до 3, 6 і 12 місяців).

2. Використовувати метод розрахунку з покупцями, який широко застосовується в країнах з розвинутими ринковими відносинами, – метод надання знижок за дострокової оплати.

3. Створювати резерв сумнівних боргів за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості в кінці року перед складанням звітності, а використовувати його протягом звітного року. Резерв сумнівних боргів варто формувати в розрізі кожного боржника, за термінами непогашення дебіторської заборгованості та залежно від розмірів підприємства та обсягів діяльності. Це дасть змогу отримувати інформацію про суми дебіторської заборгованості, яка визнана сумнівною; про суми списаної дебіторської заборгованості в межах та понад резерв сумнівних боргів; про суми заборгованості, що раніше була визнана безнадійною [3].

4. Збільшувати кількість покупців і замовників підприємства для зменшення масштабів ризику несплати боргів.

5. Удосконалити контроль стану розрахунків з дебіторами, зокрема за простроченими заборгованостями, своєчасно виявляючи такі види дебіторської заборгованості, які є недопустимими для підприємства.

6. Внести зміни до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», у яких чітко були б розмежовані поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей. Їх облік нині ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вищезазначеному стандарті. Водночас слід вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках.

7. Здійснювати моніторинг потенційних дебіторів (оцінювання фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо).

8. Доцільно також здійснювати оцінку дебіторської заборгованості за допомогою міжнародних стандартів.

9. Слід своєчасно та періодично контролювати співвідношення дебіторської заборгованості.

10. Заборгованості над кредиторською створює загрозу для фінансової стабільності підприємства і потребує залучення додаткових джерел.

11. Фінансування.

Потрібно також вдосконалити методику визначення суми резерву сумнівних боргів, для цього потрібно внести зміни в діюче законодавство для стимулювання створення підприємствами цього резерву. Необхідно також внести зміни до плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції з його використання щодо рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Сюди ввійшли різні види розрахунків із дебіторами, що можна об'єднати в групи, які неоднорідні за природою.

Отже, проблема обліку дебіторської заборгованості полягає в тому, щоб недопустити прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до стану безнадійної. Правильно організований бухгалтерський облік повинен мати таку систему рахунків, яка б достатньою мірою відображала і характеризувала всю господарську діяльність з вимушеною конкретизацією.

Список використаних джерел:

1. Москалюк Г. О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. 2012. № 721. С. 173-178.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08 жовтня 1999 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>
3. Подолянюк Р. В. Актуальні проблеми обліку дебіторської заборгованості. *Управління розвитком*. 2012. № 4. С. 114-116.

І.М. ТУЗ,
*студентка кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний авіаційний університет*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Бухгалтерський облік – є дуже важливою складовою економічного життя країн. Механізм його регулювання змінювався та розвивався з плином часу. Діюча система регулювання бухгалтерського обліку в сучасній Україні, за формальними ознаками, орієнтована та скопійована із проамериканських стандартів та підходів.

Державну політику в сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні реалізують Міністерство фінансів України, Національний банк України, Державне казначейство, Міністерства та інші центральні органи в межах повноважень.

Правові засади регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку та складання бухгалтерської звітності в Україні визначені Законом України від 16.07.1999 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів; удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку, затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в банках встановлюється Національним банком України відповідно до цього Закону та міжнародних стандартів фінансової звітності.

Порядок ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності за угодою про розподіл продукції, у тому числі валюта, а також перелік, форми, зміст, звітний період, порядок складання та подання фінансових звітів за угодою про розподіл продукції, визначаються такою угодою відповідно до Закону України «Про угоди про розподіл продукції».

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади у межах своєї компетенції відповідно до галузевих особливостей мають право розробляти на базі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі методичні рекомендації щодо їх застосування за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку.

Таким чином, державне регулювання бухгалтерського обліку в Україні здійснюється за допомогою багатьох правових та законодавчих інструментів. Українське регулювання не можна назвати поганим, але й ідеальним також.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», від 16.07.1999 р. № 996-XIV, зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

В.Ю. ФАБІАНСЬКА, к.е.н.,
доцент кафедри аудиту та державного контролю,
Вінницький національний аграрний університет

КОНТРОЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

Управління полягає у цілеспрямованому впливі на об'єкт з метою досягнення поставлених цілей. Функціями управління є організація, планування, мотивація, координація, контроль, регулювання. Контроль посідає важливе місце серед функцій управління, оскільки є однією із тих необхідних дій з боку його суб'єктів, за якої управління відповідає принципу ефективності, оскільки полягає у сукупності дій щодо порівняння існуючого стану об'єкта із запланованим, виявлення недоліків, формування пропозицій щодо їх усунення, а відтак, забезпечує можливість виконання наступних функцій, зокрема, регулювання та подальшого планування.

Земельні ресурси України є її національним багатством, а відтак перебувають під особливою охороною з боку держави. Охорона з боку державних органів передбачає здійснення постійного нагляду та контролю за станом, використанням земельних ресурсів та дотриманням законодавства в сфері земельних відносин.

Проблема здійснення ефективного державного контролю за охороною та використанням земельних ресурсів, особливо сільськогосподарського призначення, в умовах сьогодення стоїть особливо гостро, що пов'язано із тривалим суто споживацьким відношенням до землі та, відповідно, погіршенням її якісного стану.

Відповідно до Земельного кодексу України [1], контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами земельного законодавства України.

Отже, контроль за використанням та охороною земель здійснюється на чотирьох рівнях:

1) *Державний контроль*, функції якого найбільшою мірою покладено на Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру (далі – Держгеокадастр) як єдиного органу контролю за використанням і охороною земель [2].

Держгеокадастр здійснює державний нагляд та проводить контроль:

- за здійсненням державного обліку і реєстрації земельних ділянок;
- за умовами зняття, збереження й використання родючого шару ґрунту;
- за дотриманням вимог законодавства під час передачі земельних ділянок у власність, надання в оренду, вилученні тощо;
- за дотриманням суб'єктами земельних відносин земельного законодавства та порядку набуття й реалізації права на землю;

- за дотриманням правил експлуатації протирозійних, гідротехнічних споруд, збереженням захисних насаджень і межових знаків;
- за дотриманням власниками та користувачами земельних ділянок вимог, зазначених у проектах землеустрою;
- за проектуванням, будівництвом та введенням в експлуатацію об'єктів, що негативно впливають на стан земель;
- за здійсненням заходів з захисту земель, передбачених робочими проектами землеустрою;
- за своєчасним поверненням тимчасово зайнятих земельних ділянок;
- за визначенням та відшкодуванням втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва;
- за цільовим використанням земельних ділянок;
- за дотриманням земельного законодавства під час передачі земель державної власності у власність, оренду, зміні цільового призначення, вилученні, викупі тощо;
- за якісним станом ґрунтів земель сільськогосподарського призначення в процесі здійснення господарської діяльності;
- за проведенням заходів зі збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів [2].

2) *Муніципальний контроль*. Повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів у галузі земельних відносин визначені ст.12 Земельного кодексу України, а саме: здійснення контролю за використанням та охороною земель комунальної власності, додержанням земельного та екологічного законодавства; обмеження, тимчасова заборона (зупинення) використання земель громадянами і юридичними особами у разі порушення ними вимог земельного законодавства.

3) *Контроль власника*, який реалізується через його права володіння, користування та розпорядження землею.

Відповідно до ст. 78 Земельного кодексу України [1], власники земельних ділянок зобов'язані:

- забезпечувати використання їх за цільовим призначенням;
- додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля;
- своєчасно сплачувати земельний податок;
- не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;
- підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;
- своєчасно надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів у порядку, встановленому законом;
- дотримуватися правил добросусідства та обмежень, пов'язаних з встановленням земельних сервітутів та охоронних зон;
- зберігати геодезичні знаки, протирозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем;

– за свій рахунок привести земельну ділянку у попередній стан у разі незаконної зміни її рельєфу, за винятком здійснення такої зміни не власником земельної ділянки, коли приведення у попередній стан здійснюється за рахунок особи, яка незаконно змінила рельєф [1].

4) *Громадський контроль*, що полягає у контрольних діях з боку як громадських організацій, так і окремих громадян стосовно відповідності земельних відносин чинному законодавству.

Основними завданнями державного контролю за використанням та охороною земель є:

– забезпечення додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами земельного законодавства України;

– забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони та раціонального використання земель;

– запобігання порушенням законодавства України у сфері використання та охорони земель, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття відповідних заходів щодо їх усунення;

– забезпечення додержання власниками землі та землекористувачами стандартів і нормативів у сфері охорони та використання земель, запобігання забрудненню земель та зниженню родючості ґрунтів, погіршенню стану рослинного і тваринного світу, водних та інших природних ресурсів [3].

Державний контроль за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону земель і моніторинг ґрунтів здійснюються шляхом:

1) проведення перевірок;

2) розгляду звернень юридичних і фізичних осіб;

3) участі у прийнятті в експлуатацію меліоративних систем і рекультивованих земель, захисних лісонасаджень, протиерозійних гідротехнічних споруд та інших об'єктів, які споруджуються з метою підвищення родючості ґрунтів та забезпечення охорони земель;

4) розгляду документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель;

5) проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення [3].

Відповідно до принципу децентралізації, у сфері земельних відносин уявляється необхідним суттєве скорочення кількості органів, які можуть розпоряджатися землями за межами населених пунктів. Таким чином, удосконалення контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин виявляється безпосередньо пов'язаним із питаннями перерозподілу контрольних повноважень між органами державної влади і органами місцевого самоврядування та забезпечення належного громадського і самоврядного контролю у даній сфері [4].

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що положення законодавства України в частині регулювання земельних відносин [1, 2, 3] спрямовані на захист прав власників на землю, однак насправді орендодавці

позбавлені можливостей для здійснення контролю за використанням їх земельної ділянки орендарем та підтриманні ним її природних властивостей. Це зумовлено тим, що зазвичай власники земельних ділянок не мають можливості обробляти її самостійно, а відтак, передають землю у користування орендареві, який використовує її з метою отримання прибутку, що нерідко супроводжується недотриманням науково обґрунтованих сівозмін, використанням для удобрення переважно мінеральних добрив, що призводить до погіршення природних якостей землі. Тому вважаємо за необхідне розробити механізм контролю з боку власника земельної ділянки за її використанням, що стане предметом наших подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>.
3. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/963-15>
4. Фурсін О. О. Шляхи вдосконалення контрольно-наглядової діяльності держави у сфері регулювання ринку земель. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 17(39), 1 т. С. 14-18.

В.В. ФЕСЕНКО, к.е.н.,

*доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування,
Університет митної справи та фінансів*

О.В. КОНОВАЛОВА, старший викладач

*кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування,
Університет митної справи та фінансів*

ВИМОГИ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ ДО РОЗКРИТТЯ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ПОВ'ЯЗАНИМИ СТОРОНАМИ

Зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], що відбулися у 2018 році, призвели до значного розширення переліку підприємств, які зобов'язані подавати звітність за вимогами МСФЗ. Якщо до 2018 року звітність за МСФЗ здебільшого подавали публічні акціонерні товариства, банки, страхові компанії та ті підприємства, які мають іноземних інвесторів, то з 2018 року, у зв'язку з євроінтеграцією та асоційованим членством України в Євросоюзі, критерії щодо обов'язковості застосування МСФЗ стали більш жорсткими.

Так, узагальнений перелік підприємств, які зобов'язанні подавати звітність за вимогами МСФЗ, є таким: публічні акціонерні товариства; комерційні банки; страхові компанії; великі підприємства; підприємства, які є емітентами цінних паперів, що допущені до біржових торгів; недержавні пенсійні фонди; кредитні спілки; підприємства, які здійснюють діяльність з управління активами; підприємства, які здійснюють добичу корисних копалин загальнодержавного значення [1].

Тому дослідження вимог щодо розкриття у фінансовій звітності операцій із пов'язаними сторонами необхідно здійснювати із врахуванням не тільки вимог національного законодавчо-нормативного регулювання, а і, особливо, відповідно до міжнародних вимог подання звітності, а саме – Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Тим більше, що більша частина підприємств, які зобов'язані подавати звіти за МСФЗ, також підпадають під обов'язковий аудит звітності згідно з вимогами Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [2].

Для підприємств, які подають свою звітність відповідно до МСФЗ, слід керуватись вимогами МСБО 24 «Розкриття інформації про зв'язані сторони», в якому висвітлено вимоги щодо розкриття інформації про зв'язані сторони у фінансовій звітності підприємств. У МСБО 24 зазначається, що операції з пов'язаними сторонами, особливо в умовах діяльності групи компаній, є неодмінною складовою сучасного бізнесу, але особливості взаємовідносин та взаємозалежність між підприємствами можуть формувати умови для здійснення таких операцій з метою отримання неправомірної вигоди [3].

Фінансова звітність, складена за вимогами МСФЗ, має містити інформацію про перелік пов'язаних сторін, операції з ними за період, вплив цих операцій на фінансовий стан та результати діяльності підприємства, яке подає фінансову звітність. Особливістю є те, що факт наявності пов'язаної сторони може мати значний вплив на розуміння користувачами даних фінансової звітності навіть за умови відсутності операцій за період.

Відповідно до МСБО 24 «Зв'язана сторона – фізична особа або суб'єкт господарювання, зв'язані з суб'єктом господарювання, що складає свою фінансову звітність» [3].

Пов'язаними сторонами відповідно до вимог МСБО 24 визначають:

а) фізичну особу, яка контролює суб'єкт господарювання, що звітує, або здійснює спільний контроль над ним; яка має суттєвий вплив на суб'єкт господарювання, що звітує; є членом провідного управлінського персоналу суб'єкта господарювання, що звітує, або материнського суб'єкта господарювання, що звітує.

б) суб'єкт господарювання, з яким підприємство, що звітує, є членами однієї групи (материнські, дочірні, дочірні підприємства під спільним контролем); який є асоційованим підприємством або спільним іншого суб'єкта господарювання; обидва суб'єкти господарювання є спільними підприємствами однієї третьої сторони; який є асоційованим підприємством третього суб'єкта господарювання, під спільним контролем якого перебуває суб'єкт господарювання, що звітує; суб'єкт господарювання є програмою виплат по

закінченні трудової діяльності працівників або суб'єкта господарювання, що звітує, або будь-якого суб'єкта господарювання, який є зв'язаним із суб'єктом господарювання, що звітує; якщо суб'єкт господарювання, що звітує, сам є такою програмою виплат, то працедавці-спонсори також є зв'язаними із суб'єктом господарювання, що звітує[3].

Отже, серед основних критеріїв пов'язаності сторін слід виокремити участь у капіталі, родинні стосунки власників та топ-менеджерів, спільні представники в управлінському персоналі, спільні власники.

Особливістю визнання пов'язаних сторін через родинні стосунки є те, що в різних країнах існують відмінності законодавчо-нормативного визначення родинних стосунків, що призводить до того, що і визнання таких сторін пов'язаними відрізняється. Вимоги МСФЗ до визнання сторін пов'язаними через родинні стосунки стосуються найближчих родичів фізичної особи, якими є ті, хто потенційно можуть впливати на зазначену особу або перебувати під його впливом в процесі ділових відносин компанією. До них відносяться: чоловік, дружина, діти чоловіка або дружини зазначеної особи, утриманці зазначеної фізичної особи або чоловіка чи дружини зазначеної приватної особи.

Вимоги МСФЗ 24 щодо змісту поняття пов'язаності сторін були прийняті в багатьох країнах-членах ОЕСР як основні вимоги до визнання взаємозалежних сторін (Австралія, Австрія, Великобританія, Німеччина, Ізраїль, Іспанія, Італія, Канада, Мексика, Нідерланди, Польща, США, Франція, Швейцарія, Японія та інші).

Необхідність у розкритті пов'язаних сторін та операцій з ними обумовлена особливістю взаїмозацікавленості та можливістю впливу на господарську діяльність підприємств через відповідні зв'язки. Операції між пов'язаними сторонами характеризуються підвищеним ризиком шахрайства та призводять до збільшення ризику суттєвих викривлень у фінансовій звітності підприємств.

Так, з урахуванням вимог МСФЗ, види підприємств за критерієм пов'язаності можна визначити такими: незалежні компанії – частка участі у капіталі менше 20 %, відсутній вплив та контроль господарської діяльності підприємств; компанії із помірним рівнем взаємозалежності (асоційовані компанії) - частка участі у капіталі від 20-50 %, можливість суттєво впливати на господарську діяльність підприємства, але не контролювати її); компанії із високим рівнем взаємозалежності – група компаній (материнські та дочірні компанії) - частка участі у капіталі від 50 %, можливість контролювати господарську діяльність підприємства; компанії з абсолютною залежністю – частка участі у капіталі 100 %; компанії з неформальною залежністю – юридично не визнані залежними, але мають спільні економічні інтереси (підприємства, які створені фіктивно для здійснення неправомірних операцій через можливості у низькоподаткових юрисдикціях).

В процесі розкриття інформації про пов'язані сторони та операції з ними у фінансовій звітності підприємства бухгалтеру слід враховувати особливості корпоративного контролю таких угод: процедури визначення пов'язаних сторін; процедури схвалення операцій із пов'язаними сторонами; вимоги до розкриття пов'язаних сторін та операцій з ними у звітності підприємства.

Процедури схвалення операцій з пов'язаними сторонами вже є сферою корпоративного контролю на конкретному підприємстві і встановлюються на Зборах акціонерів. У міжнародній практиці операції між пов'язаними сторонами потребують узгодження на різних рівнях корпоративного управління і в різних формах: ухвалення аудитором, зовнішнім спеціалістом, голосуванням всіх акціонерів або голосуванням меншістю акціонерів.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України зі змінами від 16.11.2017 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (28.09.2018).
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (28.09.2018).
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 24 «Розкриття інформації про зв'язані сторони», виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_043 (28.09.2018).

І.М. ХАРЧЕНКО, студентка 2 курсу,
кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

Н.В. ОВЧАРОВА, к.е.н., ст. викладач
кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

ОБЛІК СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРИЗНАЧЕННЯ, МЕТА, НЕОБХІДНІСТЬ

В результаті впровадження концепції сталого розвитку як основної стратегії розвитку суспільства суб'єкти господарювання постали перед необхідністю ведення соціально відповідальної діяльності, спрямованої на ефективне стратегічне управління підприємством в контексті задоволення інтересів всіх груп зацікавлених осіб на взаємовигідних умовах з метою досягнення економічних і соціальних результатів.

Бізнес – це діяльність, яка здійснюється як для особистих цілей, так і для благополуччя суспільства в цілому, адже бізнес і суспільство нероздільні. Це обумовлюється тим, що успіх бізнесу залежить від розвитку суспільства: успіх підприємства залежить від його споживачів, а вони є невід'ємною частиною суспільства. Бізнес виконує різноманітні зобов'язання перед членами суспільства, які можна розділити на зовнішніх (кредитори, клієнти, органи влади та інші) та внутрішніх (акціонери, персонал та інші).

Зміна підходу до цілей господарювання обумовлює необхідність формування нових методичних підходів щодо перетворення бухгалтерського обліку та звітності направлених на відображення соціальних наслідків прийняття управлінських рішень, а також зростаючих потреб не лише власників, а працівників підприємства, місцевої громади та суспільства в цілому про результати господарювання того чи іншого суб'єкта та їх соціальний вплив.

Необхідність впровадження ускладненого обліку та відображення соціально-відповідальної діяльності суб'єктів господарювання обумовлюється комплексом причин:

- можливість покращання бізнес-процесів шляхом скорочення виробничих витрат, виявлення прихованих резервів покращання технологій тощо;
- залучення інвестицій в суспільно корисні компанії;
- отримання додаткових бонусів у вигляді податкових пільг, доступу до нових ринків;
- покращення соціальної атмосфери шляхом підвищення як внутрішньої мотивації та продуктивності праці, так і формуванням позитивної репутації компанії в суспільстві;
- отримання можливості оперативного доступу до інформації щодо ризиків діяльності, змін в суспільних потребах тощо

Разом з цим відокремлення соціального обліку в існуючій системі бухгалтерського обліку реально діючого підприємства це трудомісткий процес, особливо при його започаткування. Це обумовлено відсутністю розроблених методологічних засад організації обліку соціально-відповідальної діяльності направлених на врахування особливостей його ведення (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна таблиця бухгалтерського та соціального обліку

Характеристика	Бухгалтерський облік	Соціальний облік
1	2	3
Основа	Вимір економічних результатів в грошовому вимірі	Включає як фінансові так і не фінансові фактори
Система обліку	Заснований на подвійному записі	Відсутня єдина прийнята методологія
Підготовка річних звітів	Характеризується систематичністю складання, уніфікованістю форм	Відсутність єдиних методологічних підходів, уніфікованих систематичних форм
Характер даних	Дані носять об'єктивний характер. Арифметична точність може бути встановлена на різних етапах.	Через необхідність врахування не фінансових показників дані носять суб'єктивний характер. Арифметична точність не може бути завжди встановлена.

Продовження таб. 1

1	2	3
Ціль	Націлений на оцінку того, наскільки фінансові цілі були досягнуті	Націлений на оцінку того, чи виконані соціальні цілі з урахуванням виконання соціальних обов'язків

Джерело: складено авторами на основі [1, 3].

Отже, облік соціально-відповідальної діяльності нова концепція, яка суттєво відрізняється від традиційного бухгалтерського обліку, хоча і використовує дані отримані за допомогою останнього.

Метою обліку соціально-відповідальної діяльності є забезпечення інформаційних потреб всіх стейкхолдерів підприємства та визначення соціально-економічних результатів діяльності суспільно-значимої сфери. За його допомогою необхідно зібрати та структурувати наявну інформацію в спосіб, що спрощує її розуміння та аналіз для внутрішнього та зовнішнього управління.

Враховуючи це, соціально-орієнтований облік має бути:

- мультиперспективним – враховувати інформаційні запити основних стейкхолдерів підприємства;
- всеохоплюючим – відображати внутрішню і зовнішню соціально-відповідальну діяльність підприємства, її базовий та мотиваційні аспекти;
- порівняльним – передбачати можливість аналізувати в порівнянні з іншими організаціями і вирішувати ті ж проблеми в одній і тій же організації з плином часу;
- регулярним – виконуватися на постійній основі через рівномірні проміжки часу;
- перевіреним – відображати реальні дані на безперервній основі, включати не тільки інформацію про досягнення підприємств, а і враховувати проблеми та можливі загрози, які виникають у процесі розвитку бізнесу;
- відкритим – передбачати формування внутрішньої та зовнішньої соціальної звітності.

Отже, посилення тенденцій ведення соціально-відповідального бізнесу обумовлює необхідність сполучення традиційної методологічної концепції бухгалтерського обліку з соціальною проблематикою, формування та розвитку ускладненого обліку, що відображає не лише показники фінансового розвитку, а і основні соціально-екологічні аспекти діяльності суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

5. Conceptual Framework of Social Accounting. URL: http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/148288/6/06_chapter%201.pdf
6. Social Accounting and Audit. URL: <https://www.nefconsulting.com/our-services/evaluation-impact-assessment/prove-and-improve-toolkits/social-accounting/>
7. Алигаджиева Е. М. Постановка социального учета. «Экономический анализ: теория и практика». 2008. № 21.

Л.А. ЧУДАК, к.е.н.,
ст. викладач кафедри аудиту та державного контролю,
Вінницький національний аграрний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СИСТЕМ ОПОДАТКУВАННЯ

Становлення і розвиток малого бізнесу нині набуває особливої актуальності в частині вирішення проблем працевлаштування населення, підвищенням його добробуту та стабілізації економіки країни та її регіонів.

Мале підприємництво як невід'ємний елемент розвиненої господарської системи макрорівня потребує забезпечення сприятливих умов для ведення господарської діяльності.

Малий бізнес є одним із провідних секторів економіки, оскільки він, перше, формується на дрібнооптовому виробництві, визначає темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП, по-друге, сприяє структурній перебудові економіки, характеризується швидкою окупністю витрат, свободою ринкового вибору; по-третє, забезпечує насичення ринку споживчими товарами та послугами повсякденного попиту, реалізацію інновацій, відрізняється високою мобільністю та раціональністю форм управління; по-четверте, формує новий соціальний прошарок підприємців-власників [1, с. 292].

Стабільне функціонування малого бізнесу залежить від різноманітних засобів податкової підтримки, зокрема, застосування альтернативної системи оподаткування.

Досліджували теоретичні та методичні питання податкового стимулювання суб'єктів господарювання К.В. Андрієвський, Н.В. Буряк, О.В. Панасюк, М. Пожидаєва, О.В. Покатаєва.

Альтернативні режими оподаткування у національній податковій системі держави полягають у створенні особливих умов оподаткування для підтримки малого та середнього бізнесу за кризової економічної ситуації та базуються на таких принципах:

- спрощення ведення бізнесу через простоту нарахування та сплати податків;
- зменшення обсягу ведення податкової звітності;
- гармонізації податкового та бухгалтерського обліку;
- зменшення загальних витрат на управлінську складову господарської діяльності [3, с. 216].

Однією з альтернативних систем оподаткування є спрощена система оподаткування. Законодавством передбачено право застосування, поряд із загальною системою оподаткування, обліку та звітності, спрощеної системи оподаткування – на вибір суб'єкта малого підприємництва.

Правовий механізм адміністрування єдиного податку закріплений у Податковому кодексі України. Спрощена система оподаткування, обліку та

звітності – особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 статті 297 ПКУ, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених главою 1 розділу XIV ПКУ, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

Юридична особа чи фізична особа – підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим Податковим кодексом, та реєструється платником єдиного податку в порядку, визначеному розділом XIV ПКУ [2]. При обранні спрощеної системи оподаткування суб'єкт господарювання повинен визначити, до якої групи платників єдиного податку він належить. Для цього потрібно визначити яким критеріям відповідає юридична особа чи ФОП [4].

Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на такі групи платників єдиного податку [2]:

1) перша група – фізичні особи – підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300000 гривень;

2) друга група – фізичні особи – підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

- не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб;
- обсяг доходу не перевищує 1500000 гривень.

3) третя група – фізичні особи – підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 5000000 гривень;

4) четверта група – сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків.

До переваг альтернативних систем оподаткування як формі реалізації податкового адміністрування належать:

- скорочення кількості податків і податкового навантаження на окремі групи податків;
- спрощення податкового обліку, адміністрування податків та податкового контролю;
- покращення економічної ситуації за рахунок створення нових робочих місць;
- надання права вибору реєстрації як платника ПДВ;
- надання права обирати ставку ЄП;

- звільнення від сплати окремих податків;
- надання права самостійного вибору платниками податків економічно доцільного варіанту оподаткування;
- зменшення вірогідності застосування штрафних санкцій, що нараховуються при проведенні документальних перевірок органами ДФС суб'єктів господарювання на загальній системі оподаткування.

Серед недоліків альтернативних систем оподаткування виділимо наступні:

- застосування спрощеної системи оподаткування призводить до порушення цілісності податкової системи країни;
- зростання правопорушень у сфері оподаткування;
- існування ризику недоотримання надходжень до бюджету, викликане зменшенням податкового навантаження та зміни складу та структури податкових платежів;
- неузгодженість нормативно-правової бази спрощеної системи оподаткування з іншими законодавчими актами.
- обмеження кількості найманих осіб;
- обмеження обсягу доходу;
- обмеження при розрахунках з юридичними особами та звуження числа потенційних покупців;
- заборона на проведення бартерних операцій: згідно з п. 291.6 ПКУ;
- виробництво, експорт, імпорт, продаж підкацизних товарів, окрім роздрібної торгівлі паливно-мастильними матеріалами в ємностях до 20 л (пп. 291.5.1 ПКУ);
- у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать юридичним особам, які не є платниками єдиного податку, дорівнює або перевищує 25 % (пп. 291.5.5 ПКУ);
- наявність податкового боргу (пп. 291.5.8 ПКУ).

Підводячи підсумки, зазначимо, що єдиний податок стимулює розвиток малого підприємництва. На прийняття рішення про перехід на спрощену систему оподаткування доцільно врахувати чимало факторів діяльності господарюючого суб'єкта та вигоди задля зменшення податкового тягара та досягнення бажаного економічного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Податкова політика України: навч. посіб. / П. В. Мельник, З. С. Варналій, Л. Л. Тарангул [та ін.]; за ред. П. В. Мельника. К.: Знання України, 2011. 505 с.
2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Покатасва О. В. Спрощена система оподаткування в контексті Податкового кодексу України. *Право і Безпека*. 2011. № 1. С. 216-222.
4. Спрощена система оподаткування для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. URL: <http://zak.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-301339.html>

Секція II. Вплив глобалізації на функціонування національних фінансових систем

Д.Ф. АЛЬМОТАВАК*, студентка групи ФКін-16к,
Коледж економіки, права та інформаційних технологій
Університет економіки та права «КРОК»

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ ВКЛАДНИКІВ

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (Фонд) створений з метою захисту прав і законних інтересів вкладників банків та зміцнення довіри до банківської системи України. Розмір гарантованої суми відшкодування на 01.10.2018 року становить 200 тис. грн. Надійна та ефективна система гарантування депозитів створює умови для захисту інтересів вкладників на випадок неплатоспроможності чи банкрутства банку, зменшення ризику кризи банківської системи внаслідок втрати ліквідності через масове зняття депозитів, підвищення ефективності управління грошово-кредитною сферою економіки внаслідок збільшення обсягу депозитів.

Серед проблем вітчизняної економіки зазначимо наступне. Ризик фінансової безпеки через скорочення чисельності банківських установ провокує монополізацію фінансового ринку, коли з часом банки залучатимуть депозитні вклади за заниженими відсотковими ставками, але при цьому диктуватимуть високі монополістичні ціни на послуги [3, с. 288].

Практично всі виплати вкладникам неплатоспроможних банків були профінансовані державою за допомогою випуску та подальшого продажу Національному банку ОВДП (монетизація) в обмін на векселі Фонду. Масштабність проблем вітчизняної системи страхування депозитів здійснює негативний вплив як на розвиток банківської системи, так і на подальше відновлення української економіки. Нацбанком було застосовано механізм підтримки банків шляхом надання рефінансування. Останнє в кінцевому підсумку через необачливу політику НБУ видано банкам, які незабаром були визнані неплатоспроможними [2, с. 463].

Крім проблеми нестачі фінансових ресурсів існує пов'язана з нею проблема відсутності у Фонда інструментів та шляхів їх примноження. Згідно із законодавством, окрім боргових джерел, є лише один спосіб збільшення ресурсів – інвестування в ОВДП. Проте Фонд не має коштів, щоб здійснювати інвестиційні операції [1].

На сучасному етапі розвитку системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні страхування депозитів існує лише в опосередкованому виді (за

* Науковий керівник – О.Ю. Сова, к.е.н., доцент кафедри національної економіки та фінансів, Університет економіки та права «КРОК».

допомогою мінімальних резервів). Резервування для цілей страхування вкладів фактично є частиною коштів, які отримано банківською установою від фізичних осіб як безстрокові або термінові депозити і зарезервовано для мінімізації ризику непогашення вкладів. З урахуванням того, що внески фізичних осіб є платним джерелом ресурсної бази банку, необхідно, з одного боку, щоб децентралізовані резерви трималися в ліквідній формі, а з іншого боку, щоб приносили визначений дохід банківській установі. Здебільшого компроміс між ліквідністю і прибутковістю знаходять у формі державних цінних паперів.

Список використаних джерел:

1. Сайт ФГВФО. URL: <http://www.fg.gov.ua>
2. Скірка А. С. Проблематика фінансової діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 462-468.
3. Сова О. Ю. Актуальні питання стану депозитного ринку в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 282-292.

К.А. БАКУМЕНКО,

*студентка 3 курсу групи М-31,
спеціальності менеджмент,*

ННІ «Каразінська школа бізнесу»,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасний стан фінансової системи України демонструє різноспрямовані тенденції та проблемні аспекти її функціонування та розвитку, особливо в умовах поширення глобалізаційних процесів. Вирішенню проблем, запропонуванню ефективних заходів щодо їх подолання присвячено широке коло доробок українських науковців та фахівців, серед яких: А. Гриценко, М. Кужелев, В. Лагутін, Л. Лисяк, О. Портна, І. Чугунов та ін.

На думку Л. Селіверстової та І. Адаменко, важливою умовою покращення стану фінансової системи України у контексті глобалізаційних процесів є досягнення стійкості національної грошової одиниці, що стає можливим при позитивному сальдо між доходами та витратами країни на зовнішньому ринку. Стійке перевищення імпорту товарів над експортом, що спостерігається в Україні, незважаючи на позитивний баланс послуг, викликає нестачу та подорожчання іноземної валюти, отже, ріст цін на товари як імпортного, так і вітчизняного походження, зростання тарифів на послуги тощо, фактично збурює фінансову систему, порушуючи усталені зв'язки та пропорції розподілу [1, с. 18].

Кожен сектор економіки країни пронизаний мережею фінансових відносин, а фінанси кожного елемента взаємопов'язані з фінансовою системою в цілому.

Фінансово-економічна криза в Україні в 2013 році спричинила фундаментальну втрату довіри до фінансової системи країни. З 2014 року активно обговорюється програма реформи національного фінансового сектора, метою якої є створення стійкої конкурентної фінансової системи відповідно до стандартів ЄС, які можуть забезпечити сталий економічний розвиток.

Реформа фінансового сектору, як вагомої складової національної фінансової системи, є однією з 18 пріоритетних реформ, визначених Національною радою з питань реформ в Україні. Програму очолює НБУ, який також відповідає за управління проєктами та координацію діяльності усіх зацікавлених сторін, відповідальних за реформування фінансового сектору.

Як наголошує О.Портна [2, с. 142], процеси фінансово-економічної глобалізації, з одного боку, формування та активне функціонування світового фінансового ринку, з іншого, підвищення значущості залучення у господарський оборот внутрішніх фінансових ресурсів для розвитку національних економік визначають зростаючу увагу, по-перше, до ефективного функціонування банківської системи України, що інтегрується у глобальну фінансово-економічну сферу. По-друге, до визначення впливу результатів її функціонування на національну економіку та процеси, що її характеризують, тобто функціонування, відтворення, розвитку.

За результатами розгляду впливу інституційних чинників на кількісні зміни фінансового потенціалу країни та його складових на прикладі функціонування банківської системи України О. Портна [3, с. 227-228] зазначає, що збиткова діяльність банківської системи тягне за собою низку тяжких фінансово-економічних наслідків для національного господарства. Скорочення робочих місць призводить до зростання безробіття, зменшення доходів домогосподарств як складової фінансового потенціалу країни, зниження платоспроможного попиту, що тягне зменшення доходів підприємств та організацій, означені процеси знижують доходи бюджетів як елементів фінансового потенціалу країни. Отже стан банківської системи безпосередньо позначається на кількісних змінах національного господарства. А, у свою чергу, напрями позитивних якісно-кількісних змін для підвищення темпів розвитку національної фінансово-економічної сфери стосуються не тільки суто фінансових змінних, а й економічних, політичних, соціальних тощо чинників: створення робочих місць, регулювання підвищення заробітної плати та рівня добробуту, стимулювання зростання потреб, стримування рівня цін та інфляції, боротьби з тіньовою зайнятістю і тіньовими доходами, стимулювання бюджетних ресурсів для рішення фінансово-економічних та соціальних потреб тощо.

На думку Т. Крикун, у процесах соціально-економічного розвитку країни, позитивних суспільних перетворень фінансово-бюджетна політика відіграє провідну роль та значним чином впливає на стабільність векторів розвитку. Ефективна фінансово-бюджетна політика дозволяє результативно впливати на загальноекономічні процеси в країні, перерозподіл фінансових ресурсів всередині економічної системи у відповідності до визначених національних стратегічних планів, завдань та цілей [4, с. 56, 58].

Найбільшою загрозою для фінансової безпеки України є зовнішній борг, висока вартість банківських кредитів, значний рівень доларизації економіки, зростання тіньового сектора та негативного балансу виплат. Високий рівень тіньової економіки в Україні пов'язаний з корупцією та неефективним державним регулюванням. Корупція і неефективне державне управління впливають на всі соціальні та економічні процеси в країні і побічно знижують рівень економічної безпеки.

Україна є учасницею глобалізаційних процесів, однак рівень її глобалізації є не значним. Поряд з цим існує тенденція до поступового поглиблення глобалізації в країнах з відкритою економікою, якою є на сьогоднішній день Україна. Європейська Бізнес Асоціація (ЄБА) визначила податковий індекс України на рівні 1,9 балів за 5-ти бальною шкалою. В країні має місце великий тиск на платників податків, особливо його відчуває малий бізнес, для якого податкове законодавство не є досконалим.

Роль України в умовах глобалізації визначається актуальністю. По-перше, на нинішньому етапі глобалізації світової цивілізації різні країни в якійсь мірі зазнають перетворення у всіх сферах життя людини. По-друге, на початку XXI століття Україна зіткнулася з рядом економічних, політичних, соціальних і культурних проблем, в тому числі соціально-антропологічних, соціально-економічних і соціально-культурних. По-третє, всебічна інтеграція і революція в області інформації та комунікації, які створюють об'єктивні передумови як для об'єднання людства, так і для його поділу, визначають напрямок зрушень глобалізації. Важливість України в сучасних процесах глобалізації полягає також в тому, що необхідно проаналізувати феномен сучасного українського суспільства в соціально-антропологічних, соціально-економічних та соціокультурних аспектах, які ще недостатньо вивчені.

Україна має реалістично оцінити свій потенціал і намагатися заслужити гідне місце в процесах глобалізації, не втрачаючи свого національного суверенітету. Щоб Україна вижила як незалежна держава, ми повинні зробити все, щоб створити конкурентоспроможну економіку в нашій країні, як з точки зору витрат виробництва, так і з точки зору інвестиційної привабливості. В той же час, варто бути реалістичним і усвідомити, що сьогодні ми маємо обмежене число переваг, які можуть забезпечити конкурентоспроможність української економіки.

Стан української економіки та державних фінансів, рівень заробітної плати та добробуту мільйонів громадян України залежать від цін сировини на світових ринках протягом останніх двадцяти років. Отже, саме сировинна структура української економіки є основним фактором, що створює крайню залежність від зовнішніх впливів.

Банківська система України все більше схильна до фінансової лібералізації, яка супроводжує приєднання України до Світової організації торгівлі. Відсутність точних заходів призводять до негативних тенденцій в економіці, створюючи нездатність забезпечити ефективне функціонування державної фінансової безпеки. Фінансова система все більш схильна до фінансової

глобалізації, і це демонструється прискореним ростом всіх ключових показників фінансової глобалізації в останні роки.

Сьогодні Україна демонструє тенденцію до збільшення частки іноземного капіталу в загальному зареєстрованому капіталі своєї банківської системи на тлі незначного зміни рівня проникнення своїх внутрішніх банків на зовнішні ринки.

Як доводять дослідження Ю. Кирилова [5], вплив глобалізації на рівні окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою. Ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку визначають кілька основних показників, серед яких: співвідношення зовнішньоторгового обороту і ВВП; прямі іноземні інвестиції, які спрямовуються в країну і з країни, та портфельні інвестиції тощо. В умовах глобалізації економіки, тільки країни, що забезпечують сприятливі умови для інвестицій, інноваційної діяльності та нових технологій, стають більш конкурентоспроможними. Перевагами користуються країни, що мають більш конкурентну економічну структуру, внаслідок чого більша частина загальносвітового доходу в процесі перерозподілу залишається у них. При цьому дане явище має тенденцію до нарощування темпів, що збільшує економічну диференціацію національних економік в умовах глобалізації.

Надзвичайно актуальним є переосмислення завдань для економічного розвитку, щоб змінити тенденції стагнації, забезпечити нові стимули та уникати наслідків популізму. Тільки системні реформи та пошук рухів економіки можуть зробити шлях для більш динамічного економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Фінансова система України: особливості функціонування та напрями удосконалення. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 17–20.
2. Портна О. В. Функціонування сукупного фінансового потенціалу України та банківської системи в умовах фінансово-економічної глобалізації. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції: Фінансово-економічна система України в умовах сучасних глобальних викликів*. Київ, 23 травня 2018 року / За редакцією професора В. М. Фурмана. Київський інститут банківської справи, 2018. С. 142–146.
3. Портна О. В. Вплив інституційних чинників на кількісні зміни сукупного фінансового потенціалу України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 224–229.
4. Крикун Т. І. Ефективність фінансово-бюджетної політики. Фінансова система України в умовах економічних перетворень: всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 18 - 19 квітня 2018 р.): тези доп. / І. Я. Чугунов, М. В. Тарасюк, Т. В. Канева та ін.; відп. за вип. І. Я. Чугунов. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 56–58.
5. Кирилов Ю. Є. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік. *Ефективна економіка*. [Електронний ресурс]. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5297>

А.Д. БЕЗПАЛЬКО*, магістрант,
Вінницький національний аграрний університет

Т.В.ОЛЕЙНИЧУК*, магістрант,
Вінницький національний аграрний університет

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна економічна думка, не зважаючи на наявність різноманітних теоретичних течій, одноставно визнає відповідальність держави за економічний стан країни і стабільність її грошової одиниці. Одним з інструментів впливу держави на економічну кон'юнктуру є грошово-кредитна політика. Сьогодні всі визнають, що для реалізації свого впливу на економіку держава має розробляти відповідну, економічно вивірену, грошово-кредитну політику.

Головною метою грошово-кредитної політики України в сучасних умовах та в середньостроковій перспективі є забезпечення цінової та фінансової стабільності задля забезпечення передумов сталого економічного розвитку, адже низький рівень інфляції піде на користь всім учасникам економічного процесу (держава, населення, підприємства).

Основним інструментом, який є в арсеналі НБУ, для досягнення вищезначеної мети є активне використання та коригування ключової процентної ставки – процентної ставки за операціями регулювання ліквідності, які мають найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку. В таблиці 1 наведена динаміка облікової ставки НБУ за період з 2009 по 2018 роки.

Як показує аналіз даних табл.1., за вищевказаний проміжок часу її максимальне значення становило 30 % (з 04.03.2015 року). Потім НБУ почав проводити політику зі зниження її значення. І з 26.05.2017 вона становить 12,5 %. Проте згодом протягом першого півріччя 2018 р. вона знов почала підніматись до 17,50 % станом на липень місяць, як відповідь на розгортання інфляційних процесів. Проте у довгострокових планах НБУ подальше зниження облікової ставки НБУ з метою зниження вартості кредитних ресурсів та активізація процесу кредитування.

Відзначимо, що пом'якшення НБУ монетарної політики у 2016 році та збереження цих тенденцій у 2017 році (прикладом чого є зниження облікової ставки, послаблення валютних обмежень) спричиняє зниження вартості ресурсів на міжбанківському кредитному ринку та ставок за ОВДП і на часі повинно сприяти зниженню вартості кредитних ресурсів, які банки пропонують своїм клієнтам, що дозволить активізувати процес кредитування та сприятиме зростанню економічної активності та економічному росту.

* Науковий керівник – О.О. Прутська, д.е.н, професор.

Таблиця 1

Динаміка облікової ставки НБУ з 2009 по 2018 роки

Період	Облікова ставка (%)	Відхилення від попереднього періоду	Період	Облікова ставка (%)	Відхилення від попереднього періоду
2018			2015		
з 13.07.	17,50	+0,50	з 25.09	22,00	-5,00
з 12.04.	17,00	0,00	з 28.08	27,00	-3,00
з 02.03.	17,00	+1,00	з 04.03	30,00	+10,50
з 26.01.	16,00	+1,50	з 06.02.	19,50	+5,50
з 15.12.17 по 25.01.18	14,50	+1,00	з 13.11.14 по 05.02.15	14,00	+1,50
2017			2014		
з 27.10	13,50	+1,00	з 17.07	12,50	+3,00
з 26.05	12,50	0,00	з 15.04.	9,50	+3,00
з 14.04	13,00	-1,00	з 13.08.13 по 14.04.14	6,50	-0,50
з 26.01	14,00	0,00	2013		
2016			з 10.06	7,00	-0,50
з 08.12	14,00	0,00	з 23.03.12 по 09.06.2013	7,50	-0,25
з 28.10	14,00	-1,00	2012		
з 16.09	15,00	-0,50	з 10.08.10 по 22.03.12	7,75	-0,75
з 29.07.	15,50	0,00	2011		
з 24.06	16,50	-1,50	з 08.07.	8,50	-1,00
з 27.05	18,00	-1,00	2010		
з 22.04	19,00	-3,00	з 08.06	9,50	-0,75
з 18.12	22,00	0,00	2009		
			з 15.06	11,00	-1,00

Джерело: складено авторами за даними Міністерства фінансів України.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>

Наразі роздрібні реальні процентні ставки банків все ще залишаються на досить високому рівні, слабкою залишається кредитна активність банків. Причиною цього є збереження значних кредитних ризиків та високого рівня боргового навантаження у корпоративному секторі, але ті інструменти, які зараз

активно використовує НБУ, мають дати позитивний ефект і активізувати процес кредитування.

З метою підвищення ефективності грошово-кредитної політики у контексті управління ліквідністю банківської системи Національному банку України необхідно розглянути можливість реалізації певних заходів щодо активізації впливу на очікування економічних агентів. Американські економісти Б. Бернанке і В. Рейнхард запропонували розглядати заходи з управління очікуваннями як нестандартну монетарну політику. У своїй роботі, написаній ще до кризи, вони відносять до таких інструментів заходи із формування очікування майбутньої ставки грошово-кредитної політики, а більш сучасні дослідження називають такі заходи політикою зобов'язань, або політикою оголошення чи анонсування. Тому задля підвищення ефективності політики управління очікуваннями економічних агентів оптимізацію дій Національного банку України слід було б запропонувати за двома напрямками: 1) удосконалення змісту головного програмного документа НБУ – Основних засад грошово-кредитної політики; 2) поліпшення комунікаційної політики в цілому.

На думку фахівців, у контексті оптимізації розробки та реалізації грошово-кредитної політики НБУ повинен і надалі підвищувати прозорість своєї діяльності шляхом розкриття повної, достовірної інформації щодо базових напрямів своєї діяльності. Такі дії сприятимуть підвищенню довіри до регулятора зі сторони громадськості та більш чіткого розуміння його дій щодо грошово-кредитної політики. Грошово-кредитна політика Національного банку буде також спрямована й на виконання таких цілей, як підтримання режиму плаваючого обмінного курсу та наращення рівня міжнародних резервів, а також здійснення контролю за зростанням грошових агрегатів

відповідно до програми співпраці з МВФ.

Очікується, що політика цінової стабільності, яка є базовим чинником структурної трансформації економіки України, сприятиме зниженню довгострокової волатильності обмінного курсу.

Узагальнюючи вищенаведені напрямки, проблеми та шляхи оптимізації діяльності НБУ, пропонуємо в загальному окреслити основні складові грошово-кредитної політики держави:

- мета монетарної політики повинна бути двоякою: підтримання низького рівня інфляції й одночасно стабілізація валютного курсу;

- підвищення рівня монетизації національної економіки на безінфляційній основі через удосконалення структури грошової емісії; формування державних інститутів розвитку; рефінансування комерційних банків під заставу векселів виробничих підприємств;

- встановлення цільових орієнтирів відсоткових ставок та формування програми грошової пропозиції, яка відповідає величині попиту на гроші;

- підвищення ролі кредитного механізму в інвестування національної економіки за рахунок збільшення рівня капіталізації банків внаслідок їх злиття чи приєднання, запровадження механізму захисту прав кредиторів на основі створення ефективної системи кредитного гарантування;

– стимулювання банківських заощаджень населення через наближення національної системи гарантування депозитів фізичних осіб до стандартів Європейського Союзу;

– реформування банківської системи в межах програми її розвитку [2].

Таким чином, можемо констатувати, що грошово-кредитна політика України є важливим інструментом регулювання економіки. І підвищення її дієвості, ефективності спричинить позитивний вплив на соціально-економічне становище країни в цілому і дозволить досягти тих стратегічних цілей і завдань, які ставить перед собою держава.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>
2. Жигаев А. Ю. Некоторые актуальные вопросы взаимосвязи финансовой стабильности и денежно-кредитной политики (на примере Федеральной резервной системы США). Деньги и кредит. 2012. № 2. С. 21–32.

І.І. БЕРШАДСЬКА, студентка,
кафедра економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах глобалізації всі суб'єкти господарювання, зокрема й українські, вимушені оперативнo адаптуватися до змін ринкового середовища, уникаючи необґрунтованих ризиків завдяки прийняттю управлінських рішень щодо формування, обліку та використання доходів. Одним із найважливіших планових показників діяльності підприємства є прибуток. Нині в Україні існує ряд складнощів, як в політичній, так і в економічній сферах, які безпосередньо впливають на діяльність та розвиток суб'єктів господарювання. Саме тому удосконалення фіскальної політики є наразі одним із пріоритетних напрямів руху національної економіки України, і особливої уваги заслуговує саме оподаткування прибутку, який виступає головним джерелом розвитку господарюючих суб'єктів.

Варто зазначити, що у різний час досить широке коло вчених-економістів займалось дослідженням питань, пов'язаних із трансформацією податку на прибуток в Україні, зокрема в умовах глобалізаційних перетворень. Серед них варто відзначити таких як: І. Легкоступ, А. Касяч, А. Бойко, В. Лінник, Ф. Бутинець та інші. Однак, багатогранність податкової системи, а також висока динаміка економічних та політичних процесів у країні – з кожним днем ставлять все нові завдання перед вченими, які потребують негайного вирішення.

Прибуток підлягає оподаткуванню податком на прибуток, який в Україні визнано загальнодержавним податком, і він належить до групи прямих податків. Також варто відзначити, що даний податок є досить новим, адже виник лише в 20-му столітті. Важливо зазначити, що з січня 2014 року і по сьогодні ставка податку на прибуток в Україні становить 18 %, і це є одним із найнижчих показників серед країн Європи (для прикладу, в Бельгії – 34 % Італії – 31,4 %, Німеччині – 29,6 %). Однак, така занижена ставка не виступає гарантією поживлення економічного середовища [3].

Система оподаткування прибутку в Україні має власні особливості та історію становлення. На кожному історичному етапі існували певні правила обчислення податку, виникали проблеми, пов'язані з повнотою і своєчасністю сплати його до бюджету. Слід відзначити, що на початку формування в Україні власної податкової системи, оподаткування прибутку знаходилося під впливом підходів до формування та оподаткування прибутку, які застосовувалися ще в СРСР. Нині у системі оподаткування прибутку в Україні наявні неузгодженість та протиріччя окремих норм податкового законодавства (відсутність послідовності у визначенні об'єктів оподаткування, постійні зміни методики розрахунку податку), його нестабільність та безсистемність, однак, разом з тим, у податковій системі нашої держави досить часто відбуваються зміни [1].

Наразі, в умовах економічної та політичної нестабільності, оподаткування прибутку підприємств підлягає кардинальному реформуванню і потребує дій з боку законодавчих і урядових органів. Для позбавлення багатьох невирішених питань слід прийняти такий Податковий кодекс, положення якого б враховували принципи оподаткування, спрямовані на удосконалення норм законодавства з податку на прибуток. Лише в цьому випадку система оподаткування прибутку стане гнучкішою, краще адаптованою до змін розвитку економіки, потреб та умов забезпечення ефективності діяльності, а також покращення інвестиційної й інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Сьогодні в нашій державі застосовують європейську модель розрахунку податку на прибуток підприємств, однак, як показує досвід, вона не була в повній мірі адаптована в нашій податковій системі, адже не вирішує базових проблем прибуткового оподаткування юридичних осіб [2]. Проте на це є свої причини.

Одні лише зміни окремо взятих складових податку не вирішують питання покращення рівня фінансової ефективності даного податку та не спрощують процедуру обчислення податкового зобов'язання і складання податкової звітності. Тут потрібна повна трансформація підходу до оподаткування прибутку підприємств. Безумовно, досвід країн Європейського Союзу є зразковим та визначальним у перебудові податку на прибуток підприємств і заохочує досліджувати глибше усі аспекти їх змін з метою адаптації податку на прибуток до особливостей української економіки, у урахуванням допущених помилок і промахів, з якими у свій час зіткнулися країни ЄС.

Порівняльний України з країнами Європейського Союзу, свідчить про те, що в цілому рівень податкового навантаження в Україні є достатньо високим. Це призводить до значної тінізації економіки, ухилянь від сплати податків, стримування розвитку національної економіки, а також погіршення

інвестиційного клімату країни. Тому важливим та першочерговим завданням є оптимізація податкового навантаження. Загалом, неоднозначна ситуація із збалансуванням державних фінансів змушують більшість країн спрямовувати увагу та свої дії на досягнення фіскальної стабільності.

Зокрема, необхідно звернути увагу не тільки на номінальне зниження податкового навантаження, а й застосувати дану ставку в якості потужного механізму для покращення привабливості країни шляхом узгодження податкового та бухгалтерського обліку з податку на прибуток підприємств, зменшення розриву між ефективною й нормативною ставкою податку, підвищення рівня податкової культури платників, а також зниження рівня ухилянь від сплати податків.

Таким чином, враховуючи досвід країн ЄС, пропонується перебудувати Податковий кодекс, а саме зменшити рівень податкового навантаження, гармонізувати податковий та бухгалтерський облік з податку на прибуток, усунути непослідовності у визначенні об'єктів оподаткування, часті зміни методики розрахунку податку. Застосування запропонованих заходів стане причиною цілого ряду позитивних наслідків, зокрема: припливу в бізнес інвестицій з закордону та гальмування відтоку капіталу закордон, оптимізації адміністрування податку на прибуток для підприємств, побудова вагомого внутрішнього інвестиційного ресурсу без залучення зовнішніх коштів, детінізації бізнесу, що призведе до збільшення доходів бюджету, а це, в свою чергу, значно зменшить невдоволення ефективністю податкової системи як зі сторони держави, так і зі сторони суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Веремчук Д. В., Пасько Т. О. Історичні етапи оподаткування прибутку підприємств в Україні. *Вісник ЖДТУ*. 2006. Вип. № 1(35). С. 211-218.
2. Сухорукова М. О. Фіскальна політика в умовах глобальної інституціоналізації: Україна та досвід зарубіжних країн. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. Вип. № 7/1 (24). С. 50-54.
3. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua>

М.В. ГОЛЯКОВИЧ, студент

*кафедры учёта, финансов, логистики и менеджмента,
финансово-экономический факультет,*

Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

ПОЛОЖИТЕЛЬНОЕ И ОТРИЦАТЕЛЬНОЕ ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ НА НАЦИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ СТРАНЫ-РЕЦЕПИЕНТА

В настоящее время ни одна страна в мире не может существовать без международных интеграций практически во всех сферах своей деятельности – глобализация, повсеместность и доступность любой информации изменила

практически все аспекты жизнедеятельности современных стран, и иностранное инвестирование – это как раз то, что является одним из главных следствий данного процесса. Но, исходя из названия данной статьи, можно понять, что не всё так однозначно. Именно это и будет рассмотрено и проанализировано ниже

В первую очередь необходимо дать определение такого понятия, как инвестиции – это любые вложения (денежные, интеллектуальные и т. п.) в любой вид деятельности с целью получения прибыли или любой другой выгоды для инвестора. Иностранные инвестиции – это то же самое, но инвестор и объект инвестиций находятся в разных странах.

В первую очередь необходимо осветить все достоинства данного явления – их у него больше, чем недостатков, однако в рассмотрении нуждаются оба фактора.

1) Приток капитала. Иностранные инвестиции обеспечивают увеличение капитала принимающей страны, увеличивает её производственные мощности и в целом расширяет экономическую составляющую региона, что, несомненно, положительно влияет на ситуацию. Ярким примером может служить Китай. Там, с помощью большого объёма иностранных инвестиций удалось построить практически с нуля современное высокотехнологичное и наукоёмкое производство, развить инфраструктуру и стать на данный момент крупнейшей экономикой мира.

2) Передача технологий. Как правило, иностранные инвестиции подразумевают под собой внесение определённых технологий производства, которые могут быть как наравне с технологиями в стране-реципиенте, так и лучше, продуктивней, новее и т. д. Помимо положительного эффекта от новых технологий и развития местного производства, в любом случае будет происходить обмен управленческим и производственным опытом, передача некоторых способов обучения и т. д. и т. п.

3) Создание новых рабочих мест. Новое производство подразумевает под собой необходимость в новых, как правило, высококвалифицированных работников, что помимо того, что увеличивает количество занятых, так ещё и их уровень образования, и следовательно, квалификации.

4) Стимулирование местного производства. В большинстве своём объекты, которые были созданы или модифицированы иностранными инвесторами, остаются на одном уровне или же опережают местных производителей, что вынуждает их приспосабливаться, улучшая качество своей продукции, уменьшая цены, проводя более качественные рекламные кампании или же любой другой способ конкурентирования. В большинстве случаев это сказывается положительно на конечном потребителе – именно на него это всё и ориентировано.

В общем итоге можно сказать, что все положительные стороны направлены на расширение текущего производства в стране, а также улучшение его качества, спектра услуг и развитие сопутствующей инфраструктуры – это отлично, но есть и другая сторона данного явления:

1) Ущемление местных производителей. В пункте 4 положительных черт было сказано, что иностранные инвестиции стимулируют конкуренцию на

местном рынке, и это положительно сказывается на потребителях. Но может оказаться и так, что не все местные производители смогут конкурировать с новыми предприятиями, и в итоге они будут вынуждены уйти с рынка, что приведёт к потере рабочих мест и другим неприятным последствиям.

2) Увеличение зависимости экономики. Слишком большой приток иностранных инвестиций даёт иностранным инвесторам слишком много прав и возможностей, вследствие чего они могут оказывать на государство влияние, которое не всегда будет положительно сказываться на последнем. Примером, хоть и не совсем явным, могут служить некоторые страны Балтии и Южной Европы. Они, вступив в Евросоюз, получили значительный вклад в свою экономику, и это дало с одной стороны хороший положительный эффект в виде развития промышленности, интеграции на евро рынки и т. д., но с другой стороны, эти страны лишились полной самостоятельности в принятии некоторых важных экономических решений. Также их экономика теперь полностью завязана на экономике Евросоюза в целом, что не всегда есть хорошо.

3) Влияние на экспорт. Слишком большое количество инвестиций может повлиять на объём экспорта и импорта страны-реципиента, например, сделав товары местных производителей неконкурентоспособными, что приведёт к упадку спроса на них.

Автор обосновывает свою позицию тем, что такое явление, как иностранных инвестиции, хотя оно и является довольно спорным в некоторых моментах, всё же является в некоторых странах главной и основной целью. При должном и умеренном государственном контроле и вмешательстве, если это необходимо, можно достичь баланса, который позволит сохранить все преимущества иностранных инвестиций, и не достичь грани, при которой начинаются негативные влияния.

А.О. КАСИЧ, д.е.н., професор,
завідувач кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну

Т.О. ГОРБЕНКО, магістрантка,
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Інновації це той напрям діяльності сучасного підприємства, який потребує значних фінансових ресурсів. Компанії, які журнал Форбс відніс до найбільш інноваційно-активних, витрачають на інновації від 12 до 16 млрд дол США на рік [7]. З іншого боку саме інновації є джерелом конкурентних переваг, на чому

наголошено у роботі [3], а тому й визнані інноваційні лідери лише збільшують інвестиції за цим напрямом.

Рівень інноваційної активності підприємств України залишається досить низьким. Так, за даними Державної служби статистики України [6], у 2016 році лише 18,9 % підприємств були інноваційно-активними. Цей показник зріс порівняно з попередніми роками, однак він не відповідає рівню розвинених країн світу (20-50 %). Зростає і величина загальних витрат на інновації, яка у 2016 році склала 23229,5 тис. грн., але це не є критичні інвестиції для забезпечення необхідної інноваційної активності.

Узагальнення досвіду провідних компаній світу в сфері управління інвестиціями в інновації дозволяє визначити такі основні тенденції:

- обсяги фінансування інноваційної сфери постійно зростають та за темпами перевищують й інвестиції в основні засоби, й інші напрями витрачання фінансових ресурсів;

- лідери інновацій вийшли на рівень, коли їх показники являють собою виклик для підприємств-послідовників, оскільки, в окремих випадках перевищують витрати на науку та інновації цілих країн (наприклад України);

- інноваційний напрям інвестиційних витрат для більшості компаній є фактично «захищеною статтею», тобто фінансується у запланованих обсягах і в період короткострокового зниження рівня прибутку і в період тривалої кризи;

- зростання витрат на НДДКР відбувається у зв'язку з тим, що підприємства розширюють горизонт застосування отриманих інновацій: це вже не лише короткострокові інновації – нові види продукції, нові технології, це більше системні перетворення, спрямовані на розвиток можливостей для отримання інновацій у довгостроковому проміжку часу.

Це відбувається за рахунок того, що доходи підприємств зростають, а частка інвестицій в основні засоби та частка інвестицій на НДДКР, доведена до 5-6 % від величини доходу та підтримується на цьому рівні впродовж тривалого періоду часу.

Опрацювання досвіду українських підприємств підтверджує існування системної проблеми поточного етапу розвитку, а саме низький рівень інвестиційної та інноваційної активності підприємств. Стійке зростання підприємства пов'язують зі здійсненням орієнтованих у майбутнє інвестицій, складовими яких є інвестиції в основні засоби та інвестиції в дослідження та розробки. Відповідно показники фондоозброєності праці, рівня зносу основних засобів, їх вікова структура визначають необхідність проведення масштабної модернізації виробничого потенціалу задля підняття його на принципово інший рівень та можуть бути використані для визначення, в тому числі, показників інвестиційної діяльності.

Теоретичні положення управління інноваційно-орієнтованими інвестиціями розкрито в працях [1, 2, 4, 5].

Основними джерелами фінансування інвестицій за рахунок внутрішніх джерел є амортизація та прибуток, однак, навіть їх формування не й стійким процесом. Так, в окремі роки підприємства не були в змозі профінансувати нараховану амортизацію у зв'язку з відсутністю достатнього обсягу оборотних

коштів, які спрямовувались, перш за все, на підтримку виробничого процесу. Порівняно невелика за вартістю величина основних засобів, відсутність реальної свободи підприємств у виборі методу амортизації призводить до того, що сама величина амортизації є невелика, однак навіть вона не фінансується у повному обсязі. Щодо прибутку, то ситуація складалась не краща: *по-перше*, підприємства досить часто завершували рік зі збитками; *по-друге*, величина прибутку була малою порівняно з обсягами необхідних інвестицій в основні засоби; *по-третє*, цілі інвестування не завжди співпадають з інтересами власників щодо використання прибутку.

Як результат, на українських підприємствах величина інвестицій у рази менша порівняно з підприємствами з розвинених країн. Висновок, який викристалізовується в таких умовах полягає в тому, що українським підприємствам не вдається самостійно в короткий період часу забезпечити принципово інший рівень інвестиційної активності.

Для активізації інвестиційно-інноваційних процесів на українських підприємствах необхідно запропонувати такі основні заходи:

- запровадження державного замовлення з цільовим бюджетним фінансуванням на впровадження інновацій;
- зменшення залежності від імпорту, створення вітчизняних аналогів зразків продукції;
- адаптація вітчизняного інноваційного законодавства до світових нормативів;
- розширення міжнародного співробітництва у сфері науки та бізнесу;
- забезпечення державного страхування інноваційних ризиків (патентування об'єктів інтелектуальної власності, компенсація витрат, податкове стимулювання інновацій тощо);
- забезпечення висококваліфікованого рівня персоналу через удосконалення системи оплати праці, підвищення його до середньоєвропейського показника, покращання системи соціального захисту, модернізації системи освіти;
- вдосконалення системи трансферу технологій та передачі знань, оцінки об'єктів інтелектуальної власності;
- розвиток «BigData» – баз даних інформації, в тому числі наукової, та створення відповідних інформаційних структур;
- започаткування команд стратегічного аналізу та аналізу ризиків;
- проведення постійного моніторингу інноваційних процесів та швидко адаптуватися до їх змін.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація: монографія. К.: КНЕУ, 2003. 394 с.
2. Касич А. О. Теоретичні і методичні основи аналізу внутрішніх джерел фінансування інвестиційної діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 3(117). С. 243–250.

3. Касич А. О. Управління конкурентними перевагами підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. № 2, Том 25. С. 79-85.
4. Ковтун О. І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. *Економіка України*. 2013. № 4. С. 44-56.
5. Коломієць І. Ф. Еволюція теорій інноваційно-технологічного розвитку в ретроспективній оцінці. *Регіональна економіка*. 2014. № 2. С. 178-186.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
7. The World's most innovative companies. URL: <https://www.forbes.com/innovative-companies/list/tab:rank>

А.О. КАСИЧ, д.е.н., професор,
завідувач кафедри менеджменту,

Київський національний університет технологій та дизайну

Т.О. КОЗАЧЕНКО, магістрантка,
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах значна кількість українських підприємств мають суттєві проблеми з фінансування не лише технологічного оновлення чи розширення виробництва, а й навіть фінансування поточної операційної діяльності. Це свідчить про реальні проблеми формування достатнього обсягу капіталу та забезпечення на цій основі фінансової платоспроможності підприємства у будь-який момент часу. Відповідно важливим є питання або збільшення величини капіталу підприємства, або а формування ефективної його структури, тобто знаходження оптимального співвідношення між власними та запозиченими коштами. У контексті використання всіх можливих резервів забезпечення належного фінансування діяльності більш важливо знайти структурні характеристики капіталу, визначення яких дозволяє підприємству розширити масштаби господарської діяльності.

Завданням даного дослідження є визначення основних критеріїв та індикаторів, на основі яких слід приймати рішення щодо структури капіталу.

Оптимізація структури капіталу є складним управлінським та обліково-аналітичним завданням і у сучасних умовах, оскільки єдиних для всіх підприємств рекомендацій бути не може.

В науковій літературі, зокрема в праці [2], розглядаються дві концепції мотивів вибору структури капіталу: теорію компромісу та теорію порядку джерел фінансування. На вибір підприємства впливає дуже багато чинників, врахування яких повинні відбуватись шляхом визначення та розрахунку певних критеріїв та індикаторів.

З одного боку, коли діяльність компанії фінансується виключно за рахунок власного капіталу, то рівень фінансової стійкості підприємств є високим і, навіть,

кризові явища не є потужним джерелом фінансових ризиків. Як зазначається у роботі [2] досвід країн, що розвиваються свідчить про те, що підприємства спочатку використовують внутрішні джерела, потім – акціонерне фінансування, і лише потім – зовнішні запозичення, в тому числі довгострокові кредити.

Для нарощування масштабів діяльності підприємства за рахунок збільшення власного капіталу слід розглянути наявний потенціал у розрізі його основних джерел, зокрема, додаткового та резервного капіталу, реінвестованого прибутку, дольового капіталу тощо. Однак в умовах обмежених масштабів діяльності підприємства його здатність генерувати значимі чи достатні фінансові ресурси є обмеженою.

Крім того, наприклад, Е.О. Батасова стверджує, що «значна частка власного капіталу в структурі балансу уже не свідчить про стійкість підприємства, його надійність та конкурентоспроможність, оскільки може свідчити про низьку ділову активність та недовіру з боку контрагентів» [1, с. 53].

Саме тому питання використання запозиченого капіталу є не лише ознакою ринку, а й реальною можливістю сформувати потужний внутрішній резерв для пришвидшення економічного розвитку використовуючи зовнішні сприятливі умови. Порівняно низька вартість довгострокових кредитів, велика їх пропозиція дозволяє профінансувати важливі для розвитку підприємства проекти, які серед іншого, можуть забезпечити нарощування внутрішнього фінансового потенціалу. Адже той факт, що підприємство є надійним користувачем зовнішніх кредитних ресурсів впливає на його імідж на ринку, а отже на ринку вартість, що сприяє переоцінці і балансової вартості активів. Основні характеристики складових капіталу підприємства представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння характеристик елементів капіталу підприємства

Характеристики	Власний капітал	Запозичений капітал
Переваги	Простота залучення	Високі можливості залучення (в умовах ефективного фінансового банківського середовища)
	Високий рівень фінансової стійкості	Порівняно нижча вартість
	Високий рівень контролю	Збільшення величини доступних фінансових ресурсів
Недоліки	Обмежені можливості для нарощування	Зниження фінансової стійкості
	Порівняно висока вартість (сплата податків)	Постійний тиск на доходи до погашення кредитів
		Потенційні труднощі у залученні

Дослідження представлені в працях [1-6] дозволили вказати важливість врахування дії таких основних чинників: макроекономічна ситуація, стан банківського сектора, рівень розвитку фондового ринку, галузева приналежність, податкова система, етап життєвого циклу підприємства масштаби діяльності підприємства, цілі власників тощо.

Основними аналітичними інструментами оптимізації структури капіталу підприємства є такі показники як фінансовий леверидж, ринкова вартість капіталу, показник середньозваженої вартості капіталу (WACC), інші. Вказані та інші показники повинні стати основою процесів аналітичного забезпечення процесів оптимізації структури капіталу та розширити існуючі методики аналізу фінансової стійкості підприємства. Це дасть можливість визначити структурні характеристики капіталу не лише в контексті покращення поточного фінансового стану, а й через призму довгострокових цілей розвитку.

Список використаних джерел:

1. Батасова Е. О. Оценка финансовой устойчивости предприятия с позиции прогнозирования достаточности его капитала. *Вестник ТГУ*. 2007. Выпуск 3(59). С. 51-56.
2. Ивашковская И. В., Макаров П. В. Действуют ли классические концепции выбора структуры капитала на развивающихся рынках? Эмпирический анализ компаний Восточной и Центральной Европы. *Корпоративные финансы*. 2010. № 3(15). С. 47-61.
3. Касич А. О. Теоретичні і методичні основи аналізу внутрішніх джерел фінансування інвестиційної діяльності *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 3(117). С. 243–250.
4. Касич А. О., Хіміч І. Г. Методичні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства. *Бізнес-Інформ*, 2012. № 12. С. 55–59.
5. Brendea, Gabriela. (2014). Financing Behavior of Romanian Listed Firms in Adjusting to the Target Capital Structure. *Finance a Uver-Czech Journal of Economics and Finance*. no. 64. p. 312–29.
6. Chen, J. J. (2008), Determinants of Capital Structure of Chinese-listed Companies, *Economic Change and Restructuring*, 38. p. 1–35.

Є.П. КРАПВІН*, студент групи ФКін-16к,
Коледж економіки, права та інформаційних технологій
Університет економіки та права «КРОК»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система України є однією із найважливіших складових фінансового ринку, її надійність та розвиненість є необхідною умовою розвитку

* Науковий керівник – О.Ю. Сова, к.е.н., доцент кафедри національної економіки та фінансів, Університет економіки та права «КРОК».

країни. Її особлива роль полягає в забезпеченні стабільного економічного зростання, розширенні можливостей підприємств щодо залучення фінансових ресурсів, у збереженні і примноженні заощаджень громадян.

Ефективність функціонування банківської системи України залежить від низки таких факторів: рівня розвитку фінансового ринку; існуючого рівня довіри економічних суб'єктів до центрального банку; макроекономічної ситуації як всередині країни, так і за кордоном; політичних чинників; рівня монополізації та тінізації економіки. Поряд із цим, аналіз сучасного стану банківської системи надав можливість визначити певні проблеми в функціонуванні банківської системи. По-перше, масове закриття банківських установ на території України. Вирішення цієї проблеми можливе за рахунок переходу до політики об'єднання та поглинання банківських установ. Наслідком цієї проблеми є наступна криза недовіри клієнтів по відношенню до банківських установ, яка наразі відіграє вирішальну роль в забезпеченні безперерйного функціонування банківської системи. По-друге, залишаються невирішеним питання щодо наявності суттєвої частки проблемних активів на балансі банківських установ, що потребує застосування системних заходів зі сторони НБУ [3, с. 60].

Банківська система являє собою зараз фрагментовану сукупність банків та не має стійких підвалин для подальшого розвитку, який ускладнений обмеженістю джерел поповнення капіталу, зниженням обсягів кредитування, девальвацією національної грошової одиниці [4, с. 288].

Аналіз сучасного стану банківської системи України довів необхідність впровадження системних державних заходів щодо її стабілізації. Основними заходами мають бути наступні кроки [1, с. 57].

1. Забезпечення стабільності національної грошової одиниці як у зовнішньому вимірі, так й у внутрішньому, тому що перш за все стабільність національних грошей є основою для економічного зростання.

2. Поступове виведення з ринку фінансових послуг проблемних неплатоспроможних банків та банків, що порушують банківське законодавство та займаються відмиванням коштів.

3. З метою збереження довіри населення до банківської системи необхідна підтримка з боку Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

4. Підвищення банками власної капіталізації з метою забезпечення фінансової стійкості банківської системи України.

5. Удосконалення банківського регулювання, оптимізація валютно-курсової політики.

6. Поступове збільшення вимог щодо платоспроможності, ліквідності банків, впровадження систем і методів управління банківськими ризиками відповідно до вимог ЄС.

Список використаних джерел:

1. Дьячкова Ю.М., Швецова І.В. Удосконалення методів стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1 (51). С. 53-58.

2. Єгоричева С. Б., Гасій О. В. Сучасний механізм функціонування регіональної банківської системи: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2016. 217 с.
3. Максимова М. В. Банківська система України: стан та проблеми. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 56-60.
4. Сова О. Ю. Актуальні питання стану депозитного ринку в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 282-292.

D.V. KUTOVA*, student of FCin-16c Group,
College of Economics, Law and Information Technologies
«KROK» University

REGULATION OF INFLATION

Inflation is a major concern to global economists, and it affects people from all walks of life. In economics, inflation is a sustained increase in the price level of goods and services in an economy over a period of time. When the price level rises, each unit of currency buys fewer goods and services; consequently, inflation reflects a reduction in the purchasing power per unit of money – a loss of real value in the medium of exchange and unit of account within the economy. Inflation can also be caused by a rise in the prices of imported commodities, such as oil. However, this sort of inflation is usually transient, and less crucial than the structural inflation caused by an over-supply of money.

Historically, a great deal of economic literature was concerned with the question of what causes inflation and what effect it has. There were different schools of thought as to the causes of inflation. Most can be divided into two broad areas: quality theories of inflation and quantity theories of inflation.

The quality theory of inflation rests on the expectation of a seller accepting currency to be able to exchange that currency at a later time for goods that are desirable as a buyer. The quantity theory of inflation rests on the quantity equation of money that relates the money supply, its velocity, and the nominal value of exchanges. Adam Smith and David Hume proposed a quantity theory of inflation for money, and a quality theory of inflation for production.

Currently, the quantity theory of money is widely accepted as an accurate model of inflation in the long run. Consequently, there is now broad agreement among economists that in the long run, the inflation rate is essentially dependent on the growth rate of money supply relative to the growth of the economy. However, in the short and medium term inflation may be affected by supply and demand pressures in the economy, and influenced by the relative elasticity of wages, prices and interest rates.

The negative effects of inflation include an increase in the opportunity cost of holding money, uncertainty over future inflation which may discourage investment

* Thesis adviser – O.Yu. Sova, PhD in economics, Assistant Professor of National economy and finance Department, «KROK» University.

and savings, and if inflation were rapid enough, shortages of goods as consumers begin hoarding out of concern that prices will increase in the future [1].

In a fact that is surprising to most people, economists generally argue that some inflation is a good thing. A healthy rate of inflation is considered to be approximately 2-3 % per year. The goal is for inflation (which is measured by the Consumer Price Index, or CPI) to outpace the growth of the underlying economy (measured by Gross Domestic Product, or GDP) by a small amount per year.

A healthy rate of inflation is considered a positive because it results in increasing wages and corporate profitability and keeps capital flowing in a presumably growing economy. As long as things are moving in relative unison, inflation will not be detrimental.

Another way of looking at small amounts of inflation is that it encourages consumption. For example, if you wanted to buy a specific item, and knew that the price of it would rise by 2-3 % in a year, you would be encouraged to buy it now. Thus, inflation can encourage consumption which can in turn further stimulate the economy and create more jobs [3].

Inflation causes a lot of problems to a country's economy, and it affects many people in a negative way. It is usually not a problem that can be solved quickly or easily, but if a country employs the right strategies to control it, it can be resolved. The main policy tools to control inflation include [2]:

1. Monetary policy – Setting interest rates. Higher interest rates reduce demand, leading to lower economic growth and lower inflation. The first is to increase interest rates through the central bank. When banks increase their rates, fewer people want to borrow money because it costs more to do so while that money accrues at a higher interest. So, spending drops, prices drop and inflation slows.

2. Control of money supply – Monetarists argue there is a close link between the money supply and inflation, therefore controlling money supply can control inflation.

3. Supply-side policies – policies to increase competitiveness and efficiency of the economy, putting downward pressure on long-term costs.

4. Fiscal policy – a higher rate of income tax could reduce spending and inflationary pressures.

5. Wage controls. Trying to control wages could, in theory, help to reduce inflationary pressures.

References:

1. Andrianov V.D. Inflation: causes and methods of its regulation. URL: <http://viperson.ru/windID=66487>
2. Khan M. The effects of inflation on economic growth and on its macroeconomic determinants. URL: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01145226/document>
3. Totonchi J. Macroeconomic Theories of Inflation. URL: <http://www.ipedr.com/vol4/91-F10116.pdf>

П.А. КУЦАБ, здобувач,
ДУ «Інститут регіональних досліджень НАН України»
імені М. І. Долишнього

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В МЕЖАХ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

В умовах євроконвергенції України особливої актуальності набувають питання розвитку прикордонних територій Польщі та України через активізацію транскордонного співробітництва й впровадження відповідних програм та проектів. Програма ТКС «Польща-Білорусь-Україна» уже тривалий період часу реалізовує пріоритетні напрями й тематичні цілі шляхом фінансування проектів, грантів та великих інфраструктурних проектів через низку тематичних цілей, таких як спадщина, безпека, доступність, кордони. Прикордонні території є вагомими центрами акумуляції і перерозподілу наявного ресурсного потенціалу країн-учасниць в межах їх територіального взаємонаближення, тому важливим є дослідження їх фінансово-економічного розвитку з позицій транскордонної співпраці.

Аналіз та оцінювання економічних індикаторів розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Польщею засвідчили наявність суттєвих диспропорцій у розвитку економіки як в рамках країн, так і прикордонних регіонів. Зокрема, валовий регіональний продукт України у 2016 р. становив 91745 млн. дол. США і скоротився за останні роки у 2,1 рази або на 98825 млн. дол. США, що в значній мірі зумовлено анексією Криму та військово-політичною ситуацією на Сході України. Слід відмітити тенденцію до незначного скорочення ВРП й у регіональному розрізі: у Львівській області – з 7926 млн. дол. США до 4417 млн. дол. США, тобто на 3509 млн. дол. США, у Волинській області скорочення становило 345,5 млн. дол. США до значення 1375 млн. дол. США на кінець 2016 р., у Закарпатській області – 2,1 рази з 2678 млн. дол. США до 1246 млн. дол. США, тобто 1432 млн. дол. США. Валовий регіональний продукт у Польщі у 2013 р. становив 566308,5 млн. дол. США, тобто розрив між державами за показником ВРП склав 375738,5 млн. дол. США. У Підкарпатському воєводстві ВРП становив у цей період 18675,7 млн. дол. США, у Люблінському – 18812,9 млн. дол. США, тобто розрив у територіальному аспекті за показником ВРП по обидва боки кордону склав в середньому 14568,2 млн. дол. США. У 2016 р. ВРП зріс у Польщі в 1,1 рази до значення 530990,7 млн. США. У Підкарпатському воєводстві – 20727,7 млн. дол. США, Люблінському – 20349,8 млн. дол. США [1, 3]. У прикордонних областях України даний показник в середньому був на рівні 2346 млн. дол. США, тобто розбіжність у прикордонних регіонах у 2016 р. склала в середньому 8,8 рази, що відображає суттєву нерівномірність економічного потенціалу прикордонних територій України й Польщі

З позицій дослідження транскордонного співробітництва важливо проаналізувати обсяги торгівлі товарами і послугами в прикордонних регіонах та дослідити рівень конвергенції територій за показником обсягів торгівлі в рамках ТКС. За нашими розрахунками, в Україні за останні 5 років відбувалося щорічне падіння прикордонної торгівлі з 6622,4 млн. дол. США у 2013 р. до 4893,5 млн. дол. США у 2016 р., яке досягло докризового показника лише на кінець 2017 року і склало 6190 млн. дол. США. В межах прикордонних областей простежувались негативні тенденції скорочення обсягів торгівлі товарами і послугами з позицій розвитку транскордонного співробітництва. Зокрема у Львівській області даний показник скоротився в 1,4 рази з 1089,1 млн. дол. США у 2013 р. до 776,5 млн. дол. США у 2016 р. і на кінець 2017 р. склав 1010 млн. дол. США, тобто приблизно досягнув рівня 5-річної давності. У Волинській області показник торгівлі в рамках ТКС зріс у 1,2 рази з 222,8 млн. дол. США у 2013 р. до 274 млн. дол. США у 2017 р. В Закарпатській області спостерігалось нестабільна тенденція й коливання обсягів торгівлі в рамках ТКС впродовж останніх 5 років. Проте загальний обсяг торгівлі зріс в 1,3 рази з 133,8 млн. дол. США до 175,5 млн. дол. США, тобто на 41,7 млн. дол. США [1].

Важливо з позицій транскордонної співпраці проаналізувати динаміку коефіцієнтів, які відображають стан та ефективність співробітництва й рівень економічної проникності кордонів з позицій експорту та імпорту товарів, робіт, послуг. За нашими розрахунками коефіцієнт співвідношення транскордонного експорту та імпорту в Україні демонстрував впродовж останні 5 років негативну тенденцію, мав кількісні значення менші 1, що підтверджувало негативний торговельний баланс транскордонної співпраці й перевищення імпорту над експортом. Даний коефіцієнт складав 0,6254 у 2013 р. і зріс на 0,1625 пункти до величини 0,7889 у 2017 р., що свідчить про переважання за обсягами транскордонного імпорту над експортом, яке становило на кінець 2017 року 78,9 %. У Львівській області динаміка, кількісні значення й тенденції у співвідношенні транскордонного експорту над імпортом відповідали загальноукраїнській статистиці і становили 0,4287 у 2013 р. та 0,7688 у 2017 р., що підтверджує незначне відродження експортного потенціалу області й збереження негативного торговельного балансу регіону у транскордонній співпраці. Волинська область продемонструвала у 2013-2017 рр. відновлення експортного потенціалу, оскільки коефіцієнт співвідношення транскордонного експорту над імпортом зріс з 0,4449 у 2013 р. до 1,0448 у 2017 р. Позитивним зрушенням у розвитку транскордонної співпраці Волинської області вважаємо зростання експорту над імпортом у 2015 р., 2016 р. та 2017 р., що засвідчило поступове відновлення експортних можливостей даного транскордонного регіону. Закарпатська область впродовж останніх 5 років мала позитивний торговельний баланс, а коефіцієнт співвідношення транскордонного експорту над імпортом зріс на 0,2639 пункти з 1,2833 у 2013 р. до 1,5472 у 2017 р. За 2013-2017 рр. індикатор співвідношення транскордонного експорту та імпорту у Польщі демонстрував значну перевагу експорту над імпортом й позитивне значення якого склало 2,5813 у 2013 р. й 1,8918 у 2017 р.

Одним із економічних показників, що дає змогу охарактеризувати потенціал транскордонної співпраці є коефіцієнт економічної проникності кордону, який за 2013-2017 рр. мав нестійку кількісну динаміку і знижувався впродовж 2013-2015 рр. як в Україні, так і в Польщі і демонстрував незначне зростання у 2016-2017 рр. В Україні цей показник становив у 2013 р. 12,3783 млн. дол./км і знизився до 11,5495 млн. дол./км у 2017 р., що підтверджує зниження обсягів торгівлі товарами і послугами у транскордонній співпраці між обома державами. В Польщі даний коефіцієнт коливався з 13,3516 млн. дол./км у 2013 р. до 12,2935 млн. дол./км у 2016 р., тобто числові значення даних коефіцієнтів були майже рівнозначними і характеризують інтенсивність експортно-імпортних операцій по обидві сторони спільного кордону. Слід зазначити, що коефіцієнт економічної проникності кордону становив у Львівській області у 2013 р. – 3,8896 млн. дол./км та у 2017 р. – 3,6071 млн. дол./км. У Волинській області у 2013 р. – 3,8896 млн. дол./км та у 2017 р. – 1,2320 млн. дол./км., у Закарпатській області у 2013 р. – 4,1043 млн. дол./км та у 2017 р. – 5,3834 млн. дол./км.

Важливими економічними індикаторами розвитку транскордонного співробітництва вважаємо коефіцієнти ТКС в імпорті та ТКС в експорті, що відображають частку транскордонної співпраці в експорті та імпорті до загального їх обсягу. Показник ТКС експорту в Польщі за 2013-2016 рр. щорічно знижувався з 2,35 у 2013 р. до 1,55 % у 2016 р. Показник ТКС в експорті в Україні мав тенденцію до зростання з 3,29 % у 2013 р. до 5,05 % у 2017 р. Найбільший експортний потенціал в рамках ТКС демонструвала Львівська область, який становив 19,38 % у 2013 р. і 21,35 % у 2017 р. Експортний потенціал ТКС впродовж 2013-2017 рр. у Волинській області зріс з 9,99 % до 18,6 %, у Закарпатській області – зріс з 4,76 % до 6,30 %.

Показник ТКС в імпорті Польщі мав за останні роки тенденцію до зниження з 0,95 % у 2013 р. до 0,89 % у 2016 р., що підтверджує зниження обсягу торгівлі українськими товарами і послугами в Польщі. Показник ТКС в імпорті України зріс з 4,82 % у 2013 р. до 6,27 % у 2017 р. В прикордонних областях України-Польщі даний показник впродовж 2013-2017 рр. характеризувався волативністю і мав тенденцію до зниження у Львівській області з 27,53 % до 25,47 %, Волинській – з 13,63 % до 9,85 %, Закарпатській – 13,63 % до 5,06 %.

Активізація руху транскордонних фінансових потоків є ключовим питанням в умовах глобального економічного середовища, тому вважаємо важливим співставлення видатків суб'єктів транскордонного руху по обидва боки спільного кордону. Загальні видатки іноземців у Польщі у 2016 році порівняно з 2013 р. зросли на 30935,7 млн. злот. або у 4,8 рази, відносно 2015 р. збільшення відбулось на 1445,4 млн. злот. або у 1,04 рази, водночас спостерігалася стійка тенденція до їх зростання впродовж аналізованого періоду. Аналогічно й зростали видатків українців в Польщі на 2532,07 млн. злот. або у 1,5 рази порівняно з 2013р. та 664,9 млн. злот. або 1,1 рази порівняно з 2015 р. Частка видатків українців у загальних видатках іноземців в Польщі в цілому становила 56,48 % у 2013 р., скоротилась до 16,04 % у 2014 р., 17,21 % у 2015 р. та 18,28 % у 2016 р. Скорочення частки видатків українців в Польщі пояснюється

збільшенням обсягів видатків іноземців з інших країн світу, в абсолютному ж відношенні обсяг видатків українців в Польщі мав тенденцію до зростання. Частка видатків поляків в рамках прикордонного руху в цілому, враховуючи перетини сукупно усі перетини кордонів зросла з 7,9 % у 2013 р. до 33,8 % у 2014 р., 33 % у 2015 р. та 32,6 % у 2016 р. В рамках взаємного руху на українсько-польському кордоні співвідношення видатків поляків та іноземців (українців) становило відповідно: у 2013 р. 5 % та 95 %, 2014 р. – 3,5 % та 96,5 %, 2015 р. 3,2 % та 96,8 %, 2016 р. – 3,1 % та 96,9 % [2]. Отже, основна частина видатків в українсько-польському прикордонні припадає на видатки іноземців, частка видатків поляків є відносно невеликою.

Отже, проведені дослідження фінансово-економічного розвитку прикордонних територій в рамках співпраці України та Польщі дозволяють констатувати необхідність: 1) формування такої конвергентної моделі просторового розвитку територій, яка б сприяла їх фінансово-економічному піднесенню та підвищенню конкурентоздатності; 2) розширення експортно-імпортних можливостей та створення для цього необхідних фінансових, організаційних та нормативно-правових передумов; 3) оптимізації руху фінансових потоків по обидві сторони спільного кордону з урахуванням міграційних процесів, торговельно-економічних та соціальних відносин. Розширення транскордонних орієнтирів в частині зміщення акцентів на поглиблення та інтеграцію ресурсних можливостей прикордонних регіонів дозволить укріпити їх позиції в глобальному економічному просторі.

Список використаних джерел:

1. Регіональна статистика / Державна служба статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2016 r., Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa-Rzeszów, 2017.
3. Statystyka regionalna / Główny Urząd Statystyczny: URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne>

Д.О. КУЧЕР*, студент групи ФКін-16к,
Коледж економіки, права та інформаційних технологій
Університет економіки та права «КРОК»

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

В умовах нестабільної економічної ситуації у країні банкам дедалі важче залучати фінансові ресурси, особливо на довгий термін. За таких умов

* Науковий керівник – О.Ю. Сова, к.е.н., доцент кафедри національної економіки та фінансів, Університет економіки та права «КРОК».

розуміння економічної сутності ресурсної бази банків, її структури, а також проблем формування і використання фінансових ресурсів є актуальним.

Формування фінансових ресурсів комерційного банку є складовою системи управління його активами і пасивами. Акумуляція коштів включає в себе не лише заохочення до співпраці нових клієнтів, а й оптимізацію структури джерел залучення ресурсів. Щодо результативності управління пасивами першочерговим завданням є проведення ефективної депозитної політики банку. Складність обґрунтування стратегії і тактики в цій сфері полягає в обмеженому виборі клієнтів, в правильній сегментації потенційних вкладників та їх інтересів [3, с. 289].

Фінансова стратегія банку являє собою складну багатофакторно орієнтовану модель дій і заходів, необхідних для досягнення поставлених перспективних цілей у загальній концепції розвитку в області формування і використання фінансово-ресурсного потенціалу.

За своєю структурою фінансові ресурси банку складаються із власних, залучених і позичених коштів. У свою чергу, власні кошти є джерелом формування власного капіталу банку, а залучені та позичені кошти – зобов'язань [1, с. 34].

При формуванні банківських ресурсів банк повинен швидко реагувати на потреби клієнтів з метою їх залучення, орієнтуючись на міжнародні стандарти, практику діяльності провідних банків світу у сфері розширення банківської діяльності й за рахунок нетрадиційних банківських операцій та послуг. Розглядаючи на мікрорівні сутність і значення ресурсної бази окремо взятого банку можна стверджувати, що ресурсна база виступає чинником, який впливає на всі види активних операцій, отже і на розміри доходів і прибутків банків [2, с. 207].

Депозитна політика банківської установи має бути оптимальною. Іншими словами, вона має забезпечувати досягнення оптимального співвідношення ліквідності, дохідності й ризику та інших цілей функціонування банку. Під час оцінки депозитної політики важливою є оцінка депозитної бази банку за строками погашення.

З метою ефективного проведення депозитної політики банку доцільно розробляти відповідний стратегічний план, призначенням якого є планування депозитних послуг у встановленні граничних розмірів депозитної бази, її місця в ресурсному потенціалі банку та засобах його реалізації щодо цільових ринків та клієнтів, обсягів, структури депозитів юридичних і фізичних осіб, форм та пріоритетів депозитної діяльності.

Фактично задача оптимізації фінансової стратегії комерційного банку належить до класу задач на прийняття рішення, де необхідно використати ресурси для отримання оптимального результату. У такому випадку можливі два варіанти постановки задачі оптимізації фінансової стратегії комерційного банку: досягнення найкращого результату діяльності комерційного банку при заданих ресурсах; досягнення мінімальних витрат ресурсів при заданому результаті діяльності комерційного банку.

Список використаних джерел:

1. Жежерун Ю. В. Особливості формування ресурсної бази банків в Україні. *Вісник Університету банківської справи*. 2015. № 3. С. 32-37.
2. Ігнатишин М. В. Ресурсна база комерційних банків та її роль у механізмі розвитку банківського бізнесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. № 1. С. 205-209.
3. Сова О. Ю. Актуальні питання стану депозитного ринку в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 282-292.

Т.Г. МАРКОВИЧ,

здобувач кафедри фінансів і кредиту,
Житомирський державний технологічний університет

НАУКОВІ РОЗВІДКИ ЩОДО СУТНОСТІ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сьогодні позиції вчених щодо сукупності аналітичних показників та критеріїв, покладених в основу методичного інструментарію оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання, їх подальшої інтерпретації для прийняття управлінських рішень щодо ефективності кредитного проекту, містять суттєві розбіжності. Відсутність єдиного підходу до вирішення методичних та організаційних питань оцінки кредитоспроможності частково пов'язана з концептуальними розбіжностями у тлумаченні поняття «кредитоспроможність», суперечливістю наукових поглядів щодо розкриття його сутності, штучними обмеженнями критеріїв і показників, покладених в основу оцінки, неоднозначністю трактування результатів оцінки кредитоспроможності тощо.

Розглянемо найбільш усталені погляди на кредитоспроможність, у першу чергу вітчизняних вчених, і здійснимо відповідний контент-аналіз. У підручнику «Банківські операції» проф. В.І. Міщенко визначає кредитоспроможність як здатність позичальника в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [12, с. 307]. Подібної точки зору дотримується проф. О.М. Петрук [15, с. 212], С.К. Реверчук [16, с. 114] та проф. О.О. Терещенко [19, с. 245], щоправда останні двоє вчених, а також проф. А.М. Герасимович [6, с. 313], додають про «наявність у потенційного позичальника передумов для отримання кредиту і здатність повернути його». Одразу потрібно зауважити, що передумови для отримання кредиту та можливість його отримати – це різні речі. Тобто виникає питання, де межа між можливістю отримання і передумовами.

Низка інших трактувань кредитоспроможності усувають вказаний недолік і розширяють визначення, зазначаючи те, що кредит надається на платній основі і кредитоспроможність повинна передбачати можливість погашення процентів за кредитом і тоді це буде повернення у повному обсязі [9; 7, с. 51]. Інші

дослідники характеристику «можливість» доповнюють тим, що стверджують про важливість своєчасного повернення боргу. Так проф. С.А. Кузнецова та проф. А.М. Мороз стверджують буквально, що кредитоспроможність – це «здатність своєчасно погасити кредит» [10, с. 151; 14, с. 72].

Визначення кредитоспроможності через можливість підприємства покрити свої поточні боргові зобов'язання [13], адресує нас до показника загальної ліквідності як конкретного методу визначення платоспроможності суб'єкта господарювання. Платоспроможність передбачає здатність суб'єкта господарювання своєчасно оплачувати борги за всіма видами кредиторської заборгованості. Кредитоспроможність передбачає таку можливість тільки за кредитами або взагалі одним конкретним кредитом. Перша спрямована на поточні борги, а друга означає можливість погасити борги у майбутньому. Аналізовані поняття хоча і перетинаються за змістом, але не співвідносяться як загальне (платоспроможність) і конкретне (кредитоспроможність), оскільки суб'єкти господарювання поточні зобов'язання переважно погашають з доходу від основної діяльності, а повернення кредиту може здійснюватися за рахунок страхової компанії, гаранта, реалізації застави, у порядку цієї тощо.

Існують визначення кредитоспроможності, які зосереджені навколо ефективного використання позичальником отриманих фінансових ресурсів і їх спроможності своєчасно повернути у грошовій формі [4]. В межах даного підходу є група авторів, які акцентують увагу саме на спроможності потенційного позичальника генерувати грошові потоки [5], варто одразу зазначити обмеженість цього підходу, оскільки відомо, що грошовий потік, як і окремі потоки, є розрахунковим показником і його позитивне значення зовсім не означає наявності у позичальника вільних грошей для погашення кредиту.

Достатньо обґрунтованою є точка зору, згідно з якою кредитоспроможність – це «сукупність елементів та ознак, наявність яких у клієнта дозволяє йому одержувати банківські позички і засвідчує його спроможність повністю і своєчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями перед банком» [8]. Однак окремі автори, прагнучі дати найбільш повне визначення вдаються до переліку значної кількості передумов і характеристик кредитоспроможності, хоча в такий спосіб навряд чи вдається позитивно розв'язати питання.

Висвітлена дискусія довела складність проблеми, що розглядається, та засвідчує наявність багатьох підходів і засобів її розв'язання, що є достатньою причиною для застосування системного підходу. Для з'ясування досліджуваного питання, звернемося до функціонального призначення кредитоспроможності у системі управління діяльністю сучасного банку.

Протягом століть аж до 1990-х років минулого століття домінував підхід до комерційних банків як кредитно-фінансової установи, яка акумулює грошові капітали і заощадження населення та надає на їх основі кредити своїм клієнтам. Однак сучасний банк – це автономне незалежне комерційне підприємство, у якого є свій продукт [2, с. 14]. Забезпечення банківської діяльності перетворилося у надскладний процес пов'язаний з управлінням відповідними ресурсами та організацією технологічного циклу, продиктованого особливостями галузі. Зважаючи на специфіку галузі у центрі управління

знаходиться фінансово-економічна діяльність банку, що є цілісною динамічною системою та складається з елементів, спрямованих на досягнення банківської установою заданих результатів цієї діяльності за рахунок ефективної організації.

При цьому розробляються методики для реалізації двох основних цільових підходів: перший спрямований на максимізацію прибутку, що викликає ймовірність значних збитків; другий спрямований на мінімізацію фінансових ризиків, але за умови одержання стабільних і запланованих прибутків. На сьогодні обґрунтовано і третій компромісний підхід, ідея якого полягає у збалансованому управлінні фінансами, коли рівень прийнятих банком ризиків повинен пропорційно відповідати одержаному банком прибутку [11].

Основними елементами управління діяльністю банку як системи є: об'єкти управління; суб'єкти управління; принципи управління; функції управління; методи управління; управлінські рішення. Об'єкт управління представлений капіталом, зобов'язаннями, активами, банківськими ризиками, прибутком, ліквідністю.

Подальше застосування декомпозиції дозволяє виділити підпорядковані підсистеми в управлінні фінансово-економічною діяльністю банку, які пов'язані з предметом нашого дослідження, – це управління активами (портфелями активів), в т.ч. через управління кредитною діяльністю банків [11, с. 113], та управління банківськими ризиками, в т.ч. через управління кредитними ризиками [16, с. 236].

В історичній ретроспективі кредитоспроможність була обмежена окремою кредитною операцією з одним конкретним клієнтом банку та його можливістю погасити кредит за рахунок доходів від основної діяльності, або за рахунок інших джерел в разі настання непередбачуваних обставин. З позиції комерційного банку при реалізації його основної діяльності актуальним є не стільки платоспроможність, як кредитоспроможність клієнтів. З переходом вітчизняної економіки на нові умови господарювання, коли почали діяти всі закони ринку з притаманним йому ризиками, змінюються й наукові підходи до кредитоспроможності. Її починають розглядати як елемент управління кредитною діяльністю банків, коли в центрі уваги фахівців і науковців знаходяться методологія раціональної організації кредитного процесу та зниження рівня кредитних ризиків через належне управління кредитним портфелем комерційного банку.

Кредитоспроможність на сьогодні покликана не тільки відповідати так чи ні, коли вирішується питання щодо видачі позики. Сучасна кредитна діяльність комерційного банку передбачає реалізацію відповідної стратегії і політики [11, с. 122-131; 2, с. 297-306]. В цій стратегії й політиці кредитоспроможності відведена подвійна роль. Спочатку виявляється кредитоспроможність клієнта банку при прийнятті рішення про кредитування чи формування обґрунтованої відмови від надання позики. В подальшому при оцінці ризику кредитного портфеля, адже від цього залежить підбір належних методів управління кредитними ризиками. Безпосередньо від визначення кредитоспроможності потенційного позичальника, а відповідно і статусу окремої позикової операції, залежить застосування таких методів як створення резервів, підбір адекватного

забезпечення або прийняття рішення про передачу боргу тощо. Потрібно зазначити, що останній підхід є домінуючим в сучасних дослідженнях науковців з практики кредитування у цілому та кредитоспроможності зокрема [3; 1; 17, с. 214; 18, с. 26]. Тобто рішення про надання кредиту певному позичальнику знаходиться в площині бажаний дохід/допустимий рівень ризику [11, с. 123].

Отже на сьогодні ставлення до поняття кредитоспроможності та методологічні підходи з її оцінки залежать від трьох взаємопов'язаних елементів. По-перше, кредитоспроможність є похідним поняттям від категорії кредиту, а тому їй вже властиві такі характеристики як поверненість, платність, строковість, забезпеченість та цільовий характер. У зв'язку з чим сама лаконічна дефініція, яка містить зазначені вимоги може мати таку редакцію: «наявність передумов для одержання кредиту».

По-друге, кредитоспроможність є частиною управління кредитною діяльністю банку. У такому разі стають актуальними інші характеристики кредитоспроможності, що визначають та враховують її рівень. Це не тільки можливість отримання доходу від кредитної операції у принципі, а й можливість побудови оптимального кредитного портфеля з позиції дохідності, термінів і ризиків. За даного підходу банк для видачі кредиту змушений розглядати кредитоспроможність потенційного позичальника у більш широкому розумінні з врахуванням комплексу (об'єктивних і суб'єктивних) характеристик: ступінь його фінансового потенціалу, рівень управління, ділова репутація, ринкова позиція та перспективи подальшого зростання.

По-третє, кредитоспроможність є важливим показником для ефективного управління ризиками власне в системі банківського менеджменту. Зважаючи на викладені три підходи приходимо до висновку, що кредитоспроможність – це комплексний оціночний показник, який розкриває можливість надання кредиту потенційному позичальнику відповідно до вимог конкретних умов за договором, в контексті реалізації можливостей і забезпечення інтересів кредитора. Дане формулювання дефініції кредитоспроможності означає, що підхід до оцінки кожної потенційної кредитної операції має бути суто індивідуальним, коли зокрема у клієнта банку враховується здійснення ним зовнішньоекономічної діяльності та її напряму (зовнішньоекономічні угоди: суми; термін дії; країна; банк, що забезпечує розрахунки тощо).

Список використаних джерел:

1. Андрушків Т. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників в управлінні кредитним ризиком банку. *Світ фінансів*. 2008. № 2. С. 113–118.
2. Банківський менеджмент: Підручник / За ред. О. А. Кириченка та В. І. Міщенко. К.: Знання-Прес, 2005. 831 с.
3. Болгар Т. М. Проблемні кредити у банківській діяльності в умовах фінансової кризи: монографія. Кременчук: Видавництво ПП Щербатих О. В., 2013. 372 с.
4. Бордюг В. В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2008. № 3. С. 112–115.

5. Вовчак О., Меда Н. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків. *Вісник НБУ*. 2013. № 11. С. 11–15.
6. Герасимович А. М. Проблеми аналітичної оцінки банківських методик визначення кредитоспроможності позичальника-фізичної особи. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки*. 2012. № 3. С. 313-315.
7. Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банків України. *Вісник НБУ*. 2012. № 1. С. 50–53.
8. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін. Київ: «Молодь», «Ін Юре», 2001. 680 с.
9. Кривоконь О. С., Буряк І. М. Організаційні аспекти аналізу кредитоспроможності підприємств-позичальників. Ефективна економіка. 2012. № 5: URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=1223>
10. Кузнецова С. А. Банківська система: навч. посіб. / С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська; за ред. С. А. Кузнецової. К.: «Центр учбові літератури», 2014. 400 с.
11. Лисенок О. В. Управління фінансово-економічною діяльністю банків: теорія, методологія, практика: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2014. 424 с.
12. Міщенко В. І., Слав'янська Н. Г., Коренева О. Г. Банківські операції: Підручник. 2-ге вид. перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 796 с.
13. Операції комерційних банків / Р. Котовська, Г. Табачук, Л. Грудзевич та ін. 3-тє вид. Львів: ЛБІ НБУ, 2003. 500 с.
14. Основы банковского дела / Под. ред. д.э.н. А.Н. Мороза. К.: «Либра», 1994. 336 с.
15. Петрук О. М., Мошенський С. З., Новак О. С. Банківські операції: навч. посіб. Житомир: ЖДТУ, 2011. 568 с.
16. Реверчук С. К. Банківська система (підручник). Львів, «Магнолія 2006», 2013. 400 с.
17. Рид Эдвард, Котер Ричард, Гилл Эдвард, Смит Ричард. Коммерческие банки. Пер. с англ. М: СП «Космополис», «Молодая гвардия», 1991. 480 с.
18. Терещенко О. Нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб. *Вісник НБУ*. 2012. № 1. С. 26-30.
19. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 554 с.

Р.В. МАСЬ, студент,
Донецький національний технічний університет

О.С. БУРЦЕВА, к.е.н.,
доцент кафедри обліку, фінансів та економічної безпеки,
Донецький національний технічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ТА СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні глобалізація є однією з найважливіших факторів, що впливають на економіку та фінансову системи країни. Різні автори наводять різне тлумачення поняття «глобалізація», та майже всі вони сходяться у тому, що глобалізація означає інтеграцію національних економік, процес посилення їхнього взаємозв'язку, створення загального економічно-інформаційного простору [1, с. 208]. Загальний глобалізаційний процес тісно пов'язаний з кожною окремою економічною, а також, відповідно, фінансовою системою.

Під фінансовою системою слід розуміти сукупність фінансових операцій, які виконуються певними суб'єктами даної системи за допомогою використання фінансово-кредитного механізму [3].

Процес глобалізації обумовлює те, що державі необхідно приділити особливе значення таким характеристикам фінансової системи, як стійкість та стабільність, задля економічної та фінансової взаємодії країн світу.

Під стійкістю фінансової системи розуміють здатність її елементів протистояти руйнівним факторам, які можуть призвести до порушень у процесах фінансового посередництва [5]. Стабільність фінансової системи забезпечується збалансованим станом даної системи, який визначається певним трендом протягом тривалого періоду часу [2].

Глобалізація амбівалентно впливає на розвиток фінансової системи країни та її економіку в цілому. Узагальнюючи досвід вчених [1, 4] стосовно прояву цього впливу, можна визначити наступні переваги:

1. Зростання обсягу зовнішньої торгівлі та ринків збуту продукції, вииграш від вільної торгівлі на умовах, що задовольняють усі сторони;
2. Можливість доступу до фінансових ресурсів інших країн (залучення інвестицій);
3. Використання переваг міжнародного поділу праці;
4. Загострення міжнародної конкуренції та стимулювання і розповсюдження нових технологій;
5. Поглиблення спеціалізації та міжнародного поділу праці, ефективний розподіл засобів і ресурсів;
6. Експансія національного капіталу на закордонні ринки;
7. Можливість мінімізації фінансових та економічних ризиків шляхом їхнього розподілу по країнах.

Крім переваг, є і певні недоліки, які несе глобалізація. До них доцільно віднести наступні:

1. Нерівномірний розподіл переваг від глобалізаційних процесів в окремих галузях національної економіки;
2. Неконтрольований приплив дешевої некваліфікованої робочої сили;
3. Зменшення податкових надходжень та рівня керованості фінансового сектору;
4. Банкрутство неконкурентоздатних виробництв;
5. Можливість економік деяких країн піддатися впливу економічно більш сильних держав;
6. Поширення тероризму та транснаціональної злочинності.

Так, знехтування недоліками глобалізації призводить до виникнення проблем стабільності фінансової системи країни:

- відтік капіталу з країни, зменшення власних фінансових ресурсів, а відтак і зменшення ефективності виконання державою її фінансової функції;
- збільшення обсягу зовнішнього державного боргу;
- зменшення власної значущості на економічній та політичній світовій арені, що загалом призводить до дестабілізації фінансової системи країни та зменшення її фінансової безпеки.

Стабільність фінансової системи досягається завдяки виконанню нею трьох функцій [6]:

- фінансова система сприяє ефективному міжчасовому розподілу та перерозподілу ресурсів;
- фінансові ризики на перспективу оцінюються з великою точністю, а також підвладні керуванню;
- стан фінансової системи, що дозволяє постійно абсорбувати фінансові та реальні економічні несподівані події та шоки.

Таким чином, в умовах глобалізації фінансова система країни потребує певних дій щодо вищевказаних проблем заради забезпечення її стабільності та стійкості. Серед них можуть бути наступні: оптимізувати діяльність суб'єктів фінансової системи задля більш чіткого та врівноваженого її функціонування, зменшити масштаби тіньової економіки країни, налагодити чітку систему обслуговування та повернення державного боргу та зменшити залежність країни від інших країн, удосконалити законодавчо-правову базу щодо регулювання фінансової системи країни відповідно до об'єктивної світової середовища функціонування фінансової системи тощо.

Список використаних джерел:

1. Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 256 с.
2. Висоцька І. Б. Проблеми забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 30–38.
3. Кудряшов В. П. Курс фінансів: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. URL: https://pidruchniki.com/1584072013932/finansiv/kurs_finansiv

4. Лещук В. П. Фінансова глобалізація в умовах глобалізації світової економіки. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2010. № 20. С. 118–124.
5. Нанавов А. С. Структурні елементи та чинники стійкості фінансових систем. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2476/2208>
6. Шиназі Г. Збереження фінансової стабільності. Вашингтон: Міжнародний валютний фонд, 2005. 26 с.

А.А. НЕКРУТЕНКО*, студентка групи ФКін-16к,
Коледж економіки, права та інформаційних технологій
Університет економіки та права «КРОК»

РИЗИКИ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ІЗ ДЕПОЗИТНИХ ДЖЕРЕЛ

Ризики депозитних операцій можуть бути обумовлені дією будь-яких факторів, що впливають на рівень надійності й фінансової стійкості банку, оскільки від цього залежить рівень довіри суб'єктів ринку до певного банку та банківської системи країни в цілому. Економічними наслідками депозитного ризику може бути нерациональна структура депозитних ресурсів банку, в результаті чого він може зазнати фінансових втрат (включаючи і збитки) за результатами їх розміщення в різні види активів. Крім того, негативним наслідком факторів ризику в сфері залучення банком фінансових ресурсів може бути погіршення іміджу банку як кредитної установи, що спеціалізується на роботі з «чужими» коштами [2, с. 20].

Кожний банк формує вартість пасивів, виходячи з обраної бізнес-стратегії, можливостей диверсифікації бази фінансування, допустимого рівня депозитного ризику. Але є і загальні макроекономічні фактори, які не можна недооцінювати: це рівень інфляційних очікувань бізнесу і населення, курсова стабільність, загальні споживчі настрої, довіра до банківської системи.

Основними проблемами, що виникають у процесі управління депозитними ризиками банку, є [1, с. 18]:

- втрата довіри клієнтів до банківських установ на тлі нестабільної ситуації в банківському секторі та постійних процесів його реформування;
- складність прогнозування поведінки вкладника й передбачення можливих причин дострокового вилучення коштів або зміни банківської установи для обслуговування;
- відсутність можливостей урахування зовнішніх факторів формування депозитних ризиків, через використання існуючих моделей прогнозування рівня

* Науковий керівник – О.Ю. Сова, к.е.н., доцент кафедри національної економіки та фінансів, Університет економіки та права «КРОК».

депозитного ризику банку, що базуються на аналізі середньоденних залишків депозитних коштів на рахунках;

– складність урахування сезонних факторів виникнення депозитних ризиків при їх прогнозуванні.

Дотримання основних принципів проведення депозитних операцій, забезпечення дієвого моніторингу результатів діяльності банків забезпечить підвищення ефективності надання депозитних послуг. Заходи щодо відстеження системних ризиків в процесі залучення депозитних коштів, нівелювання структурних дисбалансів в активах і пасивах комерційних банків сприятимуть покращенню фінансових результатів банківських установ України і подальшій стабілізації банківського сектору [3, с. 290].

Гарантією успішного управління депозитними операціями є взаємовигідні відносини між банком і клієнтом. Щоб збільшити депозитні залучення, банк повинен ретельно і постійно вивчати інтереси і запити вкладників. Важливо, щоб банк надавав вкладникам найзручніші форми депозитного обслуговування, які б зводили до мінімуму витрати ним часу.

Список використаних джерел:

1. Волкова В.В. Тенденції управління депозитними ризиками банку в умовах нестійкого ринкового середовища. *Економіка і регіон*. 2017. № 5(66). С. 15-19.
2. Дяконова І., Шелюк А. Теоретичні аспекти сутності депозитних ризиків у банківській діяльності. *Економіст*. 2013. № 6. С. 19-21.
3. Сова О.Ю. Актуальні питання стану депозитного ринку в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 282-292.

О.І. ПАНИЧ, студентка групи ЕКФ-32,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Н.В. ЖМУРКО, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У процесі розвитку світової економіки кінця XX – початку XXI ст. все більшого поширення набувають глобалізаційні процеси, які активно впливають на стан економіки в кожній окремій країні. Глобалізація охоплює практично всі сфери суспільної діяльності, включаючи економіку, політику, соціальну сферу, ідеологію, культуру, спосіб життя, а також самі умови існування людства. Зокрема варто виділити фінансову глобалізацію, як одну із складових глобалізації в цілому, оскільки саме вона сприяє досягненню фінансової єдності та взаємозалежності економік певних країн одна від одної. Важливим її результатом є нова якість економічних зв'язків, яка дозволяє називати

глобальну економіку принципово новим явищем, яке не мало аналогів в економічній історії.

Фінансова глобалізація є одним із процесів глобалізації, який розуміють як вільний та ефективний рух капіталів між країнами та регіонами, функціонування глобального ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізацію глобальних фінансових стратегій ТНК та транснаціональних банків [3, с. 173]. До фінансової глобалізації долучилися майже всі країни світу, у тому числі й Україна. Проте вплив від процесів глобалізації може бути як позитивним, так і негативним, що залежить від місця та ролі кожної країни у світовому середовищі.

До позитивних результатів належать наступні:

- зростання обсягу зовнішньої торгівлі та ринків збуту продукції;
- доступ до ресурсів інших країн (залучення інвестицій);
- зростання конкуренції;
- використання переваг міжнародного поділу праці;
- доручення до новітніх технологій;
- експансія національного капіталу на закордонні ринки;
- збільшення кількості та підвищення якості споживаної продукції;
- поява нових робочих місць;
- поліпшення і підвищення рівня життя;
- висока мобільність капіталу;
- зниження рівня дефіциту фінансових ресурсів у країнах світу;
- багатофункціональність фінансового ринку;
- високі світові стандарти;
- комп'ютеризація та інформатизація.

Важливо відмітити також недоліки фінансової глобалізації:

Ї неконтрольований приплив дешевої некваліфікованої робочої сили;
Ї зменшення податкових надходжень та рівня керованості фінансового сектору;

Ї високий рівень залежності країни;
Ї поширення тероризму, транснаціональної злочинності;
Ї нестабільність розвитку економіки багатьох країн;
Ї розшарування суспільства;
Ї загострення глобальних проблем;
Ї асиметричність результатів для різних груп країн, що призводить до виникнення конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях;

Ї нестабільність світової фінансової системи, що спричиняє регіональну та глобальну нестабільність через взаємозалежність національних фінансових систем на світовому рівні;

Ї зниження регуляторної ролі національних держав, що підсилює значення наднаціональних утворень та впливу ТНК;

Ї дестабілізація економіки через масовий відтік капіталу, що призводить до підриву стабільності курсу національної грошової одиниці та зниження золотовалютного резерву;

ї зростання світової заборгованості країн за зовнішніми запозиченнями, що призводить до боргової залежності країн-боржників від країн-кредиторів;

ї поширення використання офшорних зон у міжнародному бізнесі, що призводить до приховування неоподатковуваних коштів від національного та міжнародного контролю [1, 2, 3].

Щоб уникнути або хоч частково спростити ці негативні наслідки, необхідна державна підтримка. Це означає, що держава повинна удосконалювати фінансову та монетарну політику, стимулювати до розширення доступу до глобальних фінансових інструментів, а також підтримувати та стимулювати розвиток неурядових організацій. Проте не варто зосереджувати увагу тільки на негативних наслідках та шляхах їх уникнення, потрібно не забувати про досягнуті успіхи, користуватися зарубіжним досвідом, ставити нові цілі та розробляти стратегії. Важливим є не лише вихід на міжнародний рівень виробництва та розширення фінансово-перерозподільних відносин між країнами, але й спрощення переміщення фінансових потоків на рівні окремих країн та міжнародних фінансових організацій. Розширення фінансового ринку – це явна ознака фінансової глобалізації [1]. До основних напрямів фінансової глобалізації належать: розвиток фондового ринку, розвиток ринку фінансових послуг та розвиток банківської сфери.

Характерною особливістю глобалізації фінансових ринків є те, що вони забезпечують можливість вільного руху фінансового капіталу. Оскільки капітал є одним з необхідних інструментів виробництва, кожна країна повинна бути конкурентоспроможною в його залученні. Розвиток фінансового ринку кожної країни повинен залежати від швидкості та ефективності проведених змін на користь, в першу чергу, не держави, а кожного конкретного суб'єкта господарювання. Адже основним двигуном глобалізації є учасники ринку, коло яких досить широке. Це – банки, фінансові інститути, біржі, уряди, центральні банки, засоби масової інформації, позичальники, інвестори і виробники інформаційних технологій. Усі учасники ринку взаємодіють між собою, впливаючи як один на одного, так і на формування й майбутній розвиток найважливіших чинників фінансової глобалізації. До таких чинників належать: інституційні та міжнародні потоки капіталів, сучасні теорії управління портфелями активів, професіоналізм учасників, фінансові інновації, лібералізація та дерегулювання ринків, конкуренція, пошук нових вигідніших можливостей приросту капіталу, вільний рух капіталу, конкуренція за доступ до капіталу, інформаційні технології, стандартизація фінансових продуктів, ринки країн, що розвиваються, демографічна ситуація, обсяги заощаджень [3, с. 176].

Таким чином, фінансова глобалізація відкриває великі можливості для країн світу, поглиблення якої залежить від розвитку їхніх економік. Тому це буде великою помилкою для держави, якщо вона буде недооцінювати ці можливості. Саме держава повинна вчасно реагувати на всі чинники можливого економічного зростання через вдало сформовану та реалізовану соціально-економічну, грошово-кредитну, податкову та інші політики.

Список використаних джерел:

1. Довгалюк В. В. Роль фінансової глобалізації у розвитку фінансового ринку. *Ефективна економіка*: електронне наукове фахове видання. 2016. № 7.
2. Линенко А. В., Герценко Є. О. Фінансова глобалізація: проблеми та перспективи. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 3(15). С. 188-193.
3. Примостка Л. О., Чуб О. О. Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 172-183.

Т.Ю. ПОЛТОРАК, студент,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ В ВОПРОСАХ ОЦЕНКИ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ЗАЕМЩИКА

Главное место в ходе снижения кредитного риска относится установлению методов его оценки по отдельной ссуде (кредитополучателю) и на банковском уровне (кредитного портфеля) в целом. Оценкой кредитного риска ссудополучателя обычно называют исследование и анализ количественных и качественных факторов финансового состояния заемщика.

Работа по оценке кредитного риска в банке изображена на рисунке 1.

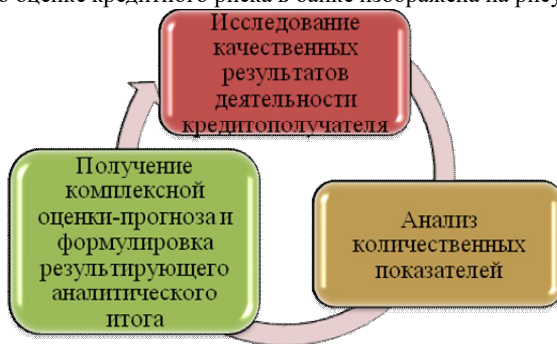

Рис. 1. Этапы оценки кредитного риска банка [1]

Важнейшим методом оценки кредитного риска является метод изучения кредитоспособности заемщика, осуществляющийся с точки зрения исследования, которое направлено на анализ его финансового положения и его тенденций.

Анализ кредитоспособности заемщика – оценка банком ссудополучателя с позиции вероятности и рациональности предоставления ему кредитов, анализ возможности их заблаговременного возврата согласно кредитному договору.

Таблиця 1 характеризує методи оцінки кредитоспосібності заємщика в американських і англійських банках.

Таблиця 1

Методи оцінки кредитоспосібності заємщика за рубежом

Страна	Метод оценки кредитоспособности	Критерии оценки
США	5«С»	рейтинг клиента - Customer character; платежеспособность – Capacity to pay; капитал – Capital; залог – Collateral; экономическая конъюнктура и ее перспективы – Current business conditions and goodwill
Великобритания	«Parts»	Критерии оценки: цель ссуды – Purpose; размер кредита – Amount; погашение задолженности по основному долгу и процентов – Repayment продолжительность – Term; залог – Security.
Английские клиринговые банки	PARSER	информация о репутации будущего заємщика, –Person; обоснование размера потенциального кредита – Amount; возможность погашения – Repayment; оценка залога – Security; рациональность ссуды – Expediency; вознаграждение банка (процентная ставка) за риск предоставления кредита – Remuneration.
	CAMPARI	репутация клиента – Character; анализ бизнеса клиента – Ability; оценка необходимости кредита – Means; цель кредита – Purpose; обоснование размера ссуды – Amount; возможность погашения – Repayment; метод страхования рисков – Insurance.

Источник: [2].

Кроме того, в зарубежной экономической практике часто применяется метод SWOT-анализа, позволяющий узнать сильные (strong) и слабые (weak) параметры клиента, его предполагаемые возможности (opportunities) и угрозы (threat). Итак, главные задачи исследования информации, которая характеризует уровень кредитоспособности клиента:

- выявление сильных качеств заемщика;
- определение слабых качеств возможного клиента;
- выявление особых характеристик, которые являются наиболее существенными для развития заявителя;
- потенциальные вероятности потерь при кредитовании [2].

Изучение кредитодателями финансовых отчетов заемщиков бывает внутренним и внешним. Внешнее исследование охватывает сопоставление данного клиента с остальными; внутреннее изучение представляет собой сопоставление разных фрагментов финансовой отчетности в динамике на протяжении определенного промежутка времени. Внутреннее исследование часто именуют анализом коэффициентов. Независимо от значимости для процесса изучения, финансовые коэффициенты характеризуются следующими недостатками: данные коэффициенты не предоставляют сведений о ходе текущих операций заемщика; дают сведения о прошлой деятельности, хотя ссуды будут выдаваться в будущем периоде. Исходя из этого, часто возникает потребность в более развернутом исследовании, например, базирующемся на анализе движения денежных средств клиента, то есть анализ денежного потока. Денежный поток – это характеристика, позволяющая выявить способность клиента рассчитываться по своим расходам и покрывать задолженность собственными средствами.

Другая специфика кредитования заемщиков в передовых странах Запада состоит в том, что в базе процедуры кредитования физического или юридического лица стоит персона. Так, в Германии независимо от того, выдают потребительский или, к примеру, инвестиционный кредит, кредитополучатель обязан предъявить пакет документов, характеризующих его личностные черты и кредитоспособность.

Сведения, представляющие интерес для банков Германии при заключении о процессе предоставления ссуды, содержат следующую информацию:

1. Описание личностных черт клиента.
2. Уровень образования, азартность, навыки планирования и управления, квалификация, вовлеченность в экономический процесс, склад ума.
3. Опыт работы, личностное развитие, повышение квалификации, карьерное продвижение.
4. Состояние здоровья, стрессоустойчивость, выносливость, спорт в жизни предпринимателя.
5. Владение имуществом, источники дохода, долги личного характера, долги по налоговым платежам, недвижимость, социальное положение членов семьи [2].

На данный момент немецкие коммерческие банки должны отправлять сведения о кредитах и ссудополучателях в специальный департамент Бундесбанка, что дает возможность регулярно изучать, исследовать и

регулировать данное направление банковской деятельности, а также внедрять изменения, если в этом есть необходимость. Во Франции и Бельгии коммерческие банки имеют право обратиться за сведениями о неплательщиках по кредитам из центрального банка. В остальных странах этой возможности нет ввиду существования банковской тайны.

Кроме того, существует необходимость оценки репутации клиента. В данном случае имеет место метод кредитного скоринга. Форма осуществления скоринга чаще всего самостоятельно проектируется каждым отдельным банком в зависимости от его особенностей и клиентуры, исходя из законодательства в банковской сфере, а также страновых традиций. Модель кредитного скоринга была внедрена американским экономистом Д. Дюраном в середине прошлого века для отбора клиентов по потребительскому кредитованию. Экономист отметил параметры, которые позволят, исходя из его точки зрения, с оптимальной достоверностью выявить уровень кредитного риска при выдаче потребительского кредита тому или иному ссудополучателю. При начислении баллов ученый анализировал следующие факторы:

- 1) возраст – 0,1 балла за каждый год свыше 20 лет;
- 2) пол – женщины – 0,40, мужчины – 0;
- 3) срок проживания – 0,042 за каждый год проживания в данной местности;
- 4) профессия – 0,55 за профессию с низким риском, 0 – за профессию с высоким риском и 0,16 для других профессий;
- 5) работа в отрасли – 0,21 – предприятия общественного пользования, государственные учреждения, банки и брокерские фирмы;
- 6) занятость – 0,059 – за каждый год работы на данном предприятии;
- 7) финансовые показатели – 0,45 – за наличие банковского счета, 0,35 – за владение недвижимостью, 0,19 – при наличии полиса по страхованию жизни.

Используя выделенные параметры, экономист нашел границу, которая разделяет «способных» и «неспособных» заемщиков, – 1,25 балла. Заемщик, который набрал больше 1,25 балла, характеризовался как кредитоспособный, а набравший менее 1,25 – неподходящим для банка [2].

Данный метод дает возможность организовать экспресс-исследование кредитной заявки по требованию заемщика в онлайн режиме. В банках Франции, применяющих данную технику, процедура выдачи кредита занимает лишь несколько минут.

Имея сведения о структуре кредитного портфеля в зависимости от качества ссуды и обозначив аналитическим путем средний процент проблемных, просроченных, безнадежных кредитов, банковское учреждение может внедрять ряд реформ, которые будут направлены на минимизацию потерь от кредитных рисков.

Список использованных источников:

1. Коробова Г. Г. (ред.) Банковское дело: Учебник для высших учебных заведений. Изд. с изм. М.: Экономистъ, 2006. 766 с.
2. Рыбин Е. В. Риск-менеджмент в банках и банковских группах: проблемы и тенденции. *Банковское дело*. 2009. № 9. С. 67–71.

В.В. ПОТОРОЧЕНКО*, студентка групи ФКін-16к,
Коледж економіки, права та інформаційних технологій
Університет економіки та права «КРОК»

ВПЛИВ ВАЛЮТНОГО КУРСУ НА ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ БАНКІВ

Валютний курс виступає не тільки об'єктивним економічним показником виміру вартості грошової одиниці, вираженої у грошових одиницях інших країн або міжнародних платіжних засобах, але й відображає тенденції внутрішнього економічного зростання і розвитку, стан та перспективи зовнішньоекономічної діяльності, впливає на перерозподіл національного доходу між країнами, що нерідко спричиняє отримання цінових преференцій одними країнами і економічних втрат іншими [1, с. 190].

Прискорення та безбар'єрність руху міжнародного капіталу, відсутність чіткого орієнтиру в монетарній стратегії, інфраструктурна нерозвиненість фінансового ринку створюють загрози для національної валютної системи та економіки в цілому за лібералізації руху факторів виробництва зі світовим співтовариством. Це створює підґрунтя для органів валютного регулювання щодо необхідності уникнення виконання своїх зобов'язань по обраній системі валютного курсоутворення. За таких дій зростає ризиковість та волатильність світової економіки, проявами яких можуть бути виникнення платіжних дисбалансів, отримання неконкурентних переваг, зниження прогнозованості валютної політики національної економічної системи, втрата довіри іноземних інвесторів і т. д. [2, с. 145].

Валютний курс гривні залишається істотним фактором впливу на депозитні ставки. Депозитні ставки протягом минулого року знижувалися. Якщо на початку 2017-го за річним гривневим вкладом, згідно UIRD, банки в середньому пропонували 17,74 %, то наприкінці року – 14,26 %. Вартість депозитів у 2017 році зменшилася внаслідок зниження облікової ставки НБУ протягом першої половини року.

За підсумками I півріччя 2018 року питома вага роздрібних депозитів у валюті становить 47 %, в тому числі 39 % в доларах США і 8 % в євро. Очевидно, що призначенням валютних депозитів в умовах рекордно низьких ставок є не стільки отримання додаткового доходу, скільки безпечне зберігання коштів і їх захист від девальвації [4].

При втіленні в реальність прогнозів щодо подальшого зниження процентних ставок з'явиться проблема відтоку вкладників. Банкам для забезпечення приросту депозитів у поточному році знадобиться основний фактор – стабільний валютний курс [3, с. 289].

* Науковий керівник – О.Ю. Сова, к.е.н., доцент кафедри національної економіки та фінансів, Університет економіки та права «КРОК».

Варто наголосити, що в Україні вкладники використовують депозити в іноземній валюті для гарантування своїх заощаджень незалежно від інфляції й девальваційних процесів. Саме тому значна частина населення намагається купити іноземну валюту при першій нагоді, що істотно ускладнює ситуацію в разі виникнення кризових явищ у економіці чи політиці.

Список використаних джерел:

1. Дребот Н. П. Фактори впливу на курс національної валюти в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 190-195.
2. Олійник А. А. Відхилення від офіційно оголошеного режиму валютного курсу в умовах глобалізації та інституалізації валютних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету; серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7, ч. 2. С. 145-149.
3. Сова О. Ю. Актуальні питання стану депозитного ринку в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 282-292.
4. Стецко О. Наскільки обмінний курс валют впливає на попит на валютні депозити? URL: http://www.prostobank.ua/depozity/stati/naskilki_obminnyi_kurs_valyut_vpliva_na_popit_na_valyutni_depoziti

О.О. ПРУТСЬКА, д.е.н.,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет

Н.І. РУДЬ, магістрант,
Вінницький національний аграрний університет

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Діяльність із гарантування банківських вкладів широко відома сучасній банківській спільноті та визнається одним із найсуттєвіших елементів підтримання стабільності та ліквідності банківської системи.

Питанням гарантування банківських вкладів присвячено праці багатьох українських та зарубіжних учених, зокрема В. Огієнко, Т. Смовженко, І. Серветник, В. Пашнєвої, М. Адамчук, К. Молодико, О. Турбанова та ін. Найбільш повно висвітлити сутність гарантування банківських вкладів дозволяє розкриття двох ключових елементів: об'єкта та суб'єкта гарантування. Вказані елементи дають відповідь на питання: що гарантується, хто є гарантом, і яким чином забезпечується виконання гарантій. Отже, наразі продовжуються дослідження відносно сутності, об'єкта і суб'єктів гарантування вкладів. Зокрема, Т. Смовженко та І. Серветник [1, с. 60] конкретизують сутність гарантування банківських вкладів як комплекс заходів, що забезпечують захист вкладів на випадок банкрутства банку і передбачають зобов'язання щодо

повернення вкладених у банк коштів у випадку банкрутства банку, що їх бере на себе спеціально створена організація, за рахунок особливого страхового фонду.

Об'єктом гарантування більшість вчених вважають банківські депозити.

Результати аналізу міжнародної практики гарантування дозволяють виділити чотири типи суб'єктів гарантування банківських вкладів: 1) державу; 2) безпосередньо банківські установи; 3) страхові гарантійні фонди як інститути взаємного страхування; 4) окремі страхові компанії (табл. 1).

Таблиця 1

Суб'єкти гарантування банківських вкладів

Суб'єкти гарантування			
Держава	Банківські установи	Страхові гарантійні фонди	Окремі страхові компанії

Система гарантування вкладів в Україні існує майже двадцять років і за цей час зазнала еволюційних змін в усіх суттєвих аспектах. Серед основних змін можна виділити такі:

- розмір гарантованої суми зріс на кілька порядків з 500 грн. у 1998 році до 200 тис. грн. з 2012 року;
- функції Фонду гарантування як страховика депозитів були розширені з «виплатної каси» до «мінімізатора збитків»;
- архітектура мережі фінансової стабільності країни і взаємовідносини між її учасниками – Фондом, Національним банком України та Міністерством фінансів – змінювалися в міру розширення функцій Фонду;
- порядок виплати гарантованої суми, у тому числі момент початку виплат, поступово еволюціонував для якнайбільшого задоволення потреб постраждалих вкладників тощо.

Сьогодні в Україні чинною є система гарантування вкладів фізичних осіб, тобто юридичні особи не є захищеними. Гарантуються вклади, розміщені в лише банках. Вклади кредитних спілок, фінансових компаній не гарантуються. Сума відшкодування вкладнику у разі неплатоспроможності банку не перевищує 200 тис. грн. Отже, Україною прийнята найпростіша з існуючих у світі модель страхування депозитів: страхування є обов'язковим, страхуванню підлягають тільки депозити фізичних осіб, ставка відрахувань є фіксованою, сума відшкодування депозиту обмежується.

Протягом 2017-2018 років динаміка фінансових ресурсів Фонду була не стабільною, про свідчать дані табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка фінансових ресурсів Фонду за 2017-2018 роки, млн.грн.

Період	2017 рік			2018 рік		
	01.01.	01.04	01.10	01.01	01.04	01.07
Фінансові ресурси	15 315,9	11 870,5	14 748,7	14 354,4	14 980,5	14 793,7

Джерело: за даними офіційного сайту ФГВФО.

Протягом того ж самого періоду часу 2017-2018 роки динаміка кількості учасників Фонду відповідала загальним тенденціям скорочення кількості банківських установ і скоротилась з 83 до 82 учасників (на 01.07.2018 р.)

Серед негативних чинників в побудові схеми гарантування банківських вкладів в Україні, які знижують її ефективність та становлять загрозу фінансовій стабільності банківської системи, можна виділити: участь банківських установ у схемі гарантування вкладів, максимальна сума покриття втрачених вкладів, джерела формування коштів спеціального фонду та розмір внесків учасників, мінімальний обсяг акумульованих фондом коштів для забезпечення стабільності банківської системи.

Згідно з чинним законодавством, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (Фонд) періодично має проводити дослідження з метою оцінювання рівня поінформованості громадськості про систему гарантування вкладів. У березні 2015 року Фонд оприлюднив результати такого дослідження у звіті «Опитування з метою оцінки рівня знань українських споживачів щодо системи гарантування вкладів фізичних осіб». У грудні 2017 року Фондом було здійснено загальнонаціональне опитування мешканців України у віці 18 років та старше, загалом 2006 респондентів – задля визначення їхньої обізнаності з різноманітними аспектами системи гарантування депозитів [2]. За результатами обстеження зроблено висновки, що українські респонденти погано оцінюють власний рівень обізнаності про систему гарантування вкладів. Лише 19% опитаних заявили, що знають про існування системи та механізм її функціонування. Про існування Фонду знають 52% опитаних, тоді як 40% нічого не чули про Фонд. Думки щодо того, хто саме в Україні гарантує депозити, розділилися – 57% правильно визначили, що це Фонд, а 45% помилково вважають, що депозити в Україні гарантує НБУ. Лише 26% знають, що виведенням неплатоспроможних банків з ринку займається Фонд, тоді як переважна більшість (54%) вважають, що цим займається НБУ. Абсолютна більшість опитаних (79%) зазначили, що їм бракує інформації про систему гарантування. Разом з тим, лише 22% жителів України висловлюють своє небажання отримувати нову інформацію та набувати додаткових знань про систему, навіть на тлі низької самооцінки. Найбільш бажаним каналом отримання інформації про систему гарантування вкладів названо банк, в якому розміщуються кошти (51% відповідей), на наступному місці персональні консультації (31%) [2].

Проведене дослідження виявило певні прогалини в організації функціонування системи гарантування вкладів в Україні. З метою наближення умов функціонування фінансових ринків України до вимог Європейського союзу банківським установам необхідно налагодити більш повне і прозоре інформування населення України про систему гарантування вкладів. Загальні вимоги потенційних клієнтів полягають у збільшенні граничного розміру відшкодування до 1 млн.грн, поширенні можливості гарантування вкладів і для депозитів юридичних осіб, зменшенні терміну, протягом якого відбувається відшкодування, розширенні продуктів, на які поширюється гарантія.

Список використаних джерел:

1. Смовженко Т., Серветник І. Розвиток національної системи гарантування вкладів фізичних осіб: застосування передових принципів та методів. Банківська справа. 2012. № 5. С. 59–75.
2. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.gov.ua>.

О.О. ПРУТСЬКА, д.е.н.,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет

М.А. ТАТАРІНА, магістрант,
Вінницький національний аграрний університет

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Глобалізація фінансових ринків передбачає усунення бар'єрів між внутрішніми та міжнародними ринками й розвиток багатоваріантних зв'язків між окремими секторами економіки. Глобалізація банківської сфери призводить до посилення процесів злиття та поглинання. Слідом за промисловими гігантами банківські установи долають національні межі й стають транснаціональними. Основними факторами, що підштовхують банки до міжнародних злиттів і поглинань, є конкуренція і необхідність здійснення процесів міжкордонних кооперацій.

Угоди по злиттю і поглинанню забезпечують кредитним організаціям найбільш швидке і легке проникнення на зарубіжні ринки в умовах, коли розвиток за рахунок власних ресурсів обумовлено ризиком втрати стратегічних можливостей, а прийнятні джерела зростання всередині країни вичерпані. Багато банків розглядають злиття і поглинання як основний спосіб росту і зниження витрат за рахунок економії від масштабу. Угода про зняття з 1999 р. бар'єрів на ринках позикових капіталів і вільний доступ іноземних конкурентів до національних банківських, страхових і фінансових сфер прискорила ці процеси.

Сучасний стан банківської системи України характеризується наступними даними (табл. 1).

Із поширенням глобалізаційних процесів умови функціонування українських банків істотно змінилися. Через механізми купівлі та створення фінансових установ стало можливим поглинання української банківської системи, яка менш конкурентоспроможна на світовому фінансовому ринку, системами більш розвинутих країн. Також спостерігається тенденція взаємопроникнення капіталу фінансового та виробничого секторів економіки та стирання кордонів фінансової діяльності на світовому ринку, що сприяє активізації обміну капіталами між різними країнами. Ці умови та особливості слід урахувувати при розробці напрямів і рекомендацій щодо забезпечення стабільності банківської системи України.

Таблиця 1

Основні показники банківського сектору України, млрд.грн.

Показники	Роки					
	2010	2012	2014	2016	2017	II 2018
Кількість діючих банків, од	175	174	145	96	82	82
Загальні активи	1090	1264	1477	1737	1848	1854
Валові кредити суб'єктам господарювання	537	634	820	847	870	876
Валові кредити фізичним особам	205	184	208	157	171	180
Кошти суб'єктів господарювання	160	221	283	413	427	404
Кошти фізичних осіб	276	368	403	437	479	492

Джерело: офіційний сайт НБУ.

На думку О.В. Дзюблюка, інтеграція національної банківської системи у світовий банківський сектор відбувається за такими напрямками [1]:

1. Наявність іноземного капіталу в національній банківській системі і національного – в банківських системах інших країн.
2. Встановлення прямих кореспондентських відносин з іноземними банками.
3. Участь національних банків в міжнародних банківських організаціях і платіжних системах (МВФ, Світовий банк, БМР).
4. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями на рівні Національного банку [1].

Необхідно зазначити, що у світовій практиці стимулювання процесів злиття та поглинання, в ході яких проблемні банки включаються до складу фінансово-стійких і сильних банків, є одним із способів реструктуризації банківської системи взагалі, а в умовах кризи особливо. Крім того, зацікавленість держави у прийнятті подібних рішень зумовлена мінімальними витратами з державного бюджету на порятунок неплатоспроможних банків та на виплату вкладів.

На даний час в Україні в стані ліквідації знаходиться 10 банків, щодо 15 ліквідаторами вживаються заходи щодо їх виключення з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [2]. Саме ці банки повинні бути основними претендентами на консолідацію з більш ефективно працюючими банками, але в цьому випадку, одним із найважливіших завдань держави повинна бути розробка стратегії і створення умов для результативного проведення процесів злиття і поглинання.

У банківській сфері України початком процесу злиття та поглинання вважається 1999 рік. Так, з початку 1999 року по 2004 рік відбулось 10 процесів злиття та поглинання. У 2005-2009 роках завершено 32 угоди зі злиття й поглинання [2]. Даний період характеризується значною кількістю угод, які

укладені з іноземними банками. Але особливостями злиття і поглинання на українському ринку банківських послуг були поглинання іноземним інвестором українського банку з його наступним перепродажем (банківські активи скупалися з метою розширення міжнародної структури бізнесу, діяльність активно не розвивали, здійснення передпродажної підготовки). Необхідно зазначити, що станом на 01.01.2012 року частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України складала 41,9 %, порівняно з 33,9 % на 01.03.2014 року.

Для банківської системи України 2013 рік можливо охарактеризувати укрупненням банківських активів за рахунок процесів злиття та поглинання за участю українського капіталу. Так, за даними УКРІНФОРМУ, у групу «Дельта» було об'єднано «Кредитпромбанк», банки «Омега», «Айстра» й «Дельта». «Смарт-Холдинг» Вадима Новинського купив 100 % акцій «БМ Банку», ПУМБ придбав 100 % статутного капіталу «Банку Ренесанс Капітал», власники «Фідобанку» закрили угоду з купівлі АТ «Ерсте Банк», ПАТ «ФКБ Банк» було реорганізовано шляхом приєднання до ПУАО «Фідобанк».

В той же час, розвиток кризових явищ обумовив введення протягом першого кварталу 2014 року тимчасової адміністрації в банки: ПАТ «БАНК ФОРУМ», АТ БАНК «МЕРКУРІЙ», АТ «БРОКБІЗНЕСБАНК», ПАТ «РЕАЛ БАНК», ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ДАНІЕЛЬ».

Україна внесла дуже скромний внесок в загальносвітовий показник злиттів і поглинань. Обсяг всіх злиттів і поглинань на українському ринку знаходився в межах 1 млрд. дол. США, а самі угоди ставилися до розряду технічних [2]. Вітчизняна банківська система значно відстає від європейських країн за рівнем капіталізації банків, одним із варіантів можливого її підвищення є злиття і поглинання. Це є також однією з вимог МВФ, зменшення кількості банків за рахунок виконання процедури злиття та поглинання. Так, Незалежна асоціація банків України запропонувала скоротити цю процедуру шляхом подання пакетів документів одночасно до НБУ та до Антимонопольного комітету України. Проте ця новина з'явилася у ЗМІ ще 22.02.2016, і до цього часу пропозиція лише залишається пропозицією. Іншою умовою, яка гальмує активний процес злиття та поглинання у банківській системі, є значний ризик об'єднання з проблемними банками або банками, які в недалекому минулому могли втратити ліцензію [2].

Міжнародна практика свідчить, що процеси злиття та поглинання активно використовуються з метою збільшення капіталізації банківської системи. До найбільших злиттів і поглинань банків за обсягом статутного капіталу належать чотири американські банки: JP Morgan, Bank of America, Citigroup, Wells Fargo, які використовують даний механізм.

В Україні небагато випадків, коли банки застосовують процеси злиття і поглинань. Насамперед ініціаторами були банки зі 100-відсотковим іноземним капіталом: Райффайзен Інтернешнл, Volksbank International AG, Svedbank, Erste Bank. Вітчизняні банки отримували доступ до більшої матеріальної бази, міжнародного досвіду управління, використання моделі оптимізованих гнучких процесів.

Іноземні банки, своєю чергою, прагнуть розширити географічні межі власного впливу та мати можливість функціонувати на банківському ринку з вищими ставками порівняно з їх вітчизняними. Зважаючи на політико-економічну кризу в Україні інтерес іноземних інвесторів до вітчизняної банківської системи зменшився, саме через це збільшення кількості процесів злиття та поглинання з іноземними банками у найближчий час очікувати не варто [3].

Найближчим часом чинниками впливу на розвиток вітчизняного ринку злиттів та поглинань банків будуть: стабілізація загальної економічної та політичної ситуації, прогнозованість динаміки валютного курсу, узгодження очікувань учасників процесів злиття та поглинання щодо вартості активів українських банків, відновлення стабільності функціонування світових кредитних ринків. В Україні гостро необхідна синергія фінансових установ для загального зміцнення системи країни. Об'єднані зусилля допоможуть легше пережити ситуацію, в якій перебуває Україна, але й вийти на новий етап розвитку.

Список використаних джерел:

1. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: Астон, 2012. – 358 с.
2. Набок І. І., Вишнякова О. В. Злиття і поглинання у банківській сфері: сучасні тенденції європейського і вітчизняного ринків. Стратегія розвитку України. 2017. № 1. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/sru_2017_1_25.pdf
3. Федорів Ю. Банківський М&А: що відбувається в Україні. URL: <https://finclub.net/ua/blogs-all/bankivskyi-m-a-shcho-vidbuvaetsia-v-ukraini.html>

С.Р. САДИКОВ, аспірант кафедри фінансів,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВПЛИВ ПАРИТЕТУ ВІДСОТКОВИХ СТАВОК НА ВАЛЮТНИЙ КУРС

Відсоткові ставки центральних банків впливають на валютний курс через зміну прибутковості активів, номінованих в певній валюті, а отже і на попит на дану валюту. Іншими словами, наприклад, в разі перевищення резервної ставки Федеральної Резервної Системи над відсотковою ставкою іншої країни та за умови рівності інвестиційних ризиків, міжнародні інвестори, приймаючи рішення щодо інвестицій в цінні папери або фондові ринки цих двох країн, надаватимуть перевагу активам, номінованим в доларах США, та таким чином зумовлюватимуть ревальвацію долара США відносно другої валюти. Для математично-статистичного аналізу впливу паритету відсоткових ставок на обмінний курс ми оберемо крос-курс за валютами двох країн, інвестиційні

ризиків яких можна прийняти як умовно рівні (мають найвищі інвестиційні рейтинги «AAA» та «AA+» за розрахунками міжнародних рейтингових агенцій S&P, Moody's та Fitch [1; 2; 3]), а саме Сполучені Штати Америки та Євросоюз.

Порівняння паритету відсоткових ставок Федеральної Резервної Системи та Європейського Центрального Банку з валютним курсом EURUSD за 1999-2017 роки виглядає таким чином (рис. 1).

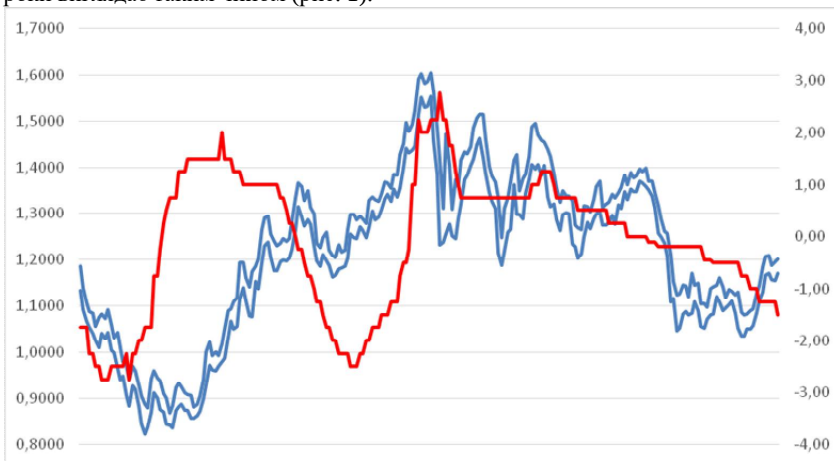

Рис. 1. Порівняння паритету відсоткових ставок Федеральної Резервної Системи та Європейського Центрального Банку з валютним курсом EURUSD, 1999-2017 рр.

Джерело: розраховано автором за даними [4].

Як ми бачимо з графіку, коливання паритету відсоткових ставок та обмінного курсу EURUSD в цілому відповідає вищеписаній макроекономічній логіці, тобто при зміні паритету в бік долара США, ця валюта дорожчає відносно євро, і навпаки, при зміні паритету в бік євро, вартість долара США відносно євро знижується. Проте, на графіку також помітні періоди, коли коливання обмінного курсу EURUSD та паритету відсоткових ставок не є лінійними. Наприклад, з травня 2000 року по травень 2002 року обмінний курс EURUSD знаходився в діапазоні 0,82-0,97 без чітко вираженого направленої руху, незважаючи на стрімку зміну паритету відсоткових ставок в бік євро з -2,75 % до +1,50 %, і лише після травня 2002 року почав стрімке зростання, досягнувши відмітки 1,1934 у червні 2003 року (+27,7 % з травня 2002 року). В період з листопада 2002 року по грудень 2004 року обмінний курс EURUSD стрімко зріс з 0,9950 до 1,3550 (+36,2 %), незважаючи на те, що паритет відсоткових ставок за той самий період знизився з +2,0 % до -0,25 %. Через це з метою поглибленого розуміння взаємозалежностей між макроекономічними категоріями та покращення методів макроекономічного прогнозування набуває актуальність математико-статистичне вимірювання кореляційних та регресійних зв'язків.

З метою пошуку макроекономічних показників, що мають прогностичну силу щодо валютного курсу та через це здатні виступити в ролі змінних під час побудови лінійної моделі, проаналізуємо кореляційні зв'язки між котируваннями EURUSD та, окремо, відсотковою ставкою ФРС, відсотковою ставкою ЄЦБ та паритетом між ними. В якості котирувань крос-курсу EURUSD взято арифметичну середню медіанних цін кожного дня протягом місяця, що аналізується. Паритет відсоткових ставок був розрахований відніманням значення резервної ставки Федеральної Резервної Системи США від ставки рефінансування Європейського Центрального Банку, тому ми очікуємо, що кореляція між паритетом та обмінним курсом EURUSD буде прямою. Для розуміння стійкості знайдених кореляційних зв'язків, дев'ятнадцятирічний період з 1999 по 2017 рік буде додатково поділено на перший чотирьох річний (1999-2002) та 3 наступні п'ятирічні періоди. Кореляційний аналіз між відсотковими ставками Федеральної Резервної Системи США та Європейського Центрального Банку, їх паритетом та середньомісячними медіанними котируваннями EURUSD за 1999-2017 роки показав такі результати (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між відсотковими ставками Федеральної Резервної Системи США та Європейського Центрального Банку, їх паритетом та середньомісячними медіанними котируваннями EURUSD, 1999-2017 рр.

	1999- 2002	2003- 2007	2008- 2012	2013- 2017	Загальний
Резервна ставка ФРС	0.117737	0.602686	0.604721	0.699683	-0.364546
Ставка рефінансування ЄЦБ	-0.728401	0.639304	0.612615	-0.416079	-0.258558
Паритет відсоткових ставок	-0.441649	-0.434221	0.447924	0.611310	0.275003

Джерело: розраховано автором за даними [4].

З вищенаведеної таблиці можна зробити декілька висновків. По-перше, загальна кореляція за весь проаналізований період з 1999 року по 2017 рік між відсотковими ставками та їх паритетом і довгостроковою динамікою котирувань EURUSD є слабкою ($|\text{corr}| < 0.3$). По-друге, окремо прораховані кореляції за п'ятирічні періоди між відсотковими ставками та їх паритетом і довгостроковою динамікою котирувань EURUSD є середніми ($0.3 < |\text{corr}| < 0.7$). По-третє, окремо прораховані кореляції за п'ятирічні періоди між відсотковими ставками та їх паритетом і довгостроковою динамікою котирувань EURUSD змінюють напрямок з прямої кореляції до зворотної. По-четверте, все вищезазначене свідчить, що валютні ринки мають схильність до суттєвих внутрішніх змін, а причини, що зумовлюють зміну кореляційних зв'язків на протилежні в різних проаналізованих періодах, потребують додаткового поглибленого наукового аналізу. Можемо припустити, що такою причиною може бути те, що в різні періоди часу певні макроекономічні показники мають більшу важливість для учасників фінансових ринків. По-п'яте, оскільки кореляційні зв'язки протягом

окремих проаналізованих періодів не демонструють стійкості, а навпаки змінюють кореляційний зв'язок на протилежний, це унеможливило побудову лінійної моделі, що спирається на такі вхідні дані.

З вищенаведеного аналізу випливає, що результати, отримані Meese and Rogoff [5] про те, що прогностична сила макроекономічних моделей валютного курсоутворення не є більшою, ніж в моделі випадкового блукання, є актуальним і для впливу паритету відсоткових ставок на динаміку зміни обмінного курсу EURUSD за 1999-2017 роки.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт міжнародної рейтингової агенції Moody's. URL: <https://www.moody's.com>
2. Офіційний сайт міжнародної рейтингової агенції Standard & Poor's. URL: <https://www.standardandpoors.com/>
3. Офіційний сайт міжнародної рейтингової агенції Fitch Ratings. URL: <https://www.fitchratings.com/>
4. Статистичні дані щодо обмінного курсу EUR/USD та відсотковими ставками ФРС і ЄЦБ за 1999-20017 рр. / Інформаційно-аналітичний програмний комплекс ReutersEikon.
5. Meese, Richard and Rogoff, Kenneth. Empirical Exchange Rate Models of the Seventies: Do They Fit Out-of-Sample? Journal of International Economics 14 (1983), 3-24. North-Holland Publishing Company.

О.В. СМІРНОВА, аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Розвиток ІТ технологій спонукав сучасну фінансову систему до переходу на цифровий рівень. Цифровим стає все: фото- та відеотехнології, освіта, медицина, спілкування, документи, фінансові та нефінансові операції та, зрештою, похідні та цінні папери тощо. Причини: глобалізованість, швидкість проведення операцій та передавання інформації, економія часу, грошей на оренду та логістику, інших ресурсів. Цифрові технології в значній мірі визначають структуру підприємства, способи взаємодії та управління ефективністю і створенням вартості.

Вперше термін «цифрова економіка» ввів у 1995 році Дон Тепскотт, спеціаліст з бізнес стратегій, організаційних перетворень і ролі технологій у бізнесі та суспільстві.

Фінанси – судинна система будь-якої економіки. Кровоутворюючою системою цифрової економіки відповідно мають бути цифрові фінанси (цифрові валюти та цифрові пасивні фінансові інструменти). До цифрової валюти

відносяться: криптовалюти, електронне представлення грошей у вигляді депозитних грошей (VISA, MasterCard) та різноманітних платіжних інтернет систем (WM Transfer, UkrMoney, Payoneer, PayPal, AppiePay, Google Wallet). СENSE платіжних систем полягає в цифровізації готівки чи депозитних грошей і еквівалентному їх відображенні в інтернет гаманцях за виключенням комісії при такому обміні. На прикладі WM, забороненої в Україні, але досить популярної до цього часу на високо ризикованих фінансових ринках, $1WMZ=1\$$.

При цифровізації економіки незмінно цифровізуються і фінанси. Вже з'явилося багато аналогів фінансових інструментів, як активних, так і пасивних [1, с. 123], у цифровому вигляді. Розглянемо деякі з них:

1. Пасивні цифрові фінансові інструменти: вбудовані токени (криптовалюта), токени-акції, токени-сертифікати, кредитні токени.

2. Активні цифрові фінансові інструменти: торговці токенами, трейдери на цифрових фінансових ринках, страхові компанії, кредитні спілки, краудфандери (ICO, цифровий аналог IPO).

Випуск класичних акцій займає пріоритетне місце, грошей і нервів у господарів бізнесу. При цьому дозволити собі купити акції може не кожен, а інвестиції можливі тільки для бізнесу, що існує. Токен-акції не мають нижньої межі для фінансових вливань і володіють властивостями, притаманними краудфандингу.

ICO – це відносно нова форма інвестування, поява якої пов'язана зі становленням криптовалют. Сам термін є абревіатурою від Initial Coin Offering. Дослівний переклад – «первинне розміщення монет» і означає криптовалютний краудфандинг, тобто збір коштів для бізнес-проектів, які, найчастіше, пов'язані з технологією блокчейн і криптовалютами.

Основна відмінність між IPO і ICO в тому, що інвестори в IPO купують цінні папери (акції) за фіатну валюту, а в разі ICO в якості акцій виступає внутрішня валюта проекту – токен. Головне завдання ініціаторів криптовалютного краудфандінга – продати якомога більшу кількість tokenів. Вірніше, продати достатню кількість монет для розвитку свого проекту. Їх реальна вартість залишається невизначеною до моменту виходу проекту на біржу. Сторона, яка купує, тобто інвестори, в майбутньому зможуть використовувати маркери стартапу для отримання сервісів, послуг або товарів, передбачених ICO. Або навіть отримати дивіденди або продати токени, в разі виходу проекту на біржу і подальшого зростання вартості.

Напрями і перспективи розвитку криптовалюти в Україні. За Конституцією України, стаття 99 «Грошовою одиницею України є гривня» та Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» «Гривня як грошова одиниця України (гривня) є єдиним законним платіжним засобом в Україні, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України для проведення переказів та розрахунків». Валюта – грошова одиниця, що використовується як засіб розрахунку в торгових операціях. Отже, валюта – це гроші. Відповідно, криптовалюта – криптогроші. Але в Україні, як і в усіх інших країнах світу, єдиною законною валютою в країні є національна валюта. Якразим прикладом такої омани є медичне золото, яке, насправді, ніякого відношення до золота не має і є просто

сплавом титану, латуні та міді. Та світовий прогрес не стоїть на місці. Все більше товарів продається і купується за криптовалюту, а податки від цих угод не передбачені.

Одна з основних економічних характеристик криптовалюти – це відсутність контролю з боку держави. Але, з набуттям популярності і ростом ціни ряд держав зацікавилися опануванням чи створенням своїх криптовалют. Компанія Deloitte, лідер з консалтингових та аудиторських послуг в світі, прогнозує, що більшість існуючих криптовалют зникне в найближчі п'ять років та з'являться нові державні. Прогнозувалося, що Банк Англії буде серед перших Центральних Банків, що запустять власну криптовалюту з назвою RSCoin. Така заява вже була озвучена на офіційному рівні. Модель даної валюти була розроблена вченими Університетського коледжу Лондона. Контролювати розподільчий реєстр та грошовий запас буде тільки Банк Англії. Та їх випередили венесуельці. Криптовалюту El Petro, спеціально створену як національну і офіційно визнану державою на законодавчому рівні країни, побудовано на блок-чейн платформі Ethereum. Причому, El Petro відноситься не до фіатних грошей, а забезпечена нафтою та іншими корисними копалинами. Вже ряд країн заявили про своє бажання інвестувати у венесуельську криптовалюту, що дуже важливо для країни, рівень інфляції якої в 2017 році досяг 653 %, а в 2018 очікується на рівні 2350 %.

Глобалізаційне цифрування фінансового сектору економіки призводить до швидкого доступу до заощаджень населення і кредитів для нього. Це активізує судинно-фінансову систему, підніме застійні активи і, тим самим, збільшить надходження до державного бюджету, знизить витрати на обслуговування фінансових операцій. Так, за останніми дослідженнями McKinsey Global Institute, надання фінансових послуг за допомогою мобільних телефонів може збільшити ВВП до 6 %, або до 3,7 трлн.дол. у всіх країнах, що розвиваються [2]. Тільки за останній рік кількість платежів, здійснених через мобільні телефони та мобільні додатки типу Apple Pay та Android Pay в Україні збільшилася в 14 разів, а в світі у 4 рази [3].

Список використаних джерел:

1. Смирнова О. В. Економічна сутність управління фінансовими інструментами ринку фінансових послуг. *Науковий вісник Херсонського державного університету, серія «Економічні науки»*. 2018. № 29. С. 121-125.
2. Цифрова економіка. URL: <https://www.mckinsey.com>
3. Цифрові фінанси: українці почали частіше вести розрахунки через смартфон. URL: <https://investor-ua.com>

С.І. СОБЧУК, к.е.н.,
старший викладач кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТНІ ПРАВИЛА В СИСТЕМІ ПРОЦИКЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Дієвість економічних перетворень перш за все залежить від вибору системи стратегічних та тактичних цілей розвитку й подальшого пошуку інструментів та механізмів їх реалізації. На сучасному етапі відбувається ґрунтовна дискусія про особливості здійснення антициклічного та проциклічного регулювання економіки засобами бюджетної політики. Доведено, що застосування базових концепцій та алгоритмів в умовах динамічних ринкових трансформації потребують удосконалення їх адаптивної складової, врахування досвіду країн з розвинутою та емерджентною економікою, характеристики ендогенних та екзогенних факторів впливу. Зазначене визначає необхідність формування цілісної системи бюджетних правил щодо організації взаємовідносин між усіма елементами бюджетної системи.

Серед вагомих досліджень теоретико-методологічних засад розвитку системи бюджетного регулювання в умовах циклічності розвитку економіки варто відмітити роботи вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Бланшара, Т. Боголіб, П. Геллера, Т. Дєрнберга, І. Лук'яненко, І. Лютого, М. Пасічного, Р. Перроті, Д. Скрипника, Р. Соллоу, І. Чугунова, Ю. Хагена та інших.

Однією з важливих цілей макроекономічної політики є створення і підтримання стабільних умов в економічній системі. Висока волатильність макроекономічних факторів підвищує загальний рівень невизначеності і може пригнічувати інвестиційну активність і економічний розвиток країни. До числа основних механізмів нейтралізації як зовнішніх, так і внутрішніх шоків відноситься інструмент правил економічної політики. Д. Скрипник зазначає, що бюджетна політика може сприяти проникненню в економіку негативних шоків. Разом з тим перед бюджетною політикою прямо і побічно стоїть безліч цілей, і, зокрема, економічний розвиток. Введення бюджетного правила, з одного боку, обмежує можливість проведення безвідповідальної бюджетної політики, а з іншого – ускладнює реалізацію нестандартних рішень, спрямованих на прискорення зростання. Фінальний результат залежить від цілого ряду обставин [1].

Бюджетна політика може пом'якшувати вплив кризових явищ або стримувати надмірне поживалення економічної активності, тобто бути антициклічною чи перебувати у фарватері макроекономічної динаміки, здійснювати активну фінансову підтримку економіки в періоди наявності високого рівня поточних доходів і зменшувати видатки в періоди рецесії, тобто бути проциклічною. Як правило, антициклічна політика сприяє наближенню поточного тренду економічної динаміки до його потенційного рівня, а проциклічна – віддаленню. Однак в окремих випадках, наприклад, у періоди економічного відновлення після тривалого та глибокого економічного спаду,

коли поточний рівень ВВП є значно нижчим за потенційний, проциклічна політика позитивно впливає на виправлення макроекономічних дисбалансів і сприяє виходу траєкторії зростання на її потенційний тренд [2].

За умов структурних економічних перетворень та посилення інтеграційних процесів, інституційна модернізація бюджетної політики передбачає необхідність формування розвиненої архітектури фінансових відносин. Важливе місце в моделі інституційної архітектури бюджетного процесу посідають адаптивні інструменти реалізації бюджетного регулювання, які є сукупністю заходів, що координують діяльність державних органів управління та визначають пріоритети їх функціонування [3]. Процес інтеграції бюджетних моделей суспільного розвитку визначає необхідність комплексного поєднання інструментів бюджетного планування та прогнозування, бюджетного регулювання, внутрішнього фінансового контролю, моніторингу виконання бюджету. Доцільним є формування інституційних засад транспарентності бюджетного процесу, критеріїв бюджетно-податкової прозорості, що забезпечить належний рівень державного фінансового контролю та аудиту за ефективністю здійснення бюджетних видатків [4].

Під бюджетними правилами зазвичай розуміють набір правил і регуляторних практик, відповідно до яких бюджет готується, приймається і реалізується. В більш вузькому сенсі під ними вбачають встановлені в офіційному порядку обмеження щодо певних фінансових показників таких як дефіцит бюджету, розміри внутрішнього та зовнішнього державного боргу, витрат і доходів. Виділяють чотири основні типи бюджетних правил: обмеження боргу – правило, яке встановлює гранично допустимий обсяг державного боргу; обмеження дефіциту бюджету – дана категорія встановлює гранично допустимий розмір дефіциту (профіциту) бюджету (при чому існує система специфікацій, серед яких правило загального балансу бюджету, правило структурного (скоригованого на циклічну компоненту) балансу і так зване правило циклічного балансу – баланс виконується не в один такт часу, а за певний інтервал часу, рівний, наприклад, повній фазі бізнес-циклу); обмеження витрат – обмеження на загальні витрати або витрати певного типу; обмеження доходів – регулюють режим фіскального навантаження на економіку (рівень оподаткування).

Прикладом використання системи бюджетних правил є регулювання доходів бюджету. З метою підвищення якісного рівня їх планування, в тому числі податкових надходжень як найвагомішої складової доходів, важливим є забезпечення принципу стабільності податкового законодавства, за яким зміни відповідних податків і зборів не можуть вноситися пізніше, як за шість місяців до початку нового року, та зміни системи податкових пільг протягом бюджетного року. Необхідним є проведення дієвого моніторингу змін макроекономічної ситуації, які автоматично спричиняють відхилення обсягів надходжень до бюджету. Варто зауважити, що метод інтерполяції дозволяє певним чином забезпечити більш високу точність бюджетного прогнозування в частині доходних джерел бюджету та доповнює інші методи бюджетного прогнозування. В умовах трансформації економіки важливим є своєчасний на

належний рівень реагування на порушення пропорцій в системі бюджетного регулювання, що надасть можливість підвищити дієвість реалізації бюджетної політики країни [5].

Таким чином, з метою досягнення довгострокових цілей розвитку країни та забезпечення стійких темпів економічного зростання економіки доцільним є використання когерентного підходу до управління якістю бюджетної політики на основі поєднання системи бюджетних правил та проциклічного регулювання. Когерентність забезпечує досягнення такого стану, за якого різні нормативні показники, що беруть участь у реалізації заданих стратегічних заходів з бюджетного регулювання, гармонійно доповнюють один одного в досягненні поставлених завдань та не втрачають потенційних можливостей для розвитку.

Список використаних джерел:

1. Скрыпник Д. В. Бюджетные правила, эффективность правительства и экономический рост. *Журнал Новой экономической ассоциации*. 2016. № 2 (30). С. 12-32.
2. Богдан І. В. Проциклічна чи антициклічна фіскальна політика: методи діагностики. *Економіка України*. 2016. № 11. С. 45-57.
3. Chugunov I. Y., Pasichnyi M. D. Fiscal policy for economic development. *Scientific bulletin Polesie*. 2018. № 1(13). Ч.1. pp. 54-61.
4. Чугунов І. Я., Собчук С. І. Формування бюджетної політики економічного розвитку країни. *Вісник КНТЕУ*. 2018. №3. С.103–116.
5. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, М. Д. Пасічний, Т. І. Крикун та ін.; за заг. ред. І. Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 352 с.

O.Yu. SOVA, *PhD in economics,*
Assistant Professor of National economy and finance Department,
«KROK» University

DEFINING THE MONETARY BASE IN A DEREGULATED FINANCIAL SYSTEM

The monetary base in monetary economics is defined and measured as the sum of currency in circulation outside a nation's central bank and its Treasury, plus deposits held by deposit-taking financial institutions (hereafter referred to generically as "banks") at the central bank. More generally, the monetary base consists of whatever government liabilities are used by the public to purchase and sell goods and services, plus those assets used by banks to settle inter-bank transactions [1].

In implementing monetary policy, the NBU sets target benchmarks for regulation of money supply in circulation based on the choice of certain monetary aggregates. Commercial banks work within the limits of the money supply that is determined National Bank. Today, the search for new specific regulatory mechanisms, the money supply in circulation is extremely topical in Ukraine, as the management system the aggregate monetary turnover must comply with international standards and requirements, contribute to the stabilization of the national monetary unit.

It is worth adding that the imbalances of money circulation in Ukraine is also associated with an unbalanced structure money supply, when the growth of money supply in circulation is carried out at the expense of NBU funds issuance through stock and currency channels, refinancing channel and redemption of government bonds under government securities.

One of deregulation's aspects has been the erosion of reserve requirements as a factor constraining the behavior of banks, accompanied by a decline in the percentage of the monetary base needed by banks to satisfy reserve requirements.

The growing significance of banks' operational demands for base money relative to the demands imposed by reserve requirements is consistent with the downward trend of required reserve ratios.

The possibility that reserve requirements are not a significant constraint for most of the country's large banks suggest the nature of the immediate problem with empirical representations of the monetary base: The base is intended to gauge the money-supply impulse, which comes from the supply of base money relative to its demand. It matters not whether demand is created by regulation through reserve requirements, or through business needs for operational balances – only that there be a demand.

The monetary base is defined as the money-supply impulse originating from the stock of central-bank money. Deregulation poses a problem for this definition if it eliminates the demand for central-bank money.

In the pre-crisis period, base money developments largely reflected changes in currency in circulation and required central bank reserves [2, p. 142].

Monetary base (reserve money) in liabilities of Central Bank is connected with foreign exchange reserves in assets of Central Bank. The ratio of these components is determined by the chosen exchange rate regime, and this choice affects the ability of monetary authority to implement an independent monetary policy. Looking at the process of deposit and credit multiplication it seems that commercial banks actually create the majority of money. However, the bank can lend an amount equal to its excess reserves.

The new deposit is created when the borrower spends the money that was borrowed from the bank, and when that money comes back into the banking system. Here we can notice that the central bank can expand the volume of deposits in the banking system by increasing reserves, and can also contract the volume of deposits by reducing the reserves. Central Bank reduces reserves by selling securities in an open market sale. This action has an effect that is similar to deposit expansion in the banking system, but in the opposite direction [3, p. 7].

References:

1. Anderson R. G. Monetary Base. URL: <http://research.stlouisfed.org/wp/2006/2006-049.pdf>
2. Berger A. N., Christa H. S. Bouwman. Bank liquidity creation, monetary policy, and financial crises. *Journal of Financial Stability*. 2017. Volume 30. pp. 139-155.
3. Svilokos T. Monetary policy effectiveness in the period of economic crisis. *Dubrovnik International Economic Meeting*. 2013. Volume 1. pp. 1-17.

А.О. СТАРОКОЖКО,*студентка VI курсу,**Полтавська державна аграрна академія*

МОНІТОРИНГ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО ПРОЦЕСУ

Банківські установи зацікавлені в організації та здійсненні заходів, спрямованих на визначення актуальних ризиків та обумовлення шляхів протидії їм. Моніторинг процесів, що відбуваються у сфері кредитування, є своєрідним індикатором, спрямованим на визначення коливань у бізнесі кредитування, своєчасне виявлення можливих ризиків, а також стимулювання компетентних підрозділів банківської установи до своєчасного адекватного реагування.

З метою недопущення та мінімізації проблемної заборгованості за кредитними операціями банки запроваджують комплекс заходів із всебічного аудиту, контролю кредитних процесів, а також бухгалтерського впливу на процеси повернення боргів позичальниками, що стає важливим та таким, від чого залежить фінансово-економічна безпека установи, а також можливість упевненого та активного розвитку банків в умовах досить жорсткої конкуренції. Для запобігання можливості виникнення в майбутньому проблемної заборгованості.

На мій погляд питання моніторингу, що відбувається у сфері кредитування, це важливе та актуальне питання, що потребує досліджень та нових підходів до вирішення проблеми кредитної заборгованості банків. Питанням ефективного управління проблемною кредитною заборгованістю банків, мінімізації кредитних ризиків присвячено дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, зокрема, А. Герасимовича, С. Говорухи, В. Волохова, О. Дзюблюк, В. Пірог, Л. Примостки, Є. Рясних та ін. [1, 3]. Заходи, що вживаються банками для вирішення проблеми неповернення боргів позичальниками, потребують удосконалення. На жаль, питання процесу кредитного моніторингу, його періодичності та організації не належить до ключових параметрів діяльності банківських установ в Україні. Немає відповідно закріплених нормативних вимог, чітко визначеної методології цих процесів. Тому постає необхідність більш глибокого та повного дослідження зазначених питань. Розроблені мною, та викладені у цій науковій статті методологічні підходи дозволять, на мою думку, оптимізувати зусилля банківських установ у сфері моніторингу та організувати такий вид діяльності з позиції підсумкової його ефективності.

Метою статті є дослідження питань удосконалення роботи з проблемною заборгованістю банку, розвиток методологічних підходів до моніторингу кредитних процесів. З'ясувавши передумови виникнення простроченого (чи іншого роду проблемного) кредиту, проводять аналіз, спрямований на визначення групи позичальників за наведеною нижче класифікацією. Боржників у банках умовно можна поділити на чотири групи. Перша – це шахраї, до їх числа належить майже 10-15 % неплатників. Друга група – боржники, які не повертають кредит через непередбачуване погіршення фінансового становища, їх частина становить майже 30 %. Третя група (15-20 %) – «хитруни», які

перестають платити, розраховуючи на відсутність санкцій і неухважність кредиторів. Нарешті, четверта група – позичальники, які просто забувають вчасно здійснювати платежі, їх частка становить 30-40 %. Робота банків з усіма іншими категоріями неплатників базується на психологічному тиску. Щоб боржники не могли уникати виконання своїх обов'язків щодо погашення кредитної заборгованості, банком створюється спеціальна вертикаль системи колекшену, яка безпосередньо займається стягненням боргів [4]. Застосовуючи запропоновану методологію моніторингу процесів кредитування, банківська установа матиме актуальну інформацію щодо їх якості і, як наслідок, буде мати змогу оперативного та адекватного реагування на їх зміну. У разі відхилення від терміну повернення, визначеного у кредитному договорі, чи запланованого графіка погашення за кредитом, а також у випадку інших негативних змін у стані позичальника, пропонує переводити кредит у розряд «Спеціальний контроль». Після чого має використовуватися наведена нижче процедура роботи над поверненням кредиту. Банк може утримувати кредит у статусі «Спеціальний контроль» упродовж певного обмеженого періоду часу (мною запропоновано використання 10 днів як такого строку, що має бути достатнім для проведення необхідних банківських процедур). У цей період банком розглядаються різноманітні варіанти вирішення проблеми. Якщо після закінчення зазначеного терміну проблему не буде усунуто, однак наявні підстави очікувати повернення кредиту, то кредитний договір класифікується як проблемний і проводиться робота щодо повернення такого боргу. Якщо ж таких підстав немає, то кредит варто класифікувати як безнадійний і вживати заходів щодо ліквідації заборгованості альтернативними шляхами (списання за рахунок страхового резерву). В обох випадках кредит переходить зі сфери контролю кредитної адміністрації до центрального чи територіального підрозділу із роботи з проблемними активами. З'ясувати всі ці обставини та провести якісний, оперативний та виважений контроль за зазначеними процесами можуть внутрішні підрозділи моніторингу банку, що діють виключно в межах чинного законодавства, директив головного банку та внутрішньої нормативної бази. Нормативною базою для проведення кредитного моніторингу є внутрішні документи банку з питань здійснення моніторингу – це правила, програми, методики, інші документи з питань моніторингу, затверджені банком згідно з вимогами законодавства України, а також Національного банку України [2].

Окрім напрацювання нормативної бази, що належним чином регулювала б моніторингові процеси в банківській установі, окремої уваги потребує впровадження в сучасних умовах діяльності банківського бізнесу новітніх форм протидії ризикам, пов'язаним з фінансовими ресурсами. Як зазначалося мною вище, усіх боржників банку можна поділити на чотири умовні групи. Окремою групою, досить значною за обсягами, є шахраї. Як свідчать статистичні дані банківської системи України, найскладніше банкам повертати борги від шахраїв – у найкращому випадку вдається повернути 10-15 % кредитів [5]. На мою думку, такий стан багато в чому пов'язаний з неефективністю банківського моніторингу за цим напрямом у банківській системі України. Шахраї сприймаються не як потенційний об'єкт для протидії та боротьби, а, скоріше, як

неминуче зло, збитки від існування якого простіше списати на витрати діяльності. Очевидно, що такий підхід є неправильним та потребує коригування. Перспективною формою протидії шахрайству у сфері кредитування, що активно використовується банками розвинених країн, є так званий фрод-моніторинг інформації. Фродом (англ. «fraud») називають шахрайство, яке виявляється в несанкціонованих діях та неправомірному використанні банківських ресурсів. Як свідчить практика українського банківського бізнесу, фрод-моніторинг в Україні є безсистемним і не являє собою певної комплексної системи. Як правило, функції фрод-моніторингу покладаються на підрозділи ІТ та служби безпеки або на кваліфікованих фахівців. У той же час сьогодні банківські установи вже готові до розробки і впровадження комплексних систем фрод-моніторингу. Переважна їх частина усвідомили необхідність створення таких систем у боротьбі із шахрайствами. Аде деяким банкам простіше використовувати варіанти страхування збитків, ніж боротися з ризиками превентивними методами.

Головним фактором, що стримує впровадження комплексних систем фрод-моніторингу в діяльність банківських установ України є відсутність адаптованих до реалій національної банківської системи методологій – починаючи від інституціонального забезпечення цього процесу, закінчуючи технологічними картами конкретного етапу процесу фрод-моніторингу. У випадку з інсайдером мова йде про чітко визначені моделі роботи співробітника відповідно до посадової інструкції. У випадку, якщо кредитний менеджер вирішив видати кредит «своєї» людини, щоб вона могла його не повертати, тут повинні діяти кредитні аналітики та служба безпеки. Фрод-моніторинг допоможе виявити відхилення від типового робочого процесу певного кредитного менеджера, якщо таке матиме місце. Такі впровадження, убезпечать банківські установи від ризиків неповернення кредитних заборгованостей з боку позичальників. З огляду на викладене, пропоную впроваджувати банківським установам України фрод-моніторинг у повсякденній діяльності з протидії погіршенню якості кредитного портфеля. З цією метою, на мою думку, необхідно до штатного розпису банку долучити окремий підрозділ, до компетенції якого буде входити робота з моніторингу та протидії ризикам у вигляді несанкціонованого доступу до банківських ресурсів. Штат підрозділу не має бути надто великим. Вважаю, що окрім керівництва цього відділу, необхідно долучити таку кількість співробітників, щоб один фахівець з фрод-моніторингу міг контролювати портфель кредитування за обсягами 15-25 млн. грн. Якщо ж клієнтів у цьому сегменті замало з причини великих обсягів їх кредитування, то фахівець з фрод-моніторингу має обслуговувати портфель кредитів не за сумою, а за кількістю позичальників. Я вважаю, що зазначений спеціаліст у робочому режимі може проводити моніторинг 50-100 клієнтів сегмента роздрібного чи мікробізнесу, або ж 10-15 клієнтів, що є представниками малого чи корпоративного бізнесу. Такий підхід чітко визначить навантаження на кожного спеціаліста з фрод-моніторингу та забезпечить якісне виконання покладених на нього функціональних обов'язків. Окрему увагу варто приділити порядку створення та функціонування підрозділу

фрод-моніторингу. Слід зауважити, що підрозділ внутрішньобанківського фрод-моніторингу має підпорядковуватися керівнику вертикалі напряму колекшену. Однак він повинен здійснювати свою діяльність у постійній взаємодії з підрозділами внутрішньобанківської безпеки з метою уникнення стресових ситуацій для банківської установи, а також задля недопущення в діяльності банку негативних наслідків у фінансово-економічній безпеці, репутації та у послабленні зовнішніх позицій організації. Не викликає сумнівів, що поточна ситуація зі зростанням проблемного портфеля банківських установ склалася з причини неналежної уваги менеджменту банків до потенційних клієнтів-шахраїв. Видані позики або не обслуговуються позичальниками взагалі, що прямо вказує на шахрайство, або ж обслуговуються впродовж двох-трьох місяців після видачі з метою прикриття злочинних намірів позичальника щодо неповернення боргу. Саме застосування наведеного вище виду моніторингу сприятиме запобіганню злочинних посягань з боку потенційних клієнтів банківської установи, а також не допустить службових зловживань з боку персоналу.

Сучасні методи мінімізації кредитних ризиків потребують удосконалення. Мною у науковій статті запропоновано методологію моніторингу кредитного процесу, доведено актуальність і необхідність створення та функціонування банківського підрозділу з фрод-моніторингу у банківській діяльності. Останнім часом збільшилася кількість неповернених позик не лише з причин фінансових проблем у позичальників, а й з причин заздалегідь запланованих умисних дій щодо неповернення позичок, тобто дій з шахрайськими намірами. Тому вважаю, що питанням виявлення та недопущення таких випадків потрібно приділити велику увагу щодо розробки та створення методологій, впровадження яких допоможе мінімізувати банкам причину зловживань з цього питання.

Список використаних джерел:

1. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку. URL: <http://library.if.ua/book/92/6377.html>
2. Про здійснення банками фінансового моніторингу від 14.05.2003. Постанова Правління Національного банку України № 189. URL: <http://www.zakon.nau.ua/doc/?code=z0381-03>.
3. Рясних Є. Г., Пономарьов А. А., Микитин М. О. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 2. С. 146–149.
4. Рогожнікова Н. В. Концептуальні підходи до моніторингу як форми спостереження за процесом споживчого кредитування в комерційному банку. Вісник Університету банківської справи Національного Банку України. 2010. № 3(9). С. 191–192.
5. Сайт НБУ. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123614

М.Е. ХУТОРНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ПЕРЕДУМОВ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Оцінка фінансової стабільності з метою своєчасної ідентифікації ознак фінансової нестабільності кредитних установ належить до основних завдань суб'єктів системи забезпечення їх фінансової стабільності. Також це необхідна передумова розробки коректних та своєчасних заходів щодо забезпечення фінансової стабільності. Тобто, інструментарій оцінки фінансової стабільності повинен уможливлювати виконання таких двох завдань: по-перше, завчасно виявляти ознаки або високу ймовірність виходу кредитних установ з множини станів фінансової стабільності, а не просто констатувати факт їх фінансової стабільності або нестабільності. Відмітимо, що під високою ймовірністю виходу розуміємо поточну наявність проблемотвірних (ключових) дисбалансів у внутрішньому та зовнішньому середовищі діяльності кредитних установ, подальше зволікання з їх мінімізацією/усуненням призводить до зародження інших дестабілізуючих чинників, а у кінцевому підсумку – фінансової нестабільності кредитних установ.

По-друге, результатом оцінки фінансової стабільності повинна бути чітка ідентифікація проблемних сфер діяльності кредитних установ, що дозволить обрати найбільш дієві інструменти для відновлення або підвищення їх фінансової стабільності. Відмітимо, що зміст та спектр інструментів, використання яких здатне вплинути на поточну та потенційну фінансову стабільність кредитних установ, повинні бути нерозривно пов'язані з цілями політики забезпечення фінансової стабільності кредитних установ (далі ПЗФСКУ). Тобто, інструменти впливу повинні бути підібрані/сконструйовані так, щоб досягалися визначені цілі ПЗФСКУ. При цьому останню важливо розглядати як багаторівневу систему, яка на кожному рівні реалізації визначається певним набором цілей, завдань, принципів, методів та інструментів втілення. Авторська позиція щодо змісту цілей ПЗФСКУ на мезо- та мікрорівнях представлена у табл. 1. Також ПЗФСКУ повинна бути складовою політики забезпечення макрофінансової стабільності, синхронізуючись з нею за такими елементами як мета, завдання та принципи реалізації.

З метою досягнення тактичної цілі ПЗФСКУ на мезорівні важливим є проведення комплексного моніторингу інституційного середовища забезпечення фінансової стабільності сектору кредитних установ. Таке зміщення об'єкта оцінки з особливостей функціонування кредитних установ на інституційне середовище забезпечення їх фінансової стабільності дозволяє вирішити такі завдання:

Таблиця 1

Взаємоузгодженість цілей політики забезпечення макрофінансової стабільності та політики фінансової стабільності кредитних установ

Рівні цілей	Зміст цілей політики забезпечення макрофінансової стабільності	Зміст цілей політики забезпечення фінансової стабільності кредитних установ	
		Мезорівень	Мікрорівень
Цілі нижчого рівня (тактичні цілі)	Забезпечити економічні передумови до безперервного та ефективного функціонування інституту фінансового посередництва. Забезпечити стійкість фінансової системи (у широкому її розумінні) до шоків	Забезпечити інституційні передумови до безперервного та ефективного функціонування сектору кредитних установ	Забезпечити безперебійність функціонування протягом тривалого часу, на умовах фінансової стійкості та прибутковості
Цілі вищого рівня (стратегічні цілі)	Попередити періоди «кредитного перегріву» економіки. Оптимізувати амплітуду коливання фінансових циклів	Забезпечити позитивний вплив розвитку сектору кредитних установ на діяльність економічних агентів	Забезпечити збалансування інтересів різних груп зацікавлених сторін

Джерело: розроблено автором.

1) діагностувати фінансову стабільність інституту грошово-кредитного посередництва, оцінюючи якість чинних норм, правил, законів та їх вплив на здатність кредитних установ безперебійно та ефективно виконувати свої функції. При цьому повинно вивчатися як зовнішнє, так і внутрішнє інституційне середовище;

2) обґрунтувати мінімально необхідні параметри інституційного середовища кредитних установ, ураховуючи його інституціональну структуру, які формують сприятливі передумови забезпечення його фінансової стабільності.

Під інституційним середовищем забезпечення фінансової стабільності кредитних установ (далі ЗФС КУ) розуміємо сукупність інститутів, які як регламентують, так і обслуговують діяльність суб'єктів цього процесу і тим самим впливають на ефективність їх заходів щодо забезпечення фінансової стабільності сектору кредитних установ. У свою чергу, поняття «інститут» у межах обраного предмету дослідження тлумачимо як сукупність формальних або неформальних норм і правил, а також тип взаємодії прямих та опосередкованих суб'єктів ЗФС КУ. Саме через діяльність цих суб'єктів (інституцій) та їх взаємодію реалізуються функції інституційного середовища ЗФС КУ.

Досліджуване інституційне середовище буде визначатися як дієве, якщо воно здатне гарантувати кредитним установам утримання фінансової стабільності не нижче задовільного рівня (тобто їх фінансова стабільність не знизиться до порогового рівня). На нашу думку, формування таких характеристик інституційного середовища ЗФС КУ залежить від:

- 1) відповідності прийнятих формальних і неформальних норм та правил завданням, що реалізуються у рамках ЗФС КУ;
- 2) узгодженості кількісних і якісних характеристик інституцій зі змістом функцій інституційного середовища ЗФС КУ;
- 3) якості координації інституцій ЗФС КУ;
- 4) рівнозначної ефективності функціонування інституту стосовно забезпечення фінансової стабільності різних типів кредитних установ;
- 5) рівня гармонізації національних та міжнародних інститутів у ЗФС КУ;
- 6) ефективності горизонтальних та вертикальних взаємозв'язків між інституціями ЗФС КУ.

Стосовно останнього маємо на увазі якість взаємозв'язків між інституціями, які, по-перше, функціонують у внутрішньому та зовнішньому інституційному середовищі ЗФС КУ, а, по-друге, представляють суб'єктів прямого або опосередкованого впливу.

Для забезпечення комплексності оцінки інституційного середовища необхідно визначитися з його компонентами, які повинні підлягати діагностиці. На нашу думку, доцільно структурувати інституційне середовище ЗФС КУ на основі функціонального підходу. До основних його функцій відносимо: концептуальну, регламентну, контрольну, захисну, інформаційну, аналітичну, консультаційно-роз'яснювальну та освітню. Також відмітимо, що базовими інститутами, які впливають на якість виконання кожної із зазначених функцій досліджуваного інституційного середовища, – це інститути економічної освіти (у тому числі, фінансової грамотності) та економічної науки. Саме їх розвиненість є фундаментальним чинником формування належного рівня професійної компетентності осіб, що приймають рішення у сфері забезпечення фінансової стабільності кредитних установ, а також обґрунтованості та практичної дієвості методологічного інструментарію, що використовується ними.

Згідно з функціональним підходом до опису змісту інституційного середовища ЗФС КУ виділено такі його компоненти: 1) концептуальне підґрунтя ЗФС КУ; 2) нормативно-правове супроводження ЗФС КУ; 3) транспарентність кредитних установ; 4) захист прав споживачів фінансових послуг та кредитних установ; 5) регулювання та нагляд за діяльністю кредитних установ; 6) взаємозв'язок традиційних кредитних установ та FinTech компаній.

На підставі об'єднання описаних компонент вважаємо за доцільне запропонувати до використання індекс моніторингу інституційного середовища системи забезпечення фінансової стабільності кредитних установ. Його структура (табл. 2) дозволяє забезпечити комплексну оцінку інституційних передумов ЗФС КУ. У розрізі компонент виділено піднапрями, які дозволяють різнобічно оцінити якісні та кількісні параметри інституційного середовища

ЗФСКУ, а отже, чітко визначити інституційні загрози фінансовій стабільності кредитних установ.

Таблиця 2

**Структура індексу моніторингу інституційного середовища системи
 забезпечення фінансової стабільності кредитних установ**

I. Концептуальне підґрунтя забезпечення фінансової стабільності кредитних установ	II. Нормативно-правове супроводження забезпечення фінансової стабільності кредитних установ: 2.1) якість понятійного апарату; 2.2) наявність нормативно-правового забезпечення для всіх суб'єктів ЗФСКУ; 2.3) ступінь нормування функціонування суб'єктів ЗФСКУ; 2.4) глибина міжнародного співробітництва у формуванні нормативно-правового супроводження ЗФСКУ; 2.5) розвиненість інформаційно-аналітичної інфраструктури
III. Транспарентність кредитних установ 3.1) інформаційна відкритість; 3.2) інформаційна достовірність; 3.3) законодавча регламентація вимог до транспарентності кредитних установ; 3.4) корпоративна культура кредитних установ у сфері інформаційної прозорості	IV. Захист прав споживачів фінансових послуг та кредитних установ 4.1) право на доступ до інформації про контрагента 4.2) право на вільний вибір контрагента договірних відносин; 4.3) право на страхування від ризику порушення контрагентом умов договірних відносин 4.4) право на перегляд умов договірних відносин між контрагентами; 4.5) право на відшкодування втрат у випадку неплатоспроможності/банкрутства контрагента; 4.6) право на захист власних інтересів
V. Регулювання та нагляд за діяльністю кредитних установ 5.1) регуляторні вимоги стимулюючого характеру; 5.2) гармонізація регуляторних норм; 5.3) регуляторні стимули щодо підвищення самоконтролю та самовідповідальності кредитних установ	VI. Взаємоз'язок традиційних кредитних установ та FinTech компаній 6.1) співпраця кредитних установ та FinTech компаній; 6.2) динаміка розвитку ринку FinTech; 6.3) законодавче регулювання ринку FinTech

Джерело: розробка автора.

М.Е. ХУТОРНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

Н.Л. РАДЧУК, магістрант,
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОБЛЕМНИХ БАНКІВ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ ЇХ ВИНИКНЕННЯ

Систематизація чинників виникнення проблемних банків є важливим діагностичним етапом управління та врегулювання проблемних ситуацій в банку. При цьому розкриттю чинників повинно передувати уточнення змісту досліджуваного поняття. На перший погляд поняття «проблемний банк» здається вельми зрозумілим, однак, заглиблюючись у дослідження даної теми виникає ряд питань, які доводять хибність такого міркування. Зокрема, у науковій літературі його розкривають через такі терміни: «неплатоспроможний банк»; «банк під загрозою дефолту»; «фінансово нестійкий банк»; «нежиттєздатний банк»; «неліквідний банк»; «нестабільний банк»; «ненадійний банк»; «банк-банкрут». Також у науковій літературі вживаються поняття «некерований банк» [1, с. 160], або проблемний банк розглядається через призму проблемних ситуацій у банку [2]. Провівши аналіз наукової думки щодо змісту проблемного банку, узагальнено ознаки, за якими банк ідентифікується як проблемний у розрізі прямих та непрямих (табл. 1). За представленими у табл. 1 ознаками, стає очевидним, що практично кожен напрямок діяльності банку може стати джерелом проблемності. Тому менеджмент банку, з метою протидії банкрутству, має оцінювати всі напрямки його функціонування, особливо акцентуючи увагу на ризикових.

Загалом, вважаємо за доцільне класифікувати різновиди банків за критерієм їх проблемності на такі групи:

1) банки з першими ознаками проблемності. Установи доречно віднести до цієї групи, якщо їм притаманні такі характеристики: збиткова діяльність на одну звітну дату; недотримання нормативу достатності капіталу на звітну дату; порушення порядку формування обов'язкових резервів; різкі зміни у складі акціонерів або керівництва банку; наявність несплачених документів клієнтів на чотири дати і більше протягом місяця;

2) банки з тимчасовими ускладненнями. Для них, на нашу думку, характерним є: збиткова діяльність протягом трьох місяців; зниження рівня обов'язкових економічних нормативів; зменшення обсягів проведених банківських операцій; зменшення або відсутність резерву для відшкодування можливих втрат за проблемними кредитами;

Таблиця 1

Ознаки ідентифікації проблемного банку

Прямі ознаки	Непрямі ознаки
– порушення банком раптово або протягом певного часу обов’язкових економічних нормативів та недотримання резервних вимог; – різкі та раптові коливання залишків коштів на кореспондентських рахунках, особливо, якщо мінімальні залишки наближаються до нуля; – наявність несплачених документів клієнтів, затримки виконання їх вимог; – встановлення фактів грубих порушень правил бухгалтерського обліку, викривлення статистичної та фінансової звітності; – проведення не виправдано ризикованої кредитної та відсоткової політики; – постійні зміни складу керівництва та апарату управління банку; – наявність аудиторського висновку, який передбачає певні обмеження у діяльності банку; – негативна інформація міністерств і відомств, громадян, засобів масової інформації, скарги клієнтів на роботу банку	– діяльність банків на високоризикових і ненадійних ринках з обмеженим потенціалом розвитку; – незбалансованість між строками залучення та розміщення коштів; – висока питома вага міжбанківських кредитів у структурі залучених банком ресурсів; – агресивна реклама залучення коштів на умовах, вигідніших, ніж ринкові

Джерело: узагальнено автором.

3) банки з першими ознаками банкрутства. Банки цієї групи демонструють явну форму неплатоспроможності; можливе призначення тимчасової адміністрації; стійка тенденція до збільшення порушень нормативів центрального банку; зменшення кількості операцій для клієнтури; скорочення співробітників та зміна керівництва;

4) фінансово нестійкі банки (критичні). Це банки, ймовірність дефолту яких близька до 100 %. Таким банкам притаманне: платежі практично не здійснюються; різке зменшення кількості клієнтів банку; можлива поява судових процесів і виконавчих листів; відкликання ліцензії; запровадження процедури ліквідації.

Досліджуючи чинники виникнення проблемних банків, важливо усвідомлювати їх системність, глибоку взаємопов’язаність та наявність прямих і зворотніх зв’язків. Поряд з цим чинники можна систематизувати за рівнем їх вагомості та значущості впливу на стан функціонування банку. На нашу думку, це доцільно реалізувати на підставі діаграми Ісікави, яка дозволяє ранжувати чинники виникнення проблемних банків, ураховуючи їх причинно-наслідкові

5 жовтня 2018

зв'язки. Авторська позиція щодо найбільш значущих чинників виникнення проблемних банків представлено у табл. 2. Зауважимо, чинники систематизовано у розрізі п'ятьох рівнів. При цьому, чинники на кожному наступному рівні слугують поясненнями причин виникнення попередніх.

Таблиця 2

Чинники виникнення проблемних банків

Чинники				
1	2	3	4	5
I	II рівня	III рівня	IV рівня	V рівня
Проблемні активи	Неефективний фінансовий менеджмент	Хибна кредитно-інвестиційна політика банку	Відсутність/нечіткість стратегічного бачення керівництва банку щодо перспективних напрямів розвитку як власного бізнесу, так і економіки загалом	Низька соціальна відповідальність власників/топ менеджменту банку та незадовільна культура ведення бізнесу загалом
		Неефективна система ризик-менеджменту в банку (кадри, методи, технології)	Неефективність внутрішнього аудиту в банку	Неефективність корпоративного управління в банку
	Свідоме порушення банківського законодавства	Зловживання інсайдерів; приховування/викривлення інформації від контролюючих органів про справжній стан платоспроможності банку	Низький рівень корпоративної культури в банку, неефективність системи внутрішнього контролю, недієздатність наглядової ради	Неефективна система нагляду, особливо в частині систематичності та об'єктивності його проведення
Дефіцит прибуткових напрямів банківського бізнесу	Високі витрати на ведення банківського бізнесу	Неефективна система менеджменту	Недосконалість системи планування, управління та політики	Незадовільна кадрова політика
	Неконкурентоспроможна фінансова політика	Нездатність сформулювати власні конкурентні переваги	Неефективність роботи відділів, відповідальних за розробку та впровадження фінансових продуктів та послуг	

Продовження таб. 2

2	3	4	5
Законодавче встановлення високого вхідного бар'єру на ринок банківських послуг	Посилення стандартів банківського бізнесу	Виконання умов міжнародних фінансових організацій та Європейського союзу загалом	
Нерівні, неконкурентні умови ведення бізнесу різними типами кредитних установ	Превалювання адміністративних важелів впливу на банківський ринок над ринковими механізмами	Непрозора структура власності банків (особливо системно важливих)	Толерантність бізнес-еліти до порушення ринкових стандартів ведення підприємницької діяльності

Джерело: розроблено авторами.

Звичайно, цей причинно-наслідковий ряд можна продовжувати, а наведений у роботі дозволяє виокремити ті зони, які, на нашу думку, є найбільш важливими об'єктами моніторингу для попередження виникнення проблемних банків. Як чинники першого рівня нами виділено проблемні активи та дефіцит прибуткових напрямів банківського бізнесу.

Для України на сьогоднішній момент більш суттєвою проблемою є проблемні активи, в той час як для країн Європейського Союзу на перше місце виходить питання дефіциту прибуткових напрямів бізнесу. Подальші наукові дослідження будуть зосереджені на розкритті методів діагностики ознак проблемного банку та підходи до врегулювання функціонування проблемних банків.

Список використаних джерел:

1. Олійник А. В. Проблемні банки та методи їх врегулювання в механізмі протидії банкрутству. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2013. Т. 18. Вип. 3/2. С. 159-163.
2. Самородов Б. В., Гойхман М. І. Проблемні ситуації банківської системи та підходи до процесу їхньої діагностики. *Вісник ЖДТУ*. 2014. № 3(69). С. 213-218.

О.Д. ШЕВЧУК, к.е.н.,

*доцент кафедри аудиту та державного контролю,
 Вінницький національний аграрний університет*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ І АУДИТУ В УКРАЇНІ

Державний фінансовий контроль за дотриманням бюджетного законодавства здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу. Його головним завданням є забезпечення прозорого і ефективного управління коштами та майном, що належать державі.

Основними напрямками такого контролю є:

- 1) оцінка процесу управління бюджетними коштами (у т. ч. за допомогою державного фінансового аудиту);
- 2) правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності на підконтрольних об'єктах;
- 3) проведення аналізу та оцінки стану фінансово-господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів;
- 4) визначення ефективності прийняття управлінських рішень розпорядниками бюджетних коштів щодо максимальної їх економії, перевірка цільового використання бюджетних коштів;
- 5) запобігання порушенням бюджетного законодавства в процесі управління об'єктами державної власності у майбутньому;
- 6) контроль обґрунтованості планування надходжень і витрат державного та місцевих бюджетів.

Вітчизняними органами, які згідно їх компетенції, проводять державний фінансовий аудит, є Рахункова палата та Держаудитслужба України.

Новим Законом «Про Рахункову палату» [1], який набрав чинності 9 серпня 2015 року, принципово по іншому визначено повноваження і порядок діяльності Рахункової палати; закріплено механізми, покликані забезпечити її організаційну та функціональну незалежність; більш якісно опрацьовано порядок реагування об'єктів контролю на рішення та рекомендації Рахункової палати; передбачено проведення зовнішнього аудиту Рахункової палати та зовнішнього оцінювання її діяльності тощо. Він ґрунтується на нормах Конституції України, враховує діючі міжнародні стандарти зовнішнього аудиту державних фінансів, позитивну практику зарубіжних країн.

Отже, за умов належної реалізації нових положень вищезазначеного Закону, діяльність Рахункової палати має стати більш прозорою і відкритою для громадськості, а дієвість її контрольних заходів повинна принципово покращитися.

Однак, аналізуючи статистичні дані контрольно-перевірочного процесу, слід відмітити, що більшість порушень бюджетного законодавства продовжують мати системний характер і повторюються із року в рік. Це свідчить про низьку ефективність контрольних заходів, які здійснює Рахункова палата України.

Найбільш характерними за кількістю виявлених випадків та обсягами порушень за минулі роки були такі порушення:

- планування з порушенням законодавства і за відсутності правових підстав;
- використання бюджетних коштів без належних нормативно-правових підстав;
- використання коштів державного бюджету з порушенням законодавства;
- порушення під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти.

28 жовтня 2015 року Державну фінансову інспекцію було реорганізовано в Державну аудиторську службу України (далі – ДАСУ) як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Урядом через Міністерство фінансів. Саме діяльність даної служби охарактеризовано в

Законі «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [2].

Найбільш поширеними фінансовими порушеннями, які призвели за останні роки до втрат ресурсів, і які були виявлені в результаті реалізації контрольної функції ДАСУ були:

- реалізація суб'єктами господарювання товарів, робіт чи послуг безоплатно або за заниженими цінами;
- незаконні витрати внаслідок оплати завищеної вартості виконаних робіт та/або наданих послуг, а також завищення кількості чи вартості придбаних товарів;
- ненарахування і неперерахування (неповне перерахування) надходжень до загального та спеціального (окрім спецфонду бюджетних установ) фондів бюджету;
- ненарахування та неперерахування державними та комунальними підприємствами частини прибутку до бюджету;
- незаконні виплати фізичним особам (компенсацій, допомоги, пільг та субсидій, пенсій, стипендій), в тому числі які не мали права на їх отримання або у завищених розмірах [3].

Основними причинами таких порушень представники ДАСУ називають низьку якість внутрішнього контролю та безвідповідальне ставлення з боку багатьох розпорядників бюджетних коштів та керівників підприємств, установ і організацій.

Співвідношення кількості розпочатих досудових розслідувань до кількості переданих до правоохоронних органів матеріалів перевірок також продовжує зменшуватися.

Негативна тенденція залишається і в частині моніторингу публічних фінансів місцевих органів влади. Такий моніторинг здійснює ДАСУ, діяльність якої координується безпосередньо Урядом України.

Отже, найближчим часом необхідно внести зміни до Конституції України, норм Закону «Про Рахункову палату», Положення про Державну аудиторську службу України тощо. Альтернативний спосіб вирішення проблеми – створення окремого незалежного органу з функцією моніторингу публічних фінансів на місцевому рівні. Для цього має бути прийнято спеціальний закон, внесено відповідні зміни в бюджетне законодавство.

В першу чергу Рахунковій палаті необхідно:

- підсилити якість контрольно-аналітичних та експертних заходів;
- проаналізувати ефективність здійснених заходів у попередні періоди;
- більш точно встановлювати всі обставини правопорушення, визначати винних осіб і за наявності необхідних підстав, передавати відповідні матеріали до правоохоронних органів з метою притягнення винних до юридичної (в т.ч. кримінальної) відповідальності.

У контексті діяльності ДАСУ необхідно:

- 1) суттєво проаналізувати і оцінити результативність своєї діяльності (за кількістю об'єктів і контрольних заходів);
- 2) забезпечити високий рівень якості щодо реалізації матеріалів державного

фінансового контролю (в т. ч. державного фінансового аудиту).

Запровадження державного фінансового аудиту як головної сучасної форми державного фінансового контролю, безумовно, пов'язане з численними проблемами, які необхідно з часом подолати. До основних з них належать:

- відсутність чіткого визначення головних принципів, процедур та обґрунтування методів здійснення даної форми фінансового контролю;
- не налагоджено інформаційне та програмне забезпечення аудиторського процесу;
- не визначено конкретні функції аудиторів, їх права, етичні норми діяльності, обов'язки та відповідальність;
- чітко не визначено коло користувачів інформації по результатах державного аудиту;
- не розроблено стандартну форму вихідних документів, які мають складатися за результатами державного аудиту;
- відсутність критеріїв та неврегульованість процедури вибору об'єктів аудиту;
- неготовність кадрів ДАСУ до сприйняття зміни філософії державного фінансового контролю;
- відсутністю правових гарантій нефіскальності державного аудиту;
- неврегульованість взаємовідносин між державними фінансовими органами з приводу призначення і проведення державного аудиту та використання його результатів.

Підвищення рівня управлінської підзвітності та ефективності внутрішнього контролю та аудиту в органах влади на центральному та місцевому рівнях прогнозується завдяки ухваленню на початку 2017 року Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [4].

Можна відмітити, що протягом останнього десятиріччя відбувається доволі успішна співпраця державних органів України з міжнародними інституціями, що допомагають реформувати сектор загального державного управління (проекти Twinning, SIGMA, GIZ). В рамках цих програм експертами підготовлено коментарі та рекомендації щодо управління державними фінансами, включаючи бюджетну політику, фінансовий менеджмент і контроль, внутрішній і зовнішній аудит, державні закупівлі та адміністративні послуги.

Список використаних джерел:

1. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/576-19>
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 28.12.2015 р. (ред.) № 2939-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
3. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: www.dkrs.gov.ua
4. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249797370>

О.С. ШОЛОМІЦЬКИЙ, студент групи МО 0117, 5 курс,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Т.Г. СТЕПОВА, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Р.В. ВАРІЧЕВА, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА: ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Однією з найважливіших проблем, з якою стикаються підприємства, є недостатня ефективність організації управління їхніми фінансовими ресурсами в умовах переходу до ринку, що пов'язано з низьким ступенем розвитку фінансового планування.

Для оцінки діючої системи фінансового планування необхідно дослідити як безпосередню систему фінансового планування, так і взаємопов'язану з нею систему бюджетування та прогнозування. Облікова підприємства є невід'ємною складовою інформаційної системи будь-якого підприємства, яка покликана найбільш повно та об'єктивно представити стан його діяльності.

У сучасній економічній літературі існує безліч визначень термінів «планування» і «прогнозування». Деякі автори ототожнюють їх, деякі розділяють. Одні вважають первинним прогнозування, інші – планування. Виділяють також поняття стратегічного планування, тактичного планування та бюджетування.

Стратегічне планування – це управлінський процес створення й підтримки фінансової відповідності між цілями підприємства та його потенційними можливостями. Це безперервний процес, що є невід'ємною частиною стратегічного управління підприємством. З метою управління будь-яким підприємством необхідною умовою є наявність систематизованої та якісної інформації, яку можемо розділити на внутрішню та зовнішню. Інформація, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, необхідна для того, щоб знайти конкурентну перевагу на ринку, зменшити рівень ризику, ідентифікувати та запобігти змінам у навколишньому середовищі, координувати стратегії, плани та тактики. Стратегічне фінансове планування, як правило, реалізовується у великих компаніях з великими амбіціями та наявністю відповідних ресурсів для їх реалізації [1; 2].

Якщо охарактеризувати фінансове планування найбільш загально, то це процес планування надходження і використання фінансових ресурсів. Він включає у себе два взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих процеси: прогнозування і бюджетування.

Прогнозування – це розрахунок імовірних результатів вибраної послідовності дій за допомогою фінансових методів [3].

Як правило для прийняття менеджерами ефективних управлінських рішень, їх потрібно забезпечити повною та достовірною інформацією про варіанти дій, що і є завданням бухгалтера, підприємства прагнуть спрогнозувати значення зовнішніх чинників, на які неможливо істотно вплинути силами підприємства, але від яких залежить результат його господарської діяльності. До таких чинників відносяться попит на продукцію підприємства, обсяги виробництва і ціни конкурентів, витрати, пов'язані з посиленням державного регулювання, непередбачені збитки від надзвичайних подій.

Існують два основних підходи до прогнозування. Один із них називається статистичним і базується на інформації попередніх періодів. За допомогою різних математичних методів ця інформація узагальнюється, та з урахуванням вірогідних змін у майбутньому будується прогноз.

Інший підхід у більшій або меншій мірі ігнорує ретроспективну інформацію і застосовується, якщо компанія утворена нещодавно та надійна або постійна «історична» інформація відсутня. Цей підхід носить назву емпіричного, так як ґрунтується на оцінці різних експертів: маркетологів, фінансових, виробничих керівників, аналітиків ринку. Таким чином, він дозволяє уникнути недоліків попереднього підходу, але має і свої вади: цей підхід не може гарантувати точність і його результати досить є досить суб'єктивними.

Необхідність складання планів визначається багатьма причинами, зокрема, невизначеністю майбутнього, координуючою роллю плану, оптимізацією економічних наслідків.

Зміст координуючої ролі плану полягає у наявності добре деталізованих і взаємопов'язаних цільових настанов, що дисциплінують оперативну і стратегічну діяльність підприємства.

Оптимізація економічних наслідків полягає в тому, що будь-яке неузгодження чи збій у діяльності системи потребує фінансових витрат на його подолання. Якщо є план, ймовірність збою нижча.

Слід відзначити, що фінансове планування не ставить за мету обов'язково звести до мінімуму ризики. Навпаки, його сутність полягає в аналізі й виборі ризиків, які необхідно прийняти, і тих, яких можливо було б уникнути. За результатами проведених досліджень, Джеймс Холл переконливо охарактеризує якість облікової інформації базуючись на таких характеристиках як релевантність, точність, вчасність та повнота. Він стверджує, що облікова інформація, вироблена бухгалтерською інформаційною системою, відповідно до її основної мети покликана слугувати підтримкою до планування, контролю та аналізу. Крім того, за дослідженнями автора, якісна бухгалтерська інформація має такі характеристики:

– відповідність – зміст звіту чи документа має відповідати його цілям;

– своєчасність – час на підготовку чи обробку інформації має бути виправданим, а інформація вчасною;
– точність – Інформація повинна бути вільною від суттєвої помилки;
– повнота – інформація повинна донести все необхідне, чітко і неоднозначне;
– націленість – інформація повинна збиратися відповідно до потреб її користувачів.

Бюджетування – це не просто кількісне обґрунтування плану, але й механізм управління, який дозволяє координувати роботу співробітників усіх підрозділів підприємства для досягнення спільної мети, показник якості управління на підприємстві, відповідності рівня його менеджерів та управлінських рішень сучасним вимогам. Тільки правильно організований процес фінансового планування та управління бюджетом дозволяє підприємству рухатись уперед [4].

Бюджет (план, кошторис) – це документ, в якому відбиваються у вартісних показниках майбутні господарські операції підприємства і результати, пов'язані з їх виконанням. При формуванні окремих видів бюджетів використовуються також і натуральні показники. Бюджети охоплюють всі сфери фінансово-господарської діяльності підприємства: виробництво і реалізацію продукції, діяльність допоміжних підрозділів, управління фінансовими потоками.

Процес фінансового планування розтягнуто у часі й складається з декількох етапів, в результаті аналізу можна об'єднати їх в один найбільш загальний варіант:

1. Аналіз зовнішньої середовища та прогнозування її змін.
2. Оцінка можливостей підприємства (у т. ч. виробничих потужностей, трудових ресурсів, фінансових коштів і джерел їх отримання) та аналіз його фінансового стану.
3. Розробка цінової політики підприємства.
4. Розробка системи норм і нормативів.
5. Прийняття попереднього рішення про обсяги діяльності на плановий період.
6. Розробка проектів бюджетів: розрахунок кошторисів витрат; планування фінансових показників (виручка, собівартість, амортизаційні відрахування, обсяг оборотних коштів, прибуток); ув'язка прибутків і витрат, потреби в коштах і джерел її покриття.
7. Узгодження та аналіз проектів бюджетів, їх коректування.
8. Затвердження бюджетів керівником підприємства.
9. Реалізація бюджетів, контроль за їх виконанням.
10. Аналіз процесу виконання і коректування бюджетів.

Фінансове планування означає свідому організацію фінансового розвитку на основі гармонійної та оптимальної структури цілей і відповідних їм засобів досягнення [5, с. 242].

У той же час фінансове планування – процес розробки конкретного плану фінансових заходів. Метою планування фінансів є визначення можливих обсягів надходження грошових коштів та їх витрачання в плановому періоді. Логічна послідовність процесу планування наведена на рис. 1.

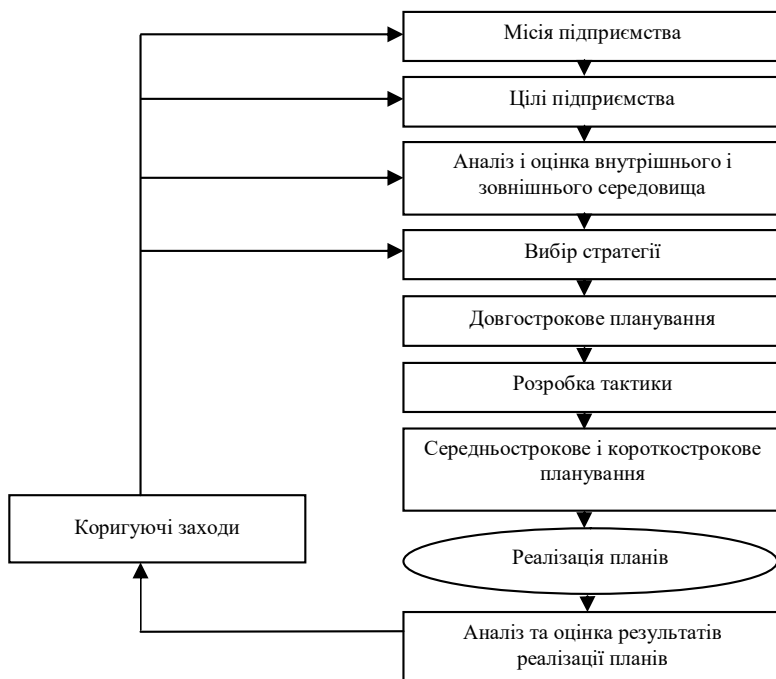

Рис. 1. Алгоритм фінансового планування на підприємстві

Фінансовий план можна розглядати як завдання по окремих показниках, а також як фінансовий документ, що забезпечує взаємозв'язок показників розвитку підприємства з наявними ресурсами, взаємодію сукупної вартісної оцінки коштів, що беруть участь у відтворювальних процесах та у процесах обігу грошового капіталу.

Фінансове планування потрібне, в першу чергу, для збереження фінансової рівноваги підприємства, а, з іншого боку, – для уникнення накопичення зайвих ліквідних коштів.

Воно повинно охоплювати всі фінансово-економічні та виробничо-господарські процеси, а саме: планування потоку грошових коштів; планування інвестицій і дезінвестицій; планування зовнішнього фінансування і дефінансування; планування резервів ліквідності.

Отже, фінансове планування являє собою поєднання двох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих процесів: бюджетування і прогнозування.

Таким чином, виявлено, що наявність широкого теоретичного інструментарію методів фінансового планування. В той же час практичний досвід їх застосування є досить обмеженим, що пов'язано, насамперед, з низькою ефективністю системи забезпечення фінансового планування.

Найважливішою проблемою у сфері фінансового планування є забезпечення обґрунтованості розробки фінансового плану, його реальності.

Підсумовуючи наше дослідження, можна стверджувати, що на сьогодні фінансове планування є одним з альтернативних фінансових інструментів, яке використовується підприємствами для налагодження фінансової діяльності та підвищення власної рентабельності та платоспроможності як одних із найбільш важливих показників міцного фінансового стану суб'єкта господарювання. Приділяючи більше уваги фінансовому плануванню, можна досягти зміцнення фінансової стабільності підприємства за умови виконання прогнозованих бюджетом обсягів операційної та інвестиційної діяльності на засадах фінансової стійкості, створення передумов для отримання чистого прибутку, достатнього для самоокупності та самофінансування підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бедринєць М. Д. Недзельська К. В. Економічна суть стратегічного фінансового планування підприємства в сучасних соціально-економічних умовах. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 24-31.
2. Сучасні підходи до моделювання складних соціально-економічних систем / [під ред. В. С. Пономаренко, Т. С. Клебановой, М. А. Кизима]; Хар. нац. екон. ун-т [и др.]. Х.: ІД «ИНЖЭК», 2011. 273 с.
3. Коркуна Д. М. Фінансове прогнозування як основа фінансових планів підприємства. URL: http://vlp.com.ua/files/86_0.pdf
4. Бугас Н. В. Бюджетування як ефективний інструмент управління витратами. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2012. № 5. С. 190-193.
5. Тарасюк Г. М. Управління плануванням діяльності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2010. 295 с.

Секція III. Управління розвитком економіки в умовах глобальних викликів

І.Г. АБЕРНІХІНА, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів,

Національна металургійна академія України

А.М. КОВАЛЬОВА, магістр,

Національна металургійна академія України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Основні засоби є невід'ємною частиною будь-якого підприємства і одним з особливо важливих об'єктів інвестування. Для успішного ведення господарської діяльності промислового підприємства важливою умовою є забезпечення його в достатньому обсязі необхідними об'єктами основних засобів, проведення своєчасного аналізу структури, стану та ефективності їх використання, визначення, за результатами аналізу, пріоритетних, з точки зору економічної доцільності, напрямів відтворення основних засобів.

Основу інвестиційної діяльності підприємства складає реальне інвестування. В сучасних економічних умовах на більшості українських підприємств це єдиний напрям інвестиційної діяльності.

Реальні інвестиції – це вкладання коштів в реальний (основний та оборотний) капітал, спрямоване на приріст виробничих фондів та матеріально-технічних запасів [1, с. 55].

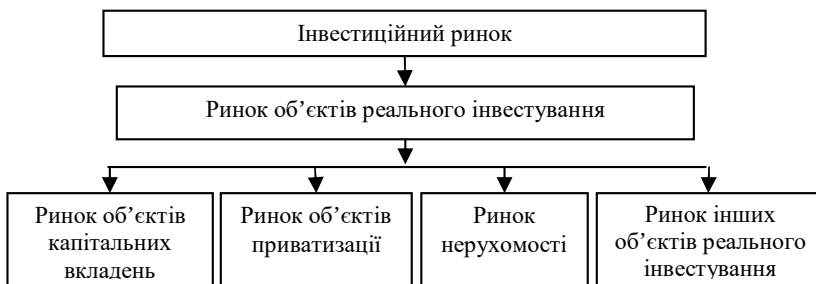

Рис. 1. Складові ринку реального інвестування

Джерело: [2, с. 40].

Виділяються наступні особливості здійснення реальних інвестицій:

- 1) реальне інвестування є головною формою реалізації стратегії економічного розвитку підприємства;
- 2) реальне інвестування знаходиться в тісному взаємозв'язку з операційною діяльністю підприємства;
- 3) реальному інвестуванню притаманна нестабільність;

4) реальні інвестиції піддаються високому рівню ризику морального старіння;

5) реальні інвестиції є найменш ліквідними [1, с. 55-56; 4, с. 52].

На інвестиційному ринку серед об'єктів реального інвестування виділяють наступні (рис. 1).

Реальні інвестиції здійснюються підприємствами в різноманітних формах (рис. 2).

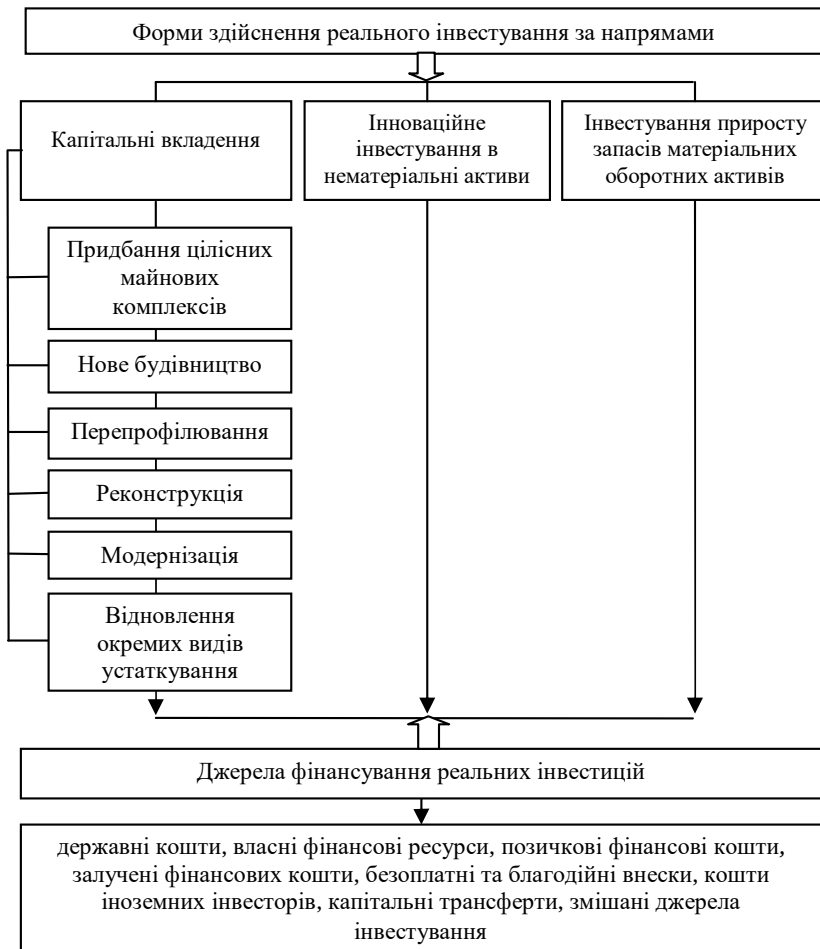

Рис. 2. Форми здійснення та джерела фінансування реальних інвестицій
Джерело: складено авторами на основі [1, с. 57-59; 2, с. 80; 3, с. 13].

Науковцями виділяється низка проблем, що перешкоджають ефективному здійсненню реального інвестування на українських підприємствах в сучасних економічних умовах функціонування. Авторами [3] зазначаються політико-правові, фінансово-економічні і інституційно-організаційні групи проблем реального інвестування.

Найбільшою групою є група фінансово-економічних проблем, яка включає такі основні проблеми: низький рівень капіталізації прибутків підприємств та відсутність економічних та (податкових) стимулів для майбутнього інвестування; розпорошування інвестиційних бюджетних коштів – спрямування інвестиційного потенціалу приватизації переважно на цілі бюджетного споживання; наявність проблем в корпоративному секторі та незахищеність прав інвесторів; низький рівень торговельної активності на вітчизняному ринку акцій внаслідок того, що контрольні пакети акцій належать великим власникам, які не зацікавлені у додаткових їх випусках; недостатнє висвітлення інформації про емітентів, професійних учасників ринку цінних паперів, ризиків стосовно фінансових інструментів, що перешкоджає оцінці інвестором реальної вартості і потенціалу українських підприємств, прийняттю ним інвестиційних рішень; значні обсяги тіньового бізнесу як основного джерела нелегального накопичення та вивезення капіталу [3, с. 15].

Дієвими інструментами розв'язання окреслених проблем та підвищення інвестиційної активності українських підприємств може бути забезпечення сприятливих макрофінансових умов реалізації інвестиційної діяльності та підвищення ефективності державного інвестування; удосконалення фіскального стимулювання інвестиційної діяльності; посилення контролю за монетарними чинниками впливу на стабільність грошової одиниці; забезпечення розвитку фондового ринку України; розширення обсягів і доступності кредитного забезпечення для реалізації інвестиційних проєктів; удосконалення інструментів митного тарифного регулювання інвестиційних операцій; удосконалення фінансового законодавства у сфері інвестицій; інтеграції вітчизняного фінансового сектору до світових ринків капіталу [2; 3, с. 16].

Список використаних джерел:

1. Безродна С. М., Миськова Н. В. Інвестування: компендіум. Чернівці. 2013. 200 с.
2. Качур Р. П. Державне регулювання інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. Львів. 2015. 237 с.
3. Майорова Т. В., Крук В. В., Шевчук Я. В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 12-16.
4. Олійник Є. В. Управління основними засобами підприємства через призму класичних та сучасних теорій. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 6 (168). С. 47-53.

В.М. АНТОНЕНКО, *к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку, фінансів та економічної безпеки,
Донецький національний технічний університет*

РЕЙДЕРСТВО ТА КОРУПЦІЯ ЯК ГАЛЬМА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Глобалізаційні процеси, що активно відбуваються в економічному світі, є цілком логічними й об'єктивними, сприяють розвитку взаємовигідних економічних зв'язків між країнами, обумовлюють подальший вектор економічних перетворень у таких країнах, як наша. В нашій державі в множині різних сучасних глобалізаційних процесів першочергове значення має європейський шлях її розвитку. Для сучасної України, з урахуванням її політичних і економічних проблем, підтримка та забезпечення реалізації кроків до Євросоюзу вимагає від керівництва країни впровадження ефективного управління процесами глобалізації, заради того, щоб не відбулося небажаного розвороту від цивілізованої економіки та повернення до нищівної економічної олігархічної системи. Але управління глобалізаційними процесами пов'язано із певними труднощами, які також треба визнати об'єктивними й такими, що вимагають досить серйозних, послідовних і рішучих дій від діючої влади. Саме ці труднощі створюють вагомі перешкоди й самі стають гальмом на шляху економічної євроінтеграції нашої країни.

Економічне сьогоднішня Україна як держави, яка потребує системних рішучих перетворень на шляху її інтеграції в європейський економічний простір, на жаль, характеризується певним атрибутом спотворених ринкових відносин, до яких відносяться перш за все такі досить ганебні явища, як рейдерство та корупція. Заради справедливості, необхідно вказати на те, що така параномія, що об'єктивно супроводжує розвиток ринку та процеси накопичення капіталу, властива майже усім сучасним ринковим країнам, які на сьогодні вже розробили й накопичили потужний економічний і правовий захист своєї економіки від означених вище процесів. Але такий науково обґрунтований і практично дієвий захист країни і її економічних суб'єктів відсутній в нашій державі, бо задачі розвитку ринку і проведення відповідних економічних реформ відволікали керівництво країни від розв'язання проблем рейдерства і корупції; більше того, влада сама досить часто нехтувала державними інтересами і ставала активним елементом рейдерських і корупційних діянь.

На сьогодні рейдерство є першочерговою і найбільш значущою загрозою економічній безпеці держави та вітчизняних підприємств, непереборним гальмом руху країни до Євросоюзу. Як пише Н.В. Радванська, в українських умовах рейдерство являє собою дії напівкримінального (а часто відверто кримінального) характеру, скеровані на захват власності [1]. Так само вважають й інші дослідники, наприклад, С.В. Албул і С.О. Кузніченко, які вказують, що в Україні рейдерство – це злочинна діяльність організованих злочинних

угруповань з привласнення чужого майна шляхом шахрайства, з використанням неправосудних судових рішень за співучасті корумпованих чиновників [2].

Як доведено у роботі [3], вітчизняним підприємствам самостійно, в сучасних умовах, що склалися в країні, надто важко подолати рейдерські захвати, і тому вони (підприємства) досить часто стають жертвами рейдерів. Особливо великий ризик рейдерських поглинань мають підприємства з великим рівнем рейдерської привабливості, яку пропонується оцінювати за спеціальною методикою [4].

Рейдерство посилюється і розвивається на тлі існуючої в країні корупції; симбіоз цих двох негативів створює потужний спротив чесним законослухняним вітчизняним підприємствам. До речі, таке становище настільки стало поширеним в національній економіці, що навіть згадка про чесних підприємців може викликати усмішку.

Тема розгулу корупції в Україні є актуальною ще у зв'язку з тим, що вона негативно впливає не тільки на економічні процеси, а й на політичні, соціальні, організаційні та етичні, що породжує і посилює нищівні наслідки для держави і її громад [5, с. 33]. Таким чином системна корупція в країні відштовхує її від глобалізаційних перетворень і бажаного руху до Європи, і саме від вирішення цієї проблеми цілком залежать майбутнє нашої держави та її членство в Євросоюзі. Тому науковці почали частіше й активніше займатися цією темою. Як вказують, наприклад, В. Мазярчук та І. Федько, які провели професійно цікаве дослідження в їх аналітичній довідці, «корупція – протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їхніх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів» [6, с. 6]. Ними зроблене ранжування видів корупції, де в рейтингу на першому місці стоїть корупція в навчальних закладах. Принципово з цими авторами можна й погодитися, але з урахуванням важливості подальшої класифікації корупційних сфер треба ще додати наступні такі її види: корупція в сфері науки, в державних контролюючих органах та в інфраструктурі колишньої АТО (зараз – ООС). Ці додані види корупції напряму пов'язані із витрачанням державних бюджетних коштів та впливають на стан бюджету країни, а тому мають велике значення для держави.

Наявність корупції в сфері науки досі не афішувалася, бо цьому є вагомі підстави: отримання наукових ступенів і звань дає можливість їх претендентам в майбутньому «відбити» витрачені гроші, наприклад, від студентів в навчальних закладах; і тому як попит, так і пропозиція пов'язаних з цим хабарів швидко зростають, що сприяє і підвищенню ціни за такі дисертації. Бувають випадки, коли на захисті кандидатських і докторських дисертацій претенденти на наукову ступінь інколи взагалі не розуміються на сутності свого, так би мовити, власного наукового дослідження, тому що воно (дослідження) цим претендентом не виконувалося.

Окремою корупційною ланкою в сучасній українській науці є наукова держбюджетна тематика. Наукові дослідження за тематикою, затвердженою МОНУ, фінансуються з державного бюджету і розподіляються між виконавцями державних бюджетних тем. Не вдаючись в деталі такого

розподілу, вкажемо тільки на необхідність більш жорсткого відбору бюджетної тематики і посилення відповідальності держслужбовців та виконавців цих тем, звертаючи при цьому увагу на корупційні зв'язки між ними.

Контролюючи державні органи, звісно, мають захищати державні інтереси, але їх посадові особи не рідко віддають перевагу своїм власним економічним інтересам. З точки зору теорії поведінки економічних суб'єктів це цілком зрозуміло: мова йде про конфлікт економічних інтересів, а в даному випадку представники різних протилежних економічних інтересів (держави і приватної особи) – один; а саме тому, що два суб'єкти (представника) поєднуються в одній державній посадовій особі, вказаний конфлікт найчастіше вирішується на користь інтересам приватної особи, а не держави. Від такого виду корупції не захищені і інші країни; а, крім того, як було вже вказано вище, така корупція досить часто інтегрується в рейдерсько-корупційну діяльність влади. Негативні наслідки такого поєднання не можна переоцінити, це спотворює всю економічну систему країни.

Щодо АТО (ООС) – необхідно зазначити, що, у цій сфері мають місце значні грошові потоки, як легальні, так, на жаль, і корупційні. Незважаючи на те, що проведення цих операцій є захистом держави, її цілісності, та попри те, що у багатьох українців події в Криму та на Сході країни викликали підйом патріотичності й національного усвідомлення, знаходяться ділки, які, користуючись збільшенням фінансування цієї сфери, посягають на систему безпеки держави, підміняючи її своїми власними економічним інтересами.

Існування рейдерства і корупції в їх найбільш жадливих формах і з непереборною живучістю зменшують оптимізм щодо перспектив їх подолання, принаймні в найближчі часи. Метастази їхнього проникнення в усі сфери нашого життя можна було б подолати тільки спільними зусиллями суспільства, але практика їх поширення охоплює все більше і більше представників цього самого суспільства. У таких умовах надто важко прогнозувати термін розв'язання досліджуваної проблеми. На сей час, ми вважаємо, що необхідно залучити науковців – економістів, які б могли професійно вивчити проблему конфлікту економічних інтересів вказаних суб'єктів – держави і злочинців, до яких відносяться рейдери і корупціонери.

Список використаних джерел:

1. Радванська Н. В. Рейдерство як загроза економічній безпеці підприємства та держави. *Вісник Хмельницького національного ун-ту. Економічні науки*. 2011. № 2. Т. 1. С. 204-206.
2. Албул С. В., Кузнichenko С. О. Рейдерство: до питання вироблення державної стратегії протидії. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pchdu_2013_2_19
3. Антоненко В. М., Іваничко О. О. Дослідження рейдерської привабливості підприємства як чинника фінансово-економічної безпеки і об'єкта фінансового менеджменту. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 3(08). URL: <http://pev.kpu.zp.vypusk-3-08>
4. Антоненко В. М. Рейдерство, рейдерські ризики та рейдерська привабливість енергетичної галузі країни: контент-аналіз та кількісне

- вимірювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 4(15). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/15-2018-ukr>
5. Калмиков Д. О., Сінченко Д. В., Сорока О. О. та інш. Запобігання корупції: методичні рекомендації для місцевих активістів. За заг. ред. М. І. Хавронюка. К.: ФОП Москаленко О. М. 2017. 242 с. URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/1496912133anticor_method_web.pdf
6. Мазярчук В., Федько І. Вплив корупції на економічне зростання. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2016. 24 с. URL: http://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/FEAO_Corruption_Economy_A5_short_final.pdf

А.І. БЛИК*, магістрант,
Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського

В.Л. КРИШОВСЬКИЙ*, магістрант,
Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ФРІЛАНС РИНКУ

Поряд з повсякденними перетвореннями та змінами в бізнес-процесах, які несе у собі цифрова ера, змінюються і реалії трудових взаємовідносин – способи участі інтелектуального та людського капіталу в соціально-економічній системі. З урахуванням всіх можливостей та умов праці, недоліків нинішнього працевлаштування офф-лайн, спеціалісти дедалі частіше дають перевагу пошуку роботи на цифрових платформах, так званому виду заробітку – фріланс. Тенденції росту цього ринку праці з кожним роком тільки збільшується, що породжує нові виклики перед суспільством.

Крім позитивного впливу на структуру ринку праці та динаміку платіжного балансу, прояв ефекту розвитку ІТ-аутсорсингу полягає у збільшенні внутрішнього попиту на споживчому ринку, зменшення розшарування населення та формуванні середнього класу, створенні сприятливих умов для розширення платоспроможного попиту, зміцненні фінансової безпеки держави. Тому зважена державна політика сприяння розвитку ІТ-аутсорсингу спроможна перетворити цю діяльність на потужну точку зростання національної економіки [1]. Розвиток ринку ІТ в Україні сприяє досягненню низки макроекономічних ефектів, які вже зараз позитивно впливають на її соціально-економічне зростання. Дія цих ефектів у перспективі може призвести до структурних перетворень, які формуватимуть якісно нові тенденції розвитку вітчизняної економіки.

* Науковий керівник – О.І. Маслак, д.е.н., професор.

Метою дослідження є проведення аналізу фріланс ринку України та його ролі у розбудові саморегуючої соціально-економічної моделі.

Отже, створюючи гарні умови для зростання аутсорсингу, отримаємо всі підстави для отримання надприбутків та соціально-економічного розквіту України. Помітні переваги для держави в майбутніх періодах та величезний запас клієнтів, що потребують задоволення своїх потреб наведені на рис. 1.

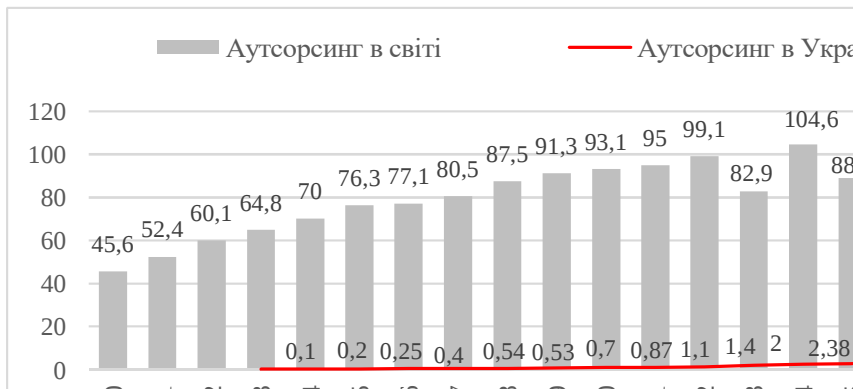

Рис. 1. Величини глобального ринку послуг в порівнянні з українським ринком (у млрд. доларів США) [2, 3].

Початок цього розвитку також підтверджують міжнародні рейтинги: Україна на 7 місці за якістю та ефективністю фріланс-працівників; на 24 місці у топ-55 найбільш привабливих країн для аутсорсингу; 13 українських ІТ-компаній потрапили у топ-100 постачальників послуг з аутсорсингу: EPAM, Ciklum, ELEKS, Luxoft, N-iX та інші; Україна посідає 11 місце у топ-50 розробників світу [4].

Оскільки аутсорсинг залишається популярним, кожен шукає кращий ринок працівників, які працюють на замовлення. Україна – одна з найгарячіших напрямків для компаній усіх розмірів, які шукають кваліфікованих, недорогих та активних фрілансерів для різних проєктів. Що стосується ІТ та програмного забезпечення, то Україна є найкращим вибором.

Більше 100 світових телекомунікацій, електронної комерції, розробки програмного забезпечення та ігрових компаній мають представництва на Україні, включаючи Grammarly, Magento, Ericsson та Crytek.

За інформацією від міжнародної компанії з електронних платежів Payoneer, котра обслуговує компанії, що сплачують працю фрілансерів, зауважила: «Аналізуючи дані наших користувачів, ми бачимо тенденцію зростання аутсорсингу в Україні. З 2017 року спостерігається більш ніж 50 % приріст операцій на цьому ринку. Збільшення транзакцій – це не єдине, також зафіксовано постійне зростання обсягів операцій, показуючи нам, що не тільки

збільшується кількість компаній, які надають аутсорсинг в країні, але і масштаби проєктів зростають» [5].

Українські працівники неодноразово підтверджують свої високі навички та розуміння специфіки виконуваної роботи. Це підтверджується на рис. 2.

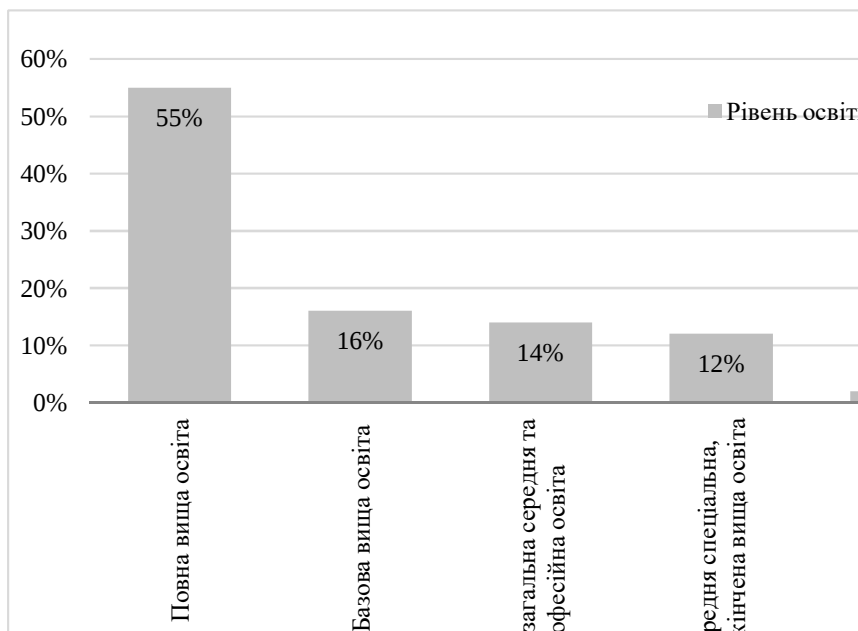

Рис. 2. Розподіл працівників цифрових платформ за освітою [6]

Четверта частина фріланс працівників і тепер продовжує навчатися, і половина навчається поза системою формальної освіти, на різних тренінгах та онлайн курсах.

Окрім формальних дипломів, розмовна іноземна мова має важливе значення для доступу до роботи через інтернет: російська – більшість українців вільно нею розмовляють, що дає доступ до пострадянського простору; англійська – необхідна як в кодуванні, так і спілкуванні з замовниками. Більше 18 % респондентів вважають, що їх рівень володіння англійською мовою вищий за середній, 41 % – вважають що мають базовий рівень.

Ці здібності українських фрілансерів значно зменшують конкуренцію в просторах інтернету.

Основними причинами, що спонукають людину віддавати перевагу фрілансу, являються: отримання додаткового заробітку; вільний графік; відсутність невмілого керування менеджерів на попередній роботі; поєднання роботи з навчанням; надають перевагу комфортній роботі з дому; можуть

працювати лише з дому за станом здоров'я; заробіток кращий, ніж на інших роботах; не змогли найти іншу роботу; догляд за дітьми чи хворими [6].

Професіонали, які вирішили працювати таким чином, чітко розуміють, що вони контролюють свої власні долі. Це змушує їх більш активно мислити про тенденції ринку та оновлювати свої навички частіше, ніж традиційні працівники, допомагаючи розвитку нашої економіки.

Підбиваючи підсумки, підкреслим наступне: Україна є лідером на ринку фріланс замовлень в Європі; в країні висококваліфіковані кадри з широким набором досвіду; поширена увага до України з боку міжнародної спільноти; підйом в міжнародних рейтингах; перспективи до соціально-економічного зростання України.

Список використаних джерел:

1. Щодо потенціалу і перспектив розвитку IT-аутсордингу в Україні. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1301/>
2. Global market size of outsourced services from 2000 to 2017 (in billion U.S. dollars). URL: <https://www.statista.com/statistics/189788/global-outsourcing-market-size/>
3. Мешко Н. П., Єфремова М. О. Розвиток IT-аутсорсингу в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*. 2015. Т. 23. С. 82.
4. Інфографічний атлас «IT-індустрія в Україні». URL: <https://businessviews.com.ua/ru/the-infographics-report-it-industry-of-ukraine-2017/>
5. Blitshtein A. Ukraine Among the Fastest Growing Outsourcing Locations – Here's Why. URL: <https://blog.payoneer.com/outsourcing/ukraine-growing-outsourcing-location/>
6. Алексинська М., Баистракова А., Харченко Н. Зайнятість через цифрові платформи в Україні. Проблеми та стратегічні перспективи. 2018. С. 14. URL: https://www.kiis.com.ua/materials/pr/15082018_ILO_report/wcms_ukr.pdf

В.О. БОЙКО, к.е.н.,

доцент кафедри економіки та фінансів,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Л.О. БОЙКО, к.с.-г.н., доцент,

доцент кафедри економіки та фінансів,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ХЕРСОНСЬКИХ АГРАРІВ

З усіх галузей народного господарства найбільш радикального і дійового державного регулювання та підтримки для нормального розвитку вимагає сільське господарство. Це зумовлено тим, що по-перше, дана галузь є життєво необхідною в будь-якому суспільстві і розглядається як пріоритетна при

обґрунтуванні перспектив соціально-економічного розвитку країни; по-друге, сільськогосподарське виробництво через існування короткострокової і довгострокової проблем не може ефективно розвиватися без стабілізуючого впливу держави.

В умовах розвинутого ринку державне регулювання економіки повинно здійснюватися не директивним управлінням виробничою і фінансовою діяльністю підприємств та інших суб'єктів господарської діяльності, а управлінням соціально-економічними процесами за допомогою таких важелів як тарифи, відсотки, податки, кредити, цінні папери, амортизаційна політика, пільги, державне замовлення і контракт, резерви, субсидії, субвенції, державне мито. Вони використовуються як прямі і опосередковані регулятори розвитку економіки, забезпечують умови для саморегуляції в бажаному напрямі.

Крім економічних, соціально-орієнтована ринкова економіка вимагає адміністративних методів втручання і саме в ті її сфери, де перші з них не можуть дати бажаних результатів. Це стосується використання землі і корисних копалин, захисту навколишнього середовища, соціальних гарантій щодо мінімальної заробітної плати, тривалості робочого дня і підтримки безробітних, політики протекціонізму з метою захисту внутрішнього ринку, обґрунтування і реалізації державних програм, що мають глобальне значення для розвитку економіки країни, регулювання розвитку соціальної інфраструктури і витрат держави, підтримки валютного курсу тощо. Тепер стає очевидним, що державне регулювання економіки має бути збалансованим і не повинно підміняти ринковий механізм, а лише доповнювати його завдяки привалюванню економічних важелів впливу на розвиток суспільного виробництва в межах дії економічних законів ринку [1].

Серед пріоритетів Уряду та Мінагрополітики є стимулювання фермерського руху та створення успішної моделі господарювання в Україні – формування ефективного та соціально відповідального власника на селі. Для розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018 рік передбачається суттєва державна підтримка у розмірі 1 млрд грн [2].

Відповідно до програми фінансової підтримки розвитку фермерських господарств та сільської кооперації (1 млрд гривень) 50 % від усієї суми надаватиметься через кооперативи, що стимулюватиме розвиток кооперації серед аграріїв.

Об'єднання агровиробників є дієвим способом отримання належної системи збуту сільськогосподарської продукції та можливості одержання реальної ціни за неї. Окрім того, кооперація зміцнить позиції дрібних виробників серед великих аграрних гравців, а також позитивно вплине на збільшення зайнятості місцевого населення, розвиток сільської інфраструктури [3].

Щорічно, доля внутрішнього валового продукту АПК займає 32-36 %, тому для України розвиток аграрної галузі є досить важливим напрямом. Південь України є одним із найсприятливіших регіонів для ведення сільського господарства за кліматичними показниками. В 2017 році агровиробники Херсонщини були досить активними в плані участі у державних програмах,

суб'єкти господарювання скористалися державною підтримкою за такими програмами:

1. Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів.

Зазначену державну підтримку отримали 36 підприємств агропромислового комплексу області. Розмір компенсації склав 7,7 млн грн.

2. Державна підтримка галузі тваринництва.

В рамках програми частково відшкодовано вартість закуплених для подальшого відтворення телиць, нетелей, корів вітчизняного походження 2-м суб'єктам агропромислового комплексу на суму 195,7 тис. грн. Крім того, було повністю виплачено кредиторську заборгованість за програмою на суму понад 16 млн грн.

3. Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградарників та ягідників і нагляд за ними.

Відповідно до програми компенсацію витрат у сумі понад 3 млн грн отримали 3 суб'єкти господарювання. Виплачено кредиторську заборгованість минулих років у розмірі 17,072 млн грн.

4. Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників.

Бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільгосппродукції виплачена у 2017 році 47 підприємствам-платникам ПДВ області на суму 59,849 млн грн.

За напрямом «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» 74 підприємствам відшкодовано 9,7 млн грн за 124 одиниці придбаної техніки та обладнання.

На виконання заходів Регіональної програми індивідуального житлового будівництва на селі та поліпшення житлових умов сільського населення «Власний дім» на 2012-2020 роки у 2017 році з обласного бюджету виділено 14 052 тис. грн. Протягом року заходи програми профінансовано у повному обсязі.

Зазначені кошти були спрямовані на:

- придбання житла – 1 250 тис. грн;
- будівництво та реконструкцію житла – 300 тис. грн;
- розвиток особистого селянського подвір'я (придбання великої рогатої худоби) – 217 тис. грн;
- газифікацію житлових будинків с. Первомайське Великоолександрівського району – 73 тис. грн;
- будівництво квартир у 72-квартирному житловому будинку шляхом перепрофілювання незавершеного будівництва адмінбудівлі райкому партії та райвиконкому в смт. Чаплинка – 12 212 тис. грн [4].

Державна підтримка агропромислового комплексу є важливим інструментом сталого розвитку держави та забезпечення її продовольчої безпеки. Сьогодні чітко сформульовані пріоритети державної аграрної політики щодо підтримки сільгоспвиробників і позитивним моментом в даному році є суттєве зростання коштів на підтримку аграріїв.

Список використаних джерел:

1. Державна підтримка аграрних підприємств в Україні. URL: <https://refdb.ru/look/2617752-p3.html>
2. Державна підтримка сільського господарства: урядові програми 2018. URL: <http://dotacii.minagro.gov.ua/ua>
3. Boiko V., Boiko L. Features of farm functioning under conditions of a competitive environment. *Економіка АПК*. 2018. № 3. С. 56-63.
4. Економічний розвиток Херсонської області. URL: <http://khoda.gov.ua/departament-agropromislovogo-rozvitku>

Н.А. БОРЕЙКО, к.э.н., доцент

*кафедры учета, финансов, логистики и менеджмента,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)*

М.А. БОРЕЙКО, студент 3 курса,

*кафедра учета, финансов, логистики и менеджмента,
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)*

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК УСЛОВИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ КОНЦЕПЦИИ

Актуальность проблемы экологической безопасности личности и государства обусловлена тем, что в современных цивилизованных демократических государствах, наряду с прогрессивными сдвигами в обеспечении безопасности индивида, начинает расширяться диапазон опасностей, связанных с вхождением этих государств в поле повышенного техногенного и социально-экологического риска. Во всем мире, в том числе в богатых промышленно развитых странах, расширяются зоны хозяйственной, экономической деятельности, выпадающие из сферы, регулируемой правовыми нормами и законами. Это означает повышение уровня опасности, экологических угроз в региональном, а затем и в глобальном масштабе, как для государства, так и для отдельных граждан. Диапазон экологических опасностей возрастает не только за счет техногенных, но и за счет происходящих социальных или же политических изменений.

С каждым годом отрицательное воздействие промышленности на окружающую среду увеличивается, а экологическая безопасность игнорируется многими производствами.

Экологическая безопасность всегда должна быть в постоянном контроле и регулировании, для того чтобы количество экологических проблем уменьшилось. Однако экологическая безопасность продумана в теории и это влияет на уровень ее обеспечения.

История становления теории и практики административно-правового обеспечения экологической безопасности органически связана с предпосылками возникновения и развития природоохранительного законодательства и его отдельных направлений: охраны лесов, недр и иных природных ресурсов [1].

Решение проблемы обеспечения экологической безопасности связано с выбором концепции развития. В настоящее время, несмотря на разнообразие мнений, гипотез и моделей, реально конкурируют две концепции развития мира с позиций возникших экологических проблем: техногенная и биосферная.

Согласно первой концепции, которую условно можно назвать ресурсной или техногенной, человечество может решить все экологические проблемы и обеспечить экологическую безопасность чисто технологическими средствами, т.е. меняя и исправляя хозяйство на основе новых технологий и не устанавливая ограничений по объему используемых ресурсов, экономическому росту и росту населения. Она имеет широкий спектр оттенков начиная от полного отрицания существования какой-либо экологической опасности, кроме локальных случаев (это прямо противоречит наблюдаемым и документированным глобальным изменениям), провозглашение отсутствия пределов развития, и кончая призывами перейти к устойчивому развитию, понимаемому как удовлетворение потребностей настоящего и будущих поколений людей, т.е. фактически попытками совместить сохранение естественной окружающей среды с экономическим ростом (в его традиционном понимании) и естественным ростом населения. Экологические проблемы в рамках этой концепции нередко представляются временным явлением, обусловленным «несбалансированным использованием технологий», которое будет преодолено в близком или отдаленном будущем. Именно в рамках этой концепции сформировалось современное направление конкретной природоохранной деятельности; как системы локальных очисток среды от загрязнения и нормирования показателей качества окружающей среды по узкому (несколько десятков) набору показателей, а также внедрения ресурсосберегающих технологий.

Техногенная концепция не имеет разработанной теоретической базы. Она представляет лишь распространение имеющегося у человечества опыта на ближайшее и отдаленное будущее. Модели, создающиеся в рамках этой концепции, в экологическом аспекте задают произвольные начальные условия с некоторыми предположениями относительно будущего развития. Подобные предположения используются и для других входных параметров – ресурсов, продовольствия, населения, региональных особенностей и так далее.

Вторая концепция – биосферная, говорит о том, что экологическая безопасность должна обеспечиваться, опираясь на теоретическую базу и осмысление экологии. В данной идеологии за принцип принята биотическая регуляция. Экологическая безопасность с этой точки зрения должна обеспечиваться на основе накопленных экспериментальных знаний, в соответствии с законами физики и биологии. Теория этой концепции определяет, что экологическая безопасность должна поддерживаться биотической устойчивостью окружающей среды [2].

Так же достижение устойчивого развития – одна из наиболее актуальных проблем, стоящих перед всеми странами мира. Цель – обеспечить экономический подъем и одновременно защитить ресурсную базу и окружающую среду с учетом интересов будущих поколений [3].

Государственная политика Республики Беларусь в области охраны окружающей среды в соответствии с Конституцией Республики Беларусь направлена на обеспечение прав граждан на благоприятную окружающую среду как основного условия устойчивого социального и экономического развития страны.

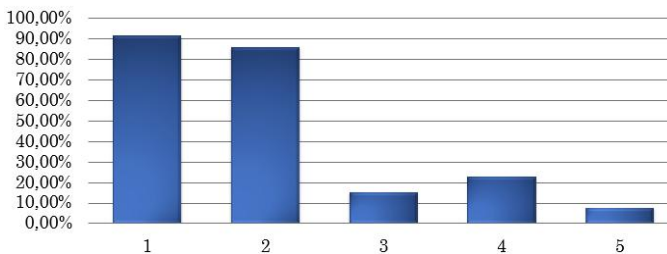
В Республике Беларусь были разработаны стратегии: Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2030 года, одобренной на заседании Президиума Совета Министров Республики Беларусь 10 февраля 2015 г., в целях совершенствования организационных, экономических, технических и технологических условий, обеспечивающих улучшение экологической обстановки в Республике Беларусь. Государственная программа соответствует приоритету социально-экономического развития «Обеспечение эффективной занятости и развитие человеческого потенциала («Занятость»)), определенному распоряжением Стратегии устойчивого развития Беларуси до 2030 года специалистами назвали экологизацию национального производства и обеспечение экологической безопасности [4].

Проблема перехода к устойчивому развитию заключается в том, что, с одной стороны, имеются достаточно явные экологические проблемы и вполне осознаваемая проблема истощаемости природных ресурсов, а, с другой стороны, даже на теоретическом уровне отсутствуют ясные способы решения этих проблемы экономически целесообразным образом [5].

Исходя из этого, мы будем рассматривать понятие «Экологическая безопасность», как одно из составляющих устойчивого развития Беларуси.

Проанализировав подходы разных авторов к сущности понятия «Экологическая безопасность», нами была составлена диаграмма.

Анализ сущности понятий «Экологическая безопасность»

1. Негативное воздействие на окружающую среду - 91,2%
2. Состояние защищенности окружающей среды - 85,7%
3. Достижение условий сбалансированного сосуществования окружающей среды - 15,2%
1. Система регулирования - 22,8%
2. Составляющая национальной безопасности - 7,6%

Рис. 2. Анализ сущности «Экологическая безопасность»

На основании проведенного исследования было сформулирована следующее определение экологической безопасности. Экологическая безопасность – это состояние защищенности окружающей среды от угроз, возникающих в результате антропогенных и природных воздействий на нее, а так же одна из составляющих программы устойчивого развития экономики.

Список использованных источников:

1. Масленникова И. С., Горбунова В. В. Управление экологической безопасностью и рациональным использованием природных ресурсов: Учебное пособие. СПб.: СПбГИЭУ, 2007. 497 с.
2. Бурков В. Н., Щепкин А. В. Экологическая безопасность М.: ИПУ РАН, 2003. 92 с.
3. Устойчивое развитие: региональные аспекты: сборник материалов VIII региональной научно-практической конференции молодых ученых, Брест, 18 ноября 2016 г. / Брест. гос. ун-т им. А. С. Пушкина; редкол.: И. В. Абрамова, Т. А. Шелест, А. Д. Панько. Брест: БрГУ, 2017. 357 с.
4. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития РБ до 2030 г / Министерство экономики Республики Беларусь. Минск, 2015. 143 с.
5. Путь в XXI век: стратегические проблемы и перспективы российской экономики / рук. авт. колл. Д. С. Львов. М.: ОАО Изд-во «Экономика», 2009. (гл. 19, разд. 4).

Л.О. ВДОВЕНКО, д.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет

А.І. СИДОРЧУК, магістр,
Вінницький національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ – ОСНОВА СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах нестабільності в економіці впровадження на підприємствах системи управління структурою капіталу є підґрунтям досягнення високого рівня конкурентоспроможності та зростання їх ринкової вартості.

Процеси формування та використання капіталу, пошук його раціональної структури розглядали в своїх наукових працях І.Т. Балабанов, І.А. Бланк, Н.Л. Гавкалова, М.С. Дороніна, І.В. Журавльова, І.В. Івашковська, О.С. Стоянова, Т.В. Теплова, Г.А. Семенов, І.Й. Яремко та ін. Разом з тим, нині актуальним залишаються питання формування та ефективного управління структурою капіталу в умовах мінливого зовнішнього середовища здійснення господарської діяльності підприємства.

Капітал є однією з найбільш складних і неоднозначних економічних категорій і його значення для підприємств будь-якої форми власності та

організаційно-правової форми переоцінити важко, оскільки він виступає основою їх функціонування.

Капітал, на думку А.М. Кадацької [1, с. 1122] «є запорукою фінансової стійкості і стабільності розвитку кожного суб'єкта господарювання».

О.О. Сініцин [2] вважає, що «капітал є джерелом коштів для існування і розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта». Дослідник стверджує, що «недостатня розробленість деяких проблем регулювання структури капіталу як елементу управління знижує ефективність управлінських рішень в області інвестиційної і фінансової політики».

Розглянувши трактування капіталу підприємства різними ученими, нами виділені декілька підходів. Одні автори під капіталом підприємства мають на увазі всю власність, що знаходиться в його розпорядженні, сформовану як за рахунок власних, так і за рахунок позичкових засобів. Деякі автори при визначенні об'єму капіталу підприємства виключають короткострокові зобов'язання, залишаючи в його складі тільки активи, сформовані за рахунок власного (акціонерного) капіталу і довгострокових фінансових зобов'язань. Третій підхід до визначення суми капіталу заснований на виключенні із загальної валюти балансу тільки короткостроковій кредиторській заборгованості не фінансового характеру (товарного кредиту, що надається постачальниками) [3, с. 360].

Управління капіталом – це управління структурою і вартістю джерел фінансування (пасивів) з метою підвищення рентабельності власного капіталу та здатності підприємства платити дохід кредиторам і співвласникам (акціонерам) підприємства [3, с. 362].

Структура капіталу підприємств є важливим стратегічним параметром та інструментом обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення раціональності і результативності формування джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств [4, с. 147]. На думку автора, «з одного боку, надмірно низька частка позикового капіталу фактично означає недовикористання потенційно дешевшого, ніж власний капітал, джерела фінансування. У підприємства складаються вищі витрати на капітал, що створює завищені вимоги до прибутковості майбутніх інвестицій. З іншого боку, структура капіталу, де домінують позикові засоби, також пред'являє дуже високі вимоги до прибутковості капіталу внаслідок підвищення вірогідності неплатежу і зростання ризику для інвестора».

Отже, метою управління структурою капіталу є мінімізація витрат на залучення довгострокових джерел фінансування, що забезпечить власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними грошових коштів.

Проблема формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства в умовах ринкової економіки є актуальною, оскільки її успішне вирішення попереджує виникнення кризових ситуацій, забезпечує високі темпи розвитку суб'єкта господарювання, максимізує його ринкову вартість шляхом досягнення оптимального співвідношення власних і позичкових засобів, забезпечує підтримку платоспроможності та ліквідності [5, с. 34].

Процес оптимізації структури капіталу підприємства має здійснюватись на

основі формування цільової структури капіталу – співвідношення власних та запозичених фінансових коштів підприємства, яке дозволяє повною мірою забезпечити досягнення вибраного критерію її оптимізації [6, с. 175].

Основними критеріями оптимізації структури капіталу виступають: прийнятний рівень доходності і ризику в діяльності підприємства; мінімізація середньозваженої вартості капіталу підприємства; максимізація ринкової вартості підприємства. Кожне підприємство повинно самостійно обирати критерії оптимізації структури капіталу [1, с. 1124].

Неефективно сформована структура капіталу підприємства має негативні наслідки в цілому для подальшого розвитку підприємства, що позначаються на кінцевих фінансових результатах діяльності.

С.Г. Дрига [7, с. 443] називає такі основні ознаки неефективної структури капіталу підприємства як «повільний темп розвитку підприємства; виробничий процес має часові розриви; незначний темп обороту капіталу; незбалансованість між дохідністю капіталу та ризиками; показник рентабельності інвестованого капіталу нижчий або дорівнює середньозваженій вартості капіталу підприємства; рівень вартості підприємства впродовж наступних періодів не знає істотних змін».

Отже, ефективне управління капіталом сприяє економічному розвитку підприємства, а раціональне формування та його використання вимагає від фінансових менеджерів постійного відстеження змін у його розмірі та структурі в сучасних умовах нестабільного ринкового середовища їх функціонування. Однією з серйозних проблем управління капіталом є встановлення необхідних структурних пропорцій між власним і позиковим його частинами, завдяки чому забезпечується необхідний рівень рентабельності, стійка фінансова рівновага підприємства в процесі його розвитку, максимізація його ринкової вартості.

Тому оптимізацію структури капіталу слід вважати важливим етапом стратегічного аналізу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю власного капіталу підприємства та вартістю коштів, залучених на основі повернення їх у майбутньому, за якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства в поточному періоді і на перспективу.

Список використаних джерел:

1. Кадацька А. М. Власний капітал сільськогосподарських підприємств, його значення та структура. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 8. С. 1122-1125.
2. Сініцин О. О. Характеристика методів регулювання та оптимізації структури капіталу корпорації. *Ефективна економіка*. 2014. № 4.
3. Попов В. М. Напрямки оптимізації процесу управління структурою капіталу підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22, ч. 1. С. 359-365.
4. Рибіцька А. В. Управління капіталом підприємства на основі оптимізації структури позикового капіталу. *Фінансовий простір*. 2014. № 2(14). С. 144-148.

5. Кочкодан В. Б. Побудова системи управління структурою капіталу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 7. Частина 2. С. 34-37.
6. Дякова Т. О. Методи оптимізації цільової структури капіталу підприємства. *Наукові записки КНТУ*. 2011. Вип.11. Ч. II. С. 175.
7. Дрига С. Г. Диспропорції в структурі капіталу підприємства та їх вплив на фінансові показники роботи підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 8(48) серпень. С. 441-445.

V.V. BELIAVCEVA, PhD in Economics,
Assistant Professor, Department of Business Economics,
Business Administration and Regional Development,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

INNOVATIVE APPROACH TO FORMING INFORMATION CAPITAL OF THE ENTERPRISE

Skill of making decisions and managing a business is currently characterized by new factors, means, conditions, categories and relationships. Priority in the regulation of economic development has changed in step with formulation of other requirements for its results that became the basis for the formation of a new era of economy and management. The value of information, knowledge, professional judgment and governing mind is established substantiated in the development of economic and social systems that influenced on the evolution of human behavior and changed the model of the modern world.

Along with innovative development resources, priority remains with the traditional resource, which humanity uses in different forms and forms for many millennia – information capital. The use of information a priori involves obtaining an effect that expressed in obtaining a different result. Increase the effectiveness of information can be in many ways, for which need corresponding costs of resources and time, the combination of which constitutes the range of effect.

Business develops due to the introduction of innovations as a result of the implementation of management decisions, the development of which is possible when applying a set of information, knowledge, competencies, ideas and experience. Information capital is a necessary condition for the expansion of core competencies of the enterprise, which, without proper information provision of management, loses competitive advantages and the ability to react quickly to the «challenges» of the external economic environment.

The importance of information capital is grounded by ideology of modern society with the definition of information as the fifth factor of production (along with land, capital, labor, entrepreneurial activity) that modified the property relations. Information capital has become both a catalyst and a consequence of the transformation of paradigms, ideologies, concepts that describe a new civilization, the

distinguishing feature of which has been the activity of rational and quasi-rational human activity (imaginatively realizing and perceiving the rationality of processes, images and phenomena [1, P. 50]) that is justified by the imperfection of the world [2, P. 146].

Thus, traditional formal factors are leveled and a new world model is formed with the ambivalence of the influence of knowledge and technologies on its evolution. The dynamics of the modern world is characterized by the attraction to new objects, processes, phenomena, models of development that correspond to the new state of civilization – the sphere of the mind (Noosphere), where human is recognized as the moving geological force of the planet and the subject supporting the existence of the Biosphere and ensuring its development.

The information capital is included in a new model of socio-economic relations, therefore its development goes in parallel with the processes of globalization and digitalization. Tendencies of changes in information activities affect the global information environment, penetrating the microlevel of each economic system, determining the priority of informal postulates and regulators for the implementation of information policy development. Information is necessary for the user to solve an important task for him, individualizes information requests and is reflected in the criteria for assessing information and determining its value.

Value borders on the concept of utility and characterizes the ability of an object to ensure the needs of the individual in accordance with requirements, factors, real-time conditions.

Values evolved in accordance with the processes of transformation of the modern world, which identified new priorities and dominants of an intangible character – knowledge, technologies, competencies, activity of professional judgments, intelligence and information. Valuable is an important, necessary, demanded, key, non-alternative and the like. Each value has ultimate and the reference border, crossing of which will have to be reviewed from the point of view of the correspondence of time, possibilities and needs.

The value of information is a dynamic category, and the user is interested not only in the relevant known data, but also in new reliable data that raises the ultimate and reference value boundary.

Information is a value, which forms the basis of all processes of the socio-economic environment, expressing its usefulness in decisions, phenomena, factors of production, core competencies of economic entities. Information as capital is not limited to use in special production, but has expanded limits in the creation of surplus value, ensuring the formation of new knowledge that transferred to decisions, processes, the material form of capital with greater value, given the direct impact on improving the efficiency of real capital. It is impossible to categorically determine the importance or unimportance of a particular form of capital, categorically accepting the priority of its material expression. Capital, if we consider its initial terminological formations, is the basis for the existence and development of activities, that is, the main condition, the platform on which the development of economic systems.

Information capital is the category that ensures the formation of a set of values that are characterized by a material and non-material character. In its bipolarity in

accordance with character of the value created expresses the uniqueness and «super-quality» of information, the priority in the socio-economic processes of which corresponds to the ideology of modern civilization, ensuring its development.

Thus, information capital is the result of relationships between individuals about creating new reference knowledge as a complex of ideas, active professional consciousness, irrational solutions, experience, skills, motivations, traditions, culture and philosophy. Information capital belongs to formal and informal institutions, coordinating the mutual relations between them, being a heterogeneous phenomenon in provision the development of the surrounding world, which determines the intangible benefits as reference point, adhering to the line of sustainable development of economic systems.

Both the intellectual and the technological aspect of the definition of the essence of information capital is a measure of the fullness of its essence and form. The components of information capital have to develop to scientific and intellectual resources, because the modern world is based on new ideas that contribute to the irreversible qualitative processes of the evolution of society and the economy, the achievement of a compromise between modern and their future needs and the development of a new form of self-realization of economic systems.

An innovative approach to the formation of information capital involves the development of a systematic approach and the creation of a solid basis for a synergetic approach.

The synergetic approach is a developed form of a systemic approach that involves researching an object as an integrated system, in which its elements are integrated and close interrelationships at micro and macro levels are established. Each component of the whole is oriented towards the achievement of a common goal, but also follows its own reference points.

When applying the innovative approach, methods, principles and procedures in the formation of information capital are used in different combinations, based on the purpose of the enterprise, its characteristics, available resources, the influence of external environment conditions and other factors.

The combination can change when one of the factors changes that adapts it to the real requirements and conditions of the management process. Due to this it is possible the increasing the overall result and improving the quality of information for making decision at all levels of economic activity.

The innovative approach lies between the systemic and synergetic approach, providing increased efficiency of information capital by selective (combination) integration of individual components of the information process in a single system with the achievement of a balance of information interests of different users and the effectiveness of the management process.

An innovative approach to the formation of information capital is manifested in the proposal the universal information for different groups of users, on the basis of which new knowledge is formed to achieve assigned goals. In the information policy and management policy it is important to determine, which information needs to be formed, namely «what» should correspond to the originally constructed business model and the formulated business concept.

It is necessary to regulate the provision of information with the moment of formulation and making of decision (the «when» factor). The information should be not only timely, but also which corresponding to the time and the query problem. It is necessary to additionally take into account the readiness of users to perceive such information and its subsequent implementation in managerial decisions.

The information is formed by a person («who»), therefore, it is necessary advance to form a team of specialists who, due to their knowledge, experience, professional competencies, are able to provide the maximum level of information effectiveness for the management process and meet the information interests of different groups of users. Information should also have a targeted focus («why»), that is, its preparation should have a semantic content. Information is a resource for management, the production of which involves spending and receiving profit.

Summarizing the results of the study, we note that the formation of the information capital of the enterprise in today's complex socio-economic relations requires an orientation toward a new «coordinate system» and the application of an innovative approach. Combine the factors of time and information to achieve a synergistic effect at the formation of information capital is proposed in the research.

The innovative approach as a transition between the systemic and synergistic approach is proposed for the development of existing approaches to the formation of the information capital of the enterprise.

Its application implies an increase in the effectiveness of the integration of methods, principles and procedures in the formation of information capital as a new level of development of information activities of the business entity.

References:

1. Катуніна Н. С. Дуалізм внутрішнього світу людини. *Вісник Пермського університету*. 2012. № 4(12). С. 47–52. (Серія «Філософія. Психологія. Соціологія»). URL: <http://goo.gl/6pMlpB>
2. Талер Р. От Homo economicus к Homo sapiens. *Логос*. 2014. № 1(97). С. 141–154.

Ю.В. ГІРІН,

магістр 2-ого року навчання,

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

З'ясування внутрішніх характеристик бюджетних ресурсів держави, їх матеріального вираження та особливостей функціонування у суспільстві обумовлює концентрацію уваги на дослідженні механізму їх формування. При цьому варто зауважити, що з підвищенням ролі бюджету як інструменту впливу на прискорення соціально-економічного розвитку суспільства, а також проведення виваженої бюджетної, екологічної, інноваційної, інвестиційної та інших напрямів державної політики, механізму формування бюджетних

ресурсів відводиться важливе значення в реалізації управління бюджетними коштами.

Механізм формування бюджетних ресурсів – це складова бюджетного механізму, що включає сукупність податкових, неподаткових та трансфертних методів формування доходів бюджету в обсягах, достатніх для забезпечення всіх напрямів внутрішньої і зовнішньої діяльності держави [1-4]. У цьому разі механізм відображає внутрішню організацію функціонування бюджетних ресурсів.

З іншого боку, механізм формування бюджетних ресурсів розглядається як сукупність методів, інструментів, важелів, принципів та форм бюджетного забезпечення розвитку держави в межах визначених нормативно-правових рамок [5-8]. Цей підхід відображає зовнішню дію функціонування бюджету й характеризує бюджетні ресурси як фактор впливу на забезпечення функціонування бюджетних відносин на державному, регіональному та місцевому рівнях, тобто у кожній ланці бюджетної системи.

Отже, сутність механізму формування бюджетних ресурсів держави, на наш погляд, можна визначити двома підходами до цього поняття (рис. 1).

Рис. 1. Підходи до розуміння сутності механізму бюджетного забезпечення держави

Джерело: розроблено автором.

На наш погляд, механізм формування бюджетних ресурсів держави – це добре налагоджена економічна структура, що відображає послідовність і методи дій відповідних державних та муніципальних органів у процесі мобілізації бюджетних коштів. Виходячи з такого розуміння механізму формування бюджетних ресурсів держави, можна означити його структурні елементи, що мають свою специфіку та особливості, а їх ефективна взаємодія визначає рівень реалізації бюджетно-податкової політики держави (рис. 2).

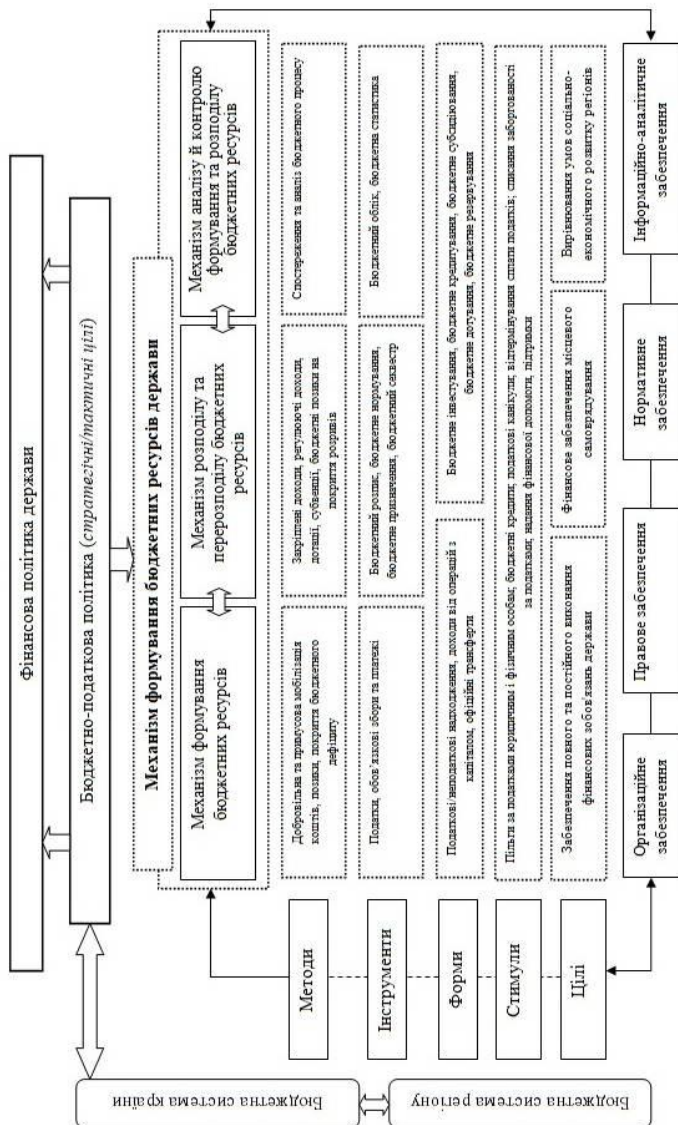

Рис. 2. Механізм формування бюджетних ресурсів держави

Джерело: складено на основі [1-9].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку України актуальним є посилення дієвості використання бюджетних коштів як інструменту впливу на економіку, тому велике значення має розроблення ефективного механізму формування бюджетних ресурсів, що сприятиме досягненню соціально-економічного розвитку держави та її регіонів. Необхідність правильної побудови механізму формування бюджетних ресурсів посилюється із поглибленням участі України у процесах фінансової глобалізації та реалізацією адміністративно-територіальної та бюджетно-податкових реформ у державі. Водночас, посилення впливу бюджетної системи на соціально-економічний розвиток вимагає вжиття заходів, спрямованих на підвищення рівня збалансованості та прозорості бюджету, удосконалення міжбюджетних відносин та забезпечення якісного виконання бюджетів усіх рівнів.

Список використаних джерел:

1. Лисяк Л. В., Куліченко В. О. Бюджетний механізм в умовах інноваційного розвитку системи бюджетного менеджменту. *Економічний простір*. 2016. № 106. С. 156-167.
2. Хмеленко І. В. Напрямки вдосконалення механізму поповнення державного та місцевого бюджетів у сфері податкової політики України. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2013. № 16. С. 70-74.
3. Ковтун І. Б., Терещенко Т. В. Теоретичні аспекти функціонування бюджетного механізму регулювання соціально-економічного розвитку території. *Університетські наукові записки*. 2013. № 4. С. 577-583.
4. Кущик А. П. Удосконалення державного механізму управління формуванням та використанням місцевих бюджетів в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2013. № 4. С. 128-135.
5. Лопушняк Г. С., Ливдар М. В. Функціонування бюджетного механізму держави: сутнісно-теоретичні аспекти. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 37. С. 49-55.
6. Голинська О. В. До питання змісту бюджетної політики та бюджетного механізму. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 322-328.
7. Чайковская Н. В., Терентьева И. В. Внедрение механизмов конкуренции за бюджетные ресурсы в рамках бюджета принимаемых обязательств на муниципальном уровне. *Актуальные проблемы экономики*. 2014. № 7. С. 264-274.
8. Возняк Г. В. Сучасні механізми реалізації бюджетної політики розвитку: регіональний вимір. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 187-193.
9. Возняк Г. В. Бюджетна політика в умовах трансформації фінансових основ місцевого самоврядування в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2015. Випуск 5-6. С. 82-85.

І.В. ГРАБОВСЬКА, старший викладач
кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Хмельницький національний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ КОНКУРЕНТО- СТІЙКОСТІ СЕКТОРУ РОЗРОБОК І ДОСЛІДЖЕНЬ

Глобалізація світової економіки, що продовжуються процеси політичної та економічної інтеграції країн роблять очевидним необхідність формування і вдосконалення нових механізмів функціонування сучасної економіки, спрямованих не тільки на створення надійного економічного фундаменту, але і забезпечують умови довгострокового розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки, що, в кінцевому підсумку, є надійною основою розвитку будь-якої держави.

Нині екстенсивні чинники, що забезпечували економічне зростання в Україні впродовж останніх років, практично вичерпані. Щоб не допустити нового спаду виробництва в Україні, необхідно запровадити інноваційну модель структурної перебудови й економічного зростання, розвивати економіку на основі використання інтелектуального потенціалу країни, інакше кажучи, створювати економіку інноваційного типу. Проте в Україні вкрай невисокий рівень комерціалізації наукових досліджень, практично відсутній розвиток малого інноваційного бізнесу, втрачені будь-які ефективні зв'язки між наукою і виробництвом. Сучасні інноваційні структури (зокрема, технопарки, венчурні фонди) практично не розвиваються. Йде кадрове послаблення наукової бази України, особливо внаслідок процесу «відтоку мізків» за кордон. Істотною проблемою є старіння матеріально-технічної бази науково-дослідних установ України. У даний час у розвинених країнах до 85-90 % приросту ВВП забезпечується в результаті виробництва та експорту наукомісткої продукції. Україна ж, маючи значний науковий потенціал, вкрай недостатньо його використовує для соціально-економічного розвитку. Інноваційна активність вітчизняних підприємств залишається вкрай низькою [4, с. 210].

Покращити становище України можливо завдяки застосуванню ефективної інноваційної політики, головним завданням якої в епоху поширення глобалізаційних процесів має стати забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, удосконалення механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, впровадження великих інноваційних проєктів виробничого, інфраструктурного та ринкового характеру в усіх сферах економіки. Необхідний рівень інноваційного розвитку держави, вихід на світові ринки, а також вирішення завдань в області імпортозаміщення забезпечує конкурентостійкість господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок.

У сучасній економічній літературі представлені результати досліджень категорії конкурентостійкості щодо підприємств (організацій, установ) промислового сектора, ринку освітніх послуг і сфери підприємництва, а також

мають місце праці з дослідження конкурентостійкості як невід'ємної властивості ринкової економіки. Однак наукові праці, присвячені вивченню проблем конкурентостійкості господарюючих суб'єктів сфери досліджень і розробок, відсутні, що є прогалиною в економічній науці і обумовлює необхідність дослідження і конкретизації даної категорії.

Конкурентостійкість передбачає наявність здібностей у суб'єкта «створювати, розвивати і зберігати в стратегічному періоді конкурентні переваги, як розподілена в часі конкурентоспроможність» [3, с. 32]. Конкурентостійкість підприємства має здатність «формувати і використовувати в довгостроковій перспективі сукупний потенціал, що забезпечує вигідне ринкове становище», являє собою «сукупність ресурсів, процесів та інструментів, що визначають можливості, межі та ефективність діяльності в умовах динамічної ринкової кон'юнктури» [1, с. 3-4].

Відповідно до Національного класифікатора видів економічної діяльності до таких суб'єктів відносяться науково-дослідні організації, конструкторські бюро, проектні та проектно-пошукові організації, дослідні організації, вищі навчальні заклади, промислові підприємства (в частині проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР)).

Сектор досліджень і розробок має відмінну особливість, яка полягає в тому, що властивість отриманого результату інтелектуальної діяльності (РІД), який в подальшому буде визначати конкурентоспроможність організації, формується на стадії НДДКР при формуванні наукової ідеї, коли закладаються конкурентні характеристики РІД. Отриманий РІД надалі апробується в процесі випуску пробної партії високотехнологічної продукції або вдосконалення виробничої технології, послуги. Сталий розвиток суб'єктів, що займаються дослідженнями і розробками, в основному визначається затребуваністю створених РІД як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, а також здатністю до їх відтворення в умовах агресивного середовища в довгостроковому періоді. Таким чином, основними складовими елементами конкурентостійкості господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок є здатність організації до сталого розвитку, наявність конкурентних переваг і конкурентного потенціалу і створення конкурентоспроможних РІД, як фундаментальних, так і для виробництва високотехнологічної продукції, що відповідає світовим стандартам якості і затребуваною на нових ринках (в тому числі міжнародних).

Розглянемо всі складові елементи конкурентостійкості більш докладно.

1. Реальна і потенційна здатність господарюючих суб'єктів до сталого розвитку в умовах нестабільності протягом тривалого періоду часу. Під здатністю до сталого розвитку господарюючого суб'єкта сфери досліджень і розробок розуміється взаємодія всієї сукупності факторів і ресурсів, задіяних в його діяльності, з метою адекватного реагування на внутрішні та зовнішні загрози [2, с. 3-4]. Інструментами, спрямованими на досягнення сталого розвитку господарюючого суб'єкта можуть бути організаційно-економічні методи управління організацією, що дозволяють нейтралізувати фактори, що призводять до порушення збалансованого механізму функціонування підприємства.

Необхідно відзначити, що на стійкість підприємства впливають такі аспекти: розмір і його мобільність (здатність до сприйняття ринкових змін); наявність інноваційних технологій і виробленого продукту, що володіє важко копіюваною конкурентною перевагою; фінансова стабільність підприємства в довгостроковому періоді (наявність замовлень на НДДКР); наявність ефективної системи управління. Рівень сталого розвитку області досліджень і розробок є основним стратегічним ресурсом і конкурентною перевагою країн з високотехнологічною економікою, орієнтованих на науково-технологічне і соціально економічне зростання.

2. Наявність конкурентних переваг. Ефективність діяльності організацій в області досліджень і розробок визначається передусім наявними у них конкурентними перевагами. В основі їх створення лежить стратегія конкурентної боротьби, що являє собою оборонні або наступальні дії, спрямовані на досягнення міцних позицій в галузі, на успішне подолання п'яти конкурентних сил і, тим самим, на отримання більш високих доходів від інвестицій [3]. Під конкурентними перевагами розуміється переваги над конкурентами в економічній, технічній, управлінській діяльності підприємства, пов'язаної з науковими дослідженнями і дослідно-конструкторськими розробками, виробництвом, реалізацією, обслуговуванням продукції, які є основною формування конкурентоспроможності підприємства і ведуть до реального і потенційного збільшення обсягу продажів, частки ринку, прибутку, рентабельності [1].

При створенні та впровадженні РІД у господарюючих суб'єктів, зайнятих в секторі досліджень і розробок, виникають наступні конкурентні переваги:

- при створенні РІД: можливість патентування РІД як в Україні, так і за кордоном; можливість створення малих інноваційних підприємств і ведення свого бізнесу; отримання доходу від комерціалізації (ліцензування; використання РІД в якості внеску до статутного капіталу підприємства тощо);
- при впровадженні РІД: збільшення обсягу високотехнологічної продукції; модернізація виробництва та оптимізація виробничих витрат; зниження собівартості виробленої продукції за рахунок скорочення робочих місць внаслідок роботизації та автоматизації виробництва; збільшення займаних ринкових ніш; вихід на нові ринки, в тому числі міжнародні; здійснення унікальної технічної підтримки пропонованої нової продукції; пропозиція виняткових прав на надану продукцію або послуги тощо [2].

3. Наявність конкурентоспроможного потенціалу являється одним з основних умов функціонування господарюючих суб'єктів в області досліджень і розробок. Під конкурентоспроможним потенціалом розуміють наявність наукових, інтелектуальних, виробничих, інвестиційних, фінансових, політичних, соціальних і організаційно-економічних ресурсів. В якості основних елементів даного потенціалу слід виділяти наявність висококваліфікованого наукового персоналу і наукової інфраструктури, що забезпечують створення як фундаментальних РІД, так і РІД, використовуваних в реальному секторі економіки, які сприяють зростанню валової доданої вартості [1, с. 2].

Оскільки конкурентостійкість господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок безпосередньо впливає на розвиток науково-технічного потенціалу держави, конкурентоспроможність держави безпосередньо залежить від конкурентостійкості господарюючих суб'єктів сектора досліджень і розробок. Конкурентостійкість передбачає використання ефективної системи організації праці вчених, спрямованої на проведення наукових досліджень, що закінчуються розробкою досвідченого зразка, інноваційного продукту, який володіє конкурентними перевагами в порівнянні з аналогічними показниками продукції конкурентів.

Досягнення збільшення частки інноваційної продукції вітчизняних підприємств на світових ринках, освоєння нових проривних технологій безпосередньо залежать від конкурентостійкості господарюючих суб'єктів, що займаються дослідженнями і розробками, яка передбачає наявність у них компетенцій, що дозволяють застосовувати не наздоганяючі, а передові технології, забезпечуючи при цьому високу конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

Список використаних джерел:

1. Головихин С. А., Шипилова С. М. Теоретические основы определения конкурентных преимуществ машиностроительного предприятия. *Вестник ЧГУ*. 2004. Т. 8. № 1. С. 95–101.
2. Жарова Е. Н., Ильина И. Е., Скворцов А. Е. Конкурентоустойчивость хозяйствующих субъектов сферы исследований и разработок: сущность и основные элементы. *Вектор науки ТГУ. Сер.: Экономика и управление*. 2016. № 4 (27). С. 37–42.
3. Заичкин Н. И., Зеленцова Л. С. Концепция конкурентоустойчивости: теория и практика. 2012. 249 с.
4. Фомін С. С. Проблеми розвитку економіки України в умовах глобалізації та роль держави. Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. К.: ІСЕМВ НАН України, 2009. № 48. С. 3–12.

Ю.О. ГРИЦАЄНКО, здобувач
другого (магістерського) рівня вищої освіти, група МММЗ-17-1,
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В МИТНИХ ОРГАНАХ

Активна участь України в різних інтеграційних об'єднаннях, кризові явища в світовій економіці визначають постійні зміни масштабу та форм зовнішньоекономічної діяльності. Це формує передумови для вдосконалення митного адміністрування і підвищення ефективності управління персоналом. Саме від рівня його мотивації, професійних умінь і моральних якостей залежить успіх у реформуванні митної справи [1].

Управління персоналом в митних органах – це цілеспрямований впорядкований вплив суб'єкта на об'єкт, що здійснюється безпосередньо суб'єктом управління. Процес управління персоналом включає наступні аспекти функціональної діяльності кадрових підрозділів митних органів, а саме: формування кадрового складу персоналу (прийом і звільнення, підбір і розстановка кадрів, конкурсний відбір, кадровий резерв); затребуваність персоналу (атестація, кваліфікаційний іспит); підвищення психологічного клімату в роботі структурних підрозділів; поліпшення механізму формування якісного кадрового складу (підвищення кваліфікації, отримання додаткової професійної освіти, професійна перепідготовка). Удосконалення управлінської діяльності митних органів зводяться до: розробки та реалізації законодавчого регулювання, що відповідає сучасним потребам реформування державної служби з урахуванням стратегічних, тактичних і оперативних напрямів її розвитку; зростання іміджу і статусу кадрових служб державних органів, а також оптимізації їх структури; забезпечення організаційної, методичної, методологічної та наукової допомоги структурним підрозділам кадрових служб системи митних органів на державному і регіональному рівнях [2].

На сучасному етапі в умовах реформування єдиної системи митних органів все більше уваги приділяється професійній підготовці персоналу в митних органах. На теперішній час видано велику кількість нормативних документів, що регламентують професійну підготовку державних службовців, але, незважаючи на пильну увагу до даного напрямку діяльності, ряд проблем залишається не вирішеними. Все частіше виникнення корупційних ризиків в митних органах; недосконалість організаційно-управлінської діяльності на поточний період; проблема ротації кадрів в митних органах тощо. Таким чином, необхідно: переглянути, доопрацювати і впорядкувати нормативну базу щодо професійної підготовки та професійного навчання персоналу митних органів, розробити єдину інструкцію з реалізації програми додаткової професійної освіти персоналу митних органів; регулярно оновлювати навчальні програми та плани для професійного навчання персоналу, надавати методичну допомогу, централізовано направляти на адресу митниць навчальні посібники; створити більш гнучку систему матеріального стимулювання, соціальних пільг і гарантій, медичного обслуговування, що дозволяють домогтися більшої привабливості чесної і добросовісної державної служби в порівнянні з перспективою вступу в корупційні зв'язки і кримінальні співтовариства для вилучення миттєвого прибутку; відпрацьовувати та проводити моніторинг механізму взаємодії митних органів з іншими державними органами з перевірки достовірності відомостей, зазначених у довідці про доходи (витрати) та майно, що належить персоналу митних органів і членам їх сімей на праві власності; підвищити заробітну плату працівників митниць, щоб подолати корупційні схеми серед митників; усіляко заохочувати колектив до покращення своїх показників; опрацювати схему руху кадрів; здійснювати постійну підготовку та перепідготовку працівників, тобто неперервне навчання; забезпечити заохочення, преміювання кращих працівників; досягти позитивних змін у сфері подолання корупції в державній фінансовій системі й на митницях, зокрема [3, 4].

Список використаних джерел:

1. Староверова К. О. Управление персоналом в таможенных органах: учебник и практикум для вузов. М.: Издательство Юрайт, 2016. 240 с. Серия: Специалист.
2. Петрушко Е. Н., Шкилёв В. В. Особенности процесса управления персоналом в таможенных органах Российской Федерации и основные направления его совершенствования. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-protsessa-upravleniya-personalom-v-tamozhennyh-organah-rossiyskoy-federatsii-i-osnovnye-napravleniya-ego> (дата звернення 31.08.2018).
3. Зубакин О. А. Управление персоналом в таможенных органах (на примере Бурятской таможни) / Современные проблемы теории и практики таможенного дела глазами молодых исследователей. С. 159-161. URL: https://esstu.ru/library/free/Konf/TD/3_%D0%97%D1%83%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BD.pdf (дата звернення 30.08.2018).
4. Мосякіна О. А. Роль кадрового менеджменту в реалізації митної політики / Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2016. Вип. 2(5). С. 222-226. Серія: Державне управління. URL: [http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol5/Visnyk_NUCZU_3_1_2016_2\(5\).pdf](http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol5/Visnyk_NUCZU_3_1_2016_2(5).pdf) (дата звернення 30.08.2018).

О.Д. ДОБРОВЕНКО*, *магістр
факультету обліку та аудиту,*

спеціальність облік і оподаткування,

Вінницький національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Банки, будучи важливим інфраструктурним елементом фінансового сектора, що забезпечує фінансову підтримку сталого економічного розвитку підприємств, активно здійснюють кредитні операції.

Критичний аналіз наявних у сучасній економічній літературі трактувань поняття «кредитоспроможність» дозволив виявити декілька наукових підходів (рис. 1), які вирізняє зосередженість на наявності передумов, можливості, здатності та спроможності позичальника виконувати кредитні зобов'язання, а також фінансово-господарському стані підприємства та цільових потребах оцінки позичальника банком.

* Науковий керівник – Н.Г. Здирко, к.е.н., доцент.

Рис. 1. Підходи до трактування дефініції «кредитоспроможність»
 Джерело: [1, с. 214].

Зазначене дозволяє стверджувати, що кредитоспроможність підприємства є комплексним поняттям, яке слід розглядати в контексті конкретної ситуації та інтерпретувати через ідентифікацію спроможності підприємства до здійснення фінансування господарської діяльності за рахунок кредитування та наявності зручних умов для проведення цих операцій банком, а також правомочності позичальника, його ділової репутації та здатності до генерування грошових потоків у процесі господарської діяльності, що забезпечує належне виконання зобов'язань за кредитною угодою.

Дослідження довело, що в банках України застосовується вельми широкий спектр підходів і методів оцінювання кредитоспроможності та визначення рейтингу позичальника, що базуються на використанні кількісних та якісних показників. Серед них такі методи оцінки кредитоспроможності позичальника, як: метод розрахунку фінансових коефіцієнтів; метод аналізу грошових потоків; метод аналізу ділового ризику; прогностичні методи оцінки кредитоспроможності (модель Бівера), спрощені методи оцінки кредитоспроможності (зокрема модель CART), рейтингові (бальні) моделі оцінки кредитоспроможності, комплексні моделі оцінки кредитоспроможності із застосуванням експертних методів («правило шести С», CAMPARI, PARTS, PARSER, Система 4FC, MEMO RISK, дискримінантні факторні моделі, кредитний скоринг.

Вважаємо доречним виділити п'ять основних етапів у процесі оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника (рис. 2).

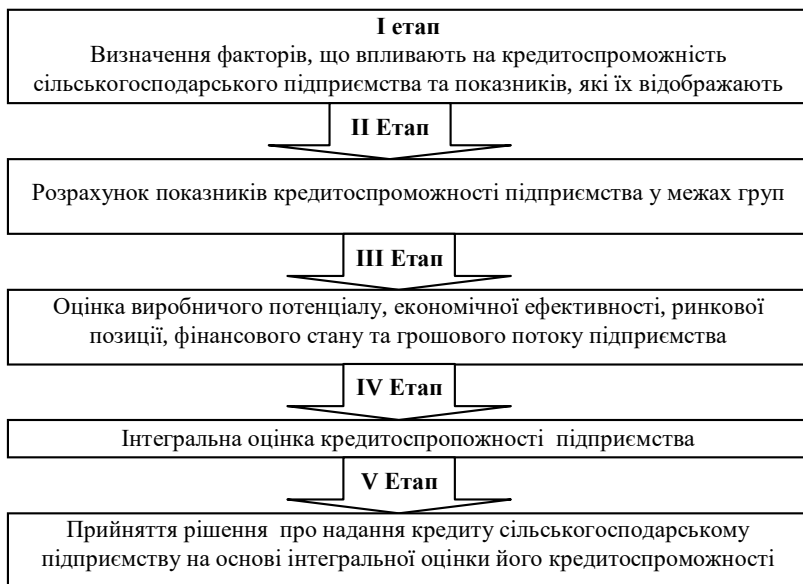

Рис. 2. Етапи оцінки кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства

Джерело: [2, с. 3].

Моніторинг сучасних методів і підходів до оцінки кредитоспроможності підприємств, які широко застосовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці, дає змогу стверджувати, що всі вони мають як переваги, так і недоліки (табл. 1), які певною мірою обумовлюють проблематичність такої оцінки.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз найпоширеніших методів оцінки кредитоспроможності позичальників

Методи	Переваги	Недоліки
1	2	3
Методи коефіцієнтного аналізу	Мають методологічну прозорість і не потребують спеціальних математичних знань для розрахунку фінансових коефіцієнтів	1) не враховується репутація позичальника, його кредитна історія; 2) складність щодо остаточного висновку про кредитоспроможність, оскільки загальна картина за показниками часто неоднорідна

Продовження таб. 1

1	2	3
Рейтингові (бальні) моделі	1) використання технологій, що оцінюють як кількісні, так і якісні показники діяльності підприємства; 2) можливість урахування всієї сукупності ризиків, пов'язаних із діяльністю позичальника; 3) можливість оцінки ймовірності невиконання позичальником зобов'язань у майбутньому	1) суб'єктивізм оцінки рівня менеджменту та якості активів; 2) необхідність у постійному оновленні інформації про позичальника, що призводить до значних часових і грошових витрат; 3) нечіткість критеріїв під час визначення класів рейтингу позичальника; 4) недоцільність значного ранжирування за класами кредитоспроможності позичальника
Множинний дискримінантний аналіз	Висока точність визначення ймовірності банкрутства позичальника	1) проблематичність пошуку достатньої кількості збанкрутілих підприємств усередині галузі для розрахунку коефіцієнта регресії; 2) емпіричний характер визначення параметрів і значення вільного члена дискримінантної функції
Модель CART	Можливість широкого використання, доступність для розуміння та відносна простота розрахунків показників	Необхідність використання складних статистичних методів для побудови моделі
Комплексні експертні моделі	1) використання рівною мірою кількісних та якісних характеристик позичальника; 2) скорочення часу аналізу кредитних заявок, а також строків прийняття кредитором рішення щодо надання кредиту	1) орієнтація здебільшого на якісні чинники діяльності позичальника; 2) суб'єктивний характер експертних висновків, що лежать в основі комплексних моделей

Джерело: [1, с. 214].

Стосовно наявних в Україні методик прийняття кредитних рішень відсутній єдиний концептуальний підхід до побудови методик оцінки позичальників; наявні методики оцінки кредитоспроможності позичальників недостатньо обґрунтовані та надто орієнтовані на сформовані традиції, що робить їх використання у більшості випадків неефективним і навіть може призводити до неадекватних оцінок кредитоспроможності

Важливою умовою ефективності управлінського рішення про надання кредиту є функціонування відокремленого структурного підрозділу з управління кредитними ризиками. В більшості комерційних банків такий підрозділом виступає Департамент ризик-менеджменту [3, с. 144].

Пітримуємо позицію Н.Г.Виговської [3, с. 143] щодо перспективності розвитку кредитних бюро в Україні: «для України доцільно мати тільки одну таку структуру, створену при Національному банку України, територіальні відділення якого мають потенційну можливість збирати та накопичувати інформацію, централізовано передавати її для обробки в центральне кредитне бюро. Крім того, кредитні бюро доцільно підключити до державних баз Міністерства внутрішніх справ для отримання інформації про позичальника»

Оцінка кредитоспроможності позичальника в майбутньому може достатньою мірою спиратися на стан справ у минулі періоди лише за умов стабільної економічної ситуації або принаймні стабільного положення клієнта. Коли ж мають місце високі темпи інфляції, спад виробництва, непередбачувані правові умови ведення господарської діяльності, точність прогнозів на перспективу суттєво знижується. Напрямо ж до вирішення цієї проблеми (окрім безпосереднього коригування динаміки показників на темпи інфляції) може слугувати розширення складу фінансових коефіцієнтів, які використовуються банком для аналізу кредитоспроможності позичальника, що дає можливість отримати різнобічну оцінку його господарської діяльності та до деякої міри нівелювати розбіжності, що можуть виникати між прогнозованими і фактичними тенденціями, що складаються у процесі індивідуального відтворення.

Список використаних джерел:

1. Крутова А. С., Кашена Н. Б. Теоретико-методичні аспекти аналізу кредитоспроможності під-приємства. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 211-216.
2. Іртишева І. О., Крамаренко І. С. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств агропродовольчої сфери. *Агросвіт*. 2011. № 19. С. 2-4.
3. Виговська Н. Г., Виговський В. Г. Розвиток організаційного забезпечення аналізу кредитоспроможності позичальника-юридичної особи. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 1. С. 142-150.

Я.І. ЗАДОРЖНА*, *магістр,*

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

СТАН ТА ТЕНДЕЦІЇ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку економіки роздрібна торгівля стала невід'ємною складовою ринкових відносин, що сприяє більш активному залученню населення до економічної діяльності. Взаємодіючи певною мірою з усіма сферами діяльності та інститутами суспільного життя, вона є важливим джерелом мобілізації потенціалу національного зростання, підвищення якості й рівня життя, задовольняючи індивідуальні потреби в товарах і послугах.

Останніми роками у сфері торгівлі України відбулись відчутні позитивні зміни. Практично завершився процес приватизації у сфері товарного обігу. Визначилася стійка тенденція до реального зростання обсягу товарного товарообороту, що є свідченням розширення та активізації внутрішнього споживчого ринку. Так, якщо у 2005 р. товарообіг складав 174,4 млрд грн., у 2012 р. 812,1 млрд грн, то у 2017 р. вже 815,3 млрд грн. Питома вага в роздрібному товарообороті 2017р. продовольчих товарів склала 39,8 %, непродовольчих товарів 60,2 % [1].

Основними підприємствами, що здійснюють роздрібну торгівлю, є магазини. На початок 2018 р. загальна кількість останніх в Україні становила 32,7 тис. од., що на 41,5 % менше, ніж у 2005 році (табл. 1).

Таблиця 1

Мережа роздрібної торгівлі в Україні

Торгові підприємства	2005	2008	2010	2012	2015	2017	2017 до 2005,%
Усього магазинів у т.ч.	55804	50480	48000	47234	38481	32662	58,5
Продовольчі	31891	26011	24192	22256	17936	19215	60,2
Універсами, супермаркети	904	1273	1422	1565	12067	2635	291,5
Гіпермаркети	59	1169	202	261	289	235	398,3
Непродовольчі з них	23913	24469	23808	24978	20545	19215	80,4
Універмаги	20	12	13	21	20	19	95,0
Магазини самообслуговування	2675	5322	6161	7126	7548	7642	285,7
Кіоски	13877	112109	9818	7800	4815	28542	205,7

Джерело: [1].

* Науковий керівник – І.П. Кінаш, д.е.н., професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.

Упродовж останніх десяти років торговельна мережа, через яку здійснюється збут продовольчих товарів, суттєво змінилася. Наприклад:

1) на зміну універсамам і гастрономам (які забезпечували 90 % роздрібної торгівлі продовольчими товарами) прийшли мережеві підприємницькі утворення (супермаркети, торговельні мережі, фінансово-промислові групи, холдинги, консорціуми тощо);

2) ефективним засобом реалізації продовольчих товарів є мережна форма організації, яка має стратегічну мету, єдиний центр та принципи управління, спільну ресурсну базу, використовує передові технології [2, с. 218].

В Україні спостерігаються й істотні асиметрії у розвитку роздрібної торгівлі у регіональному вимірі. Так, оборот роздрібної торгівлі у Дніпропетровській області (максимальне значення) становив у 2017 р. 56,0 млрд грн, тоді як у Тернопільській області (мінімальне значення) – 6,5 млрд грн, тобто різниця становила більше ніж у 9 разів. У розрахунку на одну особу спостерігається дещо менша, втім також істотна диференціація – 2,2 раза (між найбільшим значенням в Одеській області (7,4 тис. грн/ос.) та найменшим – в Сумській області (3,3 тис. грн/ос.).

Нерівномірним є й розвиток мережі об'єктів роздрібної торгівлі за територією України. Зокрема, диференціація за кількістю продовольчих універсамів і супермаркетів становила 11 разів (між Дніпропетровською (180 об'єктів) та Чернівецькою (18 об'єктів) областями), гіпермаркетів – 8,5 раза (між Донецькою (19 об'єктів) та Житомирською, Кіровоградською, Луганською, Тернопільською і Чернігівською (по 2 об'єкти) областями), магазинів самообслуговування – 10,7 раза (між Дніпропетровською (673 об'єкти) та Херсонською (63 об'єкти) областями), роздрібних магазинів з чисельністю працюючих понад 100 ос. – 13,7 раза (між Дніпропетровською (41 об'єкт) та Тернопільською (3 об'єкти) областями).

Негативною тенденцією є те, що впродовж досліджуваного періоду зменшується кількість продажу товарів тривалого користування, які вироблені в Україні. Так, якщо у 2005 році холодильників та морозильників тривалого користування було продано 50,2 тис. шт., то вже у 2017 р. – 26,4 тис. шт., що майже вдвічі менше. Аналогічні тенденції спостерігаємо щодо продажу пральних машин побутових, електропорохотягів, електропрасок та багатьох інших товарів. За досліджуваний період тільки дещо збільшилась кількість продаж таких товарів тривалого користування як телевізори, відеоманітофони та кухонні комбайни

За досліджуваний період спостерігаємо зростаючу тенденцію щодо кількості супермаркетів та гіпермаркетів з великою торговельною площею. Зазначені зміни формату крамниць пов'язані зі зміною купівельних переваг населення на користь нецінових факторів у купівлі споживчих товарів. Українці дедалі більше усвідомлюють вигоди закупівлі продуктів у супер- та гіпермаркетах. Одночасно з цим відбувається вплив покупців з ринків, гастрономів, невеликих крамниць. Нині практично кожен п'ятий покупець купує товар у супермаркеті. Серед них можна виділити споживачів у віці від 20 до 39 років. Багато респондентів з високим рівнем доходів, а також жителі столиці і міст з

чисельністю населення понад 500 тис. осіб бажають купувати продукти харчування в торговельних об'єктах такого типу [2, с. 483]. У гіпермаркетах в Україні здійснюється до 15 % покупок. В той же час, у гіпермаркетах Чехії та Угорщині близько 30-40 % [3].

Останніми роками в Україні активно створюються великі торговельні структури різної організаційно-правової форми (торгові мережі, холдинги, об'єднання), які мають найбільш динамічні темпи розвитку. Особливо дана тенденція проявляється у продовольчому сегменті ринку, де частка таких структур складає лише 1,2 %, проте вона забезпечує 19,8 % загального товарообігу. Український ринок роздрібної торгівлі є привабливим для потужних іноземних транснаціональних компаній з точки зору виходу на нього. Серед іноземних торговельних мереж найбільш успішними є Billa, Spar, Metro Cash & Carry. Головною перевагою західних мереж є великі фінансові можливості, що формуються за рахунок власних коштів і залучення дешевих кредитів західних банків. Вони мають досвід адаптації до ринків різних країн, а відпрацьовані роками технології полегшують процес відкриття нових магазинів. Крім цього, термін окупності проєктів торговельної нерухомості у нашій країні становить лише 3-5 років. Це майже втричі менше порівняно з іншими європейськими країнами та в півтора-два рази – порівняно з іншими видами нерухомості [3].

Отже, можна зробити висновок, що в першу чергу для стабілізації темпів розвитку роздрібної торгівлі необхідно забезпечити стабільну економіку. Тобто, стабільний курс національної валюти та адекватний реаліям рівень заробітної плати.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Управление розничным маркетингом / под ред. Д. Гилберта; пер. с англ. М.: ИНФРА-М, 2005. 571 с.
3. Лігоненко Л. О. Роздрібна торгівля України у дзеркалі світових тенденцій розвитку галузі. *Вісник Київського державного торговельно-економічного університету*. 2005. № 6. С. 12-22.

Г.Г. КАЗАРЯН, к.е.н.,
Президент асоціації

«Всеукраїнська спілка протезно-ортопедичних підприємств»

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

З проголошенням незалежності спостерігається виокремлення соціального аспекту розвитку інституційного регулювання щодо осіб з обмеженими фізичними можливостями, акцентується увага на відновленні не лише фізичних, а й соціальних можливостей особистості. Перше було характерним для

інституційного регулювання щодо людей з обмеженими фізичними можливостями до шістдесятих років ХХ ст. Інвалідність сприймалася як особиста патологія людини, а всі її проблеми розумілися як наслідок цієї патології. Тобто обмежені можливості розглядалися у контексті взаємозв'язку між окремою людиною та її хворобою. Усі проблеми здоров'я – наслідок патології, і особистість повинна пристосовуватися до світу «нормальних» людей [2].

Коли йдеться про особи з обмеженими фізичними можливостями, то на відміну від інвалідності, мається на увазі не окремий індивід та його проблеми, а взаємозв'язок людини і навколишнього середовища, вплив суспільства на життєдіяльність людини. Обмежені можливості розуміються як наслідок того, що соціальні та фізичні умови (культура суспільства, психологічний клімат, соціальна і політична організація тощо), у яких живе і працює людина з ослабленим здоров'ям, звужують можливості її самореалізації, тобто люди з обмеженими фізичними можливостями розглядаються скоріш як пригноблена група, ніж як аномальна. Суть проблеми полягає у нерівності можливостей при проголошенні рівності прав. Змістом інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення стає соціальна інтеграція людей з обмеженими фізичними можливостями і допомога в усвідомленні й реалізації ними своїх невід'ємних людських прав. Тобто, йдеться про вплив соціокультурного середовища на життєдіяльність людини з обмеженими фізичними можливостями.

Політика інституційного регулювання щодо людей з обмеженими фізичними можливостями, яка сформувалася на сучасному етапі розвитку держави, – це результат еволюції суспільної думки протягом останніх двохсот років від звичайного побутового догляду та лікування хворих до надання освітніх, реабілітаційних послуг та адаптації у суспільстві визначеної категорії. Окремою віхою у формуванні міжнародної політики інституційного регулювання щодо людей з обмеженими фізичними можливостями стала діяльність Організації Об'єднаних Націй. Секретаріат ООН, Економічна та Соціальна Ради як основні органи з вирішення питань інвалідності, починаючи з 40-их років ХХ ст., порушують дану проблему. Послідовно активізується їх діяльність з вирішення питання міжнародної реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями. Формується новий підхід до вирішення проблем інвалідності та особи з обмеженими фізичними можливостями, який передбачає безпосередню участь суспільства у процесі реабілітації, залучення суспільної думки, створення програм розвитку реабілітаційних послуг, програм підготовки спеціального персоналу, програм забезпечення розвитку послуг для людей з інвалідністю (50-ті роки); розробляються механізми контролю над реабілітаційними програмами (60-ті роки); виникають програми зі збільшення асигнувань на технічні засоби реабілітації (70-ті роки).

У 1993 р. Генеральною Асамблеєю ООН затверджено «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з обмеженими фізичними можливостями», які визначають шляхи забезпечення рівних можливостей, окреслюють механізми контролю дотримання рівності [4]. Так наприкінці

століття приходить остаточне усвідомлення необхідності навчання усіх категорій людей з обмеженими фізичними можливостями.

Етап інтеграції у соціально-економічне середовище (XXI ст.): характеризується переходом від ізоляції до інтеграції у соціально-економічне середовище людей з обмеженими фізичними можливостями, основою суспільної свідомості стає розуміння інвалідності не як патологічного стану, а як процесу обмеження можливостей, що знижує соціальну та особисту активність. Розуміння причин інвалідності вбачається не лише у фізичних дефектах, але й у недосконалості медичних, соціальних, освітніх послуг. Інтеграція, яка була започаткована у Швеції, отримує розвиток у вигляді численних проєктів, спрямованих на повне включення у соціально-економічну систему, стає провідною тенденцією сучасного розвитку. Головною ознакою сучасної політики щодо людей з обмеженими фізичним можливостями розвинених країн є визнання людей з інвалідністю суб'єктами та бенефіціаріями розвитку соціально-економічної системи. Такий підхід забезпечується через подолання соціальних, економічних, інституційних, архітектурних та політичних бар'єрів [3, 4].

В основу державного інституційного регулювання України у складі СРСР був покладений патерналістський підхід. При цьому турбота про людей з обмеженими фізичними можливостями зводилася переважно до виплати пенсій, надання матеріальної допомоги, розміщення у спеціальних закладах–інтернатах, будинках осіб з обмеженими фізичними можливостями тощо.

Здійснювалися також певні заходи з професійної орієнтації, підготовки, працевлаштування, лікування визначеної категорії. Разом з тим інформація про їх проблеми дещо замовчувалася, не була розроблена та юридично закріплена цілісна соціально-економічна політика щодо даної категорії населення. Проблеми людей з обмеженими фізичними можливостями розглядалися більше з медичної та фізіологічної точок зору, а не з позицій їх соціальної, економічної інтеграції у суспільство [1].

Державне інституційне регулювання щодо людей з обмеженими фізичними можливостями формувалося епізодично, поступово охоплюючи усе більше категорій нужденних. Пріоритетною з середини ХХ століття стала «воєнна» інвалідність, бо внаслідок подій Великої Вітчизняної війни з'явилася велика кількість осіб з обмеженими фізичними можливостями війни. Основна парадигма соціально-економічної політики стосовно них полягала у створенні єдиної всеохоплюючої системи, яка згодом лише частково видозмінювалася

Список використаних джерел:

1. Мишак І. М. Реформування законодавчого забезпечення права на освіту людей з особливими потребами в Україні. *Конституційна реформа в Україні: новий етап та сучасні виклики*. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. С. 173–179.
2. Мишак І. М. Правове забезпечення запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 5. С. 37–43

3. Гришова І. Ю., Щербата М. Ю., Гришов В. В. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціально-економічного розвитку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 3(3). С. 17-28.
4. Мельник О. Г. Сучасні тенденції економічної інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями в Україні. Теорія і практика підприємств: монографія в двох томах. Т 2. Дніпро: Пороги, 2017. С. 369-376.
5. Gryshova I., Nikoliuk E., Shestakovska T. Conceptualization of the Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality. *Science and education*. 2017. № 10. С. 118-125.

О.М. КАЛІВОШКО, к.е.н.,

доцент кафедри банківської справи,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ФУНКЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ

Для того щоб глибоко розуміти та ефективно впливати на механізми функціонування інфраструктури ринку, необхідно розуміти, які функції вона виконує. Це є одним з базових аспектів успішного регулювання та розвитку інфраструктури ринку.

І.Ю. Швець та Ю.Ю. Швець виділяють п'ять функцій інфраструктури ринку, а саме [3, с. 8]:

1. Сприяти суб'єктам ринку у реалізації їхніх цілей.
2. Допомогати, також суб'єктам ринку, у їх діяльності для збільшення результативності та ефективності.
3. Забезпечувати організаційне оформлення ринкових взаємовідносин.
4. Спростити форми юридичного, економічного та суспільного контролю, а також регулювання ділових відносин.
5. Здійснювати підготовку фахівців для ринку.

В свою чергу, О.В. Калюжна, В.Ф. Клочан, Т.Я. Іваненко, В.С. Кушнірук виокремлюють наступні функції інфраструктури ринку:

- Торгівельно-посередницькі;
- Посередницькі;
- Інформаційні та організаційно-комерційні;
- Виробничо-технологічні;
- Логістичні;
- Орендно-лізингові;
- Розрахунково-кредитні;
- Страхові;
- Аудиторські, тощо [2, с. 25].

І.К. Беляєвський, Г.Д. Кулагіна та А.В. Коротков, в свою чергу, виділяють тільки одну функцію інфраструктури ринку – забезпечувальну, яка проявляється в матеріально-технічному забезпеченні ланок управління та підприємств, а також в матеріально-речовому та трудовому забезпеченні технологічного ланцюжка [1, с. 364-365].

Російські вчені В.Я. Горфинкель та В.А. Швандар виокремлюють вісім функцій інфраструктури ринку, а саме:

1. Забезпечення взаємозв'язку покупців та продавців.
2. Налагоджування динамічності товарообороту.
3. Організаційно-правового оформлення бізнес-стосунків системою різноманітних угод.
4. Держаного регулювання та сприяння організованому товарообороту.
5. Розвинення спеціалізації суб'єктів ринкових відносин.
6. Юридичного контролю руху фінансових та товарних потоків.
7. Забезпечення балансу оборотів капіталів підприємств та установ з оборотом суспільного капіталу.
8. Здійснення різноманітних послуг (аудиторських, інноваційних, інформаційних, консалтингових, маркетингових тощо) [4, с. 161].

На основі вищезазначеного основними функціями інфраструктури ринку пропонуємо вважати:

Забезпечувальну – полягає в забезпеченні необхідних передумов для діяльності усіх господарських суб'єктів ринку.

Обслуговуюче-посередницьку – інфраструктура ринку має задовольняти потреби учасників безпосередньо та/або опосередковано у різноманітному обслуговуванні: економічному, фінансовому, бухгалтерському, юридичному, інформаційному, організаційному, споживчому, соціальному.

Список використаних джерел:

1. Беляевский И. К. Статистика рынка товаров и услуг: учебник; под. ред. И. К. Беляевского. М.: Финансы и статистика, 1995. 432 с.
2. Инфраструктура товарного рынка: навч. посібник / О. В. Калюжна, В. Ф. Клочан, Т. Я. Іваненко, В. С. Кушнірук. Миколаїв, 2011. 284 с.
3. Швець І. Ю., Швець Ю. Ю. Формування системи інфраструктури ринку. Саки: «ПП Підприємство Фенікс», 2012. 236 с.
4. Экономика организаций (предприятий): учебник для вузов /Под ред. проф. В. Я. Горфинкеля, проф. В. А. Швандара. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 608 с.

О.В. КОВАЛЬЧУК, *магістр,*
Одеський національний політехнічний університет

В.А. ЗАМЛИНСЬКИЙ, *д.е.н.,*
професор кафедри менеджменту,
Одеський національний політехнічний університет

ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК НАПРЯМОК ОГАНІЗАЦІЙНОГО КОНСАЛТИНГУ У ВИЯЛЕННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

На сучасному етапі розвитку українська економічна система знаходиться в дуже скрутному становищі та вимагає організаційного консалтингу, націленого на діагностику взаємовідносин у бізнес процесах. Як країна колишнього Радянського Союзу, Україна переживає складний процес трансформації, до цього можна додати військові події на Сході країни, інфляційні процеси, корумпованість та «тінізацію» більшості бізнес-процесів, а також значний моральний і фізичний знос устаткування і технологій. З огляду на всі ці фактори можна стверджувати, що можливість конкурувати на зовнішніх ринках значно знижується, а подекуди є неможливою. Для зростання ринкової привабливості необхідно докласти багато зусиль і намагатися розвивати інноваційні напрямки економічної діяльності за допомогою використання новітніх технологій. Таким чином, виникає потреба застосування діагностики сучасних українських підприємств з метою виявлення конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність є актуальною економічною категорією в діяльності будь-якої компанії, організації, підприємства, тому активно досліджується як вітчизняними так і зарубіжними фахівцями такими як: Н. Безрукова [1], Р.А. Фатхутдінов [2], Дж. Майер [3], В. Долгих, А. Беленов [4], Дж. Бленк [5]. Значний внесок у дослідження проблеми конкурентоспроможності зробив М. Портер [6].

Метою даної роботи є розгляд діагностичного апарату виявлення конкурентних переваг підприємства в сучасних умовах глобальної економіки, яка потребує негайного визначення реального положення підприємства на ринку у своєму сегменті та його здатність адаптуватися до сучасних вимог та зростати.

Перш за все, доцільно дати визначення терміну «конкурентоспроможність». Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства створювати, виробляти і продавати товари та послуги, цінові й нецінові якості яких більш привабливі, ніж в аналогічній продукції конкурентів [7].

На нашу думку, бізнес-діагностика – це комплексне дослідження стану бізнес-системи, або її окремих напрямків, наприклад виробничої, інвестиційної, функціональної, психологічного клімату, корпоративної культури з метою фінансового оздоровлення та підвищення реальної керованості бізнесу.

Щоденно зростають вимоги споживачів, це робить конкурентну боротьбу на міжнародному ринку більш суворою та спонукає конкурентів зміцнювати свої ринкові позиції та скорочувати терміни впровадження новітніх технологій [8]. Конкурентоспроможність підприємства виступає ключовим фактором, який визначає успішність досягнення підприємством стратегічних цілей та вирішення тактичних завдань. Саме тому, необхідно ретельно напрацювати власну стратегію задля подальшого успішного діагностування та поліпшення конкурентних позицій підприємства.

Існує безліч методів діагностики конкурентних переваг підприємства, наприклад:

- SWOT-аналіз – виявлення зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на розвиток підприємства;
- GAP-аналіз – дозволяє визначити розходження між бажаним та реальним результатом підприємства, не змінюючи існуючу політику;
- LOTS-аналіз – дозволяє підприємству виробити позиції, які дозволять правильно будувати свої взаємини із зовнішнім світом;
- PIMS-аналіз – дозволяє проаналізувати вплив ринкової стратегії на прибуток;
- PEST(STEP)-аналіз – дозволяє виявити вплив політичних, економічних соціальних та технологічних факторів зовнішнього середовища на підприємство;
- SPACE-аналіз – дозволяє оцінити стратегічне положення підприємства на ринку;
 - метод експертного оцінювання;
 - фінансово-економічний метод;
 - метод зважених рейтингових оцінок;
 - оцінка стримуючих факторів інноваційного розвитку [9];
 - бенчмаркінг тощо.

Проводити діагностику підприємства рекомендовано поетапно. Перш за все необхідно зібрати інформаційну базу для аналізу, наступним кроком обрати методи діагностики які доцільно застосувати до конкретного підприємства. І як результат необхідно систематизувати отримані результати та розробити комплекс дієвих рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства.

На нашу думку, проводити діагностику бізнес-системи доцільно за допомогою сторонніх експертів з наступних причин:

- це унеможливило вірогідність замовчування управлінської проблеми;
- відсутність професійних діагностичних навичок та мотивації у менеджменту підприємства;
- неефективний моніторинг об'єкта управління власником бізнесу.

На рис. 1 наведена схема діагностики підприємства для виявлення конкурентних переваг.

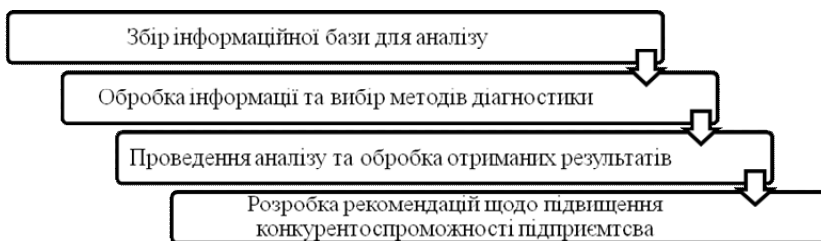

Рис. 1. Схема проведення діагностики для виявлення конкурентних переваг підприємства

Можна зробити висновок, що діагностика підприємства дозволить скласти обґрунтовану думку щодо перспектив розвитку конкурентних переваг підприємства на ринку та реалізації поставлених стратегічних цілей за умовою виявлення причинно-наслідкових зв'язків проблем розвитку підприємства. Важливо також зауважити, що існує безліч дійових методів діагностики підприємств з метою виявлення конкурентних переваг. У будь-якому випадку методи проведення діагностики для кожного окремого підприємства можуть відрізнятись, але для отримання найкращого результату необхідно використовувати комплексний підхід.

Рекомендуємо українським підприємствам, що намагаються успішно конкурувати у відповідності до правил ведення сучасного міжнародного бізнесу, звернути першочергову увагу на свої внутрішні ресурси, зокрема корпоративну культуру та відмітні компетенції власної ділової стратегії, обов'язково урахувати фактори зовнішнього впливу, обираючи ті шляхи, що дозволять досягти стійких конкурентних переваг у ринковому просторі.

Список використаних джерел:

1. Безрукова Н. В. Фактори забезпечення міжнародної конкурентоспроможності компаній в умовах сучасної глобальної економіки. *Ефективна економіка*. 2015. С. 39–42.
2. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. М: Эксмо. 2011. 544 с.
3. Майер Дж., Олесневич Д. Міжнародне середовище бізнесу: Конкуренція та регулювання в глобальній економіці; пер. з англ. К.: Либідь. 2012. 703 с.
4. Беленов О. Н., Долгих В. В. Обеспечение конкурентоспособности промышленного предприятия на основе развития внутрифирменных конкурентных преимуществ. *Вестник ВГУ, Серия: Экономика и управление*. 2012. № 1. С. 66-70.
5. Бленк Дж. Оцінка конкурентоспроможності України в умовах політичних змін. *Дзеркало тижня*. 2008. С. 7.
6. Портер М. Конкуренція. М., К.: Вид. дім «Вільямс». 2012.
7. Конкурентоспроможність підприємства / Вікіпедія. 2014. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Конкурентоспроможність_підприємства

8. Ковальчук О. В., Аверіхіна Т. В. Нематеріальні активи як інструмент інноваційного розвитку підприємства. XXII науково-практична конференція «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір». 2016. С. 37–40.
9. Замлинський В. А. Проблеми фінансування інноваційного розвитку підприємств в умовах кризових явищ. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 3. Том 1. С. 148-153.

Є.О. ЛАНЧЕНКО, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки праці та соціального розвитку,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

РИНОК ПРАЦІ НА СЕЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Протягом останніх двох десятиліть спостерігається значне зменшення наявного сільського населення країни як в абсолютних, так і відносних показниках. За даними Держстату України, на кінець 2016 р. сільське населення України становило 13,2 млн. чол., з яких 9,3 млн. чол. віком 15-70 років, або 70,5 % та 7,8 млн. чол. віком 16-59 років, або 59,2 %. Динаміка показників за останні роки свідчить, що чисельність сільського населення зменшується не лише абсолютно, а й відносно – зменшується його частка в структурі всього населення країни. За абсолютною чисельністю сільське населення більше сконцентровано в західних областях України. Найменше селян проживає в східних і південних областях

Негативною тенденцією є зменшення реальної пропозиції робочої сили на ринку праці на селі. Лише за 2014-2016 рр. чисельність економічно активного сільського населення зменшилася на 202,9 тис. чол., або на 3,5 % і становить 5648,7 тис. чол. Досить стрімко зменшився рівень економічної активності сільського населення, який в останні 2 роки становив 61 %, тоді як у 2010-2013 рр. його значення було 67,5-68,5 %. Натомість збільшився рівень безробіття до 9,7 %.

Найбільш гостро стоїть проблема на ринку праці в сільській місцевості в таких областях: Полтавська, Закарпатська, Вінницька, Донецька, Рівненська, у яких налічується від 30 до 34 тис. безробітних селян. Тому в цих областях при формуванні економічної і аграрної політики на макро- й мезорівнях державного управління потрібно першочергово звернути увагу на створення умов і підтримку розвитку трудовітських галузей сільськогосподарського виробництва, поліпшення інвестиційного клімату, що дозволить створити додаткові робочі місця на селі.

В умовах економічної нестабільності й демографічної кризи на селі зменшується кількість зайнятого сільського населення, зокрема й у сільському господарстві. Головним «роботодавцем» на селі як і раніше залишається сільськогосподарське виробництво, де зосереджено разом із лісовим і рибним господарствами майже 42 %, або 2,1 млн. чол. зайнятого

сільського населення. У промисловості й торгівлі працює по 10 %, будівництві – більше 6 % зайнятого сільського населення тощо. Разом із міським населенням, яке зайняте в сільському, лісовому й рибному господарствах, тут зайнято 2,5 млн. чол., у тому числі формальна зайнятість у формальному секторі аграрної економіки становить 922,4 тис. чол. З них 93,2 % беруть участь у трудовій діяльності в сільськогосподарських підприємствах, що становить 859,7 тис. чол.

Протягом 2014-2016 рр. спостерігається тенденція до зменшення рівня зайнятості сільського населення до 54,9 %. У 2016 р. зайняті селяни переважно працювали за найпростішими професіями (39,4 %), продавцями (14,1 %), операторами технологічного обладнання й устаткування (11,9 %) та кваліфікованими робітниками з інструментами (10,3 %). Тоді як в містах за найпростішими професіями працює лише 9,5 % міського зайнятого населення, а керівниками – 9,7 %, професіоналами – 22 %, фахівцями – 13,3 % тощо.

За період 2014-2016 роки кількість зареєстрованого безробіття зменшилася на 9,5 тис. чол. (5,5 %) і становить 166,1 тис. чол. Головними причинами безробіття сільського населення є: звільнення за власним бажанням і за угодою сторін (20-24 %), відсутність роботи після закінчення загальноосвітніх та ЗВО (19-21 %) та сезонний характер роботи (18-20 %). Остання причина зумовлена тим, що сучасний суспільний сектор аграрної економіки переважно сконцентрований на виробництві рослинницької продукції (виращування пшениці, кукурудзи, технічних культур), що залежить від природно-кліматичних умов. Велика частка серед безробітних селян припадає на людей, які розірвали шлюб або ніколи в ньому не перебували, що свідчить про слабкий мотиваційний механізм. Адаптація сім'ї додатково формує потреби родини й людина стає більш активною в плані трудової діяльності як засобу задоволення своїх потреб.

Останні роки спостерігається збільшення частки безробітного сільського населення, яке раніше працювало в сільському, лісовому й рибному господарствах – 37-39 %. Відсутність професійної освіти, зокрема вищої освіти, значно впливає на стан безробіття на селі. Головними двома джерелами інформації для пошуку робочих місць на ринку праці на селі є наступні: 1) особисті зв'язки; 2) служба зайнятості.

Таким чином, у сільськогосподарських підприємствах, на жаль, спостерігається велика плинність кадрів, сезонність виробництва. Для поліпшення ситуації потрібно посилити інформаційну й посередницьку функції ринку праці на селі й забезпечити належне інформування населення через пресу, оголошення, Інтернет, соціальні комунікації тощо. У противному разі ми матимемо активізацію міграції сільського населення в інші країни світу.

У зв'язку зі змінами у візовому режимі, інтеграцією національної економіки до європейської та світової лише за 2015-2017 рр., за даними Держстату України, із сільської місцевості виїжджали на заробітки за кордон 639,8 тис. чол., з яких повернулися лише 38,7 %. Найбільше сільських трудових мігрантів виїхали до таких країн: Польща (39,5 %), Росія (19,3 %), Італія (15,4 %), Чехія (13,7 %). Найменше серед селян – трудових мігрантів тих, хто має вищу освіту (лише 22 %), що підтверджує аргумент на користь розвитку вищої аграрної

освіти та доступ до неї випускників сільських шкіл і сільськогосподарських технікумів і коледжів, щоб забезпечити країну в майбутньому від втрати людського капіталу на селі.

Серед трудових мігрантів-селян лише 58,7 % мали офіційні дозволи на роботу, інші працювали без «соціального пакета». Із загальної сукупності сільського населення, яке мігрувало за кордон, 50,5 % працювали з найпростішими професіями, 22,2 % – кваліфікованими робітниками із інструментом та 6,7 % – робітниками з обслуговування устаткування. До виїзду за кордон із 620,6 тис. селян, які були зайняті в певній галузі економіки, кожен шостий працював у сільському господарстві – 109,9 тис. чол., або 17,7 %. Основною причиною трудової міграції селян є низька оплата праці в Україні (70,4 %).

Для поліпшення розвитку ринку праці на селі необхідно удосконалити мотивацію праці сільського населення завдяки спонуканню людей до активної трудової діяльності, свідомого вибору людиною певної лінії поведінки, яка має ґрунтуватися на зовнішніх і внутрішніх чинниках. Дієвість зовнішніх факторів більшою мірою зводиться до удосконалення форм і систем оплати праці.

Так, регулювання оплати праці в суспільному секторі аграрної економіки є актуально важливим питанням. У галузі спостерігається дуже низький рівень середньої заробітної плати порівняно з іншими секторами економіки (табл. 1), що зумовлює масове вивільнення робочої сили, активізацію міграційних процесів у напрямі «село-місто», «село-закордон», що також пов'язано зі спрощенням візового режиму з ЄС.

Таблиця 1

Рівень середньомісячної заробітної плати в галузях економіки, грн.

Показник	Рік			2016 / 2014, %
	2014	2015	2016	
Мінімальна заробітна плата	1218	1378	1600	131,4
Середня заробітна плата	3480	4195	5183	148,9
У т.ч. по галузях:				
промисловість	3988	4789	5902	148,0
будівництво	2860	3551	4731	165,4
транспорт і зв'язок	3768	4653	5810	154,2
фінансова діяльність	7020	8603	10227	145,7
державне управління	3817	4381	5953	156,0
освіта	2745	3132	3769	137,3
наука	4268	4972	6119	143,4
охорона здоров'я й соціальна допомога	2441	2829	3400	139,3
культура й спорт	3626	4134	4844	133,6
сільське господарство	2476	3140	3916	158,2
У % до середньої заробітної плати	71,1	74,9	75,6	+4,5 в.п.
У % до мінімальної заробітної плати	203,3	227,9	244,8	+41,5 в.п.

Джерело: складено за даними Держстату України.

Позитивною є тенденція співвідношення заробітної плати в сільському господарстві до середньої по країні (на кінець 2016 р. цей показник становив майже 76 %). Значно більший розмір заробітної плати спостерігається в інших секторах економіки: промисловість, будівництво, транспорт тощо. Збільшився рівень оплати праці в сільськогосподарських підприємствах по відношенню до мінімальної заробітної плати в країні: до 2,45 раза в 2016 р.

У структурі фонду оплати праці сільськогосподарських підприємств України за досліджуваний період простежується позитивна тенденція до збільшення питомої ваги додаткової оплати праці: з 15 % до 18,6 %, а також заохочувальних і компенсаційних виплат: з 1,3 % до 2,5 %. Загальноприйнятою вважається оптимальна структура заробітної плати, коли до 70 % припадає на основну заробітну плату, а решта – додаткову зарплату та заохочувальні й компенсаційні виплати. Оплата праці виступає головним інструментом її мотивації, що разом із плануванням, організацією й контролем формує менеджмент підприємства. Тому цьому напрямку поліпшення розвитку ринку праці на селі слід приділяти більше уваги.

З метою виходу із соціально-економічної кризи використання трудових ресурсів села необхідно максимально переорієнтувати державну матеріальну, фінансову, організаційну підтримку з галузевого на територіальний принцип. Надати пріоритет облаштування соціальної інфраструктури й економічному розвитку сільських територій. Слід розробити національну програму (підпрограму) заходів розвитку трудового потенціалу сільських територій, врахувавши світові й внутрішні тенденції розвитку сільського й лісомисливського господарства, рибальства й рибництва, переробних підприємств та інших видів економічної діяльності, які можуть ефективно функціонувати в сільській місцевості. Потрібно сприяти розвитку неаграрних видів діяльності на селі, малого й середнього підприємництва, активізації фермерського й кооперативного руху на селі тощо.

Н.В. ЛОХМАН, *к.е.н., доцент,*
зав. кафедри економіки та бізнесу,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ПЛОЩИНИ РОЗУМІННЯ ТА ВЖИВАННЯ ТЕРМІНУ «ПОТЕНЦІАЛ»

Понятійний апарат інноваційного потенціалу має різні вектори вживання: економічні, технічні, ринкові, соціальні. Підґрунтям розуміння перелічених векторів виступає довідковий термін «потенціал». Визначення і ключове розуміння сутності потенціалу широко розглядається в довідковій літературі (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення і ключове розуміння сутності потенціалу

Визначення терміну «потенціал»	Ключове розуміння	Джерело
сукупність засобів, умов, необхідних для ведення, підтримки, збереження чого-небудь	засоби, умови	Толковый словарь Ушакова [1]
сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і таке інше, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері; запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності.	засоби, можливості, запас, резерв	Тлумачний словник української мови [2]
можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані	можливості, запаси, засоби	Словник іншомовних слів [3]
внутрішня властивість будь якого об'єкту або його елементу, як носія, проявляти себе відносно зовнішнього середовища	властивість, проява	Тематичний словник [4]
ступінь міцності у будь-якому відношенні, сукупність бід-яких коштів та можливостей	міцність, кошти, можливості	Ожегов С. Толковый словарь русского языка [5]
сукупність усіх наявних можливостей, засобів в будь-якій області, сфері	можливості, засоби	Толковый словарь Ефремовой [6]
ступінь можливого прояву якої-небудь дії, будь-якої функції; сукупність всіх коштів, запасів, джерел, які можуть бути використані в разі потреби з будь-якою метою	дія, функція, кошти, запаси, джерела	Малый академический словарь [7]
ступінь потужності чого-небудь в будь-якому відношенні, сукупність всіх коштів, можливостей, необхідних для будь-чого	потужності, кошти, можливості	Толковый словарь Дмитриева [8]
кількість будь-якого виду енергії може бути виражено взаємодією двох різних величин, з яких одна характеризує «рівень енергії», визначає напрямок, в яких повинен відбуватися її перехід	енергія, перехід, напрямки	Большая медицинская энциклопедия [9]
сукупність наявних засобів, можливостей у будь-якій області, країні – сукупність її економічних, морально-політичних і військових ресурсів для ведення війни	засоби, можливості, сукупність ресурсів	Бухгалтерский словарь [10]

Судячи з характеристики поняття «потенціал» в довідковій літературі, можливо визначити окремі площини його вживання (рис. 1). Основними площинами вживання поняття «потенціал» виступають: фізика, техніка, економіка, управління, політика, військова сфера, облік, біологія, медицина, психологія, історія. Аналіз запропонованих визначень свідчить про те, що потенціал в загальному розумінні трактується як наявність можливостей, засобів, запасів, резервів, властивостей, коштів тощо. В цій роботі ми будемо проводити дослідження в економічній площині.

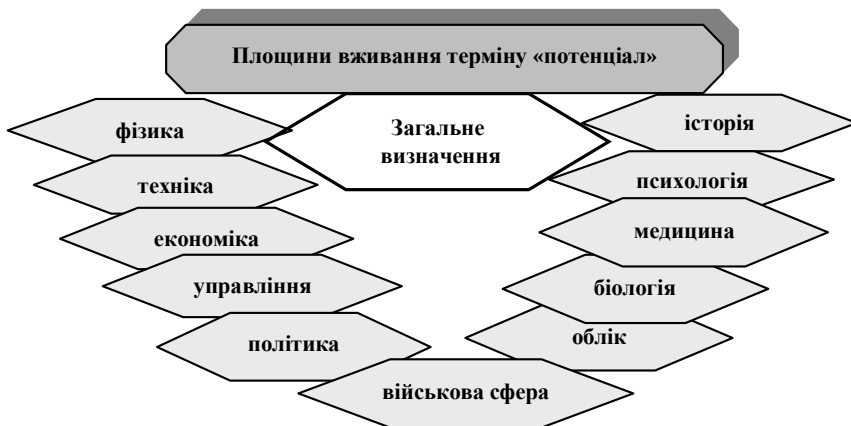

Рис. 1. Площини вживання поняття «потенціал»

Отже, багатовекторність терміну «потенціал» є підґрунтями для використання цього терміну в різних напрямках та сферах науки та практики.

Список використаних джерел:

1. Толковый словарь Ушакова. URL: <http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html>
2. Тлумачний словник української мови. URL: <http://eslovnyk.com>
3. Словник іншомовних слів. URL: <http://www.jnsn.com.ua>
4. Тематичний словник. URL: <http://pidruchniki.com>
5. Ожегов С. Толковый словарь русского языка. URL: <http://slovari.299.ru>
6. Толковый словарь Ефремовой. URL: <http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html>
7. Малый академический словарь. URL: <http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html>
8. Толковый словарь Дмитриева. URL: <http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html>
9. Большая медицинская энциклопедия. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/963642>
10. Бухгалтерский словарь. URL: <http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html>

А.О. ЛУК'ЯНОВА, студентка 3-курсу,
Національний університет Державної фіскальної служби України

О.В. ЧЕРНОВА, к.е.н.,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Національний університет Державної фіскальної служби України

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

В сучасному світі, провідну роль у розвитку світового господарства відіграє глобалізація.

На думку експертів, глобалізація — це наслідок розвитку плідних дій та інтернаціоналізації усіх сфер суспільного життя, встановлення практичних частково постійних зв'язків між суб'єктами різних країн, внаслідок чого виробничий процес в одній країні стає складовою частиною процесу, який здійснюється в інтернаціональному або світовому масштабах [2].

Дана тематика завжди була актуальною серед вчених-економістів, які досліджували цей феномен. Наукові праці О.В. Бороденка, Дж.М. Егера, Е.Б. Гродської [2-4], теж знайшли свій відбиток серед практичних і теоретичних досліджень аспектів глобалізації світової економічної системи. Важливо також виділити праці таких вчених, як В.М. Геєць, В.М. Орел [1, 5] та інших, за допомогою яких поняття «глобалізація» набуло нової форми розуміння.

Деякі автори вважають, що поняття «глобалізація» відоме ще з середини XIV століття. Його дослідженням займалися іспанські, португальські, французькі, нідерландські та англійські вчені. Проте провідним періодом вивчення глобалізації стало XX століття, у зв'язку з потребою пояснити нові міжнародні економічні відносини та розбудову світового господарства. В період сучасності, глобалізація економічних соціальних і культурних процесів вирізняється і стає чіткіше, порівняно з попередніми десятиліттями. Проте, у зв'язку з тим, що країни різні за масштабністю, можна допустити, що наслідки дії глобалізації на окремі держави та групи держав теж відрізняються. Це припущення часто є темою дискусій в науковій літературі [1, 3, 4].

Однією з умов прискорення розвитку глобалізації, в останні роки, є технології та поширення наукових знань у разі інтелектуального взаємного обміну. Нині, інформація поширюється ефективно. Будь-які новини: прийняття нового договору, наукового відкриття, зростання чи пониження курсу валюти миттєво стають надбанням людства. Ці технології є характерною основою глобалізації, що забезпечує розвиток інших напрямів.

Глобалізація — це не тільки безповоротний, а й потрібний процес, через те, що вона становить відповідну культурну систему, за допомогою якою ми можемо обмінюватись знаннями з іншими народами. Таким чином, можна з точністю сказати, що глобалізація призводить до характерної національної

відкритості, головною особливістю якої є вирішення питань, які забезпечують всебічний зв'язок і всебічну залежність однієї нації від іншої.

Глобалізація являє собою суперечливий процес, оскільки спричиняє не лише успіх, а й, зазвичай, проблеми. До позитивних сторін глобалізації відносять: стимулювання розвитку новітніх технологій, поглиблення спеціалізації, ощадність на масштабах виробництва та інші. Однак є і негативні сторони, наприклад, фінансова недостатність, різного роду війни, безконтрольний рух капіталів і т. д. Ці позитивні та негативні сторони породжують нестабільність національної та світової економіки. Результати глобалізації доцільніше аналізувати по окремих групах країн. З однієї сторони, в наслідок глобалізаційних процесів здійснюється прискорення науково-технічного прогресу, залученням всіх країн у світове виробництво та міжнародний поділ праці, відкриваються нові можливості для розширення торгівлі, інтенсивного руху капіталу. Попри все це, глобалізація створює серйозні труднощі в країнах, які розвиваються, котрі не можуть швидко пристосуватись до швидкозмінних правил економічного розвитку. Як наслідок, в цих країнах, збільшується вірогідність екологічних, політичних, економічних криз, виникає розшарування населення, зростає бідність та нерівність серед населення.

В цьому контексті, Україні доцільно побудувати таку стратегію участі у процесіх глобалізації, яка включає активну інтеграцію, стабілізацію валюти країни, удосконалення законодавства, інвестування розвитку інфраструктури та економіки.

Список використаних джерел:

1. Гесць В. М. Особливості взаємозв'язку економічних та політичних трансформацій на шляху до реконструктивного розвитку економіки України. *Економіка України*. 2017. № 10. С. 3–17.
2. Бороденко О. В. Девіантність доби глобалізму: деякі теоретикометодологічні аспекти. *Габітус: науковий журнал*. 2017. № 4. С. 4-7.
3. Eger J. M. The EU, the UK and The Future of the Global Economy. *The world post*. 2016. March. 10. URL: http://www.huffingtonpost.com/john-m-eger/the-eu-and-the-future-of_b_9401592.html
4. Гродська Е. Б. Глобалізація і культурна ідентичність: два вектори глобалізаційних процесів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 3 (25). 1 т. С. 40-43.
5. Орел В. М. Вплив глобалізації на економічні системи та виникнення між ними конкуренції. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 3. С. 58-63.

Т.О. МАЛАЩУК*, *магістр
факультету обліку та аудиту,
спеціальність облік і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ «ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ» ТА ПІДХОДИ ДО ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

Сучасна фінансова система насичена багатьма фінансовими інструментами і оперує такими поняттями як опціони, ф'ючерси, форвардні контракти тощо, які розглядаються як підстави виникнення зобов'язань.

Для удосконалення методології та контролю поточних зобов'язань необхідно насамперед з'ясувати суть цього поняття, адже сутність є головним, визначальним, що зумовлене тенденціями розвитку та наукового пізнання.

У Великому бухгалтерському словнику наводять таке визначення: «зобов'язання – це оформлені договором громадянсько-правові відносини, в силу яких одна сторона зобов'язана виконати на користь іншої сторони певні дії або утриматися від певних дій. Зобов'язання завжди мають певний суб'єктивний склад, динамічність, владність змісту, цілеспрямованість, конкретність, санкціонованість» [1, с. 347].

Традиційне зобов'язання – це зобов'язання, яке підприємство самостійно бере на себе в результаті своєї діяльності, коли:

- внаслідок минулих подій підприємство самостійно визнає, що при визначених умовах візьме на себе зобов'язання, навіть якщо при цьому не буде існувати правового зобов'язання;

- внаслідок яких у третіх сторін є певні обґрунтовані очікування відносно того, що підприємство виконає свої зобов'язання, та що вони можуть покладатися на ці очікування та діяти відповідним чином.

Сьогодні основними нормативними документами, які регулюють зобов'язання в Україні, є Господарський та Цивільний кодекси. Методологічні засади формування інформації щодо зобов'язань в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 11 «Зобов'язання», П(С)БО 26 «Виплати працівникам», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» та ін. Тракткування поняття «зобов'язання» в законодавчо-нормативних документах наведено в табл. 1.

Погашення зобов'язання може здійснюватися шляхом:

- сплати кредиторів грошових коштів;
- відвантаження готової продукції, товарів або надання послуг у рахунок одержаного авансу від покупця або у порядку заліку заборгованості;
- переведення зобов'язань у корпоративні права, які належать кредиту (елементи капіталу).

* Науковий керівник – Н.Г. Здирко, к.е.н., доцент.

Таблиця 1

Визначення поняття «зобов'язання» в законодавчо-нормативних документах

№ п/п	Джерело	Визначення
1	Господарський кодекс України [2]	У ст. 173 Господарського кодексу України господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управлена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку
2	Цивільний кодекс України [3]	Статтею 509 визначено, зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості
3	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4]	Зобов'язання - заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
4	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5]	Заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
5	ПСБО 11 «Зобов'язання» [6]	Поточні зобов'язання - зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу

Джерело: узагальнено автором.

Отже, у кожному випадку погашення зобов'язання пов'язане з вибуттям ресурсів підприємства. Іноді погашення одного зобов'язання призводить до виникнення іншого зобов'язання. Наприклад, видача векселя постачальнику на суму кредиторської заборгованості. У даному випадку одне зобов'язання (кредиторська заборгованість перед постачальником) замінюється іншим (зобов'язанням за векселем виданим). Однак остаточне погашення зобов'язання пов'язане із вибуттям у майбутньому ресурсів (активів) підприємств, тобто із зменшенням майбутніх вигід.

Якщо розглядати тотожність понять «поточні зобов'язання» та «короткострокова кредиторська заборгованість», то ці економічні категорії на практиці в бухгалтерському обліку можна вважати ідентичними, оскільки, згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання», до поточних зобов'язань належать такі об'єкти, які відповідають критеріям визнання зобов'язань і кредиторської заборгованості.

Регулювання бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості здійснює П(С)БО 11 «Зобов'язання», що визначає основні методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про кредиторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності підприємства. Так поточні зобов'язання – це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом 12 місяців починаючи з дати балансу. Довгострокові зобов'язання – це всі зобов'язання, які не є поточними. Визнання кредиторської заборгованості відповідно до цього положення відбувається якщо виконуються такі вимоги: оцінка заборгованості може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід внаслідок погашення даної заборгованості.

Основний порядок класифікації зобов'язань розкрито в П(С)БО 11 «Зобов'язання», де вони поділені на чотири групи: довгострокові, поточні зобов'язання, забезпечення наступних витрат і платежів та доходи майбутніх періодів (рис. 1).

Зрозуміло, що детальна класифікація зобов'язань дає можливість глибше зрозуміти їхню сутність, допомагає бухгалтерам в організації обліку зобов'язань та забезпечує правильність і достовірність їх обліку. Також це дозволяє керівникам отримувати оперативну та різнобічну інформацію стосовно зобов'язань з метою оптимізації управління ними. Крім того, велике значення така класифікація має для аудитора, бо значно спрощує процедуру проведення перевірки [7, с. 73].

Отже, в результаті проведеного нами дослідження, встановлено, що поняття «зобов'язання», «поточні зобов'язання» є неоднозначними, і по різному трактуються у правовому, економічному та бухгалтерському аспектах.

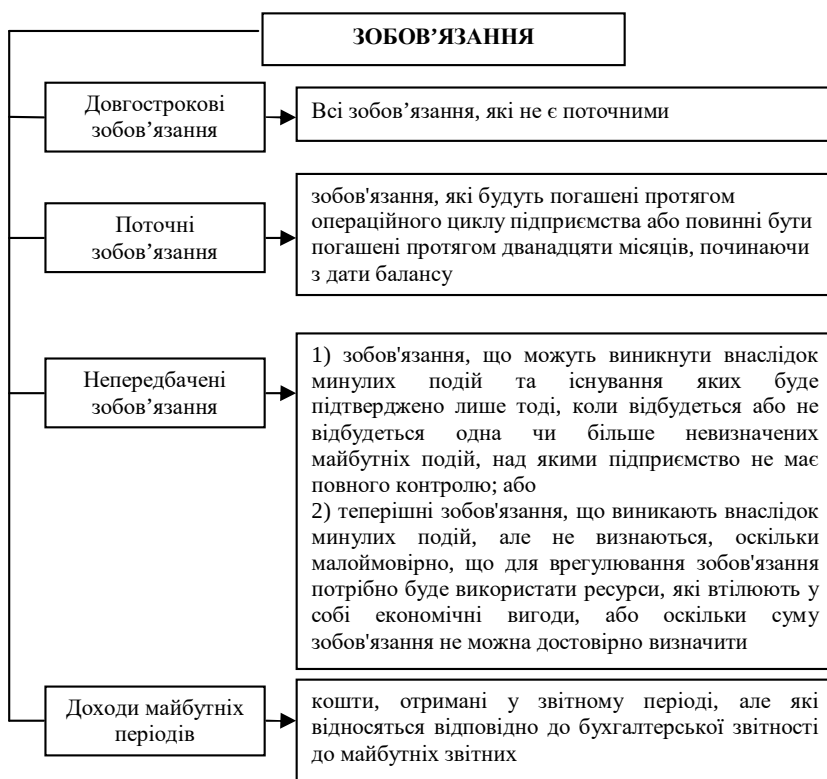

Рис. 1. Класифікація зобов'язань згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання»
 Джерело: узагальнено на основі [6].

Список використаних джерел:

1. Большой бухгалтерский словарь / Под ред. А. Н. Азриляна. М.: Институт новой экономики, 1999. 574 с.
2. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1993 р. № 996-XIV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. Міністерством фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0085-00>

7. Гевлич Л. Л., Катранжи Л. І. Особливості підходів до визначення сутності поняття «поточні зобов'язання» та їх класифікації. *Фінанси, учет, банки*. 2017. Вып. 1. С. 70-78.

Л.Л. МАРЧУК,

*викладач кафедри економіки та управління,
Одеська державна академія технічного регулювання та якості продукції*

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗАХИСТ ТА ЛОБІЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В сучасній практиці економічних відносин все більшого застосування набувають принципи нової теорії лобіювання економічних інтересів, що є одним з інструментів економічного захисту суб'єктів господарювання в аграрній сфері. Ці процеси в Україні мають всебічне поширення, проте зовсім не вивчені з точки зору теорії та практики їх застосування в реаліях сьогодення. На наш погляд, лобіювання економічних інтересів – економічні відносини, які характеризуються отриманням соціального або економічного ефекту, тому потребують вивчення їх механізму та ключових принципів з метою запобігання негативних соціально-економічних явищ.

Велику Британію у фаховій літературі визнано батьківщиною лобіювання, однак спеціальних законів про лобіювання й наразі не ухвалено. Лише в середині ХХ ст. ухвалено акти, якими регламентуються ті чи інші аспекти відповідних відносин. Єдиною правовою основою лобіювання у Великій Британії до тих пір було право громадян на подання петицій до органів державної влади, гарантоване Біллем про права від 1689 р. [1].

Зауважимо, що відсутність законодавчого регулювання певних суспільних відносин не доводить їхню фактичну відсутність. Наприклад, наразі в Україні спостерігається використання лобіювання у законотворчому процесі в аграрній сфері, незважаючи на нормативну неврегульованість такої практики. Більшою частиною це пов'язане з розподілом бюджетних коштів та перерозподілом державної підтримки між суб'єктами великого аграрного бізнесу, які, в останній час, мають явні ознаки дисбалансу. На початку 2018 р. набули широкого розголосу результати надання державних дотацій з компенсації ПДВ виробникам сільськогосподарської продукції на підставі Постанови КМУ від 8 лютого 2017 р. № 83 «Про затвердження Порядку розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 році». На цю програму 2017 року передбачалося 4 млрд. грн. За період з січня по жовтень 1,4 млрд грн. отримано «Миронівський хлібопродукт», 517 млн грн. – «Укрлендфармінг» [3]. ЗМІ та громадськістю вкрай негативно оцінювався факт отримання майже половини обсягу дотаційних коштів лише двома виробниками. Сумніви щодо справедливості механізму надання дотацій та отримання агрохолдингом

«Миронівський хлібопродукт» (їх) лівової частини виділених Кабінетом Міністрів бюджетних коштів викладено, зокрема, у матеріалах одного із найпопулярніших українських ЗМІ «Українська правда»

Заступник голови ГО «Всеукраїнська аграрна рада» (ВАР) Михайло Соколов вважає грубою помилкою ту формулу розрахунку дотацій, яку обрано КМУ у названій вище постанові. У результаті всі середні та малі фермерські господарства, що брали участь у програмі, не отримали дотації [3]. Дмитро Денков, редактор «Економічної правди» стверджує також про намагання деяких народних депутатів, зокрема наближених до Ю. Косюка, змінити порядок надання дотацій, який запроваджено постановою КМУ на 2018 р., на користь агрохолдингу «Миронівський хлібопродукт» [4]. При цьому прізвища парламентарів або їх приналежність до фракцій чи груп у Верховній Раді України журналістом не вказано.

Позитивним прикладом лобіювання та захисту економічних інтересів вітчизняних товаровиробників можна вважати розвиток органічного виробництва.

На підставі ознайомлення із численними англомовними науковими публікаціями, які є у вільному доступі, ми виокремили принципові, на наш погляд, положення теорії лобіювання економічних інтересів суб'єктів аграрного бізнесу:

1) розуміння цього феномену як форми реалізації права на петицію;

3) намагання створити науковий нейтральний «портрет» зазначеного явища, на відміну від публіцистичного негативного;

4) її максимально прагматичне спрямування на отримання доходності.

Під методами лобіювання в контексті економічного захисту суб'єктів вітчизняного агробізнесу розуміємо сукупність специфічних засобів та прийомів, за допомогою яких суб'єкти чинять дії з метою закріплення власних інтересів (прав), чи інтересів (прав) третіх осіб у нормативно-правових актах, що ухвалюються.

Ольга Трофімцева, заступник міністра аграрної політики та продовольства України з питань європейської інтеграції, яка має досвід наукової діяльності та роботи в аграрних компаніях Німеччини [2], переконана, що лобіювання інтересів українських аграріїв становить обов'язкову складову процесу ухвалення управлінських рішень. Підвищення конкурентоздатності наших виробників сільськогосподарської продукції на ринках ЄС неможливе, на її думку, без використання методів лобіювання. Урядовець наполегливо рекомендує вивчати та застосовувати досвід німецьких та загальноєвропейських асоціацій аграрних виробників, наприклад Асоціації фермерів Німеччини (DVB) Deutscher Bauernverband) та COPA COGECA [2]. Так, DVB є обов'язковим учасником будь-яких дискусій з питань німецької чи європейської поточної, стратегічної аграрної й економічної політики.

Список використаних джерел:

1. Зушник Ю. Лоббизм в Україні (Частини I-V) / Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua>

2. Трофимцева О. Лобіювання – це не лайливе слово, а важлива робота. URL: <http://agroportal.ua/ua/views/blogs/lobbirovanie-eto-ne-rugatelnoe-slovo-a-vazhnaya-rabota/>
3. Дотація для мільярдера: компанія Косюка отримала ще 190 мільйонів з бюджету URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/08/22/639828/>
4. Денков Д. Мільярдер на дотаціях: про що мовчить власник "Нашої Ряби". URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/02/19/634207/>
5. Гришова І. Ю., Дяченко О. П. Дієвість механізмів державного управління у сфері протидії тіньовій економіці в Україні. *Право та державне управління: збірник наукових праць*. 2016. № 3(24). С. 183-190.
6. Гришова І. Ю., Дяченко О. П. Стратегія державної політики у сфері детенізації економіки України. *Право та державне управління: збірник наукових праць*. 2016. № 4(25). С. 207-213.

С.І. МИКУЛАНИНЕЦЬ, аспірант,
Мукачівський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО МЕХАНІЗМУ З МЕТОЮ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Туризм є одним із пріоритетних напрямів економічного розвитку регіону та виконує важливу суспільну функцію щодо оздоровлення і відпочинку населення, підвищення продуктивності праці та відновлення трудового потенціалу, скорочення захворюваності та ін. Все це в комплексі вирішує цілу низку соціальних, екологічних та економічних завдань сталого розвитку регіону. В сучасних умовах стрімкого розвитку й насичення ринку туристичних послуг зростає важливість застосування нових механізмів опосередкованого впливу на конкурентну боротьбу та взаємозгодження дій усіх учасників функціонування ТРК в межах регіону. Таким механізмом може стати логістичний механізм, заснований на оптимізації ресурсних, транспортних, сервісних, інформаційних, фінансових та туристичних потоків з метою підвищення ефективності здійснення туристично-рекреаційної діяльності в регіоні. Запровадження такого механізму в конкретному регіоні повинно проводитися в контексті четвертої промислової революції.

В сучасній науковій літературі досить глибоко розкриті суть, зміст та значення таких понять як «логістична операція», «логістичний процес», «логістична функція» та «логістична система», проте поняття «логістичний механізм» не отримало наукового визначення та обґрунтування, що зумовило вибір мети нашого дослідження, а саме – легітимізація поняття «логістичний механізм розвитку ТРК» та визначення основних принципів та функцій його діяльності.

Для наукового обґрунтування дефініції «логістичний механізм розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону» потрібно перш за все провести

дослідження його змісту, проаналізувати процес його формування, виявити основні принципи та функції, сформувати структуру його дефініції.

Насамперед, необхідно визначити зміст поняття «логістичний механізм», адже від цього залежать напрями та результати його застосування, тому необхідно конкретизувати суть та зміст даного терміну.

В науковій літературі описано дію різних механізмів стимулювання розвитку туристичної галузі, проте практично не існує поняття логістичного механізму як вираженої діяльності, направленої на розвиток ТРК регіону. Основна увага в подібних дослідженнях, як правило, акцентується на фінансових важелях розвитку туризму, шляхах підвищення рівня конкурентоспроможності туристичних об'єктів та забезпечення належного рівня економічної та екологічної безпеки, з використанням певних інструментів та методів впливу.

Зокрема поняття «логістичний механізм» досліджувала Н.В. Мішеніна, яка розглядає його як інструмент забезпечення ефективності управління витратами виробничої системи підприємства. Основою функціонування логістичного механізму автор вважає логістичну систему, у межах якої відбувається рух потоку матеріалів та інформації вздовж всього логістичного циклу (циклу обороту засобів виробництва) від постачальника до споживача[6]. В.Г. Алькема розглядає логістичний механізм в системі економічної безпеки підприємства, що виробляє продукцію сезонного попиту. Автор трактує логістичний механізм як спосіб раціоналізації операційних функцій підприємства в умовах значного коливання попиту на продукцію підприємства [7].

Коблянська І.І обґрунтовує необхідність використання логістичного підходу в управлінні туристичною галуззю з метою найбільш раціонального узгодження наявних туристичних ресурсів та потреб у туристичному продукті [4].

На основі узагальнення різних підходів до трактування досліджуваного поняття, спостерігаємо, що більшість науковців розглядають «механізм» як систему з певними складовими. Отже при формуванні поняття «логістичний механізм розвитку ТРК регіону» будемо використовувати системний підхід, тобто, досліджувати окремі складові елементи системи, які утворюють єдине ціле.

Пропонуємо розглядати логістичний механізм розвитку ТРК регіону як єдину структурно-функціональну систему зв'язків, що пов'язують структурні елементи механізму, врегулювання їх взаємодії з метою стимулювання розвитку ТРК регіону.

Враховавши різноманітність змістовного наповнення поняття «механізм», особливості системного підходу до його визначення та специфіку використання в стимулюванні розвитку ТРК регіону конкретизуємо дефініцію категорії «логістичний механізм розвитку ТРК регіону».

Отже, логістичний механізм розвитку ТРК регіону – це сукупність логістичних методів, інструментів і форм організації відносин, спрямованих на оптимізацію формування, просування та споживання туристичного продукту в межах ТРК певного регіону.

Метою логістичного механізму розвитку ТРК регіону є забезпечення високого рівня розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону через

раціональне використання природно-ресурсного потенціалу туристичного регіону, максимальне задоволення потреб туристів (рекреантів), розвиток туристичних територій, загальний економічний розвиток регіону.

Формування логістичного механізму розвитку ТРК регіону формується на основі наступних принципів: інноваційність – застосування новітніх методів та інструментів створення та просування туристичного продукту; екологічність – безпечне та раціональне використання наявного ресурсного потенціалу; системність – ТРК регіону розглядається як система; безпечність – підтримання належного рівня безпеки усіх учасників функціонування ТРК регіону.

На основі проведеного аналізу та загальних принципів функціонального забезпечення економічного механізму пропонуємо виділити наступні функції логістичного механізму розвитку ТРК регіону:

- організаційна, полягає в координації та оптимізації діяльності всіх господарських суб'єктів в межах ТРК регіону;

- стимулююча забезпечується застосуванням нових та підсиленням діючих стимулів, що мають вплив на покращення економічного, соціального та екологічного рівня розвитку регіону;

- контролююча – полягає в узгодженні інтересів усіх учасників господарської діяльності в межах ТРК регіону, на основі дотримання вимог нормативних документів та законодавства;

- моніторингова – забезпечує визначення рівня логістичного потенціалу ТРК регіону;

- оптимізаційна – сприяє у визначенні природно-ресурсного потенціалу та розробці шляхів його ефективного та безпечного використання.

У цілому застосування логістичного механізму повинно забезпечити раціональне використання ресурсного потенціалу, сприяти покращенню економічної, екологічної та соціальної ситуації в регіоні, стимулювати розвиток туристичної та забезпечуючих галузей. Оскільки при визначенні сутності логістичного механізму ми застосували принцип системності, то всі його складові елементи (функції, принципи та інструменти) розглядаються як єдина система.

Отже, логістичний механізм являє собою складну систему впливу на різні сторони туристично-рекреаційної діяльності в межах регіону. Основним вектором цього впливу є узгодження взаємовідносин держави, суб'єктів господарювання, споживачів туристичного продукту та місцевого населення, з метою досягнення сталого та безбідного розвитку регіону.

Підводячи підсумок, слід відзначити, що розвиток ТРК регіону на основі впровадження логістичного механізму забезпечить активізацію соціальних та економічних процесів, збільшення фінансових надходження до бюджетів різних рівнів, створення додаткових робочих місць, активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у регіоні. Подальші дослідження будуть спрямовані на удосконалення взаємозв'язків між елементами логістичного механізму, побудову стратегій розвитку ТРК регіону. Окремо слід відзначити необхідність поглиблення досліджень інституціонального забезпечення функціонування логістичного механізму розвитку ТРК регіону.

Список використаних джерел:

1. Коблянська І.І. Логістичні механізми розвитку туризму в Україні. URL: <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream>
2. Герасимчук З. В., Циганюк Н. Є. Використання логістики в системі менеджменту суб'єктами логістичної рекреаційної системи регіонів України. *Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. 2011. Випуск 8(31). Частина 1. С. 107–116.
3. Мішеніна Н. В., Туренко Ю. О. Логістичний механізм забезпечення управління витратами виробничої системи підприємства. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 27 травня 2015 р. / За заг. ред.: О. В. Прокопенко, М. М. Петрушенка. Суми: СумДУ, 2015. С. 197-198.
4. Алькема В. Г. Логістичний механізм системи економічної безпеки підприємства з виробництва продукції сезонного попиту. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*. 2010. Вип. 7. С. 6-13.

О.И. МИХАЛЕВИЧ, ассистент
кафедры учета, финансов, логистики и менеджмента
Полоцкий государственный университет (Республика Беларусь)

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ И РАЗВИТИЕ ДОГОВОРА КОНЦЕССИИ

Неотъемлемым условием нормального функционирования экономики всегда служило взаимодействие государственного и частного секторов. Это связано с тем, что государство никогда не бывает свободным от выполнения своих ответственных функций, связанных с общественными интересами, а бизнес, всегда остается источником развития народного хозяйства. В экономике в последние десятилетие сложилось особое качество взаимодействия государственного и частного сектора, получившее название государственно-частного партнерства. В настоящее время в большинстве отраслей экономики происходят процессы структурных изменений и развития новых хозяйствующих субъектов.

Важнейшая задача любого государства – устойчивая экономика. Основой такой экономики являются инвестиции, поэтому развитию данного направления уделяется повышенное внимание. Решение этой проблемы зависит не только от реализации программ приватизации, но и от использования других механизмов и форм, не предполагающих передачу частным компаниям прав собственности в полном объеме. Действенным способом функционирования государственной собственности служит развитие отношений государственно-частного партнерства, важнейшей формой которого являются концессии. В Республике Беларусь данному направлению уделяется повышенное внимание, поэтому развитие системы бухгалтерского учета по договору концессии является актуальным и практически значимым.

В Республике Беларусь в настоящее время происходит процесс формирования государственной инновационной политики, направленной на повышение качества и уровня жизни населения, преодоление технологического отставания страны, переход на новый уровень ресурсосбережения, рост производительности труда, фондоотдачи, снижение материалоемкости, энергоемкости, капиталоемкости продукции, достижение ее высокой конкурентоспособности.

Концессия является многосторонним и сложным понятием. Концессия – договор на временную сдачу в эксплуатацию иностранному государству, юридическому или физическому лицу на определенных, условиях предприятий, согласованных сторонами, земельных участков, недр и других объектов и ценностей в целях дальнейшего развития или восстановления национальной экономики и освоения природных богатств страны [4].

Концессия не является новой формой хозяйствования. Она в различных видах существует, возможно, примерно столько же, сколько существует государство. Это объясняется тем, что государства всегда делегировали управления своей собственностью тем или другим субъектам хозяйственной деятельности и государства были обязательной стороной концессионного договора. Во Франции концессионная практика насчитывает более чем столетнюю историю. Еще в 1882 году был заключен контракт муниципальной власти на 15 лет с братьями Перрье, которые обязались поставлять воду в Париж, в настоящее время около 70 % населения французской столицы обеспечивают водой частные фирмы на условиях концессий.

Международные концессии в первой половине прошлого века использовались капиталистическими государствами для обеспечения себя нефтью и сохранения экономического влияния в развивающихся странах. Концессии в Катаре, Кувейте, Омане и в ряде других стран распространялись на всю территорию государства. Компания «Бахрейн петролеум компании» получила концессию на 91 год, «Кувейт ойл компании» – на 92 года. Североафриканские и ближневосточные концессии предоставляли Западу право на добычу, переработку и сбыт нефти, строительство нефтепроводов и портов. Концессии стали одним из основных инструментом продолжения колониальной политики. Сейчас в Европе и Америке концессионерами в большинстве своем являются крупные монополии внутри страны [1, с. 10].

Однако, в научной литературе на данный момент отсутствуют комплексные исследования по проблеме развития концессионных отношений. В то же время исторический опыт формирования концессионных отношений и практики их регулирования, выявления их особенностей и закономерностей, на наш взгляд, будут играть важную роль в процессе формирования современного законодательства о концессиях.

Чрезвычайно интересным представляется рассмотрение вопроса развития русского «концессионного права». Такое положение абсолютно закономерно вписывается в канву развития всеобщей истории в данной области. Свое начало история концессии в России берет от знаменитой экспедиции Виллугби и

Ченслера в 1553 г., когда вместо северного пути в Индию был открыт морской путь в Московское государство.

Следующий этап развития концессионных отношений связан с образованием советского союза. Советские концессионные проекты вошли в историю как наиболее крупномасштабные.

После революции 1914 года, как известно, основные усилия нового правительства были направлены на национализацию имущества. Однако общий упадок в экономике и необходимость привлечения иностранного капитала и опыта вынудило правительство СССР начать новую экономическую политику – НЭП. В качестве оптимального инструмента для преодоления экономического кризиса был выбран курс на заключение концессионных соглашений [5, с. 5].

Серьезной экономической проблемой того времени являлся «хронический голод на капиталы» для использования национального богатства страны. В свою очередь концессии давали возможность ввести в страну иностранный капитал не только в денежной, но и, что было особенно важно в тот период, товарной форме: в виде машин, оборудования, полуфабрикатов. Концессии могли привнести в страну столь нужные ей знания, опыт и технологии. Кроме того, от концессии ожидалось создание образцовых, технически совершенных предприятий, переходящих целиком в руки СССР по истечении срока договоров; увеличение силами иностранных предпринимателей общего количества продуктов, поступающих в распоряжение; усвоение технического опыта и знаний иностранного капитала [6].

Последствия смены советского политико-экономического курса, параллельно сопровождавшиеся нововведениями в сфере законодательства, не замедлили сказаться. С 1922 по 1927 г. было получено 2211 предложений о концессиях. Из них первые места занимали Германия (35,3 %), Англия (10,2 %), США (9,4 %), Франция (7,9 %). В отраслевом разрезе наибольшее количество концессионных предложений поступило в области обрабатывающей промышленности – 31,9 %, торговли – 21,9 %, горнодобычи – 11,7 %, сельского хозяйства – 7,3 %, транспорта – 6,2 %. Однако заключено было всего 163 концессионных договора, что в процентном соотношении составляло 7,5% от общей численности предложений.

С 1921 по 1928 годы между Правительством СССР и иностранными компаниями было подписано 124 крупных концессионных соглашения, из которых 64 – в промышленности, в том числе 28 – в горнодобывающей, более 21 – в торговле и 11 в сельском хозяйстве. 24 концессии были заключены с фирмами из Германии, 16 – из США, при этом 61 концессию тогда причисляли к общественному уровню, а 53 – к республиканскому [1, с. 113].

К концу 1927 г. концессионные предприятия производили марганца 40 %, золота – 35 %, меди – 12 %, готового платья – 22 % от общего объема производства страны. Концессии в этот период получили развитие и в сфере городского хозяйства России. Однако в 1937 г. в связи с изменением общих приоритетов советской экономики и интенсивной подготовкой к войне концессии были отменены [7, с. 6].

Список использованных источников:

1. Раднаев Б. В. История правового регулирования концессионных отношений. *Вестник СПбГУ Сер 14, Право*. 2015. Вып. 1. С. 31-44.
2. Бик С. И., Радзиевский А. С. Концессии изменившие мир. Иллюстрированное популярное издание. Москва: Издательство «Коттон лейбл», 2014. 224 с. 576 ил.
3. Поляков И. И. Концессионные соглашения в СССР в 1920-1937 годах. *Вопросы современной юриспруденции*: сб. ст. по матер. XXX междунар. науч.-практ. конф. № 10(30). Новосибирск: СибАК, 2013.
4. О концессиях: Закон Республики Беларусь от 12.07.2013 № 63-З: текст по состоянию на 1 января 2017 г. Минск: ООО «Профессиональные правовые системы», 2017.
5. Кривуля М. А. Концессии как форма привлечения иностранного капитала в отечественную нефтяную промышленность в период НЭП. М.: МАКС Пресс, 2004. С. 26.
6. Скворцов-Степанов И. И. Об иностранных концессиях. М.: Госиздат, 1920. 42 с.
7. Ярмальчук М. В., Ткаченко М. В., Долгов А. А., Солнцев К. Д., Силаев Н. Л., Халимовский Ю.А., Чижов А.О. Практика применения концессионных соглашений для развития региональной инфраструктуры в Российской Федерации. М.: Центр развития государственно-частного партнерства, 2015. С. 38.

Є.С. НЕСЕНЮК,

*аспірант кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У світовому інноваційному процесі Україна так і не зайняла належного місця, залишаючись країною, де інноваційні процеси мають місце, проте, при цьому, надто повільно впроваджуються в діяльність підприємств.

Основною причиною гальмування переходу до інноваційного типу розвитку української економіки є відсутність у вітчизняних підприємств чітко вираженого спрямування власного бізнесу інноваційним шляхом розвитку, відображеного у відповідній стратегії.

Загальна стратегія підприємства визначає напрям його розвитку з метою забезпечення його довготривалої конкурентоспроможності та прибутковості в мінливому ринковому середовищі.

В системі управління діяльністю підприємства інноваційна стратегія передбачає створення нової управлінської технології, нового бізнес-процесу або нової системи організації та управління. Інновації створюються завдяки реформуванню існуючих управлінських систем, технологій та процесів.

Найбільш ефективними інноваціями в системі управління вважаються [1]: реінжиніринг, функціонально-вартісний аналіз, маржинальний аналіз, побудова клієнтоорієнтованої компанії, активний і агресивний маркетинг, корпоративні інформаційні системи, логістичне адміністрування, збалансована система показників ефективності, аутсорсинг, бенчмаркінг, механізми саморозвитку, п'ятиступінчаста модель мотивації тощо.

В основі розробки інноваційної стратегії мають лежати стратегічні управлінські рішення, які [2]: орієнтовані на майбутнє і на постійні зміни середовища; пов'язані із залученням значних матеріальних ресурсів, широким використанням інтелектуального потенціалу; характеризуються гнучкістю, здатністю адаптуватися до змін ринкових умов; враховують неконтрольовані організацією зовнішні чинники.

Формування інноваційної стратегії в системі управління підприємства є досить складним і тривалим процесом, адже інновації в системах управління характеризуються високим ризиком, який науковці пояснюють психологічним бар'єром та уникненням невизначеності з боку персоналу, адже ця група нововведень в першу чергу стосується саме їх. Для даного типу інновацій в більшій мірі, ніж для технологічних та виробничих властивий ризик виникнення опору з боку працівників підприємства, несприйняття нових ідей [3].

Отже, інноваційна стратегія – це суперстратегія, яка визначає зміст усіх інших стратегій суб'єкта господарювання. Вона має орієнтуватися на передбачення глобальних змін в економічній ситуації на підприємстві та навколо нього, а також стосуватися прийняття рішень, спрямованих на зміцнення ринкових позицій і стабільний розвиток підприємства за рахунок інновацій. Ця стратегія має передбачати об'єднання цілей технічної та інвестиційної політик і спрямовуватися на впровадження нових технологій і видів продукції, послуг. За своїм же змістом вона, як логічна модель розвитку підприємства на основі інновацій, має охоплювати та враховувати всі базисні процеси на підприємстві та в його зовнішньому оточенні, а також можливості зростання інноваційного потенціалу.

Основними інноваційними аспектами у виробничих процесах промислових підприємств виступають наступні: інновації, що забезпечують контроль над витратами; інновації, що зумовлюють зміну технологічного рівня виробництва завдяки досконалим методам виробництва; інновації в системі заохочення раціоналізації та винахідництва; інновації, що забезпечують високий рівень стандартизації; автоматизація метрологічних процесів; інновації, що забезпечують контроль якості продукції; інновації, що забезпечують якість кожної операції; інновації, що забезпечують гнучкість кожного процесу; інновації, що забезпечують високий рівень організації [4].

Отже, обґрунтовано обрана та відповідно змістовно наповнена інноваційна стратегія, як певний стратегічний портфель рішень із забезпечення інноваційного процесу на підприємстві на всіх його рівнях, є запорукою тривалого успіху підприємства, особливо промислового, і засобом забезпечення його конкурентоспроможності в довготривалій перспективі.

Результатами реалізації інноваційних стратегій мають стати високі науково-технічні досягнення, зростання ефективності виробництва, якісно кращі ресурсозбереження та екологізація діяльності промислових підприємств.

Список використаних джерел:

1. Добрынин В. С. Организация внедрения управленческих инноваций на промышленном предприятии: автореф. дис.... канд. экон. наук: 08.00.05 / Гос. акад. проф. переподгот. и повышения квалификации руководящих работников и специалистов инвестицион. сферы. М., 2008. 22 с.
2. Генник О. Особливості інноваційної стратегії організації вітчизняних підприємств. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. Вип. 19. С. 165-169.
3. Дунська А. Р., Зінченко Д. В. Особливості формування інноваційної стратегії в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45857>
4. Ковтун О. І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. *Економіка України*. 2013. № 4(617). С. 44-56.

В.А. НЕХАЙ, к.е.н., докторант

кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Чернігівський національний технологічний університет

ЩОДО ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

Одним з важливих питань будь-якої теорії є термінологія та формулювання визначень і категорій. Визначення понять, категорій та дефініцій, покладені в основу міркувань, логічних побудов, безпосередньо впливають на їх кінцевий результат. Досліджуючи те чи інше явище або процес, важливим є формування категорійного апарату, який ґрунтується на певній методології та системі поглядів, адже сама на цій фазі закладаються основи теорії.

У словнику української мови безпека визначається як «стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує» [1, с. 137].

Вербицька Г.Л. визначає безпеку як заходи або дії, що забезпечують недопущення і оперативне реагування на відповідні загрози заради безпечного функціонування [2].

Великий Ю.М. трактує безпеку як здатність об'єкта, явища, процесу зберігати свою сутність і основну характеристику в умовах цілеспрямованого, руйнівного впливу зовні або в самому об'єкті, явищі, процесі; захист від небезпек на системному рівні; захищеність життєво важливих інтересів об'єкта від загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх [3].

Також зустрічаються визначення безпеки як стан складної системи, коли дія зовнішніх і внутрішніх факторів не призводить до погіршення системи або до неможливості її функціонування і розвитку. Безпека – стан захищеності життєво

важливих інтересів особистості, суспільства, організації, підприємства від потенційно і реально існуючих загроз, або відсутність таких загроз.

Проблеми економічної безпеки підприємства порушено у численних працях вітчизняних і зарубіжних практиків та теоретиків. Аналіз літературних джерел дає змогу стверджувати, що є багато поглядів на визначення поняття «економічна безпека підприємства».

Таблиця 1

Визначення економічної безпеки підприємства науковцями та практиками

Автор	Визначення поняття
Капустін Н. [4, с. 12]	сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізаційних факторів
Судоплатов А. [5, с. 3.]	стан правових, економічних і виробничих відносин, а також матеріальних, інтелектуальних і інформаційних ресурсів, який виражає здатність підприємства до стабільного функціонування
Бендіков М. [6, с. 8]	захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих або непрямих загроз
Сумець О. [7, с. 15]	стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки чи економічних загроз
Іхваненков С. [8, с. 45]	сукупність умов та чинників, які забезпечують незалежність підприємства, його стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення
Ковальов Д. [9, с. 49]	захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різні загрози або пристосуватися до наявних умов, що не позначаються негативно на його діяльності
Покропивний С. [10]	стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування), і підприємницьких можливостей

Аналізуючи визначення поняття економічної безпеки підприємства можна зазначити наступне:

- застосування понять «система» та «стан системи»;
- використання поняття загрози;
- визначення безпеки, базується на економічних поняттях досягнення мети, функціонування підприємства;
- одночасне використання поняття загрози та економічних показників функціонування підприємства.

Отже, можна визначити спільне:

- існує система (підприємство), яка спрямована на досягнення певної мети (життєво важливих інтересів), має відповідну структуру, взаємозв'язки, перебуває в певному стані, який визначений певними параметрами;
- наявність загроз цим параметрам які мають імовірнісний характер (ризик);

- система характеризується цілісністю – здатністю досягати своєї мети під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів та умов зовнішнього середовища.

Підсумовуючи, можна зробити висновки: попри численні дослідження проблеми економічної безпеки підприємства, досі не вироблено єдиного підходу до основних категорій і понять, які використовують різні автори, відсутнє визначення самої категорії «економічна безпека», загрози, невизначеність показників економічної безпеки підприємства та їх граничних значень.

Використання понять «система», «стан системи» у визначенні економічної безпеки підприємства вимагає використання управлінської функції, як неперервного процесу отримання інформації про ймовірність виникнення ризиків. При цьому економічну безпеку підприємства можна визначити як систему засобів, методів і заходів, які забезпечують безпеку суб'єкту підприємницької діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що передбачає управління ризиками та інжиніринг систем здатних протистояти викликам внутрішнього та зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970.
2. Вербицька Г. Л. Управління економічним ризиком. *Фінанси України*. 2004. № 4. С. 34–41.
3. Великий Ю. М., Проскура О. Ю. Особливості кризового стану вітчизняних підприємств і методів його оцінки. *Фінанси України*. 2002. № 10. С. 29–34.
4. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы. *Бизнес Информ*. 1999. № 11. С. 12.
5. Судоплатов А. П., Пекарев С. В. Безопасность предпринимательской деятельности. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. С. 3.
6. Бендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект). *Консультант директора: зб. наук. праць*. 2000. № 2. С. 7-13.
7. Сумець О. М., Тумар Б. М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека: навч. посібн. – К.: Вид-во «Хай- ТекПрес», 2008. 400 с.
8. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: навч. посібн. – вид. 4-те, перероб. та доп. К.: Вид-во «Знання», 2008. 343 с.
9. Ковальов Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства. *Економіка України*. 1998. С. 48-52.
10. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. К.: КНЕУ 2000, 526 с.

А.І. ПРОЦИКЕВИЧ, аспірант
кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Львівський торговельно-економічний університет

КРИТЕРІЇВ ЯКІСНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РИНКУ ІТ-ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Стратегічною метою державної політики розвитку інвестиційного процесу на ринку ІТ-послуг України необхідно визначити формування якісного інвестиційного середовища в секторі інформаційних технологій держави (у т. ч. безпосередньо на ринку ІТ-послуг), не відкидаючи при цьому поширення цього завдання на реальний сектор чи навіть на увесь національний господарський комплекс. Але слід розуміти, що характеристика «якість» інвестиційного середовища має мати чіткі критерії, на основі аналізу яких, власне, і підтверджується її наявність або ж відсутність [1, с. 163-164].

До таких ключових критеріїв видається доцільним віднести, по-перше, прийнятну фінансово-економічну ефективність господарювання та наявність передумов і тенденцій до розвитку ринку. Це об'єктивні економічні причини, завдяки яким інвестори зацікавлені здійснювати інвестування у вигляді фінансової чи іншої підтримки реальних інвестиційних проєктів на тому, чи іншому ринку. Відтак, для нарощування обсягів інвестування на вітчизняному ринку ІТ-послуг необхідно переконати потенційних інвесторів у перспективності реалізації бізнес-проєктів у сфері інформаційних технологій або ж суміжних напрямках бізнесу.

По-друге, до критеріїв якісного інвестиційного середовища на ринку ІТ-послуг віднесемо безпеку інвестиційного процесу, захищеність інвестицій та їх результатів. Відомо, що Україна є не надто надійним партнером в плані захищеності інтересів міноритарних інвесторів. До прикладу, за даними Світового банку, за цією характеристикою наша держава у 2018 р. посідала 81 місце серед держав світу, індекс «зштовхування» інтересів (усереднення з-поміж субіндексів: розкриття інформації про угоду, відповідальності директорів та сприятливості умов для судового розслідування компанії акціонерами) (за шкалою 0-10 балів) склав 5,0 (тоді, як середній показник для країн Європи та Центральної Азії – 6,3), індекс акціонерного управління (субіндекси: прав акціонерів, розвитку структури управління, корпоративної прозорості) – 6,0 (середній показник для країн Європи та Центральної Азії – 6,3) [2].

Наступним домінантним критерієм інвестиційного середовища на ринку ІТ-послуг визначимо наявність системи стратегічного планування його розвитку та формування ресурсного забезпечення. Зауважимо, що згідно світової практики привабливими для інвестування є ті території та види економічної діяльності, для яких відомими і передбачуваними є т. зв. «траєкторії» стратегічного поступу, тобто наявні документи стратегічного планування, у відповідності до цільових орієнтирів яких й забезпечується плановий розвиток. Відсутність елементів стратегування функціонування і розвитку фактично виступає перешкодою,

визначальним обмежуючим чинником вкладення інвестиційного ресурсу у відповідному виді економічної діяльності, секторі економіки [4, с. 22-23].

Не менш важливим критерієм для залучення як зовнішнього, так і внутрішнього інвестування, на наш погляд, є розвиненість бізнес-середовища на ринку IT-послуг як повноцінної сукупності суб'єктів економіки (з їх взаємозв'язками і взаємовідносинами) і чинників навколишнього (зовнішнього) середовища, які мають істотний вплив. Відомо, що головна функція бізнес-середовища полягає у забезпеченні рівних, прозорих і ринкових, сприятливих економіко-правових умов, наданні повноцінної та різносторонньої підтримки, задоволенні прямих і супутніх проблем і потреб суб'єктів господарювання, що в сукупності гарантує узгодження фінансово-економічних інтересів суб'єктів ринку, якісне протікання виробничо-господарських, комерційно-збутових та інших процесів.

В якості продовження у зазначеному руслі критеріальних ознак інвестиційного середовища на вітчизняному ринку IT-послуг слід також вести мову й про рівність та прозорість інвестиційних процесів на цьому ринку. Хоча вітчизняна сфера IT (в силу своїх особливостей і відмінностей, у т. ч. через нематеріальний характер продукту) й не характеризується на стільки вираженими процесами дискримінаційних дій по відношенню до економічних агентів, використання адміністративного чи ринкового становища, створення штучних обмежень в доступі до ресурсів та ринків, прав діяльності, все ж окремі суттєві деформації на ринку IT-послуг в цьому контексті наявні. Це, наявність проявів контрабанди при імпорті програмного і апаратного забезпечення, використання адмінресурси при ліцензуванні телекомунікаційних послуг, неправомірне використання об'єктів авторського права і т. ін. [5, с. 137-140].

Акцентуючи на цьому увагу, наголошуємо, що до критеріїв якісного інвестиційного середовища в сфері IT-послуг доцільно віднести відсутність трансакційних та трансформаційних витрат інвесторів і суб'єктів господарювання, які отримують інвестиції, при реалізації інвестиційних проектів. Діяльність влади у цьому напрямі важливо сфокусувати навколо усунення таких ключових трансакційних та трансформаційних витрат, як пошук і опрацювання інформації, наявність неофіційних платежів, необхідність утримання великих за чисельністю зайнятих юридичних служб та управління процесами отримання прав, надмірні витрати та недоотримання доходу і інвестицій через втрати часу, управління сплатою податків, висока вартість легальної робочої сили, необхідність додаткового захисту права власності на інвестиції та інновації [3, с. 155-156].

Обґрунтовані нами критерії «якості» інвестиційного середовища в сфері IT-послуг подані на рис. 1.

Інституціоналізація визначених критеріїв якості інвестиційного середовища на ринку IT-послуг потребує розробки і прийняття необхідних нормативно-правових актів, здійснення вагомих регулюючих заходів, у т. ч. орієнтованих на становлення і розвиток інфраструктури, усунення системних девіантних чинників і тенденцій, упровадження елементів управління розвитком ринку IT та його інвестиційним забезпеченням і т. ін. Водночас, тут більш важливим є

визначення і в подальшому – слідування досягненню стратегічних пріоритетів державної політики активізації інвестиційного процесу на ринку ІТ-послуг.

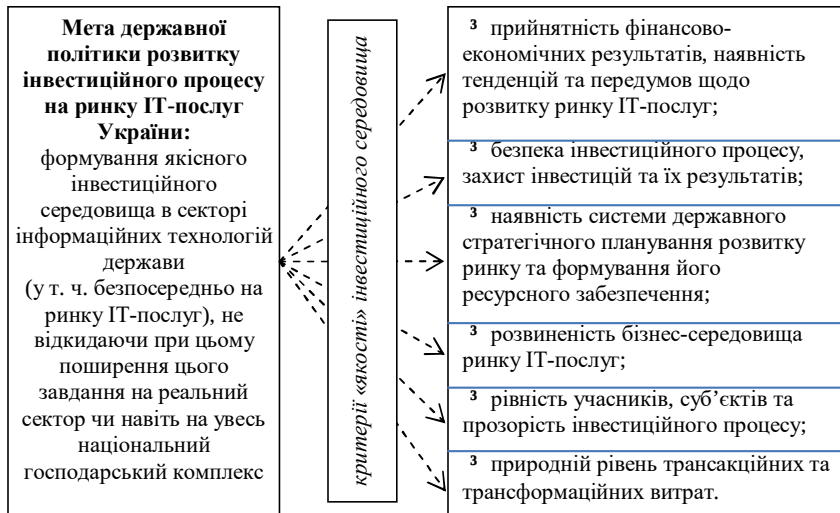

Рис. 1. Критерії якісного інвестиційного середовища як характеристика державної політики розвитку інвестиційного процесу на ринку ІТ-послуг
Джерело: авторська розробка.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Васильців В. Г. Характеристики функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 1. С. 161-172.
2. Інтернет-ресурс Світового банку. URL: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine#protecting-minority-investors>.
3. Куцик П. О., Процикевич А. І. Система інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг та методичні засади їх державного регулювання. *Бізнес-інформ*. 2017. № 10. С. 154-158.
4. Лупак Р. Л. Державна політика управління безпекою розвитку внутрішнього ринку із застосуванням інструменту імпортозаміщення. *Економічний форум*. 2017. № 4. С. 20-29.
5. Лупак Р. Л. Розвиток підприємництва в умовах імпортонасичення внутрішнього ринку України. Підприємство і торгівля: зб. наук. пр. Львів, 2018. Вип. 22. С. 136-142.

Н.О. РАЗГУЛІНА, здобувач,
Херсонський державний аграрний університет**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН
В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ІПОТЕЧНОГО
РИНКУ**

Досвід країн, які мають тривалу історію іпотечного кредитування та започаткували функціонування іпотечного ринку, а це переважно країни Євросоюзу та Сполучені Штати Америки, є підтвердженням переваг використання іпотечного ринку [1].

Основними показниками, які використовуються спеціалістами для проведення порівняльної оцінки іпотечного кредитування та іпотечного ринку в тій чи іншій країні, є:

- рівень заборгованості за іпотечними кредитами у % до ВВП;
- LTV;
- вид та розмір ставки по іпотечному кредиту;
- термін надання іпотечного кредиту;
- рівень заборгованості за іпотечними цінними паперами у % до ВВП.

У розвинутих країнах дуже поширеним є кредитування з плаваючою або фіксовано-плаваючою процентною ставкою, як з коротким, так і з довгим початковим періодом. Плаваюча процентна ставка найбільш широкого використання набула у Великобританії, Швеції та Норвегії, де використовуються різні методи її встановлення.

При цьому, вона так само легко може бути переглянута. В окремих країнах, включаючи Францію, Італію та Австрію, процес її коригування є складнішим. Фіксована процентна ставка використовується набагато рідше. Однак у Франції, Італії, Австрії та Нідерландах вона є чи не найпоширенішою [1].

Розглянемо умови іпотечного кредитування житла в країнах Європи (табл. 1).

Таблиця 1

Умови іпотечного кредитування житла країн Європи в 2017 році

№ п/п	Країна	Перший внесок (середнє)	% ставка річних (середня)	Строк кредитування (років)
1	Іспанія	40%	4%	30
2	Болгарія	30%	7%	30
3	Німеччина	50%	3%	35
4	Італія	60%	5,50%	30
5	Чехія	40%	5,50%	30
6	Франція	30%	3%	30
7	Чорногорія	50%	7%	25
8	Турція	50%	9%	10
9	Греція	-	6%	3
10	Латвія	50%	7%	10

Джерело: систематизовано та узагальнено автором на підставі [1].

Як бачимо, у країнах ЄС власне помешкання для сім'ї, яка працює, є абсолютно доступною річчю. Сьогодні середньозважена процентна ставка за іпотечними кредитами в країнах Європи, що входять в євризону, становить 4,5 %. Терміни кредитування для іпотечного кредиту достатні. Строк кредитування майже у всіх країнах сягає 30 років. Звичайно, це середні значення всіх умов кредитування, адже кожен із банків країни зацікавлений у видачі довготермінового іпотечного кредиту, особливо платоспроможним клієнтам.

Інструментом однорівневого вторинного іпотечного ринку є іпотечні облігації. Іпотечні облігації – це фінансовий інструмент, який забезпечений відповідним пакетом заставних і є свідченням гарантованих вимог до іпотечного кредитора.

У світовій практиці застосовуються різні іпотечні облігації, які різняться за типами активів, якими вони забезпечені, гарантіями тощо. Як і по заставних, вимоги до форми та змісту іпотечних облігацій не уніфіковані для різних країн. Вони визначаються у законодавчих і нормативних актах, які регулюють правові засади, умови і порядок емісії, розміщення та обліку іпотечних цінних паперів.

Дворівнева схема організації вторинного іпотечного ринку (американська розширена схема, розширена відкрита схема, схема з ринком цінних паперів) набула поширення у США та Канаді, а потім була впроваджена в окремих країнах Європи. В її основі лежить вторинний ринок заставних. Основною ознакою даної схеми є те, що для надання кредиту банк використовує не депозити, а, наприклад ресурси організації фондового ринку, як зацікавлені в довгостроковому інвестуванні.

За дворівневою схемою позичальник може відразу отримати житло, оплачуючи при цьому тільки невелику частину готівкою. Основну суму надає банк, який виконує роль посередника, оскільки тільки надає та обслуговує кредити. Він продає кредит спеціалізованій іпотечній установі (CIU), яка повертає банку виплачені кошти. CIU випускає цінні папери, як забезпечені нерухомістю і продає їх, наприклад, страховим компаніям або звичайним інвесторам, які бажають отримати більш високий, ніж у банку, прибуток.

Основна перевага дворівневої схеми полягає в тому, що банк, працюючи зі спеціалізованою іпотечною установою передає їй не тільки кредит, але і ризики пов'язані з ним. Крім того, порівняно з однорівневою схемою, банк може залучити значні фінансові ресурси, і отже надає населенню більше кредитів. Проте ефективність функціонування даної схеми можливе лише при створенні розширеної інфраструктури іпотечного ринку, підтримці з боку держави та її контролю за емісією цінних паперів, які використовуються на іпотечному ринку. Проаналізувавши дані системи іпотечного кредитування, ми можемо узагальнити і виділити певні особливості кожної із них.

Особливим в однорівневій системі є те, що:

– Фінансові ресурси, які необхідні для надання іпотечних кредитів і які формуються кредитором за рахунок кредитів інших суб'єктів господарювання, а також мобілізованих ним їх тимчасово вільних ресурсів. Дані ресурси формуються за рахунок випуску кредитором іпотечних облігацій, тобто заставних листів, які випускаються спеціальними іпотечними банками;

– іпотечний кредит завжди є об'єктом права власності кредитора, який в свою чергу є інвестором даного кредиту;

– кредитна установа, що надала іпотечний кредит, обслуговує його та отримує усі доходи, а саме: виплати за іпотечним кредитом, тобто основну суму боргу та проценти за користування ним. Кредитна установа, що надала іпотечний кредит, також самостійно забезпечує погашення іпотечного кредиту;

– основними учасниками іпотечного кредитування є: спеціалізовані іпотечні банки, універсальні банки, що здійснюють іпотечне кредитування, іпотечні компанії (США), кредитні спілки, ощадно-будівельні каси, ощадні каси, страхові товариства, та інші. Дана система не передбачає продаж чи перепродаж іпотечних кредитів на вторинний ринок.

Основні ознаки дворівневої системи іпотечного кредитування:

– фінансові ресурси, необхідні для іпотечного кредитування, формуються за рахунок ресурсів, які мобілізуються з фінансових ринків;

– первинні кредитори виконують функції не тільки з надання кредитів, але і функції фінансових посередників, які займаються продажем та перепродажем кредитів;

– особлива роль належить закладам фінансування ліквідності у різноманітних організаційно-правових формах, або операторами вторинного іпотечного ринку. Дані заклади здійснюють покупку іпотечних кредитів (заставних), формують їх у пули за однорідними ознаками, випускають на базі цих пулів власні цінні папери, які пов'язані з іпотекою, і за рахунок цього мобілізують ресурси для рефінансування іпотечних кредитів;

– особлива роль належить цінним паперам, які емітуються закладами фінансування ліквідності. Обіг вказаних паперів жорстко регламентується державою та значна частина яких має державні гарантії. На їх основі можуть емітуватись також інші цінні папери, що дозволяють сформувати додаткові ресурси для цілей іпотечного кредитування;

– дворівнева система іпотечного кредитування дозволяє значно розширити масштаби цього кредитування, забезпечує, на відміну від однорівневої системи, збереження високої ліквідності первинних кредиторів шляхом сек'юритизації їх активів, трансформації неліквідних іпотечних кредитів у ліквідні цінні папери.

Список використаних джерел:

1. Іпотечні агентства США – US Mortgage Agency / Абетка інвестора. URL: <http://mindspace.ru/abcinvest/ipotechnye-agentstva-ssha-u-s-mortgage-agency>
2. Gryshova I., Kryukova I., Mityay O. Ukraine's positions in international ratings evaluation as a factor of its competitiveness. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 5-6. С. 24–27.
3. Gryshova I. Ju., Negodenko V. S., Shestakovska T. L. The methodological principles of determining the level of performance of the functions of consumerism *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3(11). Ч. 1. С. 62-67.
4. Gryshova I. Yu., Shestakovska T. L., Glushko O. V. The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development.

Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2017. № 4. pp.75-80.

5. Ніколюк О. В., Кравчук А. О. Активізація інвестиційних процесів у контексті податкового навантаження національної економіки України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2017. № 4. С. 86-93.
6. Ніколюк О. В., Русан В. М., Лівінський А. І. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва. *Фінансові дослідження.* 2017. № 1(2). С. 180-185.

Л.М. РИГАЙЛО, студент,

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

О.Я. БОДНАР, старший викладач,

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ПІД ВПЛИВОМ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах сучасної глобальної трансформації країни її регіони стикаються з різними проблемами. Зважаючи на це боротися з зовнішніми викликами має не тільки владна верхівка а і регіональна влада. Сьогодні на регіони покладається все більше і більше відповідальності за її утримання і реформування.

Метою роботи є пошук шляхів стратегічного розвитку регіонів України з урахуванням глобалізації.

Як показує досвід формування регіональної системи стратегічного планування, сучасна регіональна влада здатна формувати стратегії розвитку регіонів. Але завжди як правило бракує досвіду і практичних навичок роботи. Вже зараз створюються територіальні об'єднані громади які виступають як децентралізація влади, влада на місцях. Основний сенс розширені повноваження влади на місцях. Одним із важливих чинників цього процесу є удосконалення інституційного забезпечення. Тобто пошук дієвих інституційних важелів.

До основних інституційних важелів розвитку об'єднаних територіальних громад відносять:

- 1) внесення змін до чинного законодавства, інших нормативно-правових актів;
- 2) еволюція так званих «неписаних правил»;
- 3) діяльність інститутів громадянського суспільства.

Іншою суттєвою проблемою, яка суттєво обмежує застосування формальних інституційних важелів у процесі розвитку об'єднаних територіальних громад є неузгодженість окремих регуляторних процедур і нормативно-правових актів, якими керуються органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад [3, с. 94].

Все це в свою чергу породжує ослаблення місцевої економіки знижує рівень її розвитку. Виникають інституційні пастки які впливають корупцію на місцях, монополізацію, розвиток тіньової економіки. Ці загрози посилюються у зв'язку з домінуючих неформальних інституційних важелів розвитку. Це стосується також усталеним традиціям селян, які живуть на цих територія формують опір

новизні. Деструктивний вплив усіх проблем посилюється у зв'язку з недостатньою підприємницькою активністю сільських мешканців.

Сам процес об'єднання відбувається переважно під впливом «імпульсних мотивів», пов'язаних із бажанням сконцентрувати (монополізувати) наявні природні, матеріальні та фінансові ресурси найбагатших сільських територій [2, с. 44]. Навіть якщо таке об'єднання бідних і багатих сіл відбулося мешканці ще довгий час рахують своїх сусідів як конкурентів. І третім фактором який мішає об'єднання є низька кваліфікація кадрів управління. Усі перелічені проблеми були б невідчутні у разі високої ефективності організаційних інституційних важелів.

Таким чином, удосконалення інституційних важелів розвитку об'єднаних територіальних громад передбачає вирішення трьох завдань [1, с. 34]:

1) Удосконалення формальних інститутів у сфері децентралізації влади і приведення їх у відповідність до вимог часу.

2) Усунення ключових неформальних інституційних бар'єрів та дисфункцій, які чинять деструктивний вплив на здійснення децентралізації управління, обмежуючи розвиток об'єднаних територіальних громад.

3) Підвищення рівня координованості зусиль між інституціями, залученими до процесу децентралізації управління в Україні та налагодження їх ефективної взаємодії з об'єднаними територіальними громадами.

Глобалізація економіки змушує Україну рухатись вперед, що обумовлює розвиток економіки країни, сприяє підвищенню рівня життя усіх її мешканців.

Список використаних джерел:

1. Дунаєв І. В. Закономірності та визначальні тренди регіонального розвитку і управління в умовах глобалізації та інтеграції. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. 2015. № 2(48). С. 112–123.
2. Дунаєв І. В. Просторовий вимір модернізації регіональної економічної політики у сучасних наукових підходах. *Вісник НАДУ*. 2015. № 4. С. 70–77.
3. Ким Ч., Моборн Р. Стратегия голубого океана. Как найти или создать рынок, свободный от других игроков. М.: Манн, Иванов, Фербер, 2015. 240 с.

Н.А. РУДКОВСЬКА,

студентка 5 курсу економічного факультету,

спеціальність «Бізнес економіка»,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У XXI ст. розпочався новий етап розвитку транснаціональних корпорацій (ТНК), який носить глобальний характер. Нове покоління ТНК активно використовує науку та інновації, що дозволяє їм застосовувати передові технології у виробництві та представляти на ринку нові унікальні продукти.

Маючи підприємства в багатьох країнах, ці «атланти» світового ринку отримують більший доступ до інформації, що дає можливість впливати на характер загальносвітових економічних відносин. У зв'язку з цим, умови на світовому ринку диктують не країни чи їх об'єднання, а найбільші ТНК. З огляду на таку світову тенденцію, доцільно дослідити вплив ТНК на розвиток економіки України.

За офіційним визначенням Комісії ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), транснаціональна корпорація – це підприємство, що об'єднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності в двох чи більше країнах і провадить єдину політику і загальну стратегію завдяки одному або декільком центрам прийняття рішень [6].

ТНК можна без вагань назвати супермонополіями світового ринку, адже вони не тільки виробляють та експортують товари, а й надають високотехнічні послуги, тримають у розпорядженні приблизно 4/5 усіх наявних у світі патентів, ліцензій і ноу-хау. Маючи під контролем 2/3 світової торгівлі, ТНК можуть встановлювати монопольні ціни та отримувати вищий прибуток, завдяки наявності переваг, що дають можливість знижувати витрати на виробництво [3]. До таких переваг можна віднести: диверсифікацію діяльності підприємств у різних країнах з урахуванням наявних ресурсів та потенціалів їх національних ринків; доступ до більших капітальних ресурсів, зокрема довгострокових позик; постійна інформованість про ринкову кон'юктуру; чітка організаційна структура. Ці особливості надають ТНК можливості фактично встановлювати «правила гри» на світовому ринку, роблячи їх «монополістами XXI ст.».

Проаналізувавши статистичну інформацію рейтингу ТОП-2000 ТНК у світі, ми бачимо, що українські компанії у цьому списку поки що не представлені. Лідерами списку є найбільші китайські банки – ICBC, China Construction Bank, американські компанії Berkshire Hathaway, Wells Fargo та банк JPMorgan Chase [1]. Проте, Україна виступає приймаючою стороною для ТНК інших країн, що несе в собі позитивні та негативні впливи на її економіку.

Активізуючи оборот капіталів, трудових ресурсів та технологій, ТНК можуть стати потужним каталізатором зростання вітчизняної економіки. Завдяки виходу нових компаній на територію України, будуються нові та модернізуються старі підприємства, заводи і фабрики. Це сприяє створенню нових робочих місць з європейськими стандартами працевлаштування, що в свою чергу обумовлює підвищення рівня життя населення та скорочення його трудової міграції за кордон.

Входження великих іноземних корпорацій на український ринок, також мало б стимулювати приплив прямих іноземних інвестицій в Україну. Проте, у 2017 році, порівняно з 2012 роком, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну скоротився майже в 4 рази (див. рис. 1). Обвал обсягів прямого іноземного інвестування спостерігався у 2014 році, що вочевидь було обумовлено військовим конфліктом на сході України та складним політичним становищем у державі.

На даний час активність ТНК та приплив прямих іноземних інвестицій в Україну значно поступаються іншим країнам Східної Європи і СНД. Попри те,

значний ресурсний потенціал, наявність дешевої кваліфікованої робочої сили, вигідне географічне розташування, сприятливі природньо-кліматичні умови роблять Україну доволі привабливою для діяльності ТНК у певних галузях та секторах економіки. Зокрема, це стосується харчової, тютюнової, нафтогазової та хімічної промисловості.

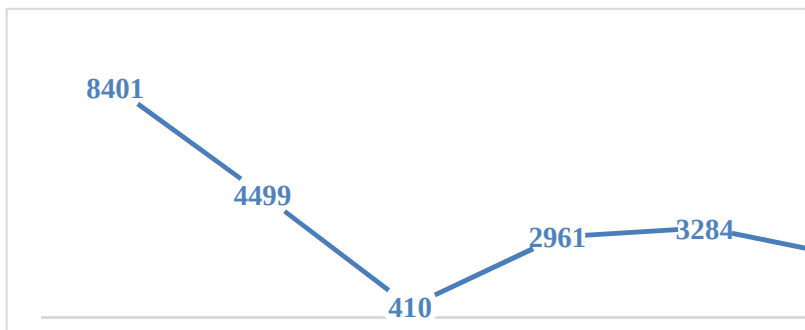

Рис. 1. Динаміка припливу прямих іноземних інвестицій в Україну за 2012-2017 рр. (млн. дол. США)

Джерело: сформовано автором на основі [2].

На сьогодні в Україні діють такі гіганти світових транснаціональних корпорацій: British Petroleum, Coca-Cola, Danone, Huawei, McDonalds Corporation, Nestle, PepsiCo, Procter&Gamble, Samsung, Shell, Toyota, Unilever та інші. Маючи багаторічний досвід успішного функціонування та сприятливу внутрішню політику, ці компанії допомагають Україні підвищувати кваліфікаційний рівень управління, розвивати інноваційну діяльність, формують міжнародні стандарти ведення бізнесу. Зокрема, йдеться про такі великі корпорації харчової промисловості як Nestle та Danone, які управляють багатьма підприємствами та мають великий досвід виробництва на території України. Компанія Danone допомагає розвивати аграрну галузь, шляхом впровадження новітніх технологій та міжнародних стандартів якості, що, в свою чергу, покращує якість молочної продукції і національних сільськогосподарських підприємств. Компанія Nestle є гігантською ТНК, з підприємствами по всьому світу і сотнями брендів, вона веде свою діяльність на українському ринку вже 24 роки. З 2004 по 2017 роки вона інвестувала в економіку України близько 2,5 млрд. грн [4].

Регламентуючи діяльність ТНК, Україна повинна також враховувати й ризики інтеграції таких компаній в економічну систему країни. Деякі ТНК прагнуть прибутків за рахунок використання ресурсів держави, у якій ведуть діяльність, перетворюючи її на сировинну базу для свого виробництва. У цьому випадку дохід акумулюють іноземні ТНК, а сама країна залишається бідною та економічно відстаюю. Діяльність таких ТНК не чинить позитивного впливу на

національне виробництво, а подекуди може становити значну загрозу для економічної безпеки країни.

Часто компанії приходять на ринок певної країни через низький рівень оподаткування, можливості ухилення від сплати податків, або ж, щоб скористатися зі слабих законодавства в екологічній сфері.

Підсумовуючи викладений матеріал, зауважимо, що у період поглиблення глобалізаційних процесів уникнути діяльності ТНК на території України практично неможливо та, зрештою, і не доцільно. Загалом функціонування великих корпорацій у нашій державі приносить значну користь: збільшення інвестицій, модернізація промисловості, нові робочі місця, досвід ведення бізнесу згідно з міжнародними стандартами тощо. Однак, з іншого боку, можуть виникати певні загрози для національних інтересів та економічної безпеки країни, зокрема її перетворення на сировинну базу для ТНК. Відтак, діяльність таких «монополій XXI ст.» необхідно активно регулювати шляхом створення належного законодавства, яке б запобігало хижацькому та практично безоплатному використанню ресурсів країни.

Список використаних джерел:

1. Forbes. The World's Biggest Public Companies 2016. URL: <http://www.forbes.com/global2000/>.
2. World Investment Report 2018. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf
3. Кривов'язюк І. В. Сучасне трактування та динамізм розвитку сектору транснаціональних корпорацій світу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 13. С. 74-78.
4. Офіційний сайт компанії ТОВ «Нестле Україна». URL: <http://www.nestle.ua>
5. Редька О. З. Основні загрози транснаціоналізації економічній безпеці національної машинобудівної галузі. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 80-86.
6. Транснаціональні корпорації та Україна. URL: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/266-tnk-and-ukraine>

В.О. САЙЧЕНКО, здобувач
другого (магістерського) рівня вищої освіти, група МММЗ-17-1,
Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В КРАЇНАХ ЄС

Митна справа є складовою зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності держави. Україна як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу. Але на сучасному етапі євроінтеграційні процеси в Україні обумовлюють необхідність перебудови

митної справи в нашій державі у напрямку спрощення та гармонізації митних процедур. Однією із передумов такої трансформації є оптимізація митного контролю на основі застосування системи управління ризиками [1]. Цей напрям є перспективним, оскільки управління ризиком успішно використовується закордонними митними службами, зокрема у країнах ЄС. Таким чином, подібний позитивний досвід може бути застосований і до процесу управління ризиками в Україні.

Процес управління ризиками регулюється на міжнародному, європейському та національному рівнях, що підкреслює рекомендаційний характер європейської системи управління ризиками. Тому процес управління ризиками розглядається в ЄС як гнучкий, та формує загальний підхід до управління ризиком. Процес управління ризиками в країнах-членах ЄС базується на чотирьох елементах:

- накопичення та обробка інформації (формування інформаційних баз даних);
- виявлення та аналіз ризиків;
- розроблення та реалізація практичних заходів з управління ризиками (з урахуванням ймовірності виникнення ризиків і можливих наслідків та аналізу застосування можливих заходів щодо запобігання та мінімізації ризиків);
- узагальнення результатів ужитих заходів і підготовка пропозицій [2].

Модель управління ризиками ЄС, центральне місце в якій займає стратегія, організаційна структура якої реалізується на стратегічному, тактичному та операційному рівнях, визначає чотири ключові елементи процесу реалізації ризик-менеджменту митними адміністраціями ЄС, де кожен етап розглядається в контексті досягнення стратегічних цілей, зокрема: встановлення контексту (визначення суб'єктів, об'єктів, завдань і змісту процесу); аналіз ризиків (виявлення ризиків, аналіз реальних та потенційних ризиків, їх оцінювання на основі динамічних, фіксованих параметрів, випадкового відбору та ранжування на основі рейтингових систем градації ризиків); протидія (розроблення й реалізація документальних або фізичних заходів); моніторинг та перевірка ефективності (установлення результативності вжитих заходів для вдосконалення процесу). Проведення ранньої оцінки ризиків має ключове значення для визначення типу й рівня ризику та можливих заходів щодо них.

Процесу управління митними ризиками в ЄС притаманні такі особливості:

- встановлення стратегічних, організаційних та управлінських засад;
- аналіз ризиків (виявлення ризиків за рахунок дослідження і вивчення відповідної інформації) та оцінка виявлених ризиків (за рахунок різних систем оцінювання, наприклад шкала оцінювання);
- обробка ризиків (вибір операцій, визначення відповідних заходів контролю);
- моніторинг [3].

В країнах ЄС відбір суб'єктів ЗЕД для митного контролю базується на основі аналізу показників зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання із застосуванням системи ризиків. Країни-члени ЄС для забезпечення митних органів необхідною інформацією розробили спільний

Каталог індикаторів ризику, на базі якого здійснюється ідентифікація та оцінка ризиків для суб'єктів ЗЕД. Дані про ризик, його оцінка мають застосовуватися з урахуванням особливостей кожного окремого випадку. У разі встановлення факту правопорушення формується відповідна історія із зазначенням випадків та фактів, що стосуються справи. Такі списки можуть аналізуватися та накладатися на поточні дані для виявлення умов виникнення такого ризику нинішнього часу. Такий методичний підхід – це основа ефективного підвищення якості управління ризиками в митній галузі. Він забезпечує раціоналізацію процесу прийняття стратегічних, управлінських, оперативних рішень на всіх етапах та рівнях митного адміністрування в рамках Співтовариства, що забезпечує підвищення їх загальної продуктивності за уникнення негативного впливу на спрощення процедур торгівлі та товарообігу [4]. Особливе місце у процесі управління ризиками відіграє система моніторингу за результатами митного контролю та виявленими порушеннями митного законодавства.

Отже, управління митними ризиками в країнах ЄС розглядається в якості безперервного процесу. Цей процес вимагає інформації й оперативних даних за ризиками з різних джерел та оцінки їх якості й надійності. Ефективність процесу управління митними ризиками полягає в його гнучкості, адаптивності, оновлення інформації та оперативного реагування на виявлення потенційних ризиків [5]. Впровадження в діяльність митних органів України основних принципів європейської системи управління митними ризиками дозволить підвищити ефективність митних процедур, скоротити час проходження митних формальностей та своєчасно виявляти несумлінних суб'єктів ЗЕД.

Список використаних джерел:

1. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика: [монографія] / І. Г. Бережнюк, А. І. Брендак, В. В. Булана та ін. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2014. 208 с.
2. Бобрижна Г. В. Аналіз зарубіжного досвіду управління митними ризиками в системі гарантування економічної безпеки держави. *Вісник Академії митної служби України. Сер: Державне управління*. №1(6). 2012. С. 138-145.
3. Несторенко Ю. О. Управління ризиками та аналіз діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності митними органами країнами ЄС. *Наукові праці КНТУ. Сер: Економічні науки*. 2015. Вип. 28. С. 53-59.
4. Комаров О. В. Світова та європейська практика з реалізації механізмів управління кордонами та адміністрування ризиків у митній галузі в контексті гарантування державної безпеки. *Вісник АМСУ. Сер: Державне управління*. 2013. №2(9). С. 170-178.
5. Батченко Л. Європейський досвід управління митними ризиками. URL https://otherreferats.allbest.ru/custom/00778460_0.html (дата звернення 6.09.2018).

А.Д. САЙЧУК*, магістр
факультет обліку та аудиту,
спеціальність облік і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет

РОЛЬ ЗАГОТІВЕЛЬНО-ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Система управління збутовою діяльністю підприємства – взаємопов’язана сукупність об’єктів і суб’єктів управління через реалізацію всього переліку функцій управління процесами збутової діяльності в єдиному комплексі на основі використання механізмів інформаційного та організаційного забезпечення.

До основних компонент збутової політики підприємства належать:

- 1) збутові засади маркетингу (особливо в аспекті позиціонування, яке частково становить аргументацію продажів);
- 2) організація збутової діяльності;
- 3) регламентна політика (особливо у сфері стимулювання збуту, що належить до аргументації продажів);
- 4) товарна й цінова політика;
- 5) політика товароруху (розподілу) на основі принципів формування каналів просування товарів;
- 6) політика комерційного кредитування;
- 7) інкасаційна політика, тобто принципи погашення дебіторської заборгованості;
- 8) політика транспортування;
- 9) організаційні аспекти збуту [1, с. 83].

Формування системи управління збутовою діяльністю підприємств має базуватися на якісно нових принципах функціонування:

- застосування комплексного підходу до організації збутової діяльності в єдиному комплексі, а саме здійснення сукупності взаємопов’язаних, послідовно здійснених процесів і різних транспортних послуг;
- реалізація всього переліку функцій управління (прогнозування, планування, організація, облік, контроль, аналіз і регулювання) комплексом послідовно здійснених процесів збутової діяльності;
- диференціювання споживачів продукції на велико-, середньо- та дрібнооптових, виходячи з обсягів їх щорічного попиту;
- реалізація процесів збутової діяльності має ґрунтуватися на впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій із використанням спеціального програмного забезпечення, автоматизованих систем управління, економіко-математичних методів.

Значення збуту можна побачити, розглянувши основні функції, які він

* Науковий керівник – Н.Г. Здирко, к.е.н., доцент.

виконує. До таких функцій належать:

- формування стратегії збуту підприємства;
- вибір каналу збуту для системи;
- формування й оброблення масиву інформації, що відображає потреби та пріоритети споживачів;
- формування партій товарів відповідно до потреб споживачів;
- упакування товару відповідно до вимог ринку;
- складування товару перед транспортуванням і необхідна доробка товару на складах; організація транспортування продукції;
- допомога всім посередникам в організації ефективного продажу товарів; управління запасами товарів у межах фірми та її філіалів;
- збір, систематизація та оброблення думок кінцевих і проміжних споживачів про продукцію фірми та саму фірму [2, с. 18].

Варто розмежовувати поняття функції збуту та Функції управління збутовою діяльністю підприємства. Формування ефективних управлінських рішень стосовно збутової діяльності передбачає планомірне, системне застосування певних функцій управління – планування, організація, мотивація, контроль, аналіз та координація. Детальніше функції управління збутовою діяльністю зображені на рис. 1.

Вважаємо, що наведені функції є основоположними й комплексно характеризують процес управління збутовою діяльністю. Функції створюють базу для системного забезпечення управління збутовою діяльністю промислових підприємств (товарне, інформаційне, кадрове, організаційне). Ефективне застосування функцій планування, організації, мотивації, контролю, аналізу та координації є одним з вирішальних факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємств (відповідно його продукції, технологій, послуг).

Українські вчені Л.В. Балабанова, Ю.П. Митрохіна [4, с. 28] зазначають, що управління позиціонуванням товарів повинно бути спрямоване на забезпечення бажаного місця товарів на зовнішньому ринку й у свідомості покупців у довгостроковій перспективі. Для ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємства збутова політика відіграє значну роль, а саме:

- 1) визначає остаточно результат всіх зусиль підприємства, спрямованих на розвиток виробництва і отримання максимального прибутку;
- 2) пристосовуючи збутову мережу до запитів покупців, виробник має набагато більше шансів для виграшу в конкурентній боротьбі;
- 3) збутова мережа продовжує процес виробництва, здійснюючи підготовку товару до продажу;
- 4) під час збуту ефективніше відбувається виявлення і вивчення смаків та вподобань споживачів.

Під час формування міжнародної стратегії збутової діяльності необхідно мати на увазі поєднання маркетингових та логістичних функціональних елементів. Варто відзначити, що така координація повинна здійснюватися як на стратегічному, так і на тактичному рівнях управління, що забезпечить повне розширення маркетингової концепції задоволення потреб клієнта відповідною логістичною концепцією.

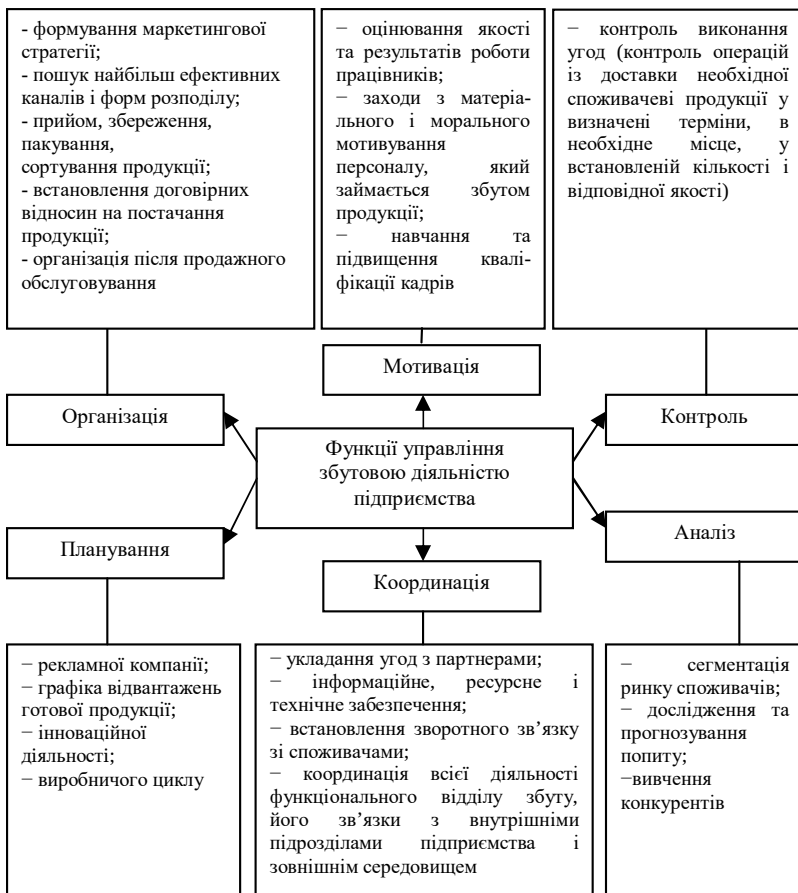

Рис. 1. Функції управління збутовою діяльністю підприємства
 Джерело: [3, с. 131].

Сучасний маркетинг визначає два провідних види збуту: прямий і непрямий. Прямий збут вигідний у тому випадку, якщо зекономлені кошти за рахунок більшої торгової націнки вище витрат, пов'язаних з організацією власності збутової структури. При прямому збуті відбувається безпосередній вплив на споживача, тому можна контролювати якість товару і швидко реагувати на вимоги ринку.

При непрямому збуті важко здійснити підтримку іміджу торгової марки виробника, організувати необхідний сервіс, контролювати ціни. Відсутній контакт з кінцевим споживачем, що в підсумку може позначитися на конкурентоспроможності товару.

Таким чином, при здійсненні підприємством збутової діяльності відділу збуту необхідно систематично аналізувати маркетингові показники збутової діяльності, такі як стадія життєвого циклу, конкурентоспроможність продукту, асортимент, а при виборі каналу орієнтуватися на той, який охоплює всі необхідні функції з проміжної обробки продажу товарів кінцевому споживачеві краще конкурентів і при найбільш низьких відносних витратах.

Список використаних джерел:

1. Залознова Ю. С., Трушкіна Н. В. Система управління збутовою діяльністю вугледобувних підприємств: уточнення термінології. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки.* 2016. № 3. С. 83-93.
2. Костенко Д. С. Теоретичні засади збутової діяльності підприємства. *Управління розвитком.* 2014. № 1. С. 17-19.
3. Терент'єва Н. В. Принципи та функції управління збутовою діяльністю. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки.* 2016. № 1. С. 127-138.
4. Балабанова Л. В., Митрохіна Ю. П. Управління збутовою політикою: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 240 с.

Л.О. САВ'ЮК, к.т.н., доцент, докторант,
Інститут економіки промисловості НАН України

Ю.З. ДРАЧУК, д.е.н., професор,
Інститут економіки промисловості НАН України

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

Головною теоретичною основою і структурним фактором забезпечення економічної конкурентоспроможності держави є звісно освіта та наука. Динамізм і рівень розвитку освіти відповідають за забезпечення інтенсивного економічного зростання при переході до «нової» економіки, заснованої на знаннях, за диференціацію між економічно розвиненими і країнами, що розвиваються.

Конкурентоспроможність будь-якої країни залежить від її природного і людського потенціалу. І ключове значення має саме людський потенціал і, перш за все, це освіченість, компетентність, творчі можливості людей і умови їх реалізації. Саме знання стають головним джерелом конкурентних переваг в ХХІ ст. Люди в більшості своїй є такими, якими їх створила освіта, які

навчальні заклади вони закінчували. Чим вище піднімаються вони по шаблях освіти, тим краще вони освічені, і тим більше їх потенціал і конкурентоспроможність. Досить низька конкурентоспроможність трудового потенціалу України, що фіксується в продуктивності і якості праці, інноваційна загальмованість в більшості галузей вказують на вади в роботі професійних навчальних закладів, і перш за все вищих.

А конкурентоспроможність вищої школи визначається насамперед по конкурентоспроможності її випускників і успішності їх діяльності в тих галузях, де вони працюють. Реальність така, що глобальна конкуренція між державами в XXI ст. переходить в сфери освіти і науки, які набувають для економічного зростання і розвитку людського потенціалу стратегічне значення. Саме інтелектуальний освітній капітал визначатиме вектор і динаміку розвитку країн і їх конкурентоспроможність на світовій арені. У конкурентній боротьбі на світових ринках в переможцях виявляться країни, що пропонують нові, найбільш якісні продукти і послуги, що розробляються і виробляються кадрами з високою професійною підготовкою.

Важливим завданням українських дослідників, науковців та практичних працівників має стати об'єднання зусиль у напрямку забезпечення впровадження реформування СВО, забезпечення внутрішньої та зовнішньої якості освіти, що повинне призвести до підвищення конкурентоспроможності та престижу Українських ВНЗ на європейському ринку знань, скороченню відтоку потенційних абітурієнтів за межі нашої країни та зростанню компетентності випускників навчальних закладів різних напрямків підготовки.

Наша країна впевнено та рішуче прямує у напрямку демократії та гласності, що спрямовує вчених, активістів, спеціалістів багатьох галузей знань та громадянське суспільство виступити спільним фронтом на допомогу процесам реформування та вдосконалення СВО як інструмента стабільного розвитку, економічної незалежності та процвітання держави.

Організація ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), як спеціалізоване представництво організації об'єднаних націй (ООН) з питань освіти, науки і культури, починаючи зі свого початку діяльності у 1945 році, визначило освіту пріоритетним та стратегічним напрямком.

В рамках пленарного форуму на рівні міністрів під час проведення 35 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, яка відбулась 6-23 жовтня 2009 року, вища освіта була оцінена як вирішальний фактор для забезпечення прогресу науки, добробуту суспільства, стабільного економічного розвитку та підготовки трудових ресурсів країн світу [1]. Міністри країн учасниць, з одного боку, висловили застереження щодо недооцінки ролі вищої освіти у рішенні загальнонаціональних проблем та призвали організацію ЮНЕСКО здійснювати активну допомогу країнам у розвитку конкурентоздатних навчальних програм для систем вищої освіти (СВО) і всебічно сприяти міжнародній співпраці у даній сфері.

В той же час з боку міністрів країн учасниць конференції озвучено призив до збільшення інвестицій, заснованих на знаннях, а саме інвестицій у підготовку викладачів вищої і середньої професійної освіти, науку, технології та інновації.

Аналіз даного факту свідчить, що сучасний розвиток світового суспільства заснований на нерозривному зв'язку, взаємопроникненні і взаємовпливі освіти, науки, економіки та культури.

У XXI ст. освіта може бути конкурентоспроможною лише при готовності молоді до постійних змін і оновлення, до безперервного навчання, адаптації до швидко змінюваних умов і вимог.

Конкурентоспроможність виявляється на практиці, а в освіті вона передбачає практичну віддачу, тобто наявністю у випускників не тільки знань, а й компетенцій, умінь їх застосовувати.

У розрізі рішення завдання з покращення якості СВО та забезпечення якісного моніторингу результатів її функціонування важливим науковим завданням є оцінка якості СВО за певними індикаторами та економічними показниками, а також розробка моделей, що дозволяють практично оцінити вплив якості СВО на економічний розвиток та добробут держави.

З точки зору якості та за змістом законодавством України вища освіта трактується як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (ВНЗ) (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [2].

В законі України «Про вищу освіту» окремо виділено:

- якість вищої освіти як рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей відповідно до стандартів вищої освіти;
- якість освітньої діяльності як рівень організації освітнього процесу у ВНЗ, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань.

В Законі України «Про вищу освіту» не може бути прописано конкретні рекомендації щодо формування та практичного впровадження внутрішньої та зовнішньої систем оцінки якості вищої освіти. Такі функції покладаються безпосередньо на колективи ВНЗ, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти або незалежні установи оцінювання, в тому числі міжнародні та європейські організації.

Зі структурної та функціональної точок зору, СВО це сукупність ВНЗ та інші юридичні особи, що забезпечують фундаментальну наукову, професійну і практичну підготовку, здобуття випускниками освітньо-кваліфікаційного рівня, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також органи, що здійснюють управління у даній галузі (ст. 16 Закону України «Про вищу освіту») [2].

Зрозуміло, що якість функціонування такої складної системи характеризується багатомірністю, необхідністю врахування безлічі параметрів та аспектів. Причому, з точки зору теорії систем, при розгляді якісних показників оцінки СВО можуть виникати складні перехресні зв'язки між окремими впливовими факторами та параметрами такої системи.

До цього часу відсутнє чітке взаєморозуміння у питаннях однозначного визначення поняття та змісту якості освіти. Якість освіти визначається як певна збалансована відповідність певного освітнього рівня, у нашому випадку рівня вищої освіти, численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, що встановлюються для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості освіти [3].

З системної точки зору, якість вищої освіти необхідно розглядати як предмет дослідження у поєднанні наукових положень таких дисциплін, як теорія якості систем (Quality System), кваліметрія – теорія кількісної оцінки якості (Assessment, Evaluation), теорія управління якістю (Management and Monitoring of Quality) та метрологія, яка вивчає та практично реалізує методи вимірювання якості. Останнім часом ці теорії поєдналися у одну наукову платформу, яку прийнято називати квалітологією – наукою, що займається оцінкою систем та процесів, практично у всіх сферах людської діяльності. Кожна із складових квалітології має певний набір критеріїв і показників для оцінки якості вищої освіти за зовнішніми та внутрішніми її параметрами.

До недавнього часу більшість досліджень якості вищої освіти здійснювались у межах педагогічних наук, при цьому найчастіше предметом дослідження виступали якість знань, якість навчальних досягнень та результати освітньої діяльності.

Базою для оцінки якості вищої освіти, згідно з положеннями квалітології, є певні показники або індикатори. Найпоширенішими системами освітніх індикаторів є Освітні індикатори Ради з освіти Європейського Союзу, Освітні індикатори Міжнародного Консультативного Форуму з освіти для всіх, Освітні індикатори ЮНЕСКО, та організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [4]. Окремі освітні показники входять як складові інтегрованої оцінки суспільного розвитку держави до різних моніторингових систем, зокрема, так званий індекс людського розвитку (Human Development Index), що використовується у звітах ООН, та індикатори світового розвитку (World Development Indicators), які визначає Світовий банк.

Зрозуміло, що індикатори кожної групи є залежними або впливовими від індикаторів другої групи. Наприклад, кількість учнів, які закінчують середню школу, не може не впливати на кількість випускників, що поступили до ВНЗ, а частка валового продукту, яка витрачається на освіту, визначає у суттєвому еквіваленті вартість вищої освіти для студентів та дотації, які вони отримують від держави. Тому інтегральна оцінка якості вищої освіти є складною науковою і практичною задачею, потребує розробки відповідної методики та інструментальних засобів діагностики, якими, на жаль, наші ВНЗ поки ще не володіють.

Список використаних джерел:

1. Организация объединённых наций по вопросам образования, науки и культуры. Акты 35 сессии Генеральной конференции. Резолюции. Том 1. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001864/186470R.pdf>

2. Закон України про вищу освіту (із змінами). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Український електронний словник. URL: <http://www.timo.com.ua/wiki/index.php>
4. Лікарчук І. Л. Освітні індикатори у контексті розбудови цивілізованої системи оцінювання якості загальної середньої освіти. Освітня політика. Портал громадських експертів. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/395>

Х.А. СНИГУР, старший викладач
кафедри міжнародної економіки, маркетингу і менеджменту,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Невід'ємною складовою трансформації економічних відносин в Україні є розробка нових методів управління щодо виходу вітчизняних підприємств на світовий ринок. Вони не повинні суперечити завданням економічних перетворень в країні на сучасному етапі розвитку євроінтеграції. Вдосконалення якісного рівня управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства потребує негайного дослідження та аналізу комплексу питань, пов'язаних із специфікою здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що передбачає необхідність розробки функціонального комплексного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства з метою максимізації прибутку за рахунок існуючих переваг в умовах сучасної конкуренції. Такий механізм повинен забезпечувати аналіз та узгодження різного роду факторів, які здійснюють суттєвий вплив на процес освоєння нових ринків; регламентувати розробку, реалізацію та оцінку якості прийнятих управлінських рішень щодо управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Основою соціально-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю та конкурентними перевагами є внутрішнє середовище підприємства. Воно виступає потенціалом, який підприємство використовує для створення, збереження і розвитку своїх конкурентних переваг. Параметри внутрішнього середовища, тобто цілі, структура, завдання, технології, кадри тощо, не можуть розглядатися окремо один від одного, так як зміни кожного з них будуть впливати на всі інші. Внутрішнє середовище є сферою, яка найбільш активно регулюється підприємством, тому управління цими факторами є найбільш важливим щодо забезпечення сильних конкурентних позицій підприємства [1, с. 74].

Забезпечення ефективної взаємодії внутрішнього середовища підприємства і зовнішніх факторів, які на нього впливають, обумовлює отримання максимально можливого прибутку від зовнішньоекономічної діяльності.

Завдання управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства значно спростяться при наявності ефективного механізму оцінки, контролю і регулюванню показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), постійного моніторингу процесів ЗЕД, їх удосконалення на основі розробки заходів, які спрямовані на усунення відхилень, виявлених у процесі оцінки і контролю. При управлінні ЗЕД необхідно прагнути як до економії ресурсів, спрямованих на розвиток ЗЕД, так і до максимізації прибутків, кінцевих результатів діяльності.

Свою головну мету й основні завдання механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю реалізує через здійснення визначених дій, а саме управлінських функцій, серед яких можна виділити наступні [2, с. 112]:

- розробка стратегії виходу на зовнішній ринок і створення ефективних інформаційних потоків, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень щодо усунення негативних відхилень;
- здійснення аналізу різноманітних аспектів зовнішньоекономічної діяльності підприємства, пов'язаних з процесами функціонування на різних напрямках;
- нормативне індикативне планування тих показників, які є еталоном, нормативом у досягненні поставленої мети; розробка дієвої системи стимулювання реалізації управлінських рішень;
- ефективний контроль реалізації прийнятих управлінських рішень.

Для продуктивного вирішення поставлених завдань, перед процесом виходу підприємства на зовнішній ринок, необхідно проаналізувати: ступінь привабливості пріоритетних напрямів функціонування для підприємства; рівень інноваційної бази для створення конкурентоспроможної продукції; забезпеченість фінансовими, матеріальними, сировинними, технічними, людськими ресурсами; динаміку розвитку зовнішньоекономічного середовища в умовах сучасної конкуренції.

Соціально-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю передбачає обґрунтовану заміну прийнятого управлінського рішення, залежно від зміни умов зовнішнього та внутрішнього середовища та ризиків, пов'язаних з цим. Цей процес надає механізму циклічного характеру. Тобто, у разі отримання запланованих результатів після завершення повного циклу роботи, механізм дозволяє завойовувати нові сегменти зовнішнього ринку. Отримання негативного результату на будь-якому етапі роботи виступає координуючим сигналом для підприємства повернутися до першого етапу. Механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства містить переваги, які допомагають врахувати особливості та специфіку сфери роботи підприємства і представляє її у вигляді цілей та заходів щодо рівня їх значення. Ці переваги характеризують механізм з позиції гнучкості; обґрунтованості; об'єктивності; узгодженості; ефективності; дієвості; інформативності; цілісності

та циклічності. Таким чином, взаємопов'язані елементи механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства мають різне змістове навантаження та послідовність реалізації.

У силу того, як у процесі формування механізму проявляються конкретні альтернативи, приховані можливості можуть поставити під сумнів обґрунтованість первісних напрямів захоплення зовнішнього ринку. Тому, успішне використання механізму неможливо без зворотного зв'язку, що дає йому можливість адаптуватися до мінливості умов господарювання на ринку.

На соціально-економічний механізм управління ЗЕД промислового підприємства впливають фактори внутрішнього та зовнішнього оточення. До них, як правило, відносять мікро- та макросередовища, але на зовнішньоекономічну діяльність підприємства здійснюють безпосередній вплив фактори мікро-, макро- та мезосередовища як у країні експортера, так й у країні імпортера, а також фактори мезосередовища на рівні світової економіки [3, с. 95].

Вся сукупність складових елементів соціально-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю, з одного боку, представлена самостійною системою на кожному рівні функціонування, а з іншого боку, є цілісним процесом управління діяльністю підприємства щодо завоювання нових сегментів зовнішнього ринку. Не дивлячись на загальний характер кінцевої мети всіх зовнішньоекономічних проєктів, тобто отримання прогнозованих комерційних результатів, механізм управління для кожного з них може мати суттєві відмінності у формах і методах здійснення ЗЕД, що обумовлено диференціацією підходів в управлінні; національними, історичними і культурними традиціями; форс-мажорними обставинами тощо.

Необхідно зазначити, що функціонування підприємств на зовнішньому ринку у великій мірі залежить від специфіки його діяльності, політичних, економічних, правових та соціальних факторів, які впливають на дані процеси. В зв'язку з цим, кожне підприємство має формувати місію діяльності, конкретизовану в якісно розроблених цілях. Завдання встановлення цілей полягає в трансформації стратегічного бачення зовнішньоекономічної діяльності підприємств. При цьому основними принципами розробки ефективної системи ЗЕД є принципи: конкретності, вимірюваності, досяжності, однозначності, комплексності, системності, множинності, адаптивності, координованості, ієрархічності, перспективності, послідовності.

Для підвищення ефективності ЗЕД на підприємствах мають чітко працювати відділи із зовнішньоекономічних зв'язків, які б постійно контролювали і розробляли заходи, спрямовані на активізацію міжнародної співпраці. Рациональне використання існуючих на підприємстві ресурсів можна забезпечити, вдосконаливши організаційну структуру управління. З цієї метою було б доцільно в загальну організаційну структуру внести зміни і ввести відділ зовнішньоекономічних зв'язків. Це сприятиме стабілізації та нарощуванню обсягів експорту, поліпшенню організації та техніки міжнародних ділових операцій, налагодження співпраці з потенційними контрагентами на міжнародному рівні, постійному моніторингу світового ринку.

Соціально-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю сучасного підприємства є динамічною і чутливою до подразників системою, яка засновується на відповідному «підґрунті і надбудові». «Підґрунтям» для механізму є база діючих в країні законів, система нормативно-правових джерел і сукупність органів, що виконують функції зі створення, реалізації та контролю виконання нормативно-правових актів, без правильного використання яких механізм не здатний ефективно функціонувати. Для виконання намічених завдань щодо виходу на зовнішній ринок необхідно враховувати «надбудову», яка представлена у формі законодавчої бази інших країн і реалізує свої функції через лібералізацію відносин національних суб'єктів господарювання з їхніми іноземними контрагентами.

Отже, враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що за сучасних умов динамічної конкурентної боротьби формування ефективного соціально-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю стає об'єктивною необхідністю. Адже це дасть змогу приймати релевантні управлінські рішення з метою завоювання та утримання підприємством високого конкурентного статусу на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Список використаних джерел:

1. Механизм управления предприятием: стратегический аспект / В. С. Пономаренко, Е. Н. Ястремская., В. М. Луцковский и др. Харьков: Изд. ХГЭУ, 2013. 252 с.
2. Top Decisions: Strategic Decision Making in Organizations / D. J. Hickson, C. R. Hinings, C. J. McMillan, J. P. Schwitter. San Francisco: Jossey-Bas, 2016. 309 p.
3. Piercy N. F, Kaleka A. and Katsikeas C. S. Source of Competitive Advantage in High Performing Export Companies. *Journal of World Business*. 2017. № 33 (4). pp. 91-102.

О.В. СТРЕЛЬЧЕНКО, аспірант,
Херсонський державний аграрний університет

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

В ринкових умовах бізнес передбачає зважене прийняття ризику з метою отримання прибутку, тому ризик завжди супроводжує економічні процеси. Уникнути економічних ризиків повністю - неможливо. Вони наявні через об'єктивні фактори, наприклад відсутність повної інформації, неможливість точного прогнозу щодо багатьох параметрів функціонування підприємства. Тому суб'єкти господарювання, прагнучі мінімізувати втрати, мають максимально передбачати різні типи ризиків, тобто класифікувати ризики

відповідним чином, джерела їх виникнення, можливість настання, наслідки і втрати для підприємства.

Етапи управління ризиками наведено на рис. 1.

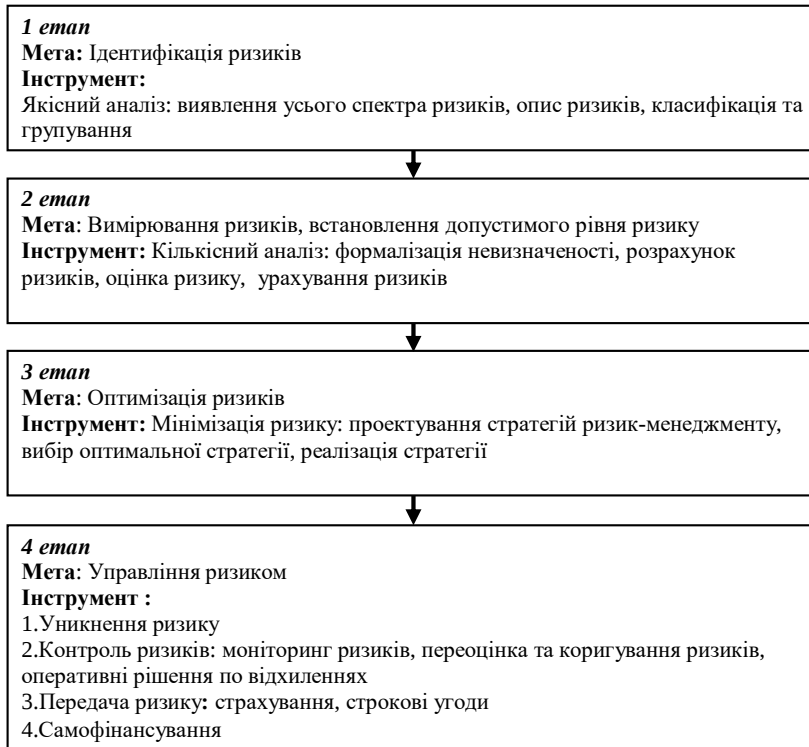

Рис. 1. Етапи управління ризиками [1]

Розглянемо на прикладі аграрних підприємств Херсонської області можливість побудови моделі управління ризиками. Основна специфікація підприємств – вирощування зернових, зернобобових культур та соняшника. Згідно рис.1 проведемо ідентифікацію та вимірювання ризиків для досліджуваних підприємств:

- *Підприємство 1* Каховського району Херсонської області. Площа оброблюваних земель у 2016 році склала 4 205,95 га (в т. р. 3 186,00 га – зрошувальні), у 2017 році – 4 463,95 га (в т. р. 3 379,00 га – зрошувальні). Залишкова вартість основних засобів на 01.01.2018 р. 113 299,00 тис. грн, з них 84 345,60 тис. грн – вартість сільськогосподарської техніки та систем зрошення. Протягом 2016, 2017 звітного року підприємством здійснено придбання нової

сільськогосподарської техніки та систем зрошення, в т. р. і за рахунок залучених кредитних коштів банків;

- *Підприємство 2* Нововоронцовського району Херсонської області. Площа земель у 2016 році склала 1 412,18 га, у 2017 році – 1 313,83 га, підприємство зрошення не використовує. Залишкова вартість основних засобів на 01.01.2018 р. 6 447,00 тис. грн, з них вартість сільськогосподарської техніки незначна, основна частина техніки зношена.

Підприємства є платниками єдиного податку (4 група); інші умови податкового законодавства є рівними; також вважаємо, що підприємства знаходяться в рівноцінних ринкових умовах (застосовуємо базові ціни на матеріальні витрати в складі собівартості готової продукції, ціна реалізації виробленої продукції знаходиться на однаковому рівні).

Оцінюючи ризики діяльності підприємств зауважимо наступне:

- підприємства знаходяться в одній кліматичній зоні, але у підприємства 1 є перевага – наявність зрошення, що знижує рівень посухи;

- площа оброблюваних земель підприємства 1 майже втричі більша, ніж у підприємства 2, що дає можливість диверсифікувати виробництво – зменшується залежність від виробництва одного виду продукції;

- підприємство 1 для виробничої діяльності використовує власну сільськогосподарську техніку та надає послуги щодо допоміжної діяльності в рослинництві іншим підприємствам, в той час як підприємству 2 необхідно залучати сторонні організації для вирощування та обробки врожаю – виникає залежність від наявності пропозицій щодо надання послуг;

- підприємства знаходяться в рівних економічних умовах (ринкова складова, законодавство, податки) – вказані чинники доцільно віднести до некерованих ризиків (підприємство не має важелів впливу), під час прийняття управлінських рішень доцільно використовувати експертні методи оцінки ризиків.

Таким чином, після проведення якісного аналізу досліджуваних підприємств, можливо прийти до висновку, що діяльність підприємства 1 є менш ризиковою, так як вказане підприємство знаходиться в більш «комфортних» умовах функціонування.

На наступному етапі застосуємо кількісний аналіз для вимірювання ризиків діяльності підприємств. Для цього вивчимо показники фінансової та статистичної звітності, а саме дані Балансу (Звіт про фінансовий стан) Форма № 1 та Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Форма № 2 на 31.12.2016 року та на 31.12.2017 року. Нижче в таблиці 1 приведено зведений аналіз фінансових показників діяльності підприємств за 2016-2017 роки.

Як показують розрахунки, діяльність підприємства 2 є більш рентабельною та ефективною (прибуток на 1 га оброблюваних земель більше, ніж у підприємства 1). Фінансові показники діяльності підприємства 2 є більш сталими, без значних коливань за досліджуваний період.

Таблиця 1

Аналіз фінансових показників діяльності підприємств за 2016-2017 роки

Показник	підприємство 1			підприємство 2		
	2016 р.	2017 р.	зміна за рік	2016 р.	2017 р.	зміна за рік
Чистий дохід, тис. грн	91 482	131 114	39 632	28 497	32 560	4 063
Собівартість, тис. грн	(59 771)	(103 066)	(43 295)	(17 390)	(18 161)	(771)
Інші операційні доходи, тис. грн.	9 146	11 224	2 078	1 215	183	(1 032)
Адміністративні витрати, тис. грн	(1 232)	(1 740)	(508)	(1 224)	(1 596)	(372)
Витрати на збут, тис. грн	(2 565)	(3 464)	(899)	(291)	(197)	94
Інші операційні витрати, тис. грн	(6 323)	(10 425)	(4 102)	(91)	(2 588)	(2 497)
Інші фінансові доходи, тис. грн	2	62	60	-	-	-
Інші доходи, тис. грн	-	3 361	3 361	-	-	-
Фінансові витрати, тис. грн	(4 086)	(4 820)	(734)	(37)	-	37
Інші витрати, тис. грн	-	(117)	(117)	-	(250)	(250)
Прибуток, тис. грн	26 653	22 129	(4 524)	10 679	9 951	(728)
Всього доходів, тис. грн.	100 630	145 761	45 131	29 712	32 743	3 031
Всього витрат, тис. грн.	(73 977)	(123 632)	(49 655)	(19 033)	(22 792)	(3 759)
Рентабельність, %	36	18	(18)	56	44	(12)
Площа земель, га	4 206	4 464	258	1 412	1 314	(98)
Прибуток на 1 га, тис. грн.	6	5	(1)	8	8	-
Операційні витрати, тис. грн	80 481	130 304	49 823	20 590	19 398	(1 192)
Операційні витрати на 1 га, тис. грн.	19	29	10	15	15	-

Джерело: складено автором за даними [2-4].

Метою функціонування будь якого суб'єкта господарювання є отримання прибутку. Якщо оцінювати діяльність досліджуваних підприємств за розміром та динамікою прибутку, то підприємство 2 є менш ризиковим. В той же час

зауважимо, що дослідження проведено за короткий проміжок часу – 2 роки. Підприємством 1 обрана стратегія, направлена на розвиток, що потребує вкладень в основні засоби (в т. р. і за рахунок кредитних коштів). Тому для підприємства 1 пропонуємо наступні методи контролю та управління ризиками:

- бюджетування – планування дохідної та розхідної частини дасть можливість, в кінцевому результаті, отримати бажаний фінансовий результат;
- страхування – вказаним інструментом підприємство користується в частині страхування заставного майна під банківські кредити, розширення об'єктів страхування дасть можливість більш впевнено розраховувати на запланований розмір прибутку;
- так як діяльність підприємства є прибутковою, то доцільно використовувати створення резервів, запасів на покриття ймовірних непередбачуваних витрат у майбутньому (свого роду самострахування). Це дозволяє оперативно реагувати на тимчасові ускладнення у виробничій, фінансовій, комерційній діяльності

Для підприємства 2 доцільно використовувати наступні методи управління ризиками:

- диверсифікація виробництва, що зменшить залежність результату діяльності підприємства від одного виду діяльності;
- використовувати в діяльності більш новітні технології (застосувати інноваційну функцію ризику), так як ринкова економіка в сучасних умовах диктує необхідність розвитку.

В результаті проведеного аналізу та оцінки ризиків аграрних підприємств було визначено, що економічний ризик в діяльності підприємства є невід'ємним, складним але необхідним чинником. Зважений, обґрунтований та розрахований розмір ризику дасть можливість підприємству отримати більший розмір прибутку. Але в той же час, для розрахунку рівня ризику відсутні єдині стандарти, так як чинників, які впливають на ризик дуже багато. Пропонуємо наступний алгоритм управління економічними ризиками для аграрних підприємств:

- по-перше, провести аналіз фінансового стану підприємства – це дасть можливість об'єктивно оцінити його стан в порівнянні з іншими суб'єктами господарювання на основі коефіцієнтів рентабельності, автономності, фінансової незалежності;
- другим етапом є розробка плану функціонування підприємства, що дозволяє прогнозувати очікувані ризики та потреби підприємства в розвитку та класифікувати економічні перспективи;
- наступним є прийняття рішення щодо управління ризиками та розробкою і впровадження конкретних інструментів їх регулювання (страхування, лімітування, диверсифікацію та ін.) в залежності від цілей суб'єкта господарювання.

На основі проміжних результатів кожного етапу вищенаведеного алгоритму доцільною є розробка механізму управління ризиками аграрних підприємств, що враховує спеціалізацію, специфіку господарської діяльності та конкурентне середовище. Враховуючи те, що сьогодні підприємства працюють в умовах

часткової визначеності, діагностика та управління ризиків потребує розробки стандартів, які б спирались на міжнародний досвід та національну практику.

Список використаних джерел:

1. Рижигов В. С., Яковенко М. М., Латишева О. В., Дегтярьова Ю. В., Щелокова А. Л., Коваленко О. О. Проектний аналіз. Київ, 2007. с. 226.
2. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Форма № 1, Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Форма № 2 підприємства 1 на 31.12.2016 року.
3. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Форма № 1, Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Форма № 2 підприємства 1 на 31.12.2017 року.
4. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Форма № 1, Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Форма № 2 підприємства 2 на 31.12.2016 року.
5. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Форма №1, Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Форма № 2 підприємства 1 на 31.12.2017 року.

В.Ю. СТРИЛЕЦЬ, к.е.н.,

*доцент кафедри фінансів та банківської справи,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РІЗНИХ СТАДІЯХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

На шляху формування фінансового забезпечення діяльності суб'єктів малого бізнесу постає багато проблем, перша з яких виникає вже на початку створення підприємництва: відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів. Дана ситуація характерна не тільки для України, але й для зарубіжних країн, особливо після фінансової кризи 2007-2008 років: малі підприємства зіткнулися з проблемою недоступності традиційних фінансових ресурсів – банківських кредитів, та державних дотацій, оскільки невизначеність майбутнього стану економіки країн несла високу ступінь ризиків і небезпеки вкладення коштів у мале підприємництво.

Погоджуємося з думкою Ю.О. Франчук, що почати новий бізнес набагато складніше ніж розвивати вже існуючий (вища собівартість продукції, витрати пов'язані з завоюванням ринків) [6]. Як стверджує І.А. Бланк, головну роль у фінансуванні підприємницької діяльності за рахунок власних коштів відіграє прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків й інших обов'язкових платежів, а також амортизаційні відрахування [1, ст. 135]. Проте на початку створення бізнесу дані джерела є недоступними, а отримання такого вагомого ресурсу як кредити банківських і небанківських кредитних установ обмежене рядом перешкод: недовіра банків до підприємств / підприємців-початківців; відсутність належного забезпечення та застави кредиту; необхідність надійної кредитної історії та ін. Схиляємося до думки

Ллойда Дж.М. Сазема (Lloyd J.F. Southern), що банківські кредити є більш важкими для залучення, оскільки банк вимагає в тій чи іншій формі застави в якості забезпечення кредиту, що для більшості стартапів є неможливим, через обмеженість реальних активів як запоруки отримання цього виду кредиту [8, с. 8]. Надалі, у міру розвитку бізнесу, коли відбувається накопичення інвентарю, машин, обладнання та інших основних активів, цей вид кредиту стає реально доступним. Проте це можливо вже на пізніх стадіях життєвого циклу, з чого можемо зробити висновок про тісний зв'язок обсягів та джерел фінансового забезпечення з життєвим циклом підприємництва.

Згідно концепції життєвого циклу в процесі життєдіяльності організації можна виділити декілька закономірних послідовних етапів, які з достатнім ступенем умовності можна згрупувати у 4 основні стадії життєвого циклу суб'єктів підприємництва: створення, зростання, стабілізація та відновлення або занепад. Слід відзначити, що для малого бізнесу останній етап має свою особливість – суб'єкти підприємництва мають можливість або наростити обсяги своєї діяльності (тоді відновлення буде полягати у зміні розмірів від малого до середнього) або покращити показники своєї діяльності та повернутися до стадії стабілізації.

Зазначимо, що кожна з наведених стадій життєвого циклу має певні характерні особливості як в моделях управління, організаційній структурі, так і в механізмах фінансового забезпечення. Як зазначає О.І. Матюшенко, основним джерелом фінансування початку діяльності є грошові потоки від фінансової діяльності, на стадіях росту та стабільності – операційні грошові потоки, на стадії занепаду – інвестиційні грошові потоки [4, с. 90]. В.С. Домбровський надає детальну класифікацію джерел формування фінансових ресурсів малого підприємництва на кожній стадії життєвого циклу: так, згідно з його думкою, стадії народження ідеї та старту фінансуються за рахунок особистих заощаджень, коштів родичів, партнерів по бізнесу; стадія зростання – банківські позики, прибуток, гранти і різні варіанти лізингу або довгострокової оренди; основним джерелом на стадії стабілізації є прибуток, а на стадії експансії та спаду суб'єкт підприємництва обмежений у доступі до багатьох джерел, а тому здебільшого використовує залучення інвестицій [2, с. 103]. Базуючись на результатах дослідження, проведеного Н.С. Краснокутською на прикладі 120 торгівельних підприємств, можемо стверджувати, що перехід від стадії становлення до стадії зростання зазвичай супроводжується зростанням обсягів позикового капіталу [3, с. 141].

В цілому узагальнення думок науковців та досвіду діяльності малого підприємництва дозволило класифікувати джерела формування фінансового забезпечення діяльності на кожній стадії життєвого циклу. Традиційно, дуже малі підприємства на етапі становлення (стартапу) фінансуватися за рахунок особистого заощадження, кредитних карток, фінансових ресурсів сім'ї та друзів. Е. Каммінг, Дж. Дуглас вважають, що підприємці/підприємства використовують дані джерела, оскільки ці суб'єкти фінансування знайомі більший період часу та знають можливості даного суб'єкта підприємництва [7, с. 3].

Стадія зростання характеризується виходом на нові ринки та визначенням

обсягів виробництва. Погоджуємося з думкою Т.М. Паянок, що дана стадія потребує великих інвестицій, проте вони є виправданими, оскільки рівень ризику зменшується [5, с. 446].

Стадії стабілізації притаманні стабільні позитивні грошові потоки та низький рівень ризику. Виходячи з цього, суб'єкти підприємництва на даній стадії є найбільш привабливими з погляду кредитних установ для надання позик.

Погоджуємося з думкою В.С. Домбровського, що перші три етапи життя практично всіх СМП співпадають та передбачають аналіз ринку, визначення ніші для товару, відправцювання технології виробництва, початок випуску товарів [2, с. 99]. І лише векторність четвертого етапу (занепад або відновлення) безпосередньо залежить не тільки від результативності діяльності, успішності менеджменту, а й специфіки виробленої продукції. Так, стадія занепаду/відновлення характеризується зменшенням попиту, негативними грошовими потоками, зниженням обсягів продажів. Дана стадія є найбільш ризиковою, а тому фінансування зазвичай відбувається з власних джерел фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. Киев, МП «ИТЕМ» ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. 448 с.
2. Домбровський В. С. Фінансове забезпечення функціонування і розвитку суб'єктів підприємництва малого бізнесу на регіональному рівні: дис. ... к-та екон. наук : спец. 08.04.01 Фінанси, грошовий обіг і кредит / Українська академія банківської справи НБУ. Суми, 2006. 216 с.
3. Краснокутська Н. С. Пріоритети формування та розвитку потенціалу торговельного підприємства на різних стадіях його життєвого циклу. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 1. С. 136-145.
4. Матюшенко О.І. Життєвий цикл підприємства: сутність, моделі, оцінка. *Проблеми економіки*. 2010. № 4. С. 83-91.
5. Паянок Т. М., Задорожня Л. А. Вплив тіньового сектору на інноваційний розвиток України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 444-448.
6. Франчук Ю. О. Теоретичні засади, проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва. *«Економічні науки». Серія «Облік і фінанси»*. 2013. Випуск 10 (37). Ч. 5. С. 155-165.
7. Cumming E. Venture capital and private equity contracting: An international perspective / Cumming, Douglas J., and Sofia A. Johan. Academic Press, 2013.- URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=EXWMHie6IxsC&oi=fnd&pg=PP1&dq=private+equity+small&ots=WUW-g-4kaa&sig=GBY_qovpUuFSMgZX73tekalL6Q0&redir_esc=y#v=onepage&q=private%20equity%20small&f=false (Дата перегляду 21.03.17).
8. Lloyd J. F. Southern (2017). The status of small business growth and entrepreneurial start-up capital availability during the current extended economic downturn. *Problems and Perspectives in Management*. 2016. № 14. pp. 8-15.

Л.А. СТРУС,
викладач економічних дисциплін,
Вінницький коледж
Національного університету харчових технологій

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Питання ефективності функціонування національної економіки України є досить актуальними. Для визначення рівня розвитку національної економіки використовують спеціальні показники, основними з яких є інфляція, валовий внутрішній продукт (ВВП), експорт, імпорт, рівень безробіття, дефіцит бюджету, рівень державного боргу та інші.

ВВП дає можливість визначити економічний потенціал країни, її місце в світовому господарстві (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка ВВП України

Показники	2016 р.	2017 р.	I пів.2018 р.
ВВП у фактичних цінах, млн. грн. (номінальний ВВП)	2383182	2982920	1507753
ВВП у цінах попереднього року, млн. грн. (реальний ВВП)	2034430	2445587	1365036
Дефлятор ВВП, % до попереднього року	117,1	121,9	110,4
ВВП на душу населення у фактичних цінах, грн. (номінальний ВВП / особу)	55853,5	70224,3	35495,8
ВВП на душу населення у цінах попереднього року, грн. (реальний ВВП / особу)	47680	57574,4	32135,9

Джерело: сформовано на основі [5].

Як видно з табл. 1 номінальний та реальний ВВП України за досліджуваний період мав зростаючий характер. У 2017 р. порівняно з 2016 р. номінальний ВВП зріс на 599738 млн. грн. або 25,1 %, а реальний ВВП на 411157 млн. грн. (20,2 %). Така динаміка свідчить про зростання економіки України в загальному розумінні. Порівнюючи ж реальний ВВП з номінальним, прослідковується чітка тенденція до зниження показника. У 2016 р. на – 14,6 %, у 2017 р. – на 18,0 %, а за I півріччя 2018 р. – на 9,5 %. Очевидно, що зростання цін також є складовою зростання ВВП (дефлятор ВВП у 2016 р. становить – 117,1 %, а у 2017 р. – 121,9 %, у 2018 р. – 110,4 %). Індекс споживчих цін в Україні становить у 2016 р. – 112,4 %, у 2017 р. – 113,7 %. Такі розбіжності в значеннях індексу споживчих цін та дефлятора ВВП пов'язані з методиками їх розрахунку.

Важливим показником рівня життя громадян є показник ВВП на душу населення (на 1 особу), що визначається діленням показника ВВП на кількість населення країни. За аналізований період даний показник як номінальний, так і реальний, має тенденцію до зростання.

ВВП на душу населення являється одним з найбільш точних способів оцінки економічного розвитку держави. Останній звіт Index of Economic Freedom міжнародної організації The Heritage Foundation містить показники обсягів ВВП та ВВП на душу населення (за ПКС). У 2017 році даний показник в Україні становив 2205 \$, порівняно з провідними країнами світу ВВП України значно відстає та розміщує нашу державу на 133-тій позиції серед 187 країн світу за якими було проведено дослідження [6].

Важливою складовою ВВП є чистий експорт (сальдо торгового балансу), який може розглядатися і як показник загальної конкурентоспроможності національної економіки (табл. 2).

Таблиця 2

**Темпи зростання, зниження обсягів торгівлі товарами і послугами, %
(до попереднього року)**

Роки	Експорт	Імпорт	Сальдо, млн.дол.
2016	96,4	103,7	541,6
2017	116,6	123,6	– 2501,1
I півріччя 2018 р.	111,1	113,5	– 653,1

Джерело: сформовано на основі [5].

За аналізований період темпи зростання імпорту та експорту зростають, що свідчить про збільшення обсягів торгівлі товарами і послугами. Сальдо зовнішньої торгівлі України позитивним було лише у 2016 р. Чим більше позитивне сальдо, тим краще, бо це основний шлях надходження валюти в країну. У 2017 р. та за I півріччя 2018 р. в країну імпортувалося товарів і послуг відповідно на 2501,1 млн. дол. та 653,1 млн.дол. більше, ніж експортувалося. Збільшення імпорту сприяє відпливу фінансових ресурсів за кордон.

Особливості розвитку економіки також визначаються дефіцитом бюджету та рівнем державного боргу.

Перманентний дефіцит Державного бюджету України не є унікальним явищем. Він наділений складною причинно-наслідковою природою і вважається звичним атрибутом сучасної бюджетної політики будь-якої країни незалежно від рівня її розвитку [3, с. 33].

Нестача фінансових ресурсів утворила хронічний дефіцит державного бюджету України, основним джерелом фінансування якого виступають зовнішні та внутрішні позики. Тому дефіцит бюджету збільшує державний борг, а зростання державного боргу потребує додаткових видатків бюджету на його обслуговування (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка показників дефіциту бюджету та заборгованості

Показники	2016 р.	2017 р.	I пів. 2018 р.
Дефіцит бюджету, млн. грн.	54683	42094	120461
Дефіцит у % до ВВП	2,3	1,4	3,7
Державний борг усього, млн. грн.	1929759	2 141 674	2 131 849
Державний борг у % до ВВП	80,90	71,80	61,50
Зовнішній борг, млн. грн.	980185	1080310	982541
Зовнішній борг, у % до ВВП	41,1	36,2	30,3
Зовнішній борг на 1 особу, грн.	22970	25428	23173

Джерело: сформовано на основі [1].

З даних таблиці 3 бачимо, що дефіцит бюджету має тенденцію до зростання. Проте він не був критичним 2016 р. та 2017 р., оскільки не перевищував порогу у 3 % ВВП. За перше півріччя 2018 р. дефіцит бюджету стрімко зріс. Негативні тенденції за аналізований період спостерігаються по показниках дефіциту бюджету, державного боргу усього, зовнішнього боргу та зовнішнього боргу на 1 особу.

За аналізований період очевидно є тенденція до зменшення рівня державної заборгованості у % до ВВП з 80,9 % у 2016 р., до 61,5 % у 2018 р. Але Державний борг України набагато вищий за визначений Бюджетним кодексом України критичний рівень, який становить 60 % до ВВП [2].

Світовий банк вважає критичним рівень державного зовнішнього боргу, який відповідає 40 % ВВП. Перевищення даного критичного рівня означає для країни зростання обсягів впливу національного капіталу за кордон та зменшення рівня інвестування в економіку через необхідність обслуговувати значні обсяги державної заборгованості.

Неефективний механізм залучення позик, як джерела фінансування дефіциту основного фінансового плану України, та непродуктивне їх використання призвели до стрімкого зростання державного боргу, концентрації платежів щодо його обслуговування й погіршення показників, що характеризують стан боргової безпеки держави [4].

Щоб розірвати це замкнуте коло та зменшити дефіцит бюджету і рівень державного боргу, Україна повинна підвищити рівень виробництва та експорту готової продукції, що в майбутньому підвищить показник ВВП, а значить надходження до бюджету.

Список використаних джерел:

1. Бюджет держави. URL: <http://cost.ua/budget/> (дата звернення 28.09.2018).
2. Бюджетний кодекс України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 28.09.2018).
3. Матвійчук Н. М., Бурлачук Н. Ю., Маршук Л. М. Особливості бюджетного дефіциту України в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2015. № 5-2(20). С. 31-34.

4. Мелих О. Ю. Бюджетний дефіцит та його вплив на стан боргової безпеки України. Перші наукові читання пам'яті С. І. Юрія: збірник наукових праць (Тернопіль, 26 листопада 2015 р.) / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. Тернопіль: Видавництво «Вектор», 2015. С. 123-127.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 28.09.2018).
6. Рейтинг країн за ВВП на душу населення у 2017. URL: <http://investorschool.ru/rejting-stran-po-vvp-na-dushu-naseleniya-2017> Дата публікації: 15.01.2018 (дата звернення 29.09.2018).

О.П. ТИМЧЕНКО,

*аспірант кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну*

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ОБ'ЄДНАНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Реалізація концепції сталого розвитку передбачає стимулювання розвитку генерації електроенергії з відновлюваних джерел. Водночас висока вартість генерації такого типу, разом з значним обсягом генерації з викопного палива спричинили дисбаланс виконання Енергетичної стратегії Європи до 2030 року, як на європейському енергоринку, так і на українському, що має зобов'язання щодо формування єдиної енергетичної системи та її підключення до європейської. Враховуючи, що значна частка генерації електроенергії з викопного палива 75 % в Україні, виконання зазначених вимог, вимагає уточнення існуючих стратегій розвитку підприємств альтернативної енергетики. Поглиблення наукового обґрунтування підходів до оновлення стратегій розвитку з урахуванням регіональної приналежності та промислової кластеризації, актуалізує зазначену проблематику.

Відповідно до аналітичного огляду [1, с. 37-38], «Реалізація нових проєктів має посилити диверсифікацію постачальників і маршрутів транспортування енергоресурсів до країн ЄС. У 2016 р. ENTSO-E прийнято Десятирічний план розвитку мережі ЄС (TYNDP). Планом запропоновано проєкти розвитку до 2030 р., враховуючи специфіку європейської енергосистеми з урахуванням кліматичних цілей Європи до 2030 р. Дослідження, проведенні під керівництвом ENTSO-E та ACER показують, що розширення діючої мережі необхідно для режимного використання значної потужності поновлюваних джерел енергії у основних центрах електроспоживання Інвестиції в окремі проєкти у сфері електроенергетики складають [1, с. 37-38]:

– € 40,2 млн на дослідження за проєктом високовольтного з'єднання в Німеччині (проєкт SuedLink);

- € 6,25 мільйонів на додаткові дослідження за проектом міждержавного сполучення Іспанія – Франція (проект Biscay Gulf);
- € 14,5 млн на завершальний етап дослідження за проектом міждержавного сполучення EuroAsia між Атикою (континентальна частина Греції), Кораку (Крит, Греція), Кофіну (Кіпр) і Хадера (Ізраїль);
- € 4 млн на дослідження за проектом міждержавного сполучення Celtic Interconnector між Францією та Ірландією;
- грант ЄС в розмірі € 90 млн на проект за інноваційною технологією збереження енергії стисненого повітря (compressed air energy storage, CAES) для її подальшого використання на ТЕС в Північній Ірландії;
- проект вартістю € 40 млн – впровадження «інтелектуальних» технологій SINCRO.GRID для забезпечення більш ефективного використання існуючих магістральних мереж в Словенії та Хорватії.

Україна повинна наростити генеруючі потужності на основі відновлюваних джерел з метою диверсифікації як власної енергетичної безпеки, так і європейської, що можливо лише шляхом впровадження ринкових механізмів взаємодії між суб'єктами відновлюваної генерації та державними інститутами. Така взаємодія можлива лише з формуванням регіональних стратегій розвитку підприємств альтернативної енергетики, які б у свою чергу враховували стратегічні пріоритети країни та адаптувались до міжнародних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Основні положення енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери в умовах формування загальноєвропейського ринку електроенергії – аналітична доповідь Київ, 2017. 92 с.

**Л.В. УМАНЕЦЬ, аспірант,
викладач першої категорії,**

*Вінницький коледж будівництва і архітектури
Київського національного університету будівництва і архітектури*

ПРОБЛЕМА НЕОСВОСННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади дала поштовх для оновлення підходів до регіонального розвитку. Місцеві органи влади отримали низку додаткових повноважень стосовно формування доходів і здійснення витрат, а головне, одержали можливість формувати місцеві ініціативи та розробляти відповідні джерела їх фінансування. Однак, 4-х річний досвід свідчить про недостатню ініціативність багатьох громад, а також низьку їх активність в освоєнні сформованих ресурсів, які могли б успішно використовуватись на розвиток територій, а відтак слугувати задоволенню потреб місцевого населення.

Проблеми управління неосвоєними коштами місцевих бюджетів України є малодослідженими, на що вказує невелика кількість вітчизняних наукових напрацювань у сфері зазначеного питання. Окремі аспекти проблеми неосвоєння бюджетних коштів висвітлюються у дослідженнях Казюк Я.М. – в контексті управління доходами та витратами місцевих бюджетів [1], Непомнячого О.М. – при розкритті особливостей міжнародної фінансової допомоги [2], Радіонова Ю.Д. – при оцінці ефективності використання бюджетних коштів [4], Федорчак О.В. – у процесі виявлення проблем фінансування інвестиційних проектів місцевого та регіонального розвитку в Україні [5].

Відаючи належне вказаним науковцям та завдяки виступам і коментарям практиків, проблема неосвоєння коштів місцевих бюджетів піднімається серед наукової спільноти і потребує окремих підходів до її вирішення.

З часу початку реформи децентралізації, делегування місцевим бюджетам частини податкових і не податкових надходжень сприяло нарощенню ресурсної бази місцевих бюджетів усіх рівнів, передусім об'єднаних територіальних громад. Частина таких коштів безумовно має цільовий характер використання і потребує чіткого дотримання регламентованої процедури, а частина може використовуватися на розсуд органів місцевого самоврядування з метою забезпечення фінансування проектів розвитку. Якщо ж органи місцевого самоврядування не мають конкретних проектів, або тимчасово не здійснюють, або здійснюють, але не в повному обсязі витрати спрямовані на розвиток, – то у такому випадку з'являються залишки коштів на рахунках, які накопичуються і не працюють.

Важливо, що кошти, які залишаються в результаті профіциту загального фонду, мають своєчасно спрямовуватися до бюджету розвитку на першочергові заходи, які в подальшому забезпечать економію коштів та задоволення потреб місцевого населення. Що ж до залишків коштів спеціального фонду, то вони спрямовуються виключно на спеціалізовані заходи. Залишки коштів місцевих бюджетів, які утворилися на початок бюджетного року підлягають розподілу у відповідності до умов Бюджетного кодексу. Напрями використання вільного залишку коштів загального та спеціального фондів визначаються місцевими органами влади самостійно.

Інформаційні матеріали Державної казначейської служби України свідчать, що протягом 2014-2017 рр. органи місцевого самоврядування не освоїли від 28 % (у 2017 р.) до 35 % (у 2015 р.) коштів загального та спеціального фондів (рис. 1), які залишалися на кінець кожного року на казначейських рахунках. Тобто, місцева економіка недоотримала від 24 до 53,9 млрд грн, які потенційно були готові до використання.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Постанови КМУ «Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках» в Україні врегульовано процес розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на рахунках банків.

Рис. 1. Обсяги місцевих бюджетів України у 2014-2017 рр., залишки їх коштів на казначейських рахунках та банківських депозитах на кінець звітного року, млрд грн

Джерело: побудовано за даними Державної казначейської служби України.

Так, п. 2 зазначеної Постанови [3] визначено, що тимчасово вільні кошти місцевого бюджету – це кошти, які обліковуються на казначейському рахунку відповідного бюджету і відволікання яких не призведе до втрати платоспроможності цього місцевого бюджету та виникнення заборгованості протягом періоду, на який планується розмістити такі кошти на вкладних (депозитних) рахунках у банках. Тимчасово вільні кошти можуть розміщуватися на депозитних рахунках у банках, лише у межах поточного бюджетного періоду, та повинні бути повернені на рахунки місцевих бюджетів не пізніше ніж за 10 днів до закінчення такого бюджетного періоду. Важливо, що розміщення депозиту здійснюється на конкурсних договірних умовах з таким банком, де держава володіє понад 75 % статутного капіталу.

Таким чином, 0,4 % від невикористовуваних у 2014 р. коштів (6,5 % – у 2015 р., 33,5 % – у 2016 р. та 40,8 % – у 2017 р.) було розміщено на депозитних рахунках державних банків і отримано за цими операціями додатковий фінансовий дохід. Якщо до 2014 р. місцеві органи самоврядування мали можливість розміщувати депозити лише в двох банках («Укресімбанк» та «Ощадбанк»), і під низькі відсотки, то у 2017 р. депозитні вклади було розміщено уже в чотирьох банках (ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ АБ «Укргазбанк» і ПАТ КБ «Приватбанк») на більш вигідних умовах. За підсумком 2016 р.

місцевими бюджетами отримано додатковий дохід від депозитних операцій у розмірі 1,4 млрд грн, а у 2017 р. – 1,9 млрд грн, що певною мірою нівелює шкоду від необґрунтованих заощаджень.

У будь-якому випадку, тенденцію до зростання залишків коштів на рахунках місцевих бюджетів вважаємо неприйнятною, оскільки, маючи можливість і нарощуючи фінансові ресурси, органи місцевого самоврядування зобов'язанні вчитися фінансової дисципліни, концентруватися на розробці якісних проєктів та активно впроваджувати акумульовані кошти у розвиток місцевих територій: будувати дороги, формувати інфраструктуру, забезпечувати освітні, медичні, екологічні та інші потреби громади.

Однак, окрім низької активності та ініціативності органів місцевого самоврядування існує ще низка проблем, які впливають на швидкість та ефективність освоєння ресурсів отриманих місцевими громадами. Зокрема, окремі аналітики відмічають, що на рівень освоєння коштів впливає те, що не вистачає надійних підрядників для швидкого та якісного надання послуг та виконання проєктних робіт, передусім таких, що стосуються будівництва доріг та об'єктів нерухомості. Також мають місце випадки, коли через недосконалість процедури закупівель товарів та послуг через систему електронних закупівель «ProZorro» до реалізації проєктів регіонального розвитку було допущено недобросовісних постачальників і підрядників, які згодом відмовлялися від виконання угод за заявленими під час тендеру цінами, що призвело до необхідності організації повторних тендерів і втрати часу.

Окремим стримуючим чинником за свідченням експертів виступає гальмування передачі об'єктів спільної власності районних чи обласних бюджетів нижчим ланкам, зокрема об'єднаним територіальним громадам. Інколи істотним ризиком неповного освоєння отриманого фінансування є погодні умови, які змушують переносити строки виконання робіт на більш пізній термін.

Вагомим чинником стимулювання активності місцевих органів самоврядування до оперативного та повного освоєння залучених ресурсів є необхідність повернення отриманих і неосвоєних коштів з Державного фонду регіонального розвитку. У зв'язку з цим, Казюк Я. М. пропонує впровадити систему накопичення коштів Державного фонду регіонального розвитку на державному чи місцевому рівнях бюджетів, цьому також сприятиме запровадження повномасштабного державного стратегічного планування соціально-економічного розвитку на перспективу з урахуванням середньострокового бюджетного планування і використанням єдиної системи показників кінцевих результатів діяльності органів виконавчої влади [1, с. 277-278].

Отже, місцеві бюджети наразі мають можливість нарощувати ресурси для поточних потреб та з метою фінансування проєктів розвитку. Однак, низка формальних та неформальних факторів призводить до неефективного, невчасного та неоперативного запровадження запланованих заходів. У зв'язку з цим, існує нагальна необхідність в розробці методичного підходу стосовно мотивації органів місцевого самоврядування до вчасного та оперативного використання мобілізованих ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Казюк Я. М. Державне управління бюджетними ресурсами в умовах децентралізації: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 Запоріжжя, 2015. 457 с.
2. Непомнящий О. М. Вплив реалізації проектів міжнародної фінансової допомоги в Україні на здійснення реформ. *Державне будівництво*. 2017. № 2. С. 1-13.
3. Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках: Постанова Кабінету Міністрів України № 6-2011-п від 12.01.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2011-п>
4. Радіонов Ю.Д. Розвиток регіонів: проблеми реалізації пріоритетів, ефективності використання бюджетних коштів. *Територіальний розвиток та регіональна економіка*. 2015. Випуск 1 (111). С. 39-44.
5. Федорчак О. В. Проблеми фінансування інвестиційних проектів місцевого та регіонального розвитку в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України (Серія «Державне управління»)*. 2017. № 2. С.118-127.

Науково-практичне видання

ТДВ «ІНСТИТУТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ»
НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ «ОБЛІК І ФІНАНСИ»
ПОЛОЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ)

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(5 жовтня 2018 р., м. Київ)

Матеріали публікуються в авторській редакції

Комп'ютерний набір та верстка: *П.О. Таран*

Відповідальний за випуск: *С.М. Остапчук*

Видання та друк:

ТОВ «ВПО»

03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4171 від 10.10.2011 р.

Підп. до друку 04.10.2018. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 22,8. Тираж 150 пр. Зам. 1-10.
